

208

TAXNER-TÓTH ERNŐ

**A FIATAL VÖRÖSMARTY
BARÁTAINAK
LEVELEZÉSÉBŐL**



BUDAPEST • 1987

**A FIATAL VÖRÖSMARTY
BARÁTAINAK
LEVELEZÉSÉBŐL**

**A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRÁNAK KÖZLEMÉNYEI**

**PUBLICATIONES BIBLIOTHECAE
ACADEMIAE SCIENTIARUM HUNGARICAE**

17 (92)

ÚJ SOROZAT

**SOROZATSZERKESZTŐ:
REJTŐ ISTVÁN**

TAXNER-TÓTH ERNŐ

**A FIATAL VÖRÖSMARTY
BARÁTAINAK
LEVELEZÉSÉBŐL**



BUDAPEST • 1987

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEÉMIA KÖNYVTÁRA

Lektorálta: Fenyő István

ISBN 963 7302 23 9
ISSN 0133-8862

BEVEZETŐ

A fiatal Vörösmarty baráti köre levelezésének jelen kiadása kiegészítő jellegű és hézagpótló szándékú. Hiányoznak belőle magának a költőnek a levelei, amelyeket ő írt, illetve amelyeket neki írtak, és amelyek megtalálhatók a kritikai kiadás (Vörösmarty Mihály Összes művei. Sajtó alá rendezte: Brisits Frigyes Budapest, 1965.) 17. és 18. kötetében. Hiányzik továbbá igen sok olyan levél, amelyeknek egykori létezését sejtjük vagy tudjuk, de vagy elvesztek vagy ismeretlen helyen rejtőznek. Ezek közé tartoznak többségükben a Deákhoz, Stettnerhez és Fábiánhoz írott Vörösmarty-levelek is, amelyeknek minden bizonnyal csak csekély hányada maradt fenn. Deák és Fábián valószínűleg megsemmisítette levelezését, s abban is csak reménykedhetünk, hogy a kéziratgyűjtő Stettner Györgyhez írottak még megvannak valahol. (Részben erősíti, részben cáfolja e reményünket, hogy Stettner-Zádor György leszármazottaitól nemrég közgyűjteménybe kerültek az itt közölt Deák-levelek, valamint sógorának írásai, Vörösmarty föltételezhető levelei azonban hiányoztak e családi gyűjteményből.) Ide tartozik az a sajnálatos tény, hogy Vörösmarty sem őrizte meg barátai leveleit, ami fönmaradt közülük, az csak a véletlennek köszönhető.

Hiányzik kötetünkéből e kör Kazinczyval, Bajzával és másokkal folytatott levelezése is, mivel ezek jelentős része Kazinczy, Bajza és mások levelezésének a kiadásában megtalálható. Kiadásunk tágabb értelemben a Bajza-Toldy levelezéshez (Bajza József és Toldy Ferenc levelezése. Sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta: Oltványi Ambrus, Budapest, 1969.) kapcsolódik. Fő célunk azonban az, hogy közvetett adatokkal kiegészítsük azt a keveset, amit a fiatal Vörösmarty koráról, környezetének műveltségéről, szellemi tájékozódásáról és életkörülményeiről tudunk. Ennek az a tény ad különös jelentőséget, hogy a Vörösmarty életére vonatkozóan rendelkezésünkre álló adatok nem csupán hiányosak, de a meglévőek is csak fenntartásokkal használhatók. Ezek ugyanis jórészt Gyulai Pálhoz vezethetők vissza, aki kritikátlanul átvette Bajza és Toldy beállításait, jórészt idősebb korokban elmondott emlékezéseit.

Célunk továbbá, hogy betekintést adjunk abba a — rendkívül összetett — szellemi közegbe, ahonnan a fiatal Vörösmarty kiemelkedett. Ennek a közegnek a társadalmi határai igen szélesek. Beletartoznak a jobbágysorból az egyház segítségével kiemelkedettek, mint Virág Benedek, olyan iparos származékok, mint Horvát István, akik nemesi származásra hivatkozhattak; református papi családok sarjai,

mint Fábíán Gábor; nemzedékekkel korábban birtokukat vesztett nemesek, mint Vörösmarty, akinek apja gazdatisztként, majd bérlőként, nagybátyjai ügyvédként keresték kenyerüket; a földbirtokos nemességbe benősült katonatisztek fiai, mint Stettner György, akit azonban az örökölt kis birtok már nem tudott eltartani. S beletartoznak olyan birtokosok is, akiknek életfenntartását ugyan jobban-rosszabbul biztosította még birtokuk — Kazinczy, Kölcsey, a Kisfaludyak, Deák —, de egyéniségük kibontakozását, szellemi érvényesülésüket erősen akadályozták a gazdálkodáshoz kötő gondok. Olyan gondok, amelyekből közülük egyedül Kisfaludy Károly tudott semmire nem tekintve kitörni, s lett osztályrésze hosszú évekre a nélkülözés, a megoldhatatlan anyagi gond. Mert az említett szellemi közegnek meghatározó eleme, hogy a tizenkilencedik század első harmadának magyar társadalma (s még inkább első két évtizedéé) sem megélhetést, sem hasznos szerepet nem tudott biztosítani azoknak, akiket anyagi körülményeik, vagy belső indítékaik az értelmiségi pálya felé vittek. A kor polgárosult értelmiségének nagy részét az elszegényedett nemesi családok gyermekei tették ki, de nem választható el tőlük az alulról és fölülről jöttek meglepően széles rétege sem. Az elhelyezkedési gondok nagyságrendjére mi sem jellemzőbb, mint az a kétségbeesett kapkodás, ahogyan Kazinczy igyekezett öregkorában gyermekei sorsáról — akik kis birtokából nem remélhettek megélhetést — gondoskodni. Az értelmiség kiszolgáltatottságára könyvnyi terjedelemben sorolhatnánk a példát — a belbiztonsági jelentések írására kényszerített, de legalább közepes jólétben élő Schediustól, a sajátjával homlok egyenest ellenkező világnézetű Ürményit szolgálni kényszerülő Horvát Istvánon keresztül az éhezés határán mozgó, egyházi nyugdíjból tengődő Virág Benedekig. Iskolázottságuk ugyanilyen nehezen hozható közös nevezőre, hiszen egy részüket az igen sajátos műveltséget adó református kollégiumok, másokat az ettől élesen eltérő katolikus iskolák, néhányukat pedig külföldi egyetemek láttak el szellemi útravalóval. E réteg legfontosabb közös vonása a bizonytalanság érzet, ami a kitörés lehetőségeinek keresésére készítette tagjainak jelentős részét. Az írók ezért nem csupán az irodalmi "új"-ra érzékenyek. A — későbbi — politikusok pedig elsősorban a — tágabb értelemben vett — irodalom segítségével készülnek föl hivatásukra. Az országban itt-ott kialakuló kis szellemi közösségekben — ilyen a közölt levelekben szereplő dukai "társaság" — főleg olvasmányokról folyik a szó, s akiket a szellemi nyugtalanság megfertőz, írók akarnak lenni. Ez azonban igazán csak Vörösmartynak sikerül kötetünk főszerplői közül. Stettnert és Fábíánt végül majdnem teljesen elnyelik a megélhetési gondok időrabló következményei; Deák pedig a politikában találja meg a maga hivatását. Sokáig azonban elsősorban az irodalmi olvasmányok — bennük az új, a romantikus szellemű művek — hordozzák a gondolkodást izgalomba hozó eszméket; s az irodalomnak aránytalanul nagy szerepe van az országos gondolatáramlást lehetővé tevő sajtó megeremelésében. Ebben a sajtóban azonban kezdettől fogva jelentős szerepe van a nem irodalmi (gazdasági, tudományos, jogi és — főleg — történelmi) ismeretek terjesztésének. Mindenesetre irodalom és politika elválaszthatatlanok a korabeli Magyarországon: a legelvontabb eszmék világában élő értelmiségi (Kölcsey erre a legjobb példa) is előbb-utóbb rákényszerül, hogy a nyelv és az irodalom megújításának gondolatvilágából kitekintsen vagy eljusson a társadalom megújításának — megreformálásának — kérdéseire. Ez a folyamat irodalmunk és történelmünk néhány

kiemelkedő egyéniségének esetében már többé-kevésbé tisztázott. Sajnos Deák Ferenc nem tartozik közéjük. Kötetünk azonban elsősorban mégis arra szeretne kevése fényt deríteni, hogyan kezdődött a mindennapok világában ez a kettős — irodalmi és politikai folyamat — ; s milyen rengeteg különféle nehézséget állított a kor — a kereskedelem fejletlenségétől, a postaszolgálat nehézségén keresztül a megélhetési gondok leküzdhetetlen következményeiig — nagyobb és kisebb egyéniségek elé egyaránt.

Az itt közölt levelek elsősorban a harmincas évek előtti időszakra vonatkozóan tartalmazznak érdekes adatokat. Érzékeltetik azt a szellemi légkört és műveltségi szintet, azokat a rokonszenveket és tájékozódási irányokat, amelyek között Stettner György és Fábíán Gábor irodalmi érdeklődése kibontakozott a húszas évek elején. Tükrözik az évtized második felében megváltozott, majd tovább fejlődött körülményeket, a férfivá érő levélírók gondjainak és gondolatainak elmélyülését. Föl is merült, hogy közléseink időhatárát Stettner György 1833-as Pápára költözésekor húzzuk meg. Stettner kapcsolata azonban a pesti szellemi központtal — amelynek jelentősége a Tudományos Gyűjtemény 1817-es megjelenésétől rohamosan nőtt, s a Magyar Tudós Társaság, az Akadémia megalapításában tetőződött — nem szakadt meg, sőt voltaképpen a szabadságharcig fennállt. Pápáról írott levelei, akár csak Fábíán világsi leveleinek jelentős része, érdekes fényt vetnek a vidékre szorult értelmiség gondjaira, feladataira; valamint Toldy irodalomszervező munkájának nehézségeire. Ez utóbbi indokolja, hogy a hozzá írt leveleket is fölveltük gyűjteményünkbe. Ugyanakkor a baráti kör levelezésének jelentős része — a dolog természetéből adódóan — sok olyan részletet tartalmaz, amelyek kortörténetileg is érdektelenek. Ezeket csak röviden ismertetjük, illetve Stettner öt Toldyhoz írott levelét (amelyek az MTA Könyvtár kéziratárában található MIL 4-104., illetve MIL 4-112. jelzet alatt) mellőztük. Végülis abban, hogy a kötet időhatárát a szabadságharc kezdetéig kiterjesztettük, valamennyi Deák-levél közlésének a szándéka döntött.

Noha Deák Ferencnek Stettner Györgyhöz intézett levelei közül a legtöbbet Pukánszky Béla már az Irodalomtörténet 1936-os évfolyamában (305-316 l.) nyilvánosságra hozta, fölvetélüket egyrészt az indokolja, hogy e folyóiratközlés nehezen hozzáférhető; másrészt az, hogy néhány levél kimaradt belőle, amelyek itt jelennek meg először. Indokolja továbbá a jegyzetek szűkszavúsága, valamint Deák politikai jelentősége és az a szerep, amit Vörösmarty — majd árvái — életében játszott.

A FIATAL VÖRÖSMARTY BARÁTAI

Az ifjú Vörösmarty barátságainak belső indítékairól elég nehéz véleményt alkotni. Jóformán semmit nem tudunk fivéréhez, Vörösmarty Jánoshoz, nagybátyjához, Vörösmarty Ferenchez vagy unokatestvéréhez, Vörösmarty Zsigmondhoz fűződő

viszonyáról, pedig az utóbbi háza Kis Kesziben hosszú ideig kedvelt menedékhelye volt a költőnek. Tudjuk, jónéhány iskolai, majd egyetemi ismerősével tartott kapcsolatot; azt azonban nem, hogy ezek játszottak-e komolyabb szerepet életében. Elgondolkoztató az, ahogy diáktársa (és egyben társa a Perczel-család szolgálatában), Sallay Imre mily makacs hűséggel ragaszkodott hozzá, mennyi szolgálatot tett neki, mily önzetlenül másolta kéziratait; pedig a költő soha nem tekintette őt, aki már a Perczeléknél foglalkoztatottak között is alatta állt, egyenrangú társának. A társadalmilag nálánál magasabban álló görbői barátok egy rövid időre lényegesen közelebb kerültek hozzá, és sok tekintetben erősebben hatottak rá. Első fontos barátai azonban idősebb emberek voltak. Közülük a Virág Benedekhez és Schedius Lajoshoz fűződő kapcsolatáról alig tudunk. Valamivel világosabb Egyed Antal bonyhádi plébánossal kialakult viszonya, Teslér László káplánt pedig bizonyára joggal nevezhetjük első igazi barátjának.

E barátság nagy jelentőségét, Teslérnek Vörösmarty szellemi fejlődésére gyakorolt sokrétű hatását semmivel sem csökkenti az a tény, hogy szinte azonnal egyoldalúvá vált, ahogy személyes kapcsolatok megszakadt, s a költő új barátokra tett szert. Nem alaptalanul panaszkodott Teslér Kazinczynak Vörösmarty hálátlanságáról: első sikerei után és beilleszkedve Pest irodalmi világába, mindaz, amit ettől a korszerű műveltségű, de a vidéki élet nyomasztó körülményeitől egyre jobban sújtott, a kibontakozó szellemi áramlatokból, vállalkozásokból fokozatosan kimaradó férfitől kapott, beépült a költő világába, fontos új segítséget pedig már nem remélhetett tőle. Barátságuk kiürült, kapcsolatuk megőrzött ugyan valamit a régi szívélyességből, de Vörösmartyt új élményei egyre messzebb vitték.

Ez volt az a pillanat, amikor az 1820-as évek elején új barátokra tett szert. Közülük a tehetséges írónak-fordítónak indult Csontos István aránylag gyorsan eltűnt a magánélet sűrűjében, négyen azonban életreszólóan ragaszkodtak egymáshoz. Talán mert tehetségesek voltak, talán mert bennük volt a legtöbb erő tehetségük érvényre juttatásához a korabeli Magyarország embertelenül nehéz viszonyai között. E viszonyok különféle formában nehezettek az egyes társadalmi rétegekre, súlyukat azonban mindenkinek éreznie kellett. Bőségesen voltak gondjai a falusi és városi napszámosoknak, a jobbágyoknak, zselléreknek, iparosoknak, kereskedőknek, kis- és nagyobb vállalkozóknak, de a különböző földbirtokokon gazdálkodó nemeseknek is. Mindezek helyett emeljük itt ki az értelmiség minden képzeletet felülmúlóan nehéz helyzetét. A húszas évekre ugrásszerűen megnőtt a közép- és felsőfokú iskolai végzettségűek száma, a polgári fejlődés elmaradottsága miatt azonban ezzel közel sem szaporodott egyenlő arányban az értelmiségi pályákon kínálkozó megélhetési lehetőség.

Pedig itt kellett megélhetést találniuk a nem katolikus egyháziak, az ügyvédek, orvosok, tisztviselők, kereskedők gyerekeinek; itt a birtokukból megélni nem tudó nemesi sarjaknak és a jobbágyorsból szerencsésen kiemelkedő, tanulási lehetőséghez jutott fiataloknak. Az egyházi pályák, a gyógyítás és az oktatás mellett kenyeret elsősorban jogi végzettséggel lehetett találni. Ennek oka egyszerűen a jogi viszonyok rendezetlenségében rejlik. Akár a földtulajdon, akár a hitelrendszer, akár a polgári perrendtartás kérdéseit nézzük, a legnagyobb zűrzavarra találunk. Ezért kapott a megyei, városi, állami hivatalokban is a szakismeretnél nagyobb jelentő-

séget a jogi fölkészültség. Nincs mit csodálkozni azon, hogy az említett baráti kör tagjai is jogi pályára készültek.

Közülük a legszegényebb, Vörösmarty Mihály már gimnazista kora óta maga kereste a kenyerét. Bármily meglepően hangzik, családi kapcsolatai alapján alighanem neki volt a legnagyobb lehetősége, hogy ezen a pályán érvényesüljön. A főleg Pesten és Fejér megyében élő Vörösmarty család ugyan nemesi származású volt, de tagjai a költő életében szinte kivétel nélkül jogi vagy gazdatiszti pályán keresték kenyerüket. Komoly alapja volt tehát annak a lehetőségnek, hogy Mihály tanulmányai befejeztével Fehérvárott telepedjék le, és ügyvédi munkát vállaljon. Ő azonban a Zalán sikere után úgy érezte, igazi hivatása az irodalomhoz köti. Pedig ez még ekkor inkább erkölcsi siker volt csak, amit az utókor hajlamos eltúlozni.

Vörösmartynak azonban szerencséje volt. Szerencséje volt, hogy a pesti szellemi központ szinte egységesen mellé állt, és ez a kör a húszas években már arra is képes volt, hogy az irodalmi életen belül biztosítson számára megélhetést. Először Kisfaludy Károly segítette ki szorult helyzetéből egy nagyobb előleggel, majd a Tudományos Gyűjtemény szerkesztői állását nyerte el, végül pedig fizetett tagja lett a megalakuló Magyar Tudós Társaságnak, az Akadémiának. Nem voltak ezek különösebben irigylésre méltó állások sem a fizetség tekintetében, sem az elvégzendő munka alapján. Kölcseynek például szatmári főjegyzőként lényegesen több ideje maradhatott szellemi munkára, mint a havi folyóirat szerkesztésével — elvileg — egyedül bajlódó, majd akadémikusként szótárakat szerkesztő, bírálatokkal, jelentésekkel rengeteg időt eltöltő Vörösmartynak.

Annai nyilvánvaló ugyan, hogy Vörösmartynak nagyon jó kapcsolata volt a pesti szellemi élet idősebb tagjaival, erről azonban részleteiben igen keveset tudunk. Talán költőnknek Kazinczy iránti tartózkodása és Kölcsey különös tisztelete érdemel itt említést, no meg az az — eddig nem bizonyítható — gyanúnk, hogy Vörösmartynak Kisfaludyval kialakult barátságát Bajza és Toldy némileg eltúlozták. Ennek oka — és egyben gyanúnk alapja —, hogy Vörösmarty barátsága Bajza és Toldy iránt a húszas években se szorosnak, se zavartalannak nem nevezhető. Olyan hőfokúvá, mint a Bajza-Toldy barátság, vagy oly tartalmassá, mint a Vörösmarty-Deák, Vörösmarty-Fábián, Vörösmarty-Stettner kapcsolat, soha nem is vált. Toldyt Vörösmarty sokáig nem vette komolyan, erősen lebecsülte, s véleménye csak a harmincas években változott meg — talán az időközben Pesten letelepedett Bajza hatására, valamint a közös munkák és az irodalom-politikai szövetség keretében.

DEÁK FERENC ÉS FÁBIÁN GÁBOR

Deák élete részben eléggé közismert, részben önálló kutatásokat kíván, így itt csak néhány sajátos vonását emeljük ki. (A fiatal Deákról a legtöbbet Takács Péter disszertációjából tudhatunk meg: A passzív ellenállástól az aktív egyezkedésig. Kézirat. MTA Könyvtár.)

A baráti körből Deák volt a legfiatalabb (1803-ban született, Vörösmarty 1800-ban, Stettner 1799-ben, Fábíán 1795-ben). Ő volt a legkevésbé ráutalva az értelmi-ségi kenyérkeresetre: családi birtoka — ha jómódot nem is — tisztes megélhetést biztosított. És élete nagy részében egy kis Zala megyei faluhoz kötötte. Az ár, amit anyagi függetlenségéért fizetnie kellett, elég nagy volt, jelentős idejét kötötték le a gazdálkodás gondjai, a család bajai, az egyik nagybátyjával folytatott pere, a Pakson élő nővérének nyújtott segítsége és más effélék. El volt szakítva barátaitól, el attól a szellemi élettől, ami a pesti központban élők tevékenységét sokoldalúan serkentette és gazdagította. Életmódja azonban egyrészt megismertette a gazdálkodás mindennapi gondjaival és az ezekből adódó jogi kérdésekkel; másrészt meglehetősen hosszú fölkészülést biztosított számára a politikai pályára. Ebben a pesti barátok, elsősorban Stettner nagy segítségére volt főleg azzal, hogy magára vállalta a könyvek, folyóiratok beszerzésének egyáltalában nem könnyű feladatát.

Sajnos a fennmaradt levelek nem adnak kellő bepillantást a Deák-család szellemi életébe. Változatlanul kitapinthatatlan annak az irodalmi érdeklődésnek a magja, amely már Ferenc Antal bátyját arra sarkallta, hogy regéket írjon. A külső ösztönzés nyilvánvalóan visszavezethető Himfyhez. A rendkívül tartózkodó levélíró azonban szinte semmit nem árul el a kehidai otthon légköréről, látogatóiról, a család barátairól. Nem tudjuk, milyen könyveket örököltek szüleiktől, milyen témákról folyt a szó a családi asztalnál, kikkel érintkeztek a környékbeliek közül, találhattak-e a Deák-fiúk valahol olyasféle szellemi tűzhelyet, amilyent Dukán Stettner leveleiből — vázlatosan — megismerhetünk.

Ahogy nyilvánvalónak kell tekintetnünk Kisfaludy Sándor hatását a regéket író Deák Antalra, olyan kézenfekvő az is, hogy mindkét Deák-fiú korán bekapcsolódott Zala megye politikai életébe. Annál kevésbé világos, hogy mit vittek magukkal iskolájukból és a szülői házból, ami — személyes adottságaikkal együtt — képessé tette mindkettőjüket, hogy igen fiatalon kiemelkedjenek a politizáló nemes ifjak sokaságából. Korosztályuk Zalában bővelkedett jó képességű fiatalokban, s a Deák-család nem tartozott a leggazdagabbak közé sem; a megyei hivatalokért viszont közismerten éles, kemény harc folyt — részben az ezzel járó tekintély, részben különböző előnyök miatt is. Keveset tudunk a Ferencnél tizenöt évvel idősebb Antal műveltségéről, egyéniségéről, beállítottságáról, eszméiről; mindössze annyi nyilvánvaló, hogy öccse korai sikereihez ő készítette elő a talajt, Antal följutott a megyei hierarchia csúcsára: 1825-ben követté, majd alispánná választották; később az ő lemondása után lehetett az 1832/36-os országgyűlés egyik politikai vezérévé öccse.

Abba a sötétségbe, ami a Deák-fiúk fiatalságát körülveszi, az itt közölt levelek világítanak be, ha nem is mindenre kiterjedő módon, s ráadásul inkább a férfi egyéniség kialakulásának, az önművelődés tudatos szándékának kibontakozása utáni szakaszban. Mégis sokmindent megtudhatunk azokról a mindennapi gondokról-bajokról, amelyekkel a fiatal Deák Ferencnek meg kellett küzdenie. Beletartoztak ebbe a falusi életforma, a gazdálkodás időt rabló feladatai, a korban szükségszerű perek, a különféle családi kötelezettségek. Perek, amelyeknek egy része a nemesi birtokok szétaprózottságának, a határ korábbi felosztatlanságának egyenes következménye volt; és perek, amelyek — mint a Ferenc nővérét fenyegető váltóhamisítás — a kor jogszolgáltatásának fogyatékságaiból, valamint a bank- és hitel-

rendszer hiányából adódtak. Perek és más ügyek, amelyeket távolról igen nehéz volt elintézni, Kehidáról Pestre azonban csak ritkán utazhatott egy korlátozott pénzforrásokkal rendelkező középbirtokos. Így nőhet meg még az olyan már-már komikus ügyek fontossága is, mint hogy az egyik levél tanúsága szerint Deáknak még köszörűs keresésével is foglalkoznia kellett. Természetesen ugyanebbe a körbe tartoznak a könyvek beszerzésének, a műveltség és tájékozottság elsajátításának nehézségei is. A falusi magányban élő értelmiség alapvető gondja volt, hogyan tartson kapcsolatot egyrészt a könyvtárusokkal és folyóiratterjesztőkkel, másrészt a szellemi központokkal. Azokkal a barátokkal, akik könnyebben hozzájuthattak az új könyvekhez, hozzá külföldi folyóiratokhoz, újságokhoz; akik kicserélhették egymással a hazai és külföldi irodalmi-szellemi élet híreit, tájékozódhattak új művekről, vállalkozásokról, eszmékről, vitákról a személyes érintkezés útján is. Az a baráti segítség, amit ebben Stettner adott, teszi lehetővé, hogy annak a férfinak, akit később a "haza bölesének" neveztek, az önművelését legalább nagy vonalakban földeríthessük.

Ellentétben a Deákok irodalmi érdeklődésének forrásával, az világosan látszik, hogy Fábián Gábor anyai ágról örökölte írói hajlamait, noha református lelkész édesapja is tollforgató ember volt. Az itt közölt levelezésben meg is figyelhető, hogy a Mondolatot kiadó nagybátyja, Somogyi Gedeon ízlése is hatott Fábián Gáborra — összhangban azzal, amit a református kollégiumban tanult. Valószínűleg igaza van Bodolay Gézának, aki A pápai kollégium történetében (156-157 l.) védelmébe veszi a figyelemre méltóan verselő, kitűnő diák Somogyi Gedeont; s vele Kazinczy "ortológus" ellenfeleit, illetve azoknak a nyelv fejlődését helyeslő, csak éppen Széphalommal nem egészen egyező nézeteket valló tagjait. Ám az, hogy a pápai diákok — köztük Fábián és Stettner — sok értékes ismeretet tanultak, jó tudományos alapképzésben részesültek, nem változtat azon, hogy a református kollégiumok irodalomfelfogásában nagy szerepet kapott a "népi" — azaz Kazinczy, Kölcssey "emelkedett" ízlése szerint elmaradott — verselés. A Pápan, Debrecenben és Sárospatakon uralkodó ízlésből egyaránt hiányzott a verselésnek és költészetnek az a határozott megkülönböztetése, amit — Kazinczy harcai után — Kölcssey kritikái és elméleti írásai vittek át a magyar köztudatba. Ide vezethető vissza, hogy Fábián érett férfi korában is vitába bocsátkozott egyik levelében a Handbuch ürügyén Toldyval az előző és jelen kor néhány népszerű, de költőileg jelentéktelen verselőjének a védelmében.

Mindez azonban nem zavarta Fábián Gábort abban, hogy — talán Csokonai hatására — Hafiz, majd Ossian fordításával a modern irodalmi törekvések egyik vezető képviselője legyen, s Vörösmarty romantikus képzeletének a kibontakozását is elősegítse. Bajza és Toldy ízlésével szemben ugyan mindég megőrzött némi tartózkodást, ami azonban párját ritkító - inkább ösztönös, mint tudatos — mohósággal párosult új költői világok és új eszmék befogadására. Talán klasszicista képzettségének fogyatékoságai okozták, hogy a formák iránt kevés érdeklődést mutatott, a művészet elmélete végleg nem érdekelt. Figyelme előterében az ismeretlen állt — akár a költői képzelet, akár a tapasztalat leírásai nyomán. Ez tette képessé, hogy politikai tájékozódásban — legalábbis Toldyt — jelentősen megelőzze. Egyáltalában nem véletlen, hogy éppen ő fordította le Tocqueville A demokrácia Amerikában című híres művét, s adta ki a hivatalos ellenállással megküzdve. Az írást — beleértve

a fordítást — hazafias kötelességének tekintette, s komoly áldozatoktól sem riadt vissza. Szellemi frissességével, segítőkészségével és munkaszeretetével is magyarázható, hogy Vörösmarty legszorosabb barátja maradt a meglehetősen ritka személyes találkozásai idején is.

Fábián Gábor sorsát, irodalmi, tudományos és politikai szerepét — nemes jellemével együtt — alapvetően az határozta meg, hogy korán és majdnem feltétel nélkül elfogadta a megélhetés kínálkozó lehetőségét: 1824-től az Arad megyei Világoson volt a Bohus-uradalom jogásza, majd pedig Arad városában élt, dolgozott, politizált, írt. A majdnem arra vonatkozik, hogy 1825-ben pesti ügyvédeskedéssel kísérletezett, de rövid házasságával együtt ez is kudarcba fulladt, s Fábián visszatért első munkaadójához. Levelezése egyértelműen tanúsítja, milyen nehéz volt Arad megyéből Pestre jutni, milyen nagy dolog volt ide Pestről barátokat lecsábítani; mennyi időt raboltak el a megélhetés gondjai és feladatai, mennyire magányos volt a vidékre "száműzött" irodalmár akkor is, ha be tudott illeszkedni a helyi társaságba, ha önálló szerepet harcolt ki magának a megye politikai életében is.

Fábián Gábor, mint idősebb barát, elsősorban nagyobb irodalmi tájékozottságával, vállalkozó kedvével, költői és eposzírói tapasztalataival hatott a fiatal Vörösmartyra. Először a Zalán-időszakában, majd a költő figyelmének a "Kelet" felé, azaz a "tündérező romantika" felé fordításában. A "Kelet" ebben az értelemben a csodák világát, a "szem nem látta, fül nem hallotta" titkok színhelyét jelenti. Nagy Péternek az Árgirus-történet keleti eredetét valószínűsítő kutatásai fényében mindennek a jelentőségét a Csongor és Tünde fogalmazásának az időszakáig kell feltételeznünk. Az, hogy a Hafiz-fordítás után Fábián figyelme a sejtelmes Ossián-énekek felé fordult, s Vörösmarty kérésére késznek mutatkozott a svéd Frithiof-saga lefordítására is, mindezzel tökéletesen összhangban van; hiszen ezekben a kor ugyanazt érzékelt: a képzelet szabad szárnyalásának a lehetőségét, a valóság megkötő szerepétől való elszakadást. Ossián vagy a Frithiof-saga világa ugyanolyan távol volt a kor mindennapjaitól és a klasszicista szabályok szerinti műalkotásoktól, mint Hafizé, Sőt, bizonyos értelemben talán távolabb is, hiszen a már Goethe által kedvelt költő elég nehezen minősíthető romantikusnak. Vörösmarty nemzedékét nem is annyira versei, mint a mögötte sejtett világ izgatták.

STETTNER – FENYÉRY – ZÁDOR

Stettner György irodalmi pályája kezdetén a Fenyéry Gyula álnevet használta, később pedig Zádor Györgyre magyarosított. A névváltoztatás egyik formájában sincs semmi rendkívüli, ezúttal azonban a három különböző név jól érzékelteti egy tehetséges irodalmár pályájának három részre szakadását. Azét, akiről okkal mondhatta akadémiai emlékezésében Tóth Lőrinc: "...ha nem is alkotott korszakot képező műveket, mint Vörösmarty, ha nem is volt vezér és pályatörő, mint Kazinczy és

Kisfaludy: de volt hű munkás, segéd és bajtárs, bátor lovagja az új szellemnek." (Tóth Lőrinc: Zádor György Magyar Akadémiai rendes tag Emlékezete, Pest. 1869.)

Életének első és második szakasza között nincs törés, de a névcsere mégis határozott fordulatot fejez ki: Stettner György Fenyéry Gyula néven a magyar irodalom zászlajára esküdt föl. Apja a magyar nemességhez tartozónak érezte magát, anyja a Berzsenyiekkal állt rokonságban. A Vas megyei Dukán magyar közegben nőtt föl, s olyan családi-rokoni társaságban, amelyben az olvasás és az irodalmi álom egyáltalában nem volt szokatlan.

Iskolába Kőszegen, majd a nevezetes pápai kollégiumba járt, ahol olyan tanárai is voltak, mint a kántiánus eszméket terjesztő s ezért az ifjúság "megrontásával" vádolt mándi Márton István. Stettner Pápán ismerkedett meg Fábián Gáborral, s az utóbbi életrajzának tudós szerzője, Jancsó Benedek (Fábián Gábor élete és irodalmi működése, Arad 1885) idézi Fábián Gábornak Édes Alberthez 1874-ben írott levelét: "Márton szegény a maga transzcendentális világában akarta feltalálni a valót... S milyen büszkék voltunk mi Pápán egykor ezzel a Kant-féle philosophiával a dogmatikus ellenében!" Jancsó ehhez azt fűzi hozzá, hogy maga Fábián egyrészt "gyakorlatias életszemlélete" miatt, másrészt a konzervatív irodalmi körökhöz fűződő családi kapcsolata alapján idegenkedett Mártontól. Tehát nem tartott azokkal a diákokkal, akik Mártonban "a haladás és felvilágosodás bajnokát látták". Barátja, Stettner azonban — követjük még mindig az idézett művet — "ortologus környezetben is neológus tudott lenni." Néhány évvel későbbi vázlatfüzetéből ismerjük 1819-es kis könyvtárát, s ennek listája tanúsítja korán felébredt érdeklődését a kantiánus filozófia iránt. (Stettner vázlatkönyve nyolcvannyolc könyvet sorol föl, köztük kettőnek tárgya Kant filozófiája. — MTA Könyvtár kéziratára: Ms. 1185.)

Stettner Pápa után Győrben tanult tovább, s valószínűleg innen származik barátsága Deák Ferencsel, akit aztán ő ismertetett össze Vörösmartyval. Ezekben az években a győri tanulmányi kerület igazgatója Fejér György volt, akit 1824-ben azért neveztek ki a pesti Egyetemi Könyvtár élére, mert pedagógiai tevékenységét veszedelmesnek minősítették. Ferenczy Zoltán felületes és sok tekintetben pontatlan Deák-életrajzából (Deák élete, 1-3, kötet, Budapest, 1904.) tudunk Fejér jelentős szellemi hatásáról és a későbbi politikushoz fűződő kapcsolatáról. Lehetséges, hogy a már ekkor jelentős történettudós és filozófiai műveltségű tanár Stettnerben is erősítette a szellemi igényességet.

A Vörösmarty-filológia sokat találgatta, mikor kezdődött a költő ismeretsége Stettnerrel. Adatok hiányában csak arra hívjuk föl a figyelmet, hogy kapcsolatuk a pesti egyetemen is kezdődhetett, ahová mindketten 1817 és 1820 között jártak, s ahol ugyanabban az évben, 1824-ben tettek ügyvédi vizsgát. (Vörösmarty egyetemi pályafutása jórészt földerítetlen. Egyelőre csak anyai biztos, hogy 1820 őszén Perczelékkal Börzsönybe ment, s az egyetemet csak jogi vizsgái idején kereste föl.) Az viszont, hogy Stettner csak 1821-ben ment Dukára jogász vizsgáira fölkészülni, arra mutat, miszerint egy évfolyammal a költő alatt járt. 1825 nyarán az Arad környéki Blumenthálban kapott jogász állást, ahol azonban nem érezte jól magát, s 1826 tavaszán ismét Pestre költözött, hogy Fenyéry Gyula néven jelentős irodalmi szerepet vállaljon.

Erre a szerepre azokban az években készült föl, amelyekről Tóth Lőrincz azt írta: "Dukán gazdálkodott". Életszemléletét, ízlését, műveltségét, irodalmi eszményeit itt közölt levelezése és már említett 1819-es vázlatfüzete alapján ismerjük. Az életforma, amit ennek alapján rekonstruálni tudunk, azért is figyelmet érdemel, mert a reformkor számos szereplője készült pályájára hasonló körülmények között, Nem sokat tudunk a Perczel-ház légköréről, de valószínűleg az is hasonló lehetett azokban az években, amikor Vörösmarty ott nevelősködött. E hasonlóságot két alapvető körülmény szem előtt tartásával tételezzük föl: az egyik az életforma zártsága, a másik — ezen belül — a divatos szellemi áramlatok uralma. Előre kell bocsátanunk persze azt a rendkívül fontos különbséget, hogy Stettner otthon volt, s nem ismerte — a költővel ellentétben — a kiszolgáltatottság, megalázottság vagy a vélt megaláztatások keserűségét.

Azért idéztük ironikusan Tóth Lőrincz szavait, mert Stettner érdeklődésében a gazdálkodás semmi szerepet nem játszott. Ez bizonyos pontig érthető is, hiszen tudta, hogy más megélhetést kell választania. Másrészt viszont a gazdálkodással járó természet- és népközelségről való lemondása is megnyilvánul ebben: nem kellett birtok-ügyekkel foglalkoznia, a fejlődő vetést figyelnie, a termésért aggódnia, jobbagyokkal, béresekkel bajlódnia, vitáznia, életüket, gondjaikat megismernie. Leveleiben — akárcsak Vörösmarty börsönnyi műveiben — nyoma sincs, hogy néha kilépett a házból, a kertből s látta a földeken folyó munkát, észrevette azokat, akiktől kenyerét kapta. Vörösmarty esetében erre természetes magyarázat, hogy Börsönny környékén németek laktak, a "nép" németül beszélt, s elszigeteltségének azért nincs súlyosabb nyoma, mert ide is magával hozta gyermekkorának falusi élményeit, s már Görbön ismét kiszakadt a tanulószobákba és lugasokba zárt udvarházi életforma keretei közül, természet- és népközelen élt ottani tartózkodása idején, majd később Pesten is. Más falun élő fiatalok megismerték az "adózó nép" súlyos gondjait, mint azt Bajza József néhány évvel későbbi írásai tanúsítják. (Az "Adózó nép" nehéz helyzetéről Bajza már egy 1826-os országgyűlési "paszquilusában" és bátyjához szóló leveleiben írt.) Stettnerre azonban — akkor még — az jellemző, hogy a legsúlyosabban azért marasztalja el Kiss Ádám kéziratos verseit egyik levelében, mert azokban sok a "konyhai szó" és népies fordulat. (Fábiánnak írt, Duka, Sept. 21d 1821. keltezésű levelében.) A századforduló körül születettek átlaga csak a huszas évek második felében, s még inkább a harmincas évek kezdetén távolodott el attól a világtól, amelynek reprezentatív költője Kisfaludy Sándor volt, s amelynek finomkodó ízlése még nagyon soká hatott, többek között a polgári származású fiatal Toldy Ferencet is irányította. A kor tanult fiataljainak jelentős része a mohó — több nyelvű — olvasásban, hasonló ízlésű barátok társaságának a keresésében, s egy a környezetüktől jórészt független szellemi közeg megteremtésében, fenntartásában élte ki azon energiáit, amelyek társadalmi hasznosítására nem volt igény, sem lehetőség. E melegházi világban a bezártság és elszigeteltség érzete, a valóságos élmények hiánya természetesen megnövelte az olvasmányok fontosságát, a személyes kapcsolatok mélységét és érzelmi hőfokát.

Stettner Fábiánnal ugyanazon az érzelmileg túlfűtött hangon levelezett, ahogy Toldy Bajzával, s amit sem Fábián, sem Bajza, — s még kevésbé Vörösmarty — nem vett át. Leveleiben rengeteg divatos kifejezést, érzelmi közhelyet találunk.

Művészileg jelentéktelen versei végtelenül mesterkéltek, (de rendkívül jellemzőek). Amikor Szent István éjjelén az erdőben sétál, persze a jövőről álmodik, szerelmes és epekedő verset ír így:

A' csillagos Égnek pislogó mécseit
 Sohajtva nézem
 'S valyon Lilám rájok (:tőlök azt kérdezem):
 Véti e' szemeit?

"Lila", akiről itt szó esik, és aki Csokonai Lillájáról kapta nevét, a valóságban a Komárom megyei Csepen élt, s Thaly Juliskának hívták. Sem társadalmi helyzetük, sem szülői rosszindulat nem tiltotta őket egymástól, sűrűn találkoztak is; jegyességük azért nyúltott hét évre, mert Stettnernek egzisztenciát kellett – volna – teremtenie közös életükhöz. (Házasságuk anyagi alapját végül Juliska hozománya tette lehetővé.) Mindez sokféle érzelmi hullámot kavarhatott, de Stettner ezeket csak egyszer érinti, nem sokkal házassága előtt egy Vörösmartyhoz írott levelében. Addig, amikor fölidézi szerelmesét, "bíbor szája égő rubinjai" jelennek meg előtte, s "hó érzeméneire" gondol. (Például Az Éneklő Mimilihez című versében.)

A "hó érzemények" azért érdemelnek némi figyelmet, mert elemzésük érzékelteti, hogyan transzponálódik a 19. század elején egy valóságos szerelem az irodalmi fogantatású költészethez szükséges élményforrássá. Erre a célra a házasság kérdését oly határozottan elősegítő hús-vér lányt elérhetlenné és eszményivé kellett tennie. Olyanná, aki a bizalmas együttlétek alatt sem ébreszt testi vágyat, s aki után csak epekedik, álmodozik, mint Vörösmarty Perczel Etelkáról. A szalonokban és lugasokban olvasgató, társalkodó fiatalember képzeletét az álmodozások szabadítják föl. E fölszabadítást azonban erősen korlátozzák az olvasmányok, s a szerelemnek is divatjuk hatásához kell idomulnia: azaz eleve elérhetlenné, fájdalmasnak, lemondónak kell lennie. A költőnek erre volt szüksége, mert amint Fábiának írta 1821. szeptember 21-én: "Én részemről azt tartom Kisfaludyval: hogy Szerelem és Hazafiúság nélkül minden eddig volt és még leendő nagy Poetaknak Quintessentiaja is keveset ér". Stettner költői célkitűzéseiben a divatos szerelem kapott nagyobb hangsúlyt, de ez sem juttatta nagyobb művészi teljesítményhez.

Az irodalmi életben betöltött későbbi szerepét másnak köszönhetette. Már 1819-ben meglepően jó és nagy könyvtára volt, amiben a magyar költészetet még Kisfaludy Sándor képviselte a legnagyobb súllyal, s világirodalmi tájékozódásáról a divatos Matthison, Körner és Kotzebue tanuskodtak. Már itt föltűnik azonban Goethe és Schiller jelentőségének a fölismerése és a tudományos, történeti, esztétikai munkák nagy száma. Könyveinek legnagyobb része német nyelvű, noha tudjuk, hogy már a húszas évek elején olvasott olaszul és franciául is. Az említett vázlatkönyvben 1822-es dátummal található, a Hébe 1825-ös számában megjelent Szonett című versében Cervantes, Schlegel és Shakespeare nevét emelte ki a világirodalomból példakép gyanánt; s mivel az említett könyvtárlistában csak a német tudós műveit találjuk meg, arra következtethetünk, hogy Schlegel ébresztette föl érdeklődését Cervantes és Shakespeare iránt.

Ez fordulatot hozott irodalmi tájékozódásában, amit tovább erősített korai kapcsolata Kazinczyval és az újabb magyar irodalommal. (Kazinczy tiszteletére utal

— levelein kívül — fentebb idézett szonettje, amelyben megjelenik a Zalán futása "bodrogi lányának" motívuma, ("Utóbb a Bodrog mellé vándoroltam"/ Hol egy Költő Bölcs felfogá lakába / A vándor-Lyányt, s Árpád nyelvén tanítja, / S ez őt, Sophie-ját halhatatlanítja.") 1823. szeptember 9-i levelében számolt be Fábiánnak arról, hogy "Augusztus 29dikén volt szerencsém Berzsényi Dániel rokonommal itten Dukában egy társaságban össze jönni." Örvendező híradását október 1-én érdekes beszámolóval egészíti ki arról, hogy a "tegnapi egész napot Berzsényi Dániel társaságában töltöttem..." Az idősebb rokon és a nagy költő iránti tisztelet hangjába azonban már beszivárog valami azokból a gondolatokból, amelyeket Kölcsey nevezetes Berzsényi-kritikája ültethetett el. Irodalomkritikai készültségéből fakadó ironiával ismerteti beszélgetésüket, amelyben Berzsényi arra intette, hogy — idézzük — : "ne a Gothoktól vegyek leczkét, hanem a' görögöktől, azoknál van a' való egyszerű Fenség; megvallotta, hogy azon kifejezéseket, mellyeket Kölcsey dagályosoknak nevez Schillertől és Matthinsontól vette. Nem szereti ő ha a' Poeta okoskodik, a' versben csak a' szívnek és képzeteknek kell uralkodniok nem az észnek... Engem nagyon intett, hogy Drámában írjak azon az úton legtöbbet is lehet használni a' Honnak, a' Drámákban való szegénységünk lévén a' nemzeti Játékszín fel nem emelkedetésének oka, 's legtöbb becsület 's hasznat is lehet várni."

A megélhetés lehetőségét kereső ifjúnak szóló utóbbi tanács azért érdemel figyelmet, mert hasonló reményekkel élt az ifjú Vörösmarty, aki helyzetének megváltozását a Salamon, majd A bujdosók sikerétől várta. Itt azonban fontosabb számunkra a képzeteknek a költészetbeli szerepét kiemelő utalás.

Stettner már 1820-ban arra szólította föl barátját: "Írjál romantice", s ezzel október 12-i levelében elsőként fogalmazta meg a romantika igényét. Ennek szellemében vitatta Fábián Gáborhoz írott Duka Sept. 21d 1821 keltezésű levelében Rummy Károly Györgynek a festészet és költészet hasonlóságát hirdető elméletét: "A' festő tartománya inkább a látható természet — írja — 's legfőbb érdeme és fénye ennek hív másolásában áll, a' Költőé inkább elvont, a' láthatatlan, felségesebb! A' Festő, ha jó festő csak másol a' Költő pedig teremtő, — az a' maga Prototyponjait állítja szemeink eleibe ez önteremtett Ideáljait zengi jobbára, — a' Festő csak olyakat fest, akár természet után, akár phantasiajából a' mellyeket ha a' magok valóságában vagy élve láthatnánk még jobban fognának bennünket gyönyörködtetni és bájolni, — a' Költő pedig a' szebb lelkesedés órájában olyakat lát 's olyakat állít előnkbe mellyek az avatatlan szem előtt örök homályban rejtkeznek..."

Nincs igaza tehát Stettner szerint Rumynak, aki a költőt és festőt "egy kalap alá vonta". A látható ábrázolásában a festőé az elsőbbség, de a lélek rajzában és az indulatok festésében a költőé. (A zenében pedig — teszi hozzá — a hangulatoké, ahogy ezt Haydn "Eszendőszakaszai" azaz Évszakok című oratóriuma igazolja.) Ime tehát Stettner már 1821-ben megfogalmazott egy olyan igényt — magánlevelében —, amit majd a "szem nem látott, fül nem hallott" kifejezésére törekvő barátja, Vörösmarty Mihály igyekszik megvalósítani az évtized második felében.

Érdekes utalást találunk a romantikus ízlés térhódítására a fenti levélhez mellékelte — Fábián Gáborhoz szóló — versében. Ebben a "Ganges partjain" dalolva járó Hafiz-fordítót ünnepli, s kifejezi várakozását: "zengvén dalod, magad, 's istenülő / Hafizod halhatatlanítod". Azon kívül, hogy milyen jól ismerte Stettner a per-

zsa költőt, egyrészt figyelmet érdemel, hogy világát képzelete a mesés Indiába helyezi; másrészt az, miként állítja szembe a befejező szakaszban a hideg realitást a tündéres álmokkal:

A' jövőre, képzetem ecsete
 Gyönyörű scénaikat festeget,
 De a' Való fagyos lehellete
 Elfujja a' tündér képeket.
 Ah lesz e', hogy tündéres álmaim
 Teljesedésbe mehessenek?
 Hiszem, hogy lesz.

Idézett levelében számol be arról, hogy a "Magyar Poesis Tudományos Történetének" a megírására készül. E munkájához már 1819-ben gyűjtötte az anyagot. Többször említett vázlatfüzetében két helyen is összeírta a magyar irodalomtörténet legfontosabb szereplőit. Ezzel kapcsolatos költői rangsora érdekes tanúskodik egyfelől a klasszicizmus és szentimentalizmus mély hatásáról, másfelől a romantikus szellem előretöréséről. Stettner így vall: "Én előttem legnagyobb Poeta Himfy, utánna Ossian, Ovid /a Metamorphosiséért/, Virgil /:az Eneisért [Sic!]/, Berzsenyi, Vitéz, Schiller, Matthison, Gessner, Dayka etc. Virgil Georgiconna semmivel sem különb Poezis Colummella Kertész könyvénel, Horatzot szeretem mind ki az élet minden állapotjára alkalmazható regulákat versbe foglalta de Poetának középszerűnek tartom kivéven azon darabjait mellyeket valóságos Eroticus lélekkel írt, 's amellyek teszük előttem minden Poetani érdemét..." Ezután még külön kiemeli Kisfaludy Sándor szerelmi és hazafias költészetét, majd Berzsenyi nagyra értékelését azzal indokolja, hogy alkalmi verseit is "valódi philosophiai szellemmel" írja.

Itt tartott Stettner szellemi fölkészülésben, amikor Vörösmarty költészetére fölfigyelt. Duka Dezső 3d 1823. keltezésű levelében találjuk a következő mondatot: "Örülök, hogy Vörösmartyban ismét egy jeles költőt látok fejlődni." Minden bizonnal helyes a Vörösmarty-irodalomnak az a föltételezése, hogy ez már válasz Fábián elveszett levelére, amelyben az 1824-es (1823 végén megjelent) Aurora alapján figyelmeztette barátját a fiatal költőre. Erre vall az is, hogy Stettner a továbbiakban részletesen ír az Auroráról, amelyben legtöbbször Kisfaludy Károly, Czuczor, Himfy és Horvát Endre műveit tartja. Mégsem zárhatjuk ki annak lehetőségét, hogy Fábián egy régebbi ismerősük költői tehetségére hívta föl barátja figyelmét. Mindez találgatás persze, tény viszont az a levél, amelyben Stettner 1824 tavaszán eposz írására buzdítja Fábiánt. S ez azért érdemel figyelmet, mert annak megfogalmazásában olvashatjuk a Zalán költőjének elvi indítékait, aki hamarosan minden kétséget kizáróan Vörösmarty legbensőbb barátja lett. Így írt Stettner Fábiánnak: "... előttem legalább az Eposz annál kedvesebb 's annál több tért enged is a' költeményes kidolgozásnak, mennél messzebb, 's ugy szólva az istenek korával határos időbe ragad vissza. A' szerencsés kidolgozás iránt is teljes reménnyel vagyok mind azért mivel az Eposz írásához megkívánandó képességedet ismerem, de leginkább azért, mivel sejtem, hogy ezt célirányosan fogod használni, az Eposzíró pályán utolérhetetlen koszorus Olaszokat választván példányodul.

Én a' száraz Calvinista Eposznál illetlenebbet nem ismerek, mert ez rendszerént vagy a' Hisztoria vagy a' Didactica Sphärájába vág, a' mit nem szenvedhetek; 's minek utánna mi már a' bájos pogány müthoszokat nem használhatjuk, éljünk a' keresztény müthológiával 's Angyalok, tündérek, gygászok, boszorkányok etc. etc. pótolják a' hajdani jótevő és kártékony Istenek híját, mint Ariostonál 's az én imádott Tassomnál..."

Irodalmi példakép-ajánlatát néhány nappal később (április 21-én) Wieland Oberonjával — "egy Tündér Eposszal" — és Milton Elveszett paradicsomával egészíti ki. Fábián tervezett eposzából csak részletek készültek el, s azok is csak évtizedekkel később jelenhettek meg — kegyeletből. (Az Attila-eposz a Kisfaludy Társaság Évkönyve XII. kötetének 65-77. lapján olvasható.) Vörösmarty azonban mint-ha megfogadta volna ezeket a nyilván neki is elmondott tanácsokat, mindenesetre egyre messzebb távolodott a Zalán futása után időben, egyre nagyobb teret engedett a képzeletnek, megteremtette saját mitológiáját — tündérekkel, boszorkányokkal, nemtőkkel, allegorikus figurákkal —, s úgy látszik, az említett irodalmi példákat sem hagyta figyelmen kívül.

Stettner és Vörösmarty levelezése nagyon hézagosan maradt ránk. Bizalmas barátságuk jele, hogy Vörösmarty egyedül neki tett — meglehetősen homályos — célzásokat Perczel Etelka iránti szerelmére. Azt pedig, hogy Stettner szellemi képességeit milyen sokra becsülte, az is jelzi, hogy vele vitatta meg fontosnak érzett nyelvészeti kérdéseit. Stettner rendszeresen megírta véleményét Vörösmarty új műveiről és más olvasmányairól, főleg a hazai irodalom újdonságairól. Külön figyelmet érdemel a zseni-költő és tudós-költő akkoriban időszerűvé vált vitájában elfoglalt korszerű álláspontja. Ő figyelmeztette Vörösmartyt 1826. január 13-i levelében, hogy akikben "praedominál a genie, többnyire szerencsésebb ízléssel írnak; így Fáy, így Berzsenyi, ki előtt legfőbb Dramaticus Kotzebue 's legelső Magyar Író Szent Miklóssy. A legjobb Aestheticusok többnyire nem genieik mint Kazinczy, mint Lessing, ki a' genie czímet magától poflé ígéréstével tiltá el. Kivételek a' tudományos égneek olly ritka jelenetjei, mint Schiller és Walter Scott..." Ekkor tehát már Stettner fölényesen nézi le Kotzebuet egy korszerűbb ízlés nevében (Walter Scott műveit azonban alighanem csak hallomásból ismeri), s a fiatalok közül elsőnek kérdőjelezi meg Kazinczy tekintélyét — Csokonai, Kisfaludy Sándor, Berzsenyi és Vörösmarty művészi eredményeire gondolva.

Csokonai nevénél érdemes egy pillanatra eltöprengenünk. Elképzelve ugyan is, hogy a pápai református kollégiumban nevelkedett Fábián Gábor korai érdeklődését Hafiz költészete iránt az egykori debreceni diák váltotta ki; azt pedig jónéhány levél tanúsítja, hogy Csokonai költészete erősen foglalkoztatta Fábiánt és Stettner — akár csak a katolikus Vörösmartyt. Vagyis a nagy költő késői befogadására vonatkozó irodalomtörténeti legendával ellentétben, ez a nemzedék már magától értetődően szívta föl Csokonai költői eredményeit, s ez aligha vezethető vissza olyan személyes mozzanatokra, hogy Márton József, Csokonai bécsi kiadója, Márton István pápai tanár fivére volt. Igaz, kezdetben Fábián és Stettner is Kisfaludy Sándort tartották a kor legnagyobb költőjének (akárcsak sokat vitatott kritikájában Kölcsey), de ez voltaképpen nem befolyásolta befogadási élményüket. Azt az élményt, amit a rendkívüli módon tisztelt Kölcsey említett kritikája még

annyira sem zavart, mint Berzsenyiről írt bírálata, s amitől egyenes út vezetett a Csokonai emlékek, kéziratok, levelek gyűjtéséhez — mint azt ugyancsak levelek sora tanúsítja.

Fenti levelében Stettner azt is megemlítette, hogy szívesen szerepet vállalna a bontakozó irodalmi — illetve ekkor még inkább nyelvi — harcokban. Túl van már azon a csalódáson, hogy Kisfaludy Károly nem vette föl verseit az Aurorába, s A' szonett címűnek megjelenése az 1825-ös Hébében sem csábítja többé költői babérok után. A kételyek mélyen lelkébe fészkeltek magukat. "Tudom mit ér a' Literátori híresedésnek aranyfüst koronája 's fejkábitó tömjénezése, 's ezekre ugyan nem sóvárgok; de még másfelől a' mai Literaturai vizes időkbén gomba módra szaporodó nyomorult Poetácskák légióját sem kívánom szaporítani..." — írta 1823. december 3-i említett levelében Fábiánnak. Álláspontja későbbi módosult, de abból, amit már 1821-ben leszögezett, nem enged: "A Magyar Poezis Tudományos Történetének nálam munkában lévő Előrajzolatja hogy valaha világot lásson nem hiszem; mert készületlenül föllépni nem akarok..." Amikor 1824 februárjában elmarasztalja Toldy Haramiák-fordítását, ennek megfelelően teszi hozzá véleményéhez: "Olvasnunk kell előbb 's tanulnunk: 's az olvasottakat jól megemészténünk, a' tanultakat asszimilálnunk 's azután írunk..."

AZ OLVASOTT ÉS OLVASÓ FENYÉRY GYULA

Az az idő, amit Stettner "uraságok kenyerén" Blumenthalban és Világosvárott töltött, közelebb hozta az élethez és a valósághoz. Egzisztenciális gondjai — őt is, mint annyi mást — kiragadták ifjú éveinek mesterkéltn világból. Az elmaradott Magyarországon szembe kellett néznie a korabeli értelmiségre nehezedő súlyos állás-hiánnyal. A jogi végzettségű fiatalembernek állást csak a művelődési központoktól távoli uradalmak kínáltak; olyan helyeken, ahol a szellemi életnek — a levelezésen és olvasáson kívül — semmilyen lehetősége nem volt. A "barbár" környezetet Stettner nem sokáig bírta. 1826 tavaszán Pestre költözött, amit házassága, illetve felesége hozománya és áldozatkészsége tett lehetővé. Nagyon szerény tervekkel érkezett. Amint Kazinczyhoz intézett 1826. március 23-i leveléből tudjuk, arra gondolt, belép a Helytartótanácsoshoz gyakornoknak abban a reményben, hogy öt-hat év alatt "fizetésbe fog jöhetni".

Világ szemléleti változására mutat, hogy Fábiánnak írott egyik korábbi (1824. február 24-i) levele tanúsága szerint lelkesen olvasta el a "Magyarországi Revólúciók Történetét". E könyv valószínűleg a Rákóczi-szabadságharc történetét feldolgozó híres munka: Historie des révolutions de Hongrie ou l'on donne une idée juste de sen légitime gouvernement (Hága 1793) lehetett, a kor kedvelt, s különösen a nemesi ellenállás időszakában népszerű olvasmánya. Ezzel párhuzamosan a rossz, csupa közhelyből álló versek szerzőjét egyik Vörösmartyhoz intézett levelében

(1825. június 10.) valósággal költővé emeli a szülőföld szeretete: "... harmadnapon Dukába értem — írja. — Akármit mondjanak a' fagyos bölcselkedők, csak ugyan más ösztön hozza vissza az embert honjához de még ennek kebelében is szülőföldjéhez, mint melly barmot szokott aklába húzni. Bizonyos lágy érzelem fogja el a' legkeményebb kebelt is azon a' tájékon, mellynek ege mosolygott vagy zordonkodott felettünk, a' melly látta érzeményeinket fejledezni 's nyílni 's a' szárnycsont tündére évek arany álmaikat 's felleg váraikat támadni és enyészni, épülni és omlani. Biztos ismerősök képeiben tűnik-el minden bokor csörgő patak zúgása, sőt érthető szellemi hangokat susog fülünkbe a' lengő szellő is. Egy szóval minden ismert tárgy, minden szokott hely, első édes emléket ébreszt bennünk azon környéken, mellyben élő kedveseink laknak 's elhunyt szülőink és rokonaink tetemeik porlanak..."

Mindebben lehetetlen föl nem ismerni a Vörösmarty-hatást, a szemléleti változás azonban kétségtelen. S ez alapvető lépés ahhoz, ami majd a reformkor irodalmi — és politikai — harcaiban Stettner és nemzedékét a haladás útján vezetni tudja.

A szülőföld szeretete a tágabb haza megismerésének igényévé fejlődött a következő években. Olvasmányélmények helyett tapasztalatokat gyűjtött Vörösmartyval, amikor — jórészt Stettner összekötötteseinek révén — végig vendégeskedtek a duanántúli irodalom nevezetesebb otthonait. Vörösmarty — miután hosszan várattat magára — 1827. május 26-án érkezett meg Csepren, mint azt Stettner és Toldy levelezéséből megállapíthatjuk. Stettner apósa, "Tek. Thaly István főbíró" házában töltötte a tavaszt. Innen keltek néhány nap múlva útra, hogy meglátogassák Guzmicsot, Horvát Endrét, Kisfaludy Sándort, Berzsenyit és közös barátjukat, Deák Ferencet. Utazásukról Stettner ismét apósa házába tért vissza, és innen számolt be június 25-én Toldynak arról, hogy mindenütt bartságos fogadtatásra találtak, csak a távoli Somogyba, Berzsenyihez nem jutottak el. Külön kiemeli, hogy Sümegen Himfy "nagy emberséggel 's nyájassággal" fogadta őket.

Pestre költözésekor irodalmi barátai már Fenyéry Gyula néven tartották számon, s költői álmok helyett már más irodalmi feladatokra készült. Bajza Józsefhez szóló, Pest Május 12. 1825. keltezésű levelében említi Toldy Ferenc először egy bizonytalan irodalomtörténeti vállalkozás tervét, amiből egy év múlva a magyar irodalmat ismertető kézikönyv terve kinőtt. Tájékoztatta e tervéről Kazinczyt is, aki figyelmeztette Stettner hasonló terveire, s javasolta, fogjanak össze. 1826. május 30-án Toldy már arról írt Bajzának, hogy: "Stettner maga is dolgozik egy történelmi irodalmi munkánknak, 's hogy ez jó lesz, van okom reménykedni". Ugyanez év nyarán tőle kapta meg Ragályi "Segítő" című folyóiratát — más ritkaságokkal együtt, mert — mint ugyancsak Bajzának írta június 13-án: "Stettner gyűjteményében több munkák vannak, mellyek kézi könyvem kidolgozásánál nagy hasznomra lesznek..." Stettner szorgalmas gyűjtőmunkájára vall a nevezetes könyv (Handbuch der Ungarischen Poesie) szerzőségének a megjelölése: "In Verbindung mit Jul. Fenyéry herausgaben von Fr. Toldy". Ez a megfogalmazás némileg érzékelteti Stettner szorgalmas szerepét a mű összeállításában, amiről egyébként kötetünk több levele is tanúskodik.

A Handbuch előkészítésében játszott szerepe mellett Fenyéry tekintélyét az 1827-es Auroráról a Tudományos Gyűjteményben közzétett Könyv-vizsgálata ala-

pozta meg. Fenyő István véleménye szerint (Magyarság és emberi egyetemesség, Budapest, 1979) e cikkében Stettner nagy nyomatékkal állt ki a romantika új irányzata mellett, "sőt azon belül a valóságábrázolás igényével, a tipizálás meghatározásával, a vígjáték műfaj «demokráciai poézis» -nek népszerűsítésével már a realizmus kialakulását munkálja... Számára például a romantikus költészet a középkori költészet: középen áll Hellasz nyugalmas eposza és észak sötét, zord regéi közt. A nagy költészet ismérve pedig az, ha az erő, a fenség és a gyengédség egyszerűséggel, lágysággal és idealitással társul." Stettner e sokoldalú felkészültségről tanúskodó írásában — a Horvát Endrével foglalkozó bevezetőben — a múltat idéző epikus művek elégiái, "keservesen édes" hangvételére tett megjegyzése jó szemű kritikusra vall. Nagyobb jelentőségű azonban a hosszabb második rész, ami a dramaturgiai irodalmunk kezdeteiről könyvet író, Vörösmarty drámaelméleti munkásságát a legrészletesebben földolgozó Solt Andor figyelmét is elkerülte, noha Kisfaludy Károly ürügyén kifejtett értekezése a drámáról nyilván hatással volt Vörösmartyra is. Valószínű, hogy Stettner ekkor már ismerte Kölcsy Körner-tanulmányát, s az talán ösztönzően hatott gondolataira; ugyanígy feltételezhető azonban némi viszonytatása az általa nagyra becsült esztéta további drámaelméleti munkásságára. Stettner irodalomtörténeti érdeklődésére jellemzően a magyar drámatörténetet ismertető részt Bornemisza Péter Magyar Elektrájával kezdi és Kisfaludy Károly műveivel zárja. A jelen egyik fő gondját abban látja, hogy a "külföld legkülönösebb termékei, jók és rosszak: Aischülos és Kotzebue, Shakespeare és Schickaneder sat, a' legzavartabb társaságban hozattak által." E Vörösmartyék útját tisztító gondolat után — August Wilhelm von Schlegel nyomán, de kitűnő összefoglalásban — a tragédia és komédia különbségeinek az elemzése következik világirodalmi példákon. Filozófiára épített esztétikájában ismételten fölveti a művek és valóság viszonyát. Kiemeli a képmásolati valóság (portretmässige Wahrheit)", a "charakterek és cselekmény" hitelének a fontosságát. Híven a festő és költő lehetőségeinek különbözőzését taglaló — korábban idézett — gondolatjaihoz — ismét a magasabbrendű "másolás" (ma azt mondanók: tükrözés) mellett foglal állást. A társadalmi mondanivalónak a vígjátékban játszott nagyobb szerepét így indokolja: "A' Tragödia legmagasabb komolysága utoljára mindig a' véletlenre megyen ki, 's tárgya tulajdonképpen a véges kül-lételeknek (auseres Daseyn), 's a' végtelen bel-idomnak (innere Anlage) harcok. A vígjáték megszeli a komolysága ellenében, a' tapasztalás körén belül állapodik meg. A' sors helyébe a' történet lépik, mert az éppen tapasztalati megfogata annak, mi hatalmunkban nem áll." Gondolatmenete úgy követi a német teoretikusét, hogy egyszerre nyit távlatot a romantikus törekvéseknek és a valóságábrázolás igényének. A magyar romantika leginkább Vörösmarty költészetében megvalósuló kettőséget készíti ezzel is elő — főleg azáltal, hogy az idegen fogantatású gondolatokat szervesen ágyazza a magyar irodalom világába. Így válik lehetővé, hogy első között hirdesse Kölcsy kiemelkedő jelentőségét mondván: "Legteljesebb készülletű 's legjózanabb ihletésű műphilosophusunk, csak nem egyedül méltó, hogy ezen nagy jelentőségű czímmel tiszteltessék, egyszersemind elsőrendű költőink egyikök..." Ennek aláhúzására nyilvánosan kifejti zseni-elméletét: a "legnagyobb geniek többnyire aesthesis alapos teoria híjjával vannak, mint Shakespeare; és a' legjobb ihletésű Kritikusok

többnyire nem geniek..." Kivétel: "Schiller és a Magyar Helikon egyik kevélyeége, Kölcsey". A romantikáról szóló rövid eszmefuttatás után következik végül Vörösmarty méltatása, melyben rámutat műveinek "románcos" jellegére. A "Magyar Epost, Zalánnal és Cserhalommal, azon culminatioi pontra vitte fel — írja ezután —, mellynél az már alig fog feljebb emelkedhetni." Utal a költő magyar irodalmi "őseire" is, Faludi Ferencre és Zrínyi Miklóstra hivatkozva. Külön figyelemre méltó az az ügyesség, ahogy Vörösmarty kiemelését előkészíti. Először leteszi a — meglehetősen üres — tisztelet voksát az "öreg" Horvát Endre előtt, majd Kisfaludy ürügyén dramaturgiai értekezést ad, Kölcseyt Schiller mellé állítja, s végül látszólag szerényen, de annál nagyobb nyomatékkal méltatja barátját.

E sokat ígérő dolgozat után meglepően keveset publikált. E kevésből kiemelkedik Az angol-német poezisról a Le Globe nyomán készített összefoglalója a Tudományos Gyűjtemény 1828-as második kötetének 109-115 oldalán. Egyrészt figyelemre méltó, hogy a legjobb éveit élő híres romantikus folyóirat szorgos olvasója volt akkor, amikor a hazai értelmiség fő tájékozódási anyagát német nyelvű — főleg bécsi — folyóiratok adták. Másrészt — mint arra Fenyő István fölfigyelt (i. m. 135 l.) a romantikus irodalmi törekvésekben elsők között érzékeli a változtatás szándékát, még pedig nem csupán művészi, de társadalmi értelemben is. Talán a húszas években fölerősödött németellenesség hatása is közrejátszott abban, hogy az angol költészetet fölébe helyezte a németnek, s elismerését elsősorban az előbbinek adta. Érdeemes azonban odafigyelni, hogy ellenszenvét a német irodalom szemlélődő, a külvilágtól visszavonuló, a végzet hatalmába beletörődő jellegével indokolja, ami még az adott időszakban sem egészen felelt meg a valóságnak. Az angolokban a szenvedélyességet és tettvágyat becsüli a legtöbbre, s az akadályokat semmibevevő, lázadó szellemű, a görög szabadságharcban is szerepet vállaló Byronért lelkesedik.

Ugyancsak Fenyő István emelte ki Stettner egy másik 1828-as írásából (Shakespeareról 's Hamletnek 1603-diki kiadásáról, Tudományos Gyűjtemény 1828. VI-ik kötet 113-118) azt a gondolatot, hogy Stettner Hamletben az elégedetlenség megtestesült szellemét látja a konformista Polonius ellenében. Idézi a cikk-író felkiáltását: "...Terhünkre vannak e magukkal és világgal oly elégedett emberek... megvetjük 's megtámadjuk azokat, kik jól érzik magokat az életben, s békén alusznak". Nemzedéke legjobbainak ez — a reformkor mozgásba lendítésében döntő szerepet játszó — nyugtalansága, elégedetlensége benne van az Aurora 1829-es kötetéről írott rövid ismertetőjében (Tudományos Gyűjtemény, 1829. XI. kötet 98 l.), az Ezeregyéjszaka magyar kiadásának recenziójában (Tudományos Gyűjtemény 1829. IX. kötet 94 l.), s főleg abban, hogy az ő "szerény kérdései" a Tudományos Gyűjtemény 1830. I. kötetében robbantják ki a nevezetes Conversationspört. (Noha e cikk aláíratlan, illetve -r -y jelű, mindenki tudta a korban, hogy a támadó Stettner volt. Toldy írta Bajzának 1830. március elsején: Stettner a Tudományos Gyűjteményben néhány kérdést teve Wigandhoz a' Conversations lexikon iránt, hol egyikét szűrő szó is vala elejtve...) Igaz, ezt a fiatalok győzelmével végződő "penna csatát" végülis Bajza vezette, de Stettner sem maradt ki belőle. Közismert, hogy Wigandnak, a Lexikon kiadójának a válaszában a kortársak Döbrentei hangját vélték fölismerni. Fenyőrynek erre vonatkozó — Egy szó Döbrenteiről cí-

mű (Felső Magyar Országi Minerva és önállóan is, 1830) — viszontválasza a harcban ugyan kisebb szerepet kapott Bajza írásainál, alapvető nyelvtani hibákat és fordításbeli félreértéseket kimutató filológiai kritikája azonban tudományos megsemmisítő erejével példamutató.

Ekkoriban Fenyéry is sokat fordított le olvasmányjaiból. Mégsem alaptalan Bajza panasza Toldyhoz szóló 1829. augusztus 11-i levelében arról, hogy a tervezett Külföldi Játékszín megvalósításához hiányoznak a fordítók. Csak Kazinczy elkészült műveire számíthat, mert "Helmeczy, Stettner nem arra valók. Az ő fordításoknak csak lingvistikai tekintetben lehetne becsők, a' költő lelkébe olvadni nem tudnak, pedig nekem ez kell inkább, mint amaz..." Sajnos csak valószínű, de nem bizonyítható, hogy ő volt a fordítója annak a rendkívül érdekes két részes cikknek, amely a Tudományos Gyűjtemény 1830. decemberi és 1831. januári számában jelent meg a párizsi júliusi forradalom eredményeiről.

Fenyéry Gyula munkásságának nyomtatásban megjelent része nem egészen indokolja azt a fontosságot, amit szerepének a kor irodalmárai tulajdonítottak. Kazinczy (akivel számos rendkívül érdekes és fontos levelet váltott) Kisfaludy, Vörösmarty, Bajza, Toldy és mások levelei tanúsítják, mennyit dolgozott a háttérben, elsősorban Vörösmarty helyett. Közismert, a költő oly mértékben összpontosította erejét és idejét az alkotómunkára, hogy az élet számos más tevékenységére nem maradt sem ideje, sem kedve. A kortársak, ha Vörösmarty terveire, munkájára, véleményére voltak kíváncsiak, általában Fenyéryt kérdezték, több levélre is ő válaszolt. Gyakran olvassuk, hogy Vörösmarty csak sétál; a napi munkát ilyenkor Fenyéry vállalta magára. Gondozta kézíratait, elvégezte helyette a korrekurát (amit Vörösmarty unt és utált). 1827 vége és 1833 januárja között — filológiaiilag tisztázhatatlan, de közismerten — nagy szerepe volt a Tudományos Gyűjtemény szerkesztésében. A Csongor és Tünde írásának idején például Vörösmarty a hónap jelentős részét Fejér megyei rejtkehelyén, Kis Kesziben töltötte, s csak az esedékes folyóiratszám leadásának időszakában jött vissza Pestre. Tisztázhatatlan, Stettner milyen mértékben befolyásolta Vörösmartyt szerkesztői elképzeléseiben, mennyit olvasott és szervezett helyette, mivel e munkájának mindössze annyi kimutatható jele van, hogy -r -y jelzéssel ő írta az irodalmi életről tudósító híreket. Tudjuk azt is, rögtön ahogy Vörösmarty megkapta a szerkesztői állást, segítségére sietett. Általános fölfogás szerint Vörösmarty fő feladata az volt, hogy a nevesebb írókat — Horvát Istvántól Kölcsey Ferencig — megnyerje a folyóiratnak. E cél szolgálatában írta Stettner 1828. március 6-án rokonának, Berzsényi Dánielnek a következőket: "A Tudományos Gyűjtemény redactioját az én igen kedves barátom Vörösmarty vevé-által, 's szíves tisztelete mellett könyörög Kedves Uram Bátyámnak, méltóztassék őt akárminemű becses dolgozásaival segíni..." Később barátja távolléte vagy betegsége idején önállóan is szerkesztette a lapot. Kazinczy egészen természetesen fordult hozzá 1831. március 8-án: "Itt küldöm az Úrnak, édes barátom a mi felől tegnap előtt szóltam s minthogy képzelem, hogy Vörösmarty barátunk betegsége alatt a Tudományos Gyűjtemény redactiojával az Úr fog bajlódni..."", rábízta munkáját.

Ismeretes, hogy Vörösmarty már 1829-ben le akart mondani a Tudományos Gyűjtemény szerkesztéséről, de anyagi okokból nem tehette meg. Aligha véletlen,

hogy szándékát éppen akkor valósította meg, amikor Stettner Pápára költözött tanárnak, s így nem tudott többé annyit segíteni.

Stettner szerkesztői ambíciójára már nagyon korán fölfigyeltek. Toldy 1826. június 11-én új tervével, a kritikai lapok kiadásával kapcsolatban arról írt Bajzának, hogy a redactiot (majd St[ettner] viszi, amit szeretek, igen szeretek, mert így én egy nagy gondtól menekszem, s mert nálánál alkalmasabbat alig lehetne találni." Az utóbbiról sokan meg voltak győződve. Amikor évekkel később az akadémia egyik ülésén "arról vala szó, hogy ki legyen a Társaság Folyó-írása Redactora", Kazinczy Fenyéryt óhajtotta, "mint legtöbbek", ahogy arról Kazinczynek Wesselényi Miklóshoz Pesten Martz. 11d. 1831 keltezésű leveléből értesülünk. Kisfaludy Károly – az MTA Könyvtár kéziratárában található szerződésük tanúsága szerint – szintén őt választotta maga mellé a kiadás előtt álló Jelenkor szerkesztőjéül.

STETTNER- ZÁDOR PÁPÁN ÉS BÉCSBEN

Kisfaludy halála azonban megakadályozta a terv megvalósítását, Stettner pedig egyre jobban érezte az erkölcsi kényszer szorítását, hogy családja megélhetéséhez tisztességes mértékben járuljon hozzá. Mivel ezt az irodalom nem tette lehetővé, s Pesten megfelelő állást nem talált, 1833-ban Pápára ment tanárnak. (Ezekről az évekről lásd: Bodolay Géza tanulmányát A pápai kollégium története, című műben, Budapest, 1981.) Tagja volt a "Tudós Társaságnak", s Vörösmarty-nak ezután is sokat segített – különösen szótárszerkesztési munkákban –, Toldy-nak pedig az akadémiai kiadványok terjesztésében, előfizetők gyűjtésében. Az irodalmi élet mégis elvesztette egyik sokra hivatott főszereplőjét, akire pedig éppen a harmincas években fontos feladatok vártak volna; részben azért, mert személyéhez nem kapcsolódtak olyan szélsőséges indulatok, mint Bajzához és Toldyhoz, részben azért, mert a népdal "divatba hozásá"-nak egyik kezdeményezője volt. Stettner kora legtájékozottabb irodalmárai közé tartozott, lenyűgözve olvashatjuk például a Németországban utazgató Toldyhoz írt egyik levelét, amelyből kiderül, hogy műveik alapján mindazokat ismerte, akiket barátja fölkeresett; sőt a legfrissebb újdonságokról is tudott. 1833 után Fenyéry fokozatosan eltűnt a Kazinczy emlegette "kis körből"; amely az irodalomban vezető szerepre tört. Hiába írta Bajza 1833. január 30-i levelében: "Írj édes barátom, különben azt hiszem, hogy a pápai életbe szerelmesedvén, barátaidat elfeledted, hogy a szép négyest hármassá akarod csinálni": az irodalomtörténet "négyes" helyett ma már általában csak a Vörösmarty-Bajza-Toldy "triászt" emlegeti.

Kazinczy igen nagyra becsülte Stettner. Levelezésük kezdetén költői kísérleteit bírálta, segítette, később neki fejtette ki sokat emlegetett figyelmeztetését a "rein menschlich" védelmében, végül pedig tőle remélt megértést a Pyrker-pörben,

majd akkor, amikor a Bajza-Dessewffy összecsapás nyomán végleg szembekerült az árulónak, kétszínűnek tartott Toldyval és a kiméletlennek minősített Bajzával. Korábban Stettner teremtette meg a kapcsolatot Vörösmarty és Kazinczy között, s nem rajta múltott, hogy a helyzet elmérgesedése idején ő is csalódást okozott a széphalmi mesternek. Toldynál higgadtabb, Bajzánál türelmesebb egyénisége nem csupán a szerkesztői munkával kínló Vörösmarty, de az egész magyar irodalom számára nagy nyereséget jelentett, míg Pesten élt. Nem volt ugyan Kölcseyhez mérhető eszmeteremtő géniusz, de páratlan olvasottsága és nyitottsága képessé tette az új eszmék befogadására és közvetítésére. Ha a körülmények nem kényszerítik a pápai állás elfogadására, irodalmunk alighanem többet nyer vele egy szorgalmas munkásnál. Hosszabb távon talán eljátszhatta volna azt a kiegyenlítő szerepet, amit Kazinczy hiába remélt tőle, elősegíthette volna az irodalomkritika egészségesebb — azaz nem csupán Bajza és Toldy véleményéhez igazodó — fejlődését. Éppen az elszántságnak és magabiztosságnak az a hiánya, a más nézetek iránti nagyobb rugalmasság segíthette volna ebben, ami végül arra készítette, hogy irodalmi terveit a pápai "biztos" állásért feladja.

Stettner György elsők között ismerte föl a kézirat irodalomtörténeti forrásértékét, elsők között gyűjtötte az írók levelezését is. Pápa, Nov. 6d. 1843 keltezésű levelében arról biztosította Toldyt, hogy hamarosan előkeresi gyűjteményéből Csokonai Vitéz Mihály "pajkos levelét" Sándor Dánielhez, lemásolja és elküldi. Lemásolja, mivel az értékes eredetit nem hajlandó kezéből kiadni. Ígéretét néhány nap múlva teljesítette (s ezt a Csokonai-levelet csak ebből a másolatból ismerjük), s azt is vállalta, hogy somogyi kapcsolatai révén utánanézet ottani Csokonai-dokumentumoknak is. 1844-ben küldött is újabban fölkerült Csokonai-levelet, ez a másolata azonban elveszett.

1848/49 Stettner — azaz immár Zádor — György fölött sem múlt el nyomtalanul. A régi barát, Deák Ferenc hívására Pesten vállalt állást, amit a bukás után elvesztett persze. Sorsának kedvező fordulata meglehetősen homályos, nem tudjuk, mi készítette rá — valószínűleg a megélhetés! —, hogy Bach-korszakban állást vállaljon. Mindenestre hamarosan Bécsbe került magas beosztásba.

A hatvanas években a legfelső bíróság, a hétszemélyes tábla bírója volt, s ezzel szokás magyarázni, hogy a nála lévő Vörösmarty kéziratokat és leveleket nem adta át a költő életrajzán dolgozó Gyulai Pálnak sem. Ezzel kapcsolatos álláspontja a beavatottak előtt ismert lehetett, hiszen 1859-ben Kazinczy Gábor hasonló kérését is megtagadta, s a következőket írta Bécs, Nov. 23d. 1859 keltezésű levelében Toldynak: "... viszonyaim, miket te nem értesz, vagy érteni nem akarsz, nem engedik meg Kazinczy Ferenczceli levelezésem közzé tételét..." Ám a következőkből kiderült, hogy tiltása nem politikai, hanem erkölcsi okokból fakadt. Ez az általában nem idézett rész ugyanis így hangzik: "A közlöttem levelet visszakaptam. Te abban is bántást keressz, hogy azokat nem egyenesen hozzád küldtem, hanem, mégpedig harmadik kéz által, Vörösmartynéhoz! Ámde ha higgadtan tekinted a dolgot, azt kellene következtetned, miszerint én nem csak hinni, de tudni, s szükség esetén bizonyíthatni is kívántam, hogy azon levelek Vörösmartyné beleegyezésével mentek sajtó alá..."

Tisztelnünk kellene ezt az álláspontot, ha Vörösmartynéval vagy más élő személlyel kapcsolatos levelekről volna szó. De nem így van. A kéziratok forrásérté-

kének ismerője nyilvánvalóan azért ilyen aggodalmas, mert attól fél, hogy a fiatal Vörösmartyhoz szóló Kazinczy-levelek (és más kéziratok) "árulkodók" lehetnek. Azzal a tudatos törekvéssel találkozunk tehát, amelynek célja a költő eszményképpé magasztosítása volt. Olyan eszményképpé, amely a kiegyezésre készülő Magyarország politikai irányítói ízlésének, erkölcsi és világnézeti fölfogásának megfelelt.

Ennek jegyében vigyázott oly féltő gonddal a Bécsben élő Zádor helyett Deák Ferenc — rendkívül nagy politikai elfoglaltsága mellett — Gyulai készülő Vörösmarty-életrajzára. Ezt szolgálta az életrajzírásra pályázó Toldy mellőzése, majd az adatokat gyűjtő Gyulai udvarias elutasítása. "Engem Vörösmartyval Zádor ismertetett meg — írta Deák Pusztai László aug 9-én 1864 keltezésű levelében Gyulainak —, ha emlékezetem nem csal még talán 1824-ben. Zádor, kinek ily dolgokra hű emlékezte van, leg jobban meg mondja még talán a' napot is. Ez idő óta zavartalanul állott fenn szoros barátságunk. Egyes adatokat életéből, leg alább olyanokat, miket Ön nem tudna, én nem tudok mondani..." (Az én kiemelésem — TTE.) S nem csupán a fentieket kell némi kételkedéssel olvasnunk, de az is hozzátartozik a dologhoz, hogy Deák gondosan ellenőrizte, mit írt Gyulai, addig nem engedte a kéziratot nyomdába adni, míg ő el nem olvasta, noha a kiadó nagyon sürgette Gyulait. Deák és Zádor elzárkózása miatt kapott Gyulai munkájában fokozott szerepet a harmadik fiatalkori barát, Fábián Gábor. Megdöbbenő módon azonban Fábiánnak idevágó levelei hiányoznak Gyulai hagyatékából, noha későbbi — jelentéktelen — korrespondenciáját gondosan megőrizte. Akad az ügyben más meglepetés is. Fábián Gábor, a kéziratgyűjtő Zádor régi barátja a következő föltűnően naív választ adta a levelezését publikálás végett kérő Abafy Lajosnak: "Két év előtt (1874) tartott szemlekor, midőn Önnek az az életrevaló eszméje még meg nem született, hogy irodalomtörténetünkhöz magánosok ily szerény rejtekéből is adatokat gyűjtsön s napvilágra hozzon, sokat, a legnagyobb részt elégettem, minők voltak pl... nagy halmaz levelet Zádor György, Vörösmarty barátaimtól stb. Most bánom, hogy ez Autodafét elkövettem. Ezentúl megtartok mindent. Juttatok annak idején belőlük kegyednek is." (Kara György: Fábián Gábor levelezése ItK. 1893. 224 l.) Írja pedig mindezt Gyulai adatgyűjtő munkája után! Szomorú tény, hogy sokra hivatott Stettner-Zádor György utolsó irodalomtörténeti szerepe a Vörösmarty-kéziratok sorsával kapcsolatos. Márpedig közismert, hogy e kéziratokból viszonylag kevés maradt csak ránk, ennek egy része is a véletlen jóvoltából, s főleg a levelezés nagyobbik fele lappang, elpusztult vagy elpusztított.

Úgy véljük, éppen ez, hogy a fiatal Vörösmarty baráti körének levelezéséből oly kevés maradt fenn, tehát hasznos adatforrássa ezen gyűjteményünknek.

LEVELEK

•

1. Stettner György — Fábián Gábornak

Nº 4.º

Pest October 12kén 1820.

Kedves Barátom!

Igéreted szerint hogy el nem küldötted
Hozzám Leveledet
Ezzel Barátodat ki szeret Tégedet
Bánatba ejtetted.
Mig te a' falusi vig Szüretelésben
Találad Örömed'
Én álmokba ölöm unalmas időmet,
'S bús emlékezésbe.
Nappal Grúszot olvasom 's így amúgy elmentem
A' Testamentomig
De tudod hogy addig
Nem megy a' tanulás mig nincs csendességem.
Reggel ha felkelek elmegyek Dávidhoz
Egy csésze kávéra
Estve ki sétálok a' Promenádéra
'S le ülök a' hidhoz.
A' Csillagos Égnek pislogó mécseit
Sohajtozva nézem
'S valyon Lilám rájok (:tőlök azt kérdezem:)
Véti e' Szemeit?
'S e' kétes gondolat engem boldoggá tesz
Hogy ő is most talán
Bár csak futólag rólam gondolkodván
Éppen reájok néz.
Mig én így álmodom mult korom álmait
Mellyektől el estem
'S mig a' jövendőnek rósa szinnel festem
Borongós Napjait.

Te addig olvasod Ovidod remekét:
Hogyan kell szeretni,
 'S Zrinyi dolmányba próbálad öltöztetni
 Hálátlan gyermekét,
 Vagy puskát 's tarisznyát akasztván válladra
Bokorból kivered
A' nyulat 's madárkák fészket felvered
 Egy Uj Nimród módra,
 Sőt talán most éppen baráti Adó-dat
 Odá-dat készitted
 És Szavadnak álván megörvendezteted
 Véle Barátodat. --
 Károlynak irtam hogy e' Törvény Szünetben
 Még én tisztelem
 'S kéz csókolásomat házoknál megteszem
 Ha lehető léssen,
 Irtam Lilának egy Wertheri Levelet
 'S irtam hogy eltemet
 Bánatom engemet
 Ha kedvező nem lesz reá a' felelet,
 Irtam de tudd tehát még el nem küldöttem
 Sőt magam viszem meg
 Hogy ama szép Szemek
 Mellyek elrablották adják meg életem,
 Kérlek Édes Lelkem irjál igen sokat
 Irjál Romantice
 Mert külömben Vice-
 Hiba lesz; — itt küldök myriász csókokat,
 Barátod György

2.

Stettner György — Fábián Gábornak

1. No 119

Duka Sept. 21d. 1821.

Kedves Gáborom!

Aug. 25d. Pestről irott Leveledet, e' folyó Holnap 19d. jóllehet elég későn, — vettem, minő örömezzetek között, nem szükség hosszasan fejtegetnem; egy szóval ki mondom ilyen kedves Levelet, még soha senkitől nem vettem, 's csak akkor

fognék hasonló becsüt, és kedvességüt venni, ha [.....] Vásonyból haza jö-
vetelemben, ha Zsámbocki csendes vérü ménjei nem rettegtek is, hogy Hypolitus-
nak, vagy Phaetonnak dijjára jussak; de még is elég méltó okaim lehetek az aggo-
dásra, hogy az átkozott [.....] egy pár erdei Szörnyet küld előmbe (:mint
Neptun tengerieket Hyppolitnak;) Ferencz Bátyámék képekben, a' kitől
ugyan ha tátosaink [jav. ebből: paripáink] nem is, de magam bizonyosan meg ijed-
tem volna: mert bár ha zacskómból minden [...] dohányomat kirablották volna is,
azt József bátyámnak szívevége csak ki pótolta volna, de elrabolhatták volna leg
drágább kincsemet, elrabolhatták volna Lilám kegye' zálogát, melyet az ujjamon
viseltem, 's ezt felérni, nem lett volna képes, a' sok tekintetben olly igen gaz-
dag Amerika, minden Dohány Plantege-jaival is; — de én ujra hálával tapasztal-
tam, azon Erato sugaltta soroknak valóságosságát hogy: Bajában nem hagyják az
Istenek, A' Szeretót a' Művészt és a' Hivet, mert bár ha néha elhagyni látszanak
is tisztelőjüket; 's veszélyekkel hagyják is küzdeni: de elsüllyedni csakugyan nem
engedik azt, a' ki tiszta lélekkel, 's alacsony haszonlesés nélkül jár el tisztelet-
jekben. Bizonyítja ezt az én példám, kit Erosz azért hagyta három Évekig remény
nélkül epedni, hogy ezen Jákobi szolgáltszolgálatok után, változatlan hű-
séggel kiállott szenvedéseimért annál teljesebb elégtételt nyujtasson: jöllehet én
magamra a' fentirtt három Karakterek csak kettejét alkalmaztathatom.
De bizonyítja ezt legközelebb a Plutus Sclávja Hotyhay is, ki azon Labyrin-
tusbol mellybe Venus Urania (:mint az ő oltárához hivatlan járultat, vakmerősége
nemünemü büntetésül:) vezette, a' Resignationak biztos Ariadnei fonalain, kíta-
popgatván, — bosszuságában Venus Vulgivaganak verbungjába állott, sőt epés
bosszúja itt sem engedé megállapodni, hanem igazi Verbungosos Launával Poetává
lett, csak hogy nyomruult ollyan pórul járt, hogy Bromius nektárjából bő mértékben
részesülvén, pókhálós szemeivel egy, Hypocrene vizével ittasult, és sületlen ver-
seivel mindenkit vegzaló Satyrt nézett el Apollonnak, 's attol kért az uj és szokat-
lan pályán segédet, a' ki is ezen Neodxonnak ostobaságát természeti tulajdona
szerint, érdeme felett is meg büntette, sugalván nekie a' Levelemhez toldalék
képpen ragasztandó 's a' szerzőt nevetségessé tevő darabot. — És még is Hoty-
hai is tapasztalta malasztját uj Istenének, mert elhiszi tökéletesen a' mit Istene
nekie a' 7d. Versben dictált hogy:

Azt gondolta a' te gonosz álnok szived
hogy te tsaltad meg azt ki volt igaz hived
mihelt tapsztalta tsalfa tsaldi szived
azért a' viskoban ot is hagyot tived.

's már most a' szemtelen még ollyak előtt is kik az egész történetet közelebről is-
merik ollyan positurában akarja magát tenni mintha ő vetette volna meg Tündér Ilo-
náját. — No de láttd e' őt ez a hite idvezíti, 's e' mentette meg a' kétségbe
eséstől, magát agyon lövéstől 's ki tudja még minő balesetektől. 'S be telt rajta
is kedves Ovidodnak eme vigasztaló intése: Saepe premente Deo fest Deus alter
opem. Azon megjegyzéseid mellyeket ad vocem Hotyhay a' szerencse 's születés
külömböseiről tettél egészen szivemből vannak ki irva 's csak ezt adom hozzájuk
toldalék képen Fáybol hogy: a' születések közt talán legszerencsétlenebb az mi-

dón valaki gazdagnak születik 's a' nevelés legfeljebb gógöt told hozzá. — Ezen monstromot is tehát megtartom mint hogy a' Kegy Istennék bocsánatjokat ígеред; 's magam is úgy hiszem hogy nem vétek ha a' Múza barát elvétve Jocusnak is nyújt áldozatot! — Prof. Rumy Ur állítása előttem jóllehet nem szinte új, ennek velem lett közlését én tartozó hálával veszem annyiban is a' mennyiben ez nekem az ezen tárgy felől való gondolataimnak előtted lehető rövidséggel leendő kifejtésére alkalmat nyujta. Nem tudom de reméllem egy értelemben fogsz velem lenni ha okaimat hallandod. Én sem Rumy Ur állítását sem a' Tiedet kifogás nélkül helyben nem hagyhatom sőt úgy találok hogy az Igasság itt is szeretett helyén középelt áll. A' Költő és Festő közt minden atyafiságok mellett is nagyobb a' különbözős mint, hogy őket egy regula alá rekeszteni vagy egy szempontból itélni lehetne mindeniknek meg van a' maga pályája mellyen a' maga műveinek a' másik által utolérhetetlen meg tudja adni a' neki tulajdon gráziát, csak hogy a' festő munkássági köre sokkal szűkebb és így pályája keskenyebb 's nehezebb is innét van hogy öt hat derék költőt is letünk addig mig egy remek Festőt alig! — A' Festő tartománya inkább a' látható természet 's legfőbb érdeme és fénye ennek hiv másolásában áll, a' Költőé inkább az elvont a' láthatatlan a' felségebb! A' Festő ha jó Festő csak másoló a' Költő pedig teremtő; az a' maga Prototypjait állítja szemeink eleibe ez önteremtett Ideáléjit zengi jobbára, — a' Festő csak olyakat fest, akár a' természet után akár phantasiájából a' mellyeket ha a' magok valóságokban vagy élve láthatnának még jobban fognának bennünket gyönyörködtetni és bájolni; én legalább soha nem érzek annyi gyönyört a' legigézőbb mezőség (Landschaft:) vagy a' legbecsesb ideális szépség festésében mint fognék a' hasonló szépségű vidék vagy Lyányka látásán, — a' Költő pedig a' szebb lelkesedés órájában ban olyakat lát 's olyakat állit előnkbe mellyek az avatatlan szemek előtt örökös homályban rejtegettetnek! — De épen ebben a' természet hiv másolásában is áll a' Festő legfőbb érdeme hogy ő a' felvett képet a' maga legkissebb sajátosságaival (:Individualitát:) bájolja előnkbe 's a' festésnek ez a' két ága a' Tájjfestés és Portraitfestés az a' hol a' Költő ő tőle véghetetlenül hátra marad és így értve ha pluscredant homines oculis quam amibus Rumy Urnak igaza van. — De ha Lélek ábrázatot (:Seelenphysiognomie:) ha indúlatokat kell festeni már itt a' Költő utolérhetetlenül felül mulja a' Festőt és pedig annyival a' mennyivel a' szózatoss beszéd érthetőbb a' némáknak tagmozdulatainknál (:Gebärdensprache:) a' Festő magokat az indúlatokat nem adhatja elől csak azoknak némely jegyeit, ő ezekből csak egyes tettet foghat fel 's csak egy bizonyos időben (:így például a' szikrázó szemek, tajtétkzó száj, öszvevont vagy felrántott szemöldökök, a' feldagadtt erek, kifeszült inak, — a' boszszúnak; az az olvadó 's olvasztó tekintet mellyben Elysium mosolyg a' kegyeltt szeretőre, a' boldogító szerelemnek, — a' jég ábrázat, merő üveg szemek, — kőhöz hasonló testállás 's a' t. a' kétségbe esésnek csak jegyei, de nem maga a' bosszu; — boldog szerelem; — 's kétségbe esés; —) hollott ezeket a' Költő legkissebb vonásaikkal együtt váltogatva zengi. Ha a' Költő indúlatokat énekel azt a' leg butább is érti; ha a' Festő ezeket festi azt csak a' Psychologus fogja művein kitalálni! — A' Festő ha abstracta ideákat akar festeni nem lel színeket, 's kénytelen holmi értetlen Symbolákhoz 's Hieroglyphokhoz folyamodni a' mit a' századik ember alig ért, a' Költő előtt pedig tárva van a'

3. Nimium ne crede colori.

Ez a' darab előttem különös kecsével bir csak hogy fájdalom nagyon nagyon gondatlanul készült. Mint rutitja az első szép distichont ez a' konyhai szó csecse!! a' 6d, distichon különösen szép és numerosus. a' 7dre, az ajak elhalványul, fejeürül, kékül, — de nem sárgul soha is. a' 8dba ismét Lázár!! a 9d, beesett kupáji csepépvén minó izetlen kép! a' rútat is gráziával festeni az a' mesterség.

4. A' Pipához

Ez a' darab is szép, kár hogy a' rim kedvéért azzal a' köznépi kifejezéssel: hébe, hóba, rutította el. a' berekesztése különösen szép, elmés és uj! — Kiss, ha szép poétai talentuma, 's versirási könnyúsége mellett nagyobb választással, tisztáltabb izléssel fog írni; jeles költő lesz. A' nyelv, verseiben nagy részint, tiszta, csinos, nem erőltetett. — Ez Ádám verseiről itételem, meg lehet hogy hibázok, de én a' legszorosabb Criticai szabásokhoz mértem verseit, 's kivévén a kimutatott helyeket a' többieknek teljes helybenhagyásomat adom.

A közlött Német Verseket kívánságodra lefordítottam én is a' Bátyám is, sajnálom hogy Ádám fordítását is meg nem küldötted ime itt van mind a' két fordítás:

[:Stettner Istváné:]

Mutantur tempora

Fillis így sohajta

A' midón a' mellette

Fekvő fattyút felvette

Hallván ezt Palémon

Elmegy azon nyomon,

'S így szóll jaj kedves Fillis

Et nos mutamur in Illis!

[:Stettner Györgyé:]

Mutantur tempora

Szóllt Phyllis midón látta

Hogy gyermekét vaktában

Meglelték az ágyában

Ezt Palemon hallja

Azért odébb álla,

'S mond igen! szép Phyllisz,

Et nos mutamur in Illis!

[:A német eredeti:]

Mutantur tempora

Sprach Fillis als Sie sah

Dass man in ihrem Bette

Ein Kind gefunden hätte

Dies hörte Palemon

Dum schlich er sich davon

Und sprech, schöne Fillis

Et nos mutamur in Illis

A' mi Ádámnak az Eroticus Versekhez való izetlenségét illeti: midón az ez eránt tett jelentésedet olvastam alig hittem szemeimnek ezt Ádámról hallani valóban váratlan reménytelen volt. — Más midón ezt egy 60 Esztendő Philosophustól halljuk mint Márton vagy egy olyan Apathicus emberről mint Tamassa, — de egy érzékeny Poetai geniusi 26 Esztendő Ifjúról mint Ádám ezt gondolnom is csak nem lehetetlen! Vagy talán Erosz miatt szenvedett csalatásait akarja ezen hideg felsemvevéssel meg bosszúlni? Ó a' ki a' menyire én is tudom hordozza Cypria édes igáját. — Én részemről azt tartom Kisfaludyval: hogy Szerелеm és Hazafiúság nélkül minden eddig

volt és még leendő nagy Poétáknak Quintesentiája is csak keveset ér. — Vedd ki a' Költeményből a' Szerelmet, 's nem marad ott semmi is Poétai mint a' csupa száraz vers. — A' mit pedig Poezisnek úgy hiszem Ádám sem fog tartani. — Ha általnézzük a' Poezisnek három fő elágazásait, az Epost, a' Lyrát, és Drámát, mindenikben fő és különös része van a' Szerelemnek. Mi teszi oly kellemessé az Iliást, mint a' Szerelem különböző Scénájának festegetése, mi bírhatta vala a' Bajnok Achillest, a' görög tábor vessezte kívánására, mint szeretett Briseise elragadtatásán való bosszús fájdalma, 's mindeneknek felette mi indíthatá az egész Görög országot arra hogy egy más Világrészben virágzó királyság feldulására törekedjen, — mint Helenának elragadtatása: — úgy hogy ha Helena el nem raboltatik vala, — az Iliásnak lehetetlen lett volna születnie. Az Eneisben, Didónak epkedő keserve, A' megszabadított Jeruzsálemben, Armida szerelmei, — a' Henriásban, Hemilnek D'castree Gabrielléhez való szenvedelme, olyan fűszerek mellytől az egész mintegy új életet kölcsönöz. Minő bájht hint Ossziának Eposi töredékeire is a' kimeríthetetlen szerelem. Ezekben minden szerelmes Episodionok vagynak még is mindenikből millyen különböző ingerrel és keccsel hat ez az egyforma? szerelem az olvasó lelkére. És csak most tudom helyes okát adni, miért nem oly kedves előttem a' Hunnias mint akár a' Zrinyi, akár a' Murányi Vénus, mert bele un, bele fárad a' lélek az örökké egyforma Csatak és harczok olvasásába ha olykor olykor a' kifoghatatlan bájú szerelem oxymellével nem frissítetik meg. — A' Lyrikusokra nézve egy Kisfaludynak egy Petrarcanak munkájuk igazolják értelmemet. — Én részemről elmondom 's a' világ előtt is pirulás nélkül mondanám el hogy a' Világon még oly Költő nem volt mint Kisfaludy — Himfyjében. És Regéjiben 's Hunyadijában is akkor áll a' maga bámulandó nagyságában, fenségében, mindön a' Szerelmet érdekli. A' mi végre a' Drámát illeti, alig ismerek egy valamire való Drámai Darabot mellyben a' Szerelemnek, nevezetes Rolleja ne volna. Így vagyon ez Schillernek: Don Carlosában, Wallensteinában, — Goethenek: Clavigojában, Tassojában, Iphigeniájában etc. — Most következik az én Poétai Vallástétel: Én előttem legnagyobb Poeta: Himfy, utánna Ossian, Ovid (: a' Metamorphosisáért:) Virgil (: az Eneisért:) Bersenyi, Vitéz, Schiller, Matthison, Gessner, Dayka etc. Virgil Georgiconá semmivel sem különb Poezis a' Columella Kertész könyvé-nél Horáczt szeretem mint ki az élet minden álláspontjára alkalmazható regulákat versekbe foglalt de Poétának igen középszerűnek tartom, kivéven azon Darabjait mellyeket valóságos Eroticus lélekkel irtt, 's a' mellyek teszik előttem minden Poétai érdemét. — Igen csudálkozom hogy szülhet két ugyan azon pricipium két nem egészen különböző fokben oly különböző Resultatumokat: — Ádám azt tartja hogy a' Szerelem már magában is Poezis, mellyről minden csak Poétai lélekkel és érzeménnyel érez. Csak ezen utolsót az Iró receptivitásához képest kisebb 's nagyobb mértékben értve, — ezt tartom én is. De Ádám azért olvas és ir szerelmes verseket mert erről úgy mond minden egyformán tud érezni, — a' mi nem igaz, — én pedig azért olvasom ezeket különböző kedvel mert azt hiszem hogy semmiről sem lehet olyan Poétain irni mint erről. Én részemről a' legközönségesebb Köznépi szerelmes Dalban több Poézist lelek mint a' legmagasztaltabb Epigrammban — így például a' Széna van az Olban etc. vagy a' Jaj rózsám be szeretlek etc. — Még egy megjegyzést Ádámrol: — aligha Horácz szerfelett való tiszteletében nem fekszik

annak oka hogy Ádám olly könnyen ragadtatik alkalmi versezetekre, — csak hogy nem annyi szerencsével mint Horacz és Berzsenyi, — kik mind ketten valódi Philo-sophiai szellemmel írják ezen nemű verseiket; holott az Ádám alkalmi verseiben nem lelni egyebet dicséreteknél és többnyire nem igaz dicséreteknél! — De ezen tárgyról már elég.

Most térek már azon tárgyra melly kezemnél lévő Leveledre felynomja a' Hal-hatatlanság bélyegét, 's melly azt még késő vénségemben is előttem, a' legkedves-sebbé fogja tenni mind azok között mellyeket még e' korig vagy tőled vagy más akarkitől kaptam. — September 19d. estve gyertyagyujtáshoz hozta meg Bátyám, Leveledet, Buzáséval és Kacskovicséval együtt. — Felírásod és pecséted mingyárt elismertették velem; — nagyon megörvendezetett szokatlan nagysága, — felbon-tom, — forgatom — látom hogy versek is —, ezen még inkább örültem olvasgat-tam imitt amott, nem rendbe, hát a' mint a' 3d. féliv utolsó lapjára fordítok leg-elsőbb is eme sorokra bukkantam: Kérdezősködvén J — ád felőled azt mondotta etc. nem képzelheted minő gondolatok járták egyszerre keresztül kasul fejemet! — hol találkozhattál vele a' Fejérvári Vásárban e'? Nyéken e'? vagy talán Szilason? sőt tán Pesten? ennyit 's még több számtalant gondoltam egy secundában, — de a' mint valóban történt úgy meg sem álmodtam! — de azonban magamhoz térvén vissza fordítok 's látom hogy te Sz. István napján midőn én Téged már Pesten gondoltalak Cs-en mulattál. — O! mit nem adnék érte!, — nem hogy ezen napot tőled elraboljam, — hanem csak hogy annak szerencséjében veled osztozhattam volna! — Én az nap Sz. István napján délelőtt az erdőben sétáltam 's a' messze jövődőről álmodoztam, — de valyon csak kívánjak én is a' jövődőre gondolni a' nélkül hogy Téged J-ámmal és még egy más valakivel lássalak?! — De azonban ingyen sem gondoltam hogy Te valósággal is olly közel légy hozzá mint Phantásiám-ban! — Dél után pedig a' Dukai Urak gubacs Lititatiojokban, — hol nyüsgött a' sok 'Sidó, — peshedtem, — Elolvastam Leveled 's minő exáltált elragadtatással nem tudom kimondani. — Izetlen volt a' vacsora, feledtem földi léteemet 's alig vártam hogy magányos szobámba vonulhassak, — hol levetvén magam ágyamba, két pipa dohánynál újra vagy négyszer által repültem Leveled', dobogott szívem az öröm miatt, alig tudtam elaludni, — 's az egész éjt Róla való álmodzásokkal húztam ki, — O! de minő szorongva irsz róla, alig várom hogy hallhassam feleleteidet. — Mi-nő foglalatosságban találtad? hogy volt öltözve? egészséges e'? volt e' jó kedve? hogy jöttem elől a' beszédben? ki emlékezett először rólam? ő e'? Te e'? vagy R-a? miket kérdezett tőled felőlem? Hát R-a az a' jó szívé Angyal, hogy van, egészséges e'? emlékezett e' rólam? Hát az öreg Ur? Nagy-Asszonyosság? vagy Lajos szóltak e' felőlem? Kérdezte e' J-a hogy mikor megyek oda? mondta e' hogy meg ígértem hogy még az Ősszel meglátogatom? hát Te bizonyossá titted e' eránta? ezek 's még ezerek azon kérdéseim mellyekre alig várom hogy szemé-lyesen felelj. — A' mi képzelte nyavalyámon való aggdódásit illeti a' Kegyesnek kész lettem volna akarmelly betegséget szenvedni (:bár mennyire hizelkedjen is ezen részvétele hiúságomnak:) csak azokat meg esetlenné tehetném! O! egy szánal-kodó könnye, egy résztvevő sohajtása az Angyalnak Léthet árasztana akarmelly el-szenvedett nyomorúságomra is. — De talán nem is úgy volt a' mint irtad, csak ne-kem akartál egy kis vigasztalást nyújtani. De akarhogy volt legyen is minden képen

nagy hálával tartozom neked akár jó szivedért és szándékodért, akár pedig azért hogy imádott J-mat az értem való aggodástól fel mentetted! —O! barátom csak egy ilyen részvételt mutató tett hallása, felér egy remény nélkül töltött Esztendő!!! --

Hogy az Bátyám és magam számára készített Testimoniálisokat Postán meg nem küldötted nagyon helesen esett (: Sali mondása szerint:) mivel a' mint magad is tudod mostanában nincs olyan nagy szükségünk reá; azt azonban kedvesen vettem volna ha a' Lajos Bátyám feleletének Summáját velem közöljed. —

Varga Jancsinak 1. Sept. Csehiből írott Levelét épen ma vettem mellyben jelenti hogy most a' Komárom V-ei Földmérő mellett practizál, a' Jövő Iskolai Esztendőre ismét Pestre szándékozik és hogy neked is ugyanazon datumrol irt Levelet. Utóírásából sejtem hogy őt is megsebezte Erosz! Így a' mi Baráti Triumviratusunkból egy derék hatos czúgja kerül ki Amor Urfinak!!! —

A' Tudós Fejér Személyekről kinyilatkoztatott érzelemedet nagy részint elvállalom, csak hogy én csupán a' tudatlan de tudósságot fitogató Asszonyoktól 's főként Lyányoktól irtózom, kik a' mélyebb tudományoknak néhány mesterszavait megmemorizálván vagy netalán némelly principiumait is felfogván, azoknak untig való rebesgetésével kívánnak fényleni 's Imádójikat egy sarokba beszorítván reájok olvasnak 's a' Circulus Inadraturájáról, az Athmosphaerai jelenetről, Aerolythokrol (:Meteor Kövekről:) 's a't. tartott Prelectiokkal kinozzák. A' Szelidebb 's főként izlési tudományokban jártas és valóban tudós Fejér Személyeket pedig szivemből tisztelen becsülöm! csak hogy Feleségemnek nem kívánám! hová tartoznak a' Historia, Aesthetica és Poezis. Mert hogy lehet valaki mindezekben való nem középszerű jártassága mellett is, jó nő, Anya és Gazdaasszony 's kellemes társadalkodású mulattatóné ennek eleven példája Dukai Malvinánk! — Mert jöllehet a' mi Isteneltt Költőnk szerint:

Van határa a' két Nemnek
'S nem toldása az érdemnek
Hanem hiba 's csorbaság
Ha ki azon általhág:

Még is a' két Nem foglalatossági körét elválasztó határlíneákat olyan vékonyaknak találom hogy azok gyakran összeválnak 's a' fenn említett szelidebb Tudományokat tartom én éppen ennek a' mind két nemmel közös határlíneának. — Mert az ugyan igaz hogy:

Minervát ha fegyvert zörget (:vagy a' meteor
kövekről bölcselkedik! !:)

Lehetetlen szeretnem.

De kedvelem ám Eratót vagy Saphphót ha kebleérzeményeit önnön maga által küldött Dalban vagy Odában éneкли. — No de erről is elég. Imhol vedd ezen Czikkelyre világosító például Levelemhez pedig Függelékképen! oda fent a' 3d. lapon magasztalva említett Remekművet. Mellyet Anya ihletéséből ugyan nagy részint Hotyhay költött, de Húga a' Neo Saphphó is (:Cui difficilis formam natura negavit, Iuae brevis est, — Iuaeve si, candida non est ad instar Cepheiae Andromedes, vult placere Familiae fusca colore sua:) jeles költői talentomát nyilvánította benne scilicet ex ungue Leanam; — bosszút akarván álni félnyaku —Lásd a' mindgyárt fel-

hozandó Költemény 8d. Stanzája utolsó sorát. — Phaonjába vetett reményének olly rútol lett megcsalattatásáért!! — Nesze hát maga az olly sokszor ígért Költemény, az Eredetiről mely a' Neo Sapphó kézírása általam Diplomaticai szorossággal és hűséggel másolva, 's azon Neo Democrit által (:kinek kérésére vidimáltál 's a' kinek heles oka volna sanyarú sorsát Heraklit, Niobe vagy Biblis könnyözönével siratni!:) — Ámde ő még is a' jobb részt választá mert a' helyett hogy sirna nevet, élő szóval reá tett remarque — okkal felcizfrázva:

Pásqvilus 1.,

Nem o nem ne felejtsd nem az a' te neved
hanem egy tsapodár alnok volt a' szived
látjuk hogy mire vit a jo neve hived,
a világ piatzán mit szült az Érdemed

[A következő nyolc verselvényt nem közöljük.]

Hogy ezen Kontárdarabbal terhelni merészeljelek azon meggyőződésemből vettem magamnak bátorságot hogy még ilyen bolondot soha sem láttál. — Meg bocsáss ha elegendő béketűréssel birtál ezt végig olvasni, — én részemről inkább copiroz-
nék két ennyi Arabs vagy Koptus írást noha egy betűjét sem ismerem mint ezt még egyszer másonám, —

Szücs Lajos Úr levelét mind e' korig nem vettem, alkalmasint October utol-
ján vagy November elejin fogunk csak le menni. — Dukába minél előbb leenedő jöt-
tödöt ohajtva várom, — o! be sok kérdezni valóm van! Hozd el magaddal Lelkem
a: Tövisek és Virágokat, Halhatatlanság Oszlopát, Moschusz és Bion Idylljeit, és
Bárczay Zulejkás könyvét és a' Testimoniálisokat. Ujra kérlek Édesem hogy jöjj
minél előbb. — A' Testvérem és Ángyom tisztelnek, én pedig minden tisztelendő-
ket tisztelvén minden csókolandókat, csókolván ezerszer csókollak 's vagyok

hű Barátod

S György

Folytatás.

October 2d. 1821.

Szeretett Kedves Gáborom! September 23d. Pestről írott Leveledet tegnap hozta ki az Ángyom Czellből. — Hogy pontosságomba vetett bizodalmadban, — mellynél fogva Barátainnak erántam jlessen Leveleikben kimutatott figyelmék és szereteték viszonzásával késni nem szoktam, — meg nem csalatkoztál, azt Aug. 25diki Leveled vétele után mingyárt másod napon írott 's ezen Soraimat megelőző Válaszomból láthatod. 'S csak azon bizonyosság hogy Levelem úgy sem fogna Pesten érni határozott arra, hogy ne Postán hanem Expressus által küldjem meg válaszaimat, és ne egyenkint hanem egyszerre, ennélfogva ezen válaszaimat is csak akkor fogod

venni mindón a' Vas Vármegyei Patriotáim által küldendő Leveledet veendem és arra is felelhetek. — Vajha én is csak annyira csalatkoztam volna meg Leveledhez való reményemben mint te pontosságom ismeretében! — Azon szivességedet mely szerint nem várván be válaszomat újra Levelet írni nem sajnáltál, köszönni bár mennyire kötelesnek érzem is magamat: ohajtanám mindazáltal hogy a' 23d. Septembri Leveled vagy soha irva ne lett volna vagy ne olyan foglalat mint most. — Én Leveleidtől nem szoktam egyebet várni csak gyönyörködtetthetőt csak örvendetést úgy hogy minden egy egy Leveled vétele napja Örömnapom volt. — Ezen Előérzéssel nyitottam fel most is Leveledet, fenyilt szivem a' benn foglalandó öröm elfogadására — 's annál mérgesebben találta keblemet Levelednek kettős fullánkja. — K. Barátunk Fátuma iszonyú csapás! csak magamra és ő reá nézve is hát ha még azon előttem mindennek felett drága Sziv sebére, — mely e' miatt vérzeni fog vagy talán már vérzik is, — gondolok!! — Akarmelly baleset is mostanában érzenyebből nem érhetett volna, — 's csak Lilám kegyelme' elvesztésén vagy a' Te Hít-szegéseden (:mellyektől ójjon meg az irgalmas Ég!:) való kétségbe esésem fogna ebből érzett fájdalmamat keserűséggel felül mulhatni! — Előre érzette előre félt ő maga is azon csapástol mely most utól érte. Tudod csak emlékezmem szükség mennyire féltettem őt én is? Hánszor ohajtottam hogy ha már egyikünknek ebbeli szerencsétlensége kívántatik bár inkább én lennék az Áldozat? 's most is azt mondom vajha inkább én lettem volna! ezen ohajtásom valóságát nem szükség előtted vitatnom, — tudod az okaimat melyeket most elhalgatok. — De talán nem is teljesedett az ő szerencsétlensége? talán megelégedett a' Sors bennünket csak Előképével csak árnyékával ijeszteni? talán megelégette aggodásainkat fájdalmainkat? O! úgy kapok most ezen Talánhoz mint a' vízbe haló a' szálhoz 's még is ez a' sovány Talán is elegendő fájdalmamat bár ha csak egy pillantig is enyhíteni. O! minő kétes bizakodás, csüggedés, remény és félelem között várom, ígért és ezen tárgyban teljes világosságot nyújtandó Leveledet. — Minő fájdalmas most az én helyzetem elképzelheted Te ki tudod hogy Engem a' legnagyobb megesett Szerencsétlenség is alig képes levérni mindón ellenben a' bizonytalanság egészen ellankaszt elcsüggeszt és tehetlenné tesz. — De ezen fájdalommal sem elégedvén meg egy más újat is halmoz reá Leveled, megfoszt ugyan is azon édes reménytől melyre az Aug. 25d. Leveled szabadított sőt nemünemü Just adott hogy t. i. ezen Törvény Szüneten személyes ölelésseddel fogsz szerencsésíteni. — De ez megorvosolható 's nem olyan mint ama másik! — Annyival is inkább mivel azon ígérettel van öszve kötve hogy Bachus Innepeit velem fogod ülni. — Bánatomat melyet Leveled okozott felderítette valamennyire, ugyan Leveledben foglalt azon jelentéseden való szives örömem, mely szerint elégszerencsés valál Nárayban egy olly Barátra szert tenni a' ki az én hijjomat teljesen kipótolja. Kivánom hogy legyen hozzád olly szive is mint az enyém is legyen olly hú mint Én. Én Nárayt személlýéröl ismerem, noha vele soha egyet sem szóltam. Hogy vele érintésbe nem jöttem az lehet oka mivel őtet is a' mennyire kivehettem az a' magát ismeretlenekre nem kötő büszkek magatartás caracteirzálja a' mely nekem és neked is tulajdonunk. Tudományos oldaláról ismerőseimtől kik Posonyban vele együtt tanultak nem hallottam egyebet csak jót csak dicséretet. Ugyan azoktól érttettem egy tettét is melyből azt kellene kihoznom hogy ő Barátjáért kész magát akár mire is elszánni. — Mindezeknél fogva Vá-

lasztásodnak nem csak teljes helybenhagyásomat nem adom hanem azt még nem dicsérnem is lehetetlen. — Hogy én akarkit Barátomnak fogadjak arra minden ajánlás felesleges, legtöbbet tesz az ha Te ugyan azt Barátságodra érdemesítetted, — bizonyos lévén abban hogy te sokkal vigyázóbb és szemesebb vagy mint minden dolгодban úgy főképp a' Barátok választásában is hogy sem barátságodat méltatlanra vesztegessed. — Én tehát Nárayt Barátomnak ohajtom még most ugyan csak Te éretted, — mert a' kik neked Barátid azok eránt nekem is csak megkülönböztetett indulattal lehet viseltetnem, — de reméllem hogy ha őt közelebről fogom ismerhetni leszsz okom Barátságát magáért is kívánnom. Én részemről minden jóknak szereteteket barátságokat ohajtom 's mindannyiszor szivemből örvendek a' hányszor Barátságunk lánczát egy uj szemmel hosszabodni látom: ámbár olyan Baráttal a' millyenek Téged ismerlek megelégszem egygyel is! — Szolgállok egy ujsággal is: — a' Somlai Luth. Gyülekezet, Papját (:kit Szent [...] Beszédeiből eléggé ismersz:) több évektől fogva repetitem kiadott; de azt nyakáról semmi módon le nem rázható (:Sicut non missura cutem misi plena cruoris hucudo:) Több haragossai is voltak, a' kik 26d. Septembertől October 1sőjéig minden éjjel próbálták felrabolni; de arra semmiképp nem mehetvén végtére Octóber 1sőjén este mintegy 8 óraker felgyújtották úgy hogy minden gabonája, 8 disznaja és a' mi a' padlásán volt mindene hamuvá lett, szerencsére a' szobáji be nem égvén Chartabianéaji épen maradtak. 'S csak ezen kézzelfogható ok és a' hasonló esetek várása bírhatták arra hogy ezen Ecclésiától mellynek sirját mintegy 16 Évek oltá szivja, 's juhaitol mellyeket nem nyirni hanem nyúzni szokott, a' legközelebb következő Vasárnapon vég-búcsút vegyen! — Még egyet: Pálffy Jancsi a' mult hetekben ide lent lévén Dukában, azt a' hallott hirt közölte velem, hogy én és Te megházadostunk! — Hanem ugyan a' mult hetekben történt: Takács József Sámuel, és Zmeskál Urak a' Testvérem és Én a' Testvéremnek Kiskertjében mulattunk, a' kertfenékben lévő egyik Szilvafa keleti oldalán Takács Józsefnek metszett betűk tűnnek szemébe, nézzük hát NR. találgatjuk nekem sem jutott eszembe míg a' Testvérem ezen szavával Rafael eszméletre nem hozott, — 's azzal kitalálatlan ott hagyánk a' fát Hieroglyhonjával együtt, — September 29d. vettem az NR. alá egy T.J. -ét a' mit az ezután találgatók bizonyosan Takács Józsefnek vagy Juditnak fognak magyarázni. — No de hagyjáljon az a' szerencsés Szilvafa kettős Glóriában, — a' Szerelem és Barátság Védlekeinek szentelve. — A' 21d. Septemberi Válaszomban kívánt könyvek elhozások eránt foglaltt kérelmem, azon bizodalmas reményemben gyökrevén hogy ezen Juristitiumban látogatásoddal fogsz szerencsésítetni ennek elenyésztével az is megszűnik 's akkora halad midőn hozzád szerencsém leend.

Berekesztés.

October 11d. 1821.

Kedves Barátom! September 28d- Pestről irott Leveledet is vettem e' folyó Holnap 9d. — A' két elsőbb Leveleidre való válaszaim olly feltétellel valának irva, hogy mihelytt emez utolsó Leveledet veendem, erre is tüstént válaszolván mind a' három Feleleteimet, neked Vásonyba Csatáritól megküldjem. Válaszolok hát erre is, annyival inkább mivel azt láttatol gyanítani mintha én három Leveleidre való feleletemmel fognék adósod maradni, holott ha jelen lévő Leveleim kezedhez ju-

tandanak tapasztalni fogod hogy én nem csak adósod nem maradtam, sőt a' kölcsönt kamatjaival együtt fizettem vissza. — Ezen Válaszom azonban már azon bizonyossággal vagyom irva hogy ezt a' többekkel együtt magamtól fogod venni, József Testvérem ugyan is hogy a' neked tett ígését teljesitse de főképp hogy az én kedves kívánságomat (:Téged csókolhatni:) betöltse, azt határozta hogy az Alföldre teendő utunkat Vásony felé vegyük. —

+ Barátunktól tett tudósításod ha azt nem mondhatom is hogy megvigasztalt, legalább kétkedéseimből kivéven nemünemüképpen megnyugtattott. 'S azon bátorságán hogy új próbát (:és Te veled együtt:) tenni szándékozik meg örvendeztett is. — Vigasztalni fogja az őtet magát is hogy olly sokan vagynak baj-társai — Ha ugyan: Solatium est miseris socios habuisse malorum. — 's kiváltképpen hogy szerencsétlenségét nem a' maga készületlenségének hanem ezen hallatlan szorosságnak (:mellynek olly sokan lettek szomorú áldozatai!:) tulajdonithatja. —

Bersenyinek megküldött igen szép Darabját nagyon köszönöm. Lehetetlen benne a' Koszorús Philosophus Költőt meg nem ismerni. — Ohajtanám hogy bárha Náraynak Versezetjét is megküldöttesd volna. Nagyon szeretném Poétai Characterét ismerni. — Lángolok téged minél előbb csókolhatni, csak azért is, hogy ama magasztaltt Hesperiai Dalt 's Hafyzodnak új darabjait láthassam. — Bár csak Fáynak Urak Színe Változását is megszerezhetted volna! — Más ujsággal nem kedveskedhetem minthogy Málvinánk September utolján egy kis Lyánykát szült Francisca nevezetűt, és hogy három darabját azok között a' Klavirhoz írottat is Igaz Sámuelnek a' jövő Évre készülő Zsebkönyvben leendő kiadás végett Döbren-tei által megküldötte.

September 19d, vettem Búzásnak is egy Levelét, semmi baja nékie egyik feredőből a' másikba egyik Savanyúviztől a' másikra utaz úgy él mint a' hal a' vízben csókol tégedet is én is csókollak és vagyok

leghivebb Barátod
S György

3.

Stettner György — Fábián Gábornak | Kivonat |

A "Fábián Gábor Barátomhoz" című — "Duka October 23d, 1821." keltezésű 92 soros verses levél első sorai jelzik Stettner költői tehetségének határait:

A' nyári napoknak leteltekkel
A' diszét elvesztett természet
Czél nem vétő sebes lépésekkel
Halottas ágya felé siet.

A továbbiak — többek között — arra vetnek fényt, hogyan kapcsolta Stettner klasszikus műveltségét szülőföldjéhez:

Elszáradtak Bachus thyrusai
 Somlónak kopasz oldalában
 'S Avernumi köd fojtó árjai
 Születnek a' Marczal ágyában. —

Szerelmi fájdalmait egyrészt Csokonai-, másrészt Rousseau-élményével fejezi ki. Későbbi feleségét az előbbi hatására nevezi "Lilának", epekedésével kapcsolatban az utóbbi nyomán emlegeti Saint Preux-t és Clarenst. Vörösmarty Csongor és Tündéjének keletkezési világa miatt fontosak az alábbi sorok:

'S Te a' szerelem amaranthjain
 Heversz Amathusz enyhelyében
 'S lebegsz a' tündér képzet szárnyain
 'A Hesperidák bájkertjében,
 Hol a' setéztöld levelek között
 Ezüstvirágok ékesülnek
 'S az ágakon sűrűen fürtözött
 Aranynarancsok tüzesülnek.

A következő sorok pedig arról tanúskodnak, hogy Stettner mély átérzéssel olvasta már ekkor Fábián jóval később kiadott Hafiz-fordítását, vagy annak részleteit.

4.

Stettner György — Fábián Gábornak |Kivonat|

Fábián Gábor Barátomhoz. Duka October 23d. 1821.

Ez a különálló levél megismétli az előbbi episztolát, amiről Fábián véleményét kéri és sürgeti. A továbbiakban pedig arra bízhatja barátját, hogy regéket írjon.

5.

Stettner György — Fábián Gábornak

D. Szeptember 9d 1823.

Kedves Gáborom!

A' legközelebb multt holnap 30d írott Leveledet tegnap vettem. Hogy a' válaszalással csak egy hétig késtél ezen serénységedet midőn köszöm: nem akarom elhallgatni

leveleddel való igen nagy meglepédeklenségemet. Olyan hiányosan, csonkán és gondatlanul válaszolál csak nem, mint K. szokott kinek válaszából rendszerint azt sem tudom kivenni, ha vette e azon leveletem melyre válaszol. Eddig való leveleid után ujság 's boszantó újság volt előttem azon fagyosság mely jelen leveledet merevíti, úgy hogy ha ezt csak a' legközelebbivel vetem is öszve azt kell kihúznom hogy egy holnaptól olta minden jó humorod (a' tentádat is különösen ideértve) nagyon meg romlott. Mi lehet azon interesant nevezetlen munkád mellyen ülsz nem tudom kitalálni ha csak ne talán Ninának ígértt Sonett, Triolett, Rondeau, vagy Sestina nem; — ezen utolsónak készítése közben, Magyarban lyukasra is ülhetné ám az ember a' nadrágot. Akarmi legyen is azonban ez, a' mi a' gondosabb válaszolásban akadályozott üsse meg a' part 's ezzel basta! — Meg elégszem tehát no, ha ép kalappal nem köszöntél is, sajnálkozva jutván eszembe hogy új kalapodat Kenausz az Esei pusztán lett kitalálásakor öszvezuzta. —

Ha Ninánál a' Gnidoszi A. B. C-én már a' non plus ultráig az az a' Z-ig menél (:a' mint sejteted:) — prosit! —

Az idei Aurórát én Hrabowszky Ügyvéd Ur szívességéből meg kaptam nálam volt vagy két hétig 's a' velejét négy ívnyi Kivonatomban, legalább a' Versekre nézve mind bírom. Előttem legkedvesebb Darab benne Tollagi Jónás, ennek Irójának én csak nem egész meggyőződéssel Fáy Andrászt hiszem a' Szalay Benjámin alakja alatt; — éppen az a' Világ 's emberismeret, könnyü tónus, fínom elmés-ség, 's édes csípősség van Tollagi leveleiben is a' mellyek Fáy munkájit velem annyira kedveltetik, az a' tréfás Sonett is olly tökéletes hogy az egész Aurórában nincs ollyan több egy is. Egyéberánt én nagyon örülök ha Fáynek ezen lelki Rokona valósággal is existál: de annyival inkább sajnálom ha a' jövő Évi Aurórában ollyan darabja lesz mellyet hitvánságnak kellett nevezned, Tollagi után a' pálmát én a' Sz. Mihály hegyi Remetének adnám. Szép a' Barátság és Szerelm Ideje is Himfytől; de a' Tyrann Poéta nekem nem tetszik. Nagyon kedvesek nekem még Kisfaludy Károlnak Honvágya, Lantos Szerelme, Izórája 's Epigrammáji közül némelyek. Makáry Verseiben igen szép reménységet támaszt magáról a' jövendőre nézve. Többnyire az Aurórában nagyon silány productumok is vagynak. De ebből csak az következik hogy az Auróra is könyv mert a' mint Martial mondja: Crede mihi sic fit omnis, Amice! (Avise!) liber.

Tassót már egynéhányszor áltolvastam 's még most is a' legnagyobb gyönyörűséggel olvasom. Minő gyengéd érzés hajtja-ált 's minő Hósi szellem lelkesíti az egészet! minő lány 's ismét minő férjfias ecsettel festetnek a' változó 's mindég érdeklő jelenetek! Tassó az a' kit Himfy mellett e' korig a' legnagyobb Költőnek ismerék — Petrarca ellenben nem felelt-meg várásomnak; meg lehet azért hogy még nehezen értem; de csak nem szeretem midőn a' legolvadóbb epe-dés közben is van ideje, gyermekes elmésségeket 's hideg szójátékokat hajhászni. — Olvastam egy Olasz Románt is: Gli Amori di Teresa di Saint Cyran e di Giuseppe Gianfaldoni. 's egy olasz Operát: Angelicat. Most Metastasio munkájit olvasom, Cantataji különös édességük itt küldök egyet kóstoló gyanánt:

Il Primo Amore. Cantata XV.

Ah, troppo e ver! Quell' amoroso ardore,
 "Che altrui scaldo la prima volta il seno,
 Mai per eta, mai non s'estingue appieno.
 "E un fuoco insidioso
 Sotto il cenere ascoso. A suo talento
 "Sembra talor che possa
 Trattarlo ognun, senza restarne offeso;
 "Ma, se un'aura lo scuote, eccolo acceso.
 Sol che un istante io miri
 "La bella mia nemica,
 La dolce fiamma antica
 "Sento svegliarmi in sen.
 Ritorno a' miei sospiri:
 "D'amor per lei mi moro;
 Il mio destino adoro
 "Negli occhi del mio ben.
 Ne sol, quando la miro,
 "Ardo per Nice: (Lilla!) ove mi volga, io trovo
 Esca all'incendio mio. La mi ricordo
 "Quando m'innamoro; qui mi sovviene
 Como giurommi fede. Un luogo, oh Dio!
 "I suoi rigori, un mi riduce in mente
 Le tenerezze sue: questo al pensiero
 "Tornar l'idea vivace
 D'una querra mi fa, quei d'una pace.
 "Che piu? Le Ninfe istesse,
 Che a vagheggiar per ingannarmi io torno,
 "Fan ch'io pensi al mio ben. Di Silva, (Mimili) o Clori, (Ninna)
 Talor le grazie ammiro; il crin, la fronte
 "Lodo talor: ma quante volte il labbro
 Dice, questa e gentil, vezzosa e quella,
 "Nice, (Lila) (risponde il cor) Nice (Lila) e piu bella.
 Bella fiamma del mio core,
 "Sol per te conobbi amore,
 E te sola io voglio amar.
 "Non mi lagno del mio fato;
 Dolce sorte e l'esser nato
 "Sol per Nice (Lila) a sospirar.

Reményilem nem fog neked is kevésbé tetszeni mint a' hogy tetszik több tár-
 saival együtt nekem, különben sajnálnám azon kis időt is melyet az ide irására
 fordítottam. Lásd! én nem vagyok olly-magamnak való mint te a' ki bujdosó Vé-
nuszodbol csak egy pár Hexametert sem küldöttél mutatványúl.

Augustus 29dikén volt első szerencsém Berzsenyi Dániel Rokonommal itten Dukában egy társaságban öszvejöni, nagyon betöltötte várakozásomat, 's annyival inkább sajnálom hogy egy pár órai vele mulatásom alatt is a' társaságban jelen voltak Génusza a' beszélgetést nem engedve a' mindennapinál fennebb, 's aeshetikai körbe emelkedni. — Előbbi levelemben elfeledtem dicsekedni egy új ismeretséggemmel: Ignác napján Takács Márton bátyámmal, fijával Péterrel és Testvéremmel Kis Somlón Somogyi Urnál lévén ebéden jöttem öszve egy Császári penzionált Olasz születésű Hadnagygyal Bondimai-val, ki a' 1814d. Capitulatióval jött a' Császár kezére ezredjével együtt, életének nevezetességei tiszteletet gerjesztenek eránta, becsületes caractere pedig ezt mind inkább neveli: Napoleonnak Africai Expedicítója alatt a' Pyramiszoknál és Abukirnál vitézkedett, Gázában hímlőzött meg, Marengónál, Austerlitznél, Wagramnál jelen volt az 1812d. Orosz háborukor feje egy Kozák dsida által keresztül szuratván elfogattatott és Sibiériába vitetett. Ó vele 's Gazdaasszonyával egy fiatal, csinos, eleven olasz néval való olaszul folytatott beszélgetés által mellynek tárgyai olly rendkívül való 's csak nem csudás esetek voltak hogy megelégedésemre mulattam elképzelheted. — Az általad annyira kedvelt Czuczorról mindenektől tudakozódom de senki sem tud róla semmi tudósítást is adni; — alkalmasint csak álnév lesz ez is. —

K. felől való tudósításaid engemet épen semmit sem nyugtalanítanak; nagyon jól tudom én azt hogy mindenekben meg hitt igaz belső barátot csak egyet is találni nagy szerencse egy ember életében, 's minekutána a' Vérgzet beened nekem mind e' kori tapasztalásaim szerint illyent adott nem is sovárgok én többet birni. Nekem K-val eddig való barátságom csak Literatori barátság, 's az efféle kapcsolatok tudod nem szoktak olly szorosan kötetni hogy a' szükség úgy kívánván, minden erőszak 's fájdalom nélkül könnyü szerrel fel ne oldathassanak. Az való hogy a' kinek szavára én bizonyosan nem támaszkodhatom az nekem meghitt barátom soha sem lehet, ezt kívánja az életokosság, azonban én minden embert szeretek annyiban venni a' mennyit ér. Akár szülessen el Árpádia, akár még a' méhben megfuljon a' számára gyűjtött Materiálék semmi esetre sem vesznek kárba, mert a' Szendi Luth. Pap Gödör József Takács Samunak Sógora fog a' jövő Éven, Junius 27d. költt circularis levele szerint, egy mulattató Ujságot Laura czím alatt kiadni a' mellybe ezek örömmel fogadtatnak. Praecendálván az ügyetlenül választott czímtől maga a' szándék teljes helybenhagyást 's minden pártfogást érdemel, mert a' Honi nyelv keletét 's Hazai Literatura emelkedését tárgyazza. Én Sz. Mihály nap tájban bizonyosan lemegyek akkora a' dohány mag meg legyen, addig is Takács Péter Öcsémet kiről semmit sem irsz ujra ajánlom barátságodba téged pedig esőkolunk 's az Ángyom ki most is sulyos beteg tisztelet 's én válaszod elvárva maradok

igaz barátod

György

6.

Stettner György — Fábián Gábornak

Duka October 1sőjén 1823.

Kedves Barátom!

Szeptember 19d. irott leveledet Postán csak tegnap a' 22d. Szeptemberit pedig Takács Péter Öcsémtől Szeptember 25d. vettem. Elsőbb levelednek Jeremiási ez utóbbinak cynicus vagy ha akarod sentimentalís (?) egymással ellenkező hangjok alkalmasint eltaláltatá velem lélekállapotodat 's azon fanyar kedvetlenségre mutat melly reményeink megcsalátását követni szokta. Én higyd-el szíves részt veszek sorsodon, 's annyival inkább osztozom érzeteidben minthogy magamra is nagyon kétes jövődő tátong (gähnt mich an). De túrjünk békével, 's férjfiás melyet, 's rendithetetlen tökéletet tartunk a' vad Sorsnak ellenébe. Dabit Deus hic quoque finem! — Lásd már Sz. Mihály napja elmúlt már 1-e Oct van, 's én még itthon vagyok!!! de ezen az Őszön még, török szakad lemegyek ám! — Károltól is épen tegnap vettem levelet írja hogy Testvéreinek tett ígéretem következtében a' Clarendi Szüretre elvár. Várhatsz jó fiú! repülnék én örömet (: 's hová inkább mint oda?:) csak szárnyam volna! Utóbbi Leveledben írod hogy Náraynk levele Pesten várakozik reám, én neki Szept. 22d. irtam egy pirongatoriumot, 's szeretném a' te füledet is meg rágni (:ez a' Márton Bátyám szokott mondása:) most miért el nem küldötted az ő levelét Takács Péter Öcsémtől: no de ezt csak akkorra halasztom midőn majd Pesten szerencsés leszek szép bajuszodban színről színre gyönyörködni, az Olasz Katonák reményeiknek megfelelni etc. etc. Írod hogy a' Bujdosó Vénuszod utolsó szülötted, ez Barátom megengedj de sült Hazugság! vagy talán a' Bohusnak írott Hümenemot mással születted-el, írod hogy a' Literaturáról is végképen le mondtál, ezt balúl tevéd, én legalább minden bajaim közt is ebben találok némű némű enyhülést. Akarom hogy íme itt lásd legújabb Tudós [...] [...] hogy Sonettjeimet Kazinczynak leküldöttem azt úgy tetszik még Takács Péter Öcsém által írtam; Ő levelemre Auguszt 31d. egész Humanitással sőt barátsággal felelt, Sonettjeimet megigazgatta, kettőt közülök különösen megkedvellett, a' Barátság és Szerelmet, 's a' Hódolást, általjában egész a' piritásig halmozott dicséretével, 's tanácslá hogy küldjem-fel őket Hébének, 's egyszersmind kért hogy tudósítanám születésemről, neveltetésemről, 's Vallásomról. Én Szept. 12d. válaszoltam ezen levelére, megküldöttem neki Biográphiámat, 's közlöttem vele a' derék Pap István esetét, írtam hogy Literaria Historián dolgozom 's ezen a' pályán nem a' Költőin kívánok elindulni 's ennél fogva nincs is szándékom Sonettjeimet akárhol is kinyomtatatni. A' Mimilihez írott Sonettet, melly előtte nagyon üresnek tetszik, — az Ő tanácsolása szerént újra dolgoztam, 's veled alább az új kidolgozás szerént fogom közleni. — A' tegnapi egész napot Berzsényi Dániel társaságában töltöttem, mutattam neki is Sonettjeimet praecindálván attól hogy neki az e' féle Gothus izetlenségek (:a' mint ő ezeket nevezi:)nem tetszenek e' volt róluk itélete hogy:

Poétai lélek van benne 's Poétai nyelv. Tanácsolá hogy ne a' Gothoktól vegyek leczkét hanem a Görögöktől azoknál van a' való egyszerű Fenség, megvallotta hogy azon kifejezéseket mellyeket Kölcsey dagályosaknak nevez Schillertől és Matthisontól vette. Nem szereti ő ha a' Poéta okoskodik, a' versben csak a' szívnek 's képzeletnek kell uralkodniok nem az észnek. A' Németek ugymond azért nem hághatnak a' Poezisben nyomunkba is, mert nagyon is philosphusok, 's attól fél hogy ujjabb Költőink kik német példányok után indulván philosphiát kevernek verseikbe elfogják korcsosítani nemzeti Poezisünket. Engemet nagyon intett hogy Drámákat irjak mivel ezen az uton legtöbbet is lehet használni a' Honnak, a' Drámákban való szegénységünk lévén a' nemzeti Játékszín fel nem emelkedhetésének egyik oka, 's legtöbb becsületet 's hasznot is lehet várni. Berzsenyi most Magyar Poetikát dolgozik prózában, beszéli milyen lankasztó reá nézve a' prózai munka. Boszankodik azokra kik a' Neologomániában sinlődnék a' mint ezen tárgyról szólott az nagyon megegyez az én principiumommal, 's majd csak szóval mondom el neked, — tőled érttettem hogy Berzsenyinek egy Odája lesz az Aurórában de magától tudom hogy nem lesz. Szerencsének állitá hogy Kazinczyval levelezésbe jöttem 's javallá hogy irjak Szent Miklósynak is ezek lévén minden Magyar Irók közt kiket ő legtöbbre becsül. — Szept. 21d. volt szerencsém Málvinához ki magát attyával együtt szegény Muzeumomban megalázván nekem azt a' szerencsét engedte hogy valamit emlékül Stambuchjába irhassak, 's én a' te nevedet viselő lapot megelőzőre Himfynek ezen dalát irám: Olvastam én a' verseket etc. etc. Hozott Árpádia számára is három darab verset 1., Gróf Zsigray Titusz' születésére 2., Három szép érzés 3., Kedves Sirjánál, mondd-meg Kovacsóczynak hogy ha lemegyek lefogom vinni. A' dohány magra mire le megyünk készen várj bennünket. Itt vegyed újra dolgozott Sonettemet:

Az Éneklő Mimílihez.

Hogy bíbor-szád égő rubínjain,
Hó érzeményid hangra olvadának,
'S Klavírod lágyan-édes hangzatának,
A' menny felé lebegtek árjain:

Szívolveasztó dalodnak lángjain,
Érzelveim most tűzre lobbanának,
Majd tiszta, mély, szent hangok áradának,
Szívemnek csenddel rezgő húrjain.

A' lángba-gyúladtt orca' fény-sugára,
A' hullámzó kebel, a' bájos ének
Kecses zengzetje, 's a' setét szemek,

Melleyekben egyg ezüst-könnyű remeg —
Elísiont nyitottak, 's felvivének,
A' kény', gyönyör', 's idv' legmagasbb fokára.

Mi e' folyó Holnapban alkalmasint, 's ezen az ősön bizonyosan lemegyünk, Elvirát még e' korig nem láttam. Takács Márton és István Bátyáim tisztelnek úgy az Ángyom is ki most kezd lábbadozni. Én pedig Testvéremmel együtt csókollak 's változatlanul maradok

hű barátod

György

7.

Stettner György — Fábíán Gábornak

Duka Deczember 3d. 1823.

Kedves Barátom!

A' 16d. Novemberi Leveledből mely tegnap jött kezemhez értem hogy nem volt tetszésedre a' Takács Péter Urral küldött izetlen és az alkalmatossághoz képest rövid Levelem. Azon néhány vonásból mellyel környülményeimet előtted skizzirozni akartam alkalmasint eltalálhattad volna egész lélekállapotomat. Tudod hogy a' kedvet erőltetni nem lehet 's az epe-hideglelés szájában keserű a' czukor is. Majd elvállik ha most fogok e' inkább finnyád szerént írni tudni. —

Mindenek előtte is azon szerencsédén melly felől tudósítasz igen nagyon örvendek 's annyival inkább mennél nagyobb volt eddig, állapotod felől való 's tőled is titkolt aggodásom. Higyd-el már csak felényire érzem a' magam baját miolta tégedet minden gondon kívül lenni tudlak.

Az Auróráról 's Héberől (mellyeket még nem láttam) tett tudósításaidat, 's különösen a' megküldött verseket igen köszönöm. Szép mindenik de kivált a' Kisfaludyé, ennek csak minden darabjára fel van nyomva a' genialitás bélyege! Örülök hogy Vörösmartyban ismét egy jeles költött látok fejtődni. Irandó leveledben küldd-meg mind a' Magányos Sírt mind a' Völgyi Lakost, ha Verseket. Ha Berzsenyinek van Odája Aurórában az hire nélkül vétetett fel, mert én ötöt ez eránt világosan megkérdeztem. Czuczor Époszáról nagyot mondottál Te, 's nagyot mondott Maróthy is a' Te Venusodrol előttem ki Zircz Emlékezetét ismerem, alig várom hogy mindeniket láthassam, 's óhajtom hogy mindenitek inkább keveset mint sokat mondott légyen. Hogy Auróra Fenyéry nevét nem ismeri annak örülök, nem is fogja ismerai a' Publicum sem ezét sem az enyémet soha is. Azonban magamat sem a' Literaturától sem a' Poezistól el nem vonom, dolgozni fogok mulatságból 's barátim mulattatásokra de közre semmit sem. Kazinczy kért küldjem fel Sonettjeimet Hébe számára de én ezt megtagadtam. Tudom mit ér a' Literatori híresedésnek is aranyfüst koronája 's fejkábító tömjénje, 's ezekre ugyan nem sovárgok; de meg más felől a' mái Literaturai vizes időkbén gomba módra

szaporodó nyomorultt Poétácskák Légióját sem kívánom szaporítani, mert ehez magamat nagyon jónak érzem (dazu fühle Ich mich zu gut). A' mi többnyire azon Adeptusok itéletét illeti kik a' Sonett theoriáját legfelebb Schlegel Wilhelmnek ezen Sonettjéből: Zwey Reime heisz' Ich viermal kehren wieder etc. megtanulván, in praxi négy pont között értelmetlen 's nagy részint önteremtett szovakkal megtö-
mik, semmit sem csudálom hogy az ő mértékjek szerint az én dalaim mellyekben egy két vagy legfellebb is csak három pontot, 's leg alább egy kis dolgot is lelhet-
ni, Sonett nevet sem érdemelnek, 's az à la etc. etc. (exempla sunt odiosa!) való Sonett csinálás dicsét a' maga egész teljében örömmel nekik engedem 's nem ki-
vánok benne osztozni. Még egyszer mondom tehát hogy én igen örülök hogy Kis-
faludy Sonettjeimet az Aurórába fel nem vevé, 's így egy kis szeles viszketegből tárgyazott 's már most bizonyosan bánandó következetlen lépéstől visszatartóz-
tatott. Hanem fel nem vett darabjaimat, a tudományos Köztársaságban általjában megtartott szokás 's világos kértem ellenére miértt hozzám vissza nem küldötte? azt meg nem foghatom, valamint azt sem hogy Náraynak, (kit maga kért meg hogy az Aurórába munkákat adjon 's kinek dolgozásai közül maga is választotta-ki Millit 's az Epedő Himfyt,) egyik darabját is ki nem adta; mert ezen tárgy felett való hal-
gatásodból én legalább azt következtetem. Meg lehet hogy ez utóbbira Kisfaludyt is-
mert Adeptus Secretariusai birták. —

Minekutána a' tulsó lapon kevés szóval tett kinyilatkoztatásomat olvasád; characterem pedig ismered épen nincsen okod a' 16d Octoberi leveled szerint félni hogy én vagy Kazinczynak (kivel azonban folyvást levelezek), annyival ke-
vésbé pedig más akárkinek zászlója alatt zsoldoskodjam. — Kovacsóczytol kér-
lek kérdezd-meg ha vette e' azon Septemberi Levelemet mellyben a' Ság hegyi vár-omladék topographiai leírását küldém-meg neki, ezt tudni nagyon szeretném, 's ő is még talán nem feledte el mint az Árpádiát, Malvinát etc. etc. Náraynk-
tol még ekkorig nem vettem levelet pedig még October első napjaiban irtam neki Aradra. — Malvinát ma irt levelemben kértem engedje-meg hogy az Árpádia számá-
ra küldött darabjai Aurórába adattassanak, mihelytt válaszát veendem tüstént foglalok tudósítani. Addig is kérlek 's ezen Levelem által meghatalmazlak arra hogy Kisfaludy Károl Urtol azon enn-kezemmel irtt három Sonettet, mellyek Fenyéry Gyula aláírással vagynak jegyezve 's mellyeket neki a' multt Januárban Rece-
pisse mellett Franco 's olly ovás mellett küldöttem hogy a' ki nem adás eseté-
re hozzám visszaküldje, — vedd kezedhez. Hogy Hafyzod valahára napfényre fog jóni annak örülök, ne busúlj én annyi Előfizetőt fogok gyűjteni a' mennyit csak lehet. —

Én a' beállott komor idők unalmait részint a' Franczia Grammaticán való kínlódás részint Ariosto' Furiosójában való gyönyörködés közben ölöm. Ha nin-
csen is meg benne az az egyszerű fenenség, az a' gyengéd érzet melly Tassóban annyira bájol (: nb. Tassót Takács Péter Ur által szándékom volt neked lekülde-
ni, de biz az feleldségből itthon maradt): de minden nyomon azon Sublimére botlik benne az ember mellyet Te is annyira [...]

[A levél itt megszakad!]

8.

Stettner György — Fábíán Gábornak

Duka Februar 27d. 1824.

Kedves Barátom!

Januar 21d. irott leveledre a' jelen holnap 16dikán feleltem; tegnap jött kezemhez a' 15d. Februariusi leveled is, melyre ezennel válaszolok. — Elvirával e' folyó holnap 19d. együtt lévén általadtam neki utóbbi leveledben küldött kézcsók-jaidat, nagyon kedvesen vette, 's egyszersmind kötelességemül tevé hogy teljes tiszteletéről, 's változatlan szíves barátságáról tegyelek bizonyossá; majd ha vele (a' mint gondolom) a' holnaputáni utolsó Czeli bálban öszvejöhetek, megviszem neki legújabb köszöntésedet is. A' számomra szerzett Auróráért 's kostókért [?] vedd köszönetemet; kár volt mind e' mellett is az általam kívánt darabokat meg nem küldened, mert Takács Péter Ur ezen a' Terminuson már csak alig megy-le 's én is Husvét előtt bajjal érhetek Pestre; a' pedig még mennyi idő! 's mennyi béketűrést kívántatna-meg az addig való várakozásra? Azért is újlag kérlek hogy Kisfaludy Végpártját 's Tünő Életkorát 's Szalay Vigasztaló dalát legközelebbi leveledben küldd-meg számomra. Péteri Takács Költeményeit akarmi áron szerezzd-meg számomra. A' Bestechemet újra ajánlom gondosságodba. — Olaszt már régen nem olvastam, mostanában Franczia könyvekkel 's legközelebb a' Magyar Országi Revolutiók historiájával töltöttem az időt. Ki nem mondhatom mennyi könnyebségemre vagynak a' Francz nyelv tanulásában az Olaszban lévő csekély ismérteim is. — Schedelnek Haramjából, láttam az Ajánló Levelet, melly Kulcsár Hasznos Mulatságai egyik darabjában áll a' szégyenkövön, 's ebből melly neki ön munkája, nem nehéz elképzelni, millyen lehet a' fordítás. Nagyon éretlen ítéletre mutat már az is hogy ő a' dicső Schillernek, kinek Remek darabjai vagynak, mint Don Carlos, Tell etc. etc. ezen legrendetlenebb legtökéletlenebb munkáját választá fordításra. De az olyan exorbitans karakterekben, 's extrema Ideákban millyenekkel tömve vagynak a' Rauberek, tetszik magának a' le nem üllepedett ki nem tisztultt izletű mokány gyerek. Olvasnunk kell elébb 's tanulnunk; 's az olvasottat jól megemésztienünk a' tanultat assimilálnunk 's az után írunk. Egy fiatal Íróban különösen, nincs nagyobb hiba, mint a' fundamentom nélkül való önkéjszerénti (willkürlich) zabolátlan ujtó kórság. Ez a' hamis irány a' legjelesebb idomokat (Anlage) is képes haszontalanokká sőt veszedelmesekké tenni. A' fiatal kor ugyis nagyon ragadtatik minden újnak (jó vagy rossz mindegy) hajhászására. De mennyivel izgatóbb ezen természeti ösztön annyival szükségesebb ezt mindenkor zabolán tartani. —

Igen kevéske ismersz úgy még engemet ha valóan azt hiszed felőlem, hogy belőlem akárki is Schedel 's Kovacsóczyt faraghasson, és Kazinczytol ezen részben a legkevésbé van okod félteni. Hogy én mindenben meggyőzöttesemet követvén, ellenére ennek senki példájára is sem félelemből, sem barátságból

nem járok majomrakként, ezt tapasztalatodból tudhatod; valamint azt is hogy én azon viszketegtől mely Schedelt vakaródtatja mentes vagyok: ha pedig Kazinczynak hozzám írott leveleit olvasandod tapasztalni fogod hogy Ó nekem a' leg tiszteletre méltóbb Jóakaróm, 's dolgozásaimnak valamint kíméletlen bírálójok: úgy szíves javítójok is. Az éretlen Schedelben 's az élhetetlen Thewrewkben mit szerethet, én sem foghatom meg; valamint azt sem hogy Ti elég gyávák valátok ezen nyomorékot ostorozatlan hagyni azon hallatlan több mint Freroni vakmerőségeért mely szerént (a' mint Takács Péter Úrtól értem) az idei Aurórában levé idétlen gnomájiban, halhatatlan Himfynket megtámadni nem félemlert. —

Tekintetes Kisfaludy Károl Úrnál jelentsd igaz tiszteletemet, 's szíves köszöntésemet azért hogy a' tavaly küldött Sonettjeimet fel nem vevé Aurórába, olly készületlenségben lévén azok hozzá utasítva hogy közrebecsátatásokat pírulás nélkül nem láthattam volna. Parancsolatjára a' jövő Évi Auróra számára idezárva küldöm Sonettjeim közül azt, melyet magam leginkább kedvellek, 's Kazinczy is legtűrhetőbbnek talált; 's igen nagyon kérem, hogy csak azon esetre vegye ezt fel, ha hogy más érdemesebb darabnak helyét nem fogja elfoglalni. Egyéberánt tedd Őtet bizonyossá hogy én akarmelly hazafiúi igyekezetnek elősegállítására is, de különösen Aurórának előlmozdítására, mind azt a' mi csak tehetségemben áll, véghez vinni legkedvesebb kötelességemnek ismerem. Ide fent tartózkodásom ideje alatt öt hat darab Auróránál többet hogy eladhassak nem reménylem; József Testvérem azonban örömmel ígérte, hogy ha én Vasból elköltözködöm is Ő mindenkor szívesen felvállalja Aurórának Vasban leendő distráhálását —

Hafyzodra nálam Februar 19dikén megint ketten prenumerálták, Elvíra és Dugovich.

Ujságúl vegyed ezen, egy holnap előtt a' Somogyban esett történetet. — A' Karádi Cath. Káplán Köccsére utaztában találkozik egy Köccsei paraszt legény-nyel, 's kérdi tőle: "hová mégy fiam?" én (ugy mond ez) Csepelre megyek a' templomba. "Micsoda valláson vagy?" az igaz Magyar Valláson. "Mellyik az a' Magyar vallás" a' Kállomista vallás. "Tréfaság, hisz a' ti vallástok szerzője Calvinus is bugyogós német volt" lehetetlen! "Az biz' ő, kérdezz meg bár a' Papodtól". Ezzel a' legény megy egyenest a' Csepeli Predikátorhoz 's mondja neki: "meg tudná e, nekem Tiszt. Uram Calvinust mutatni?" a' Pap mutatja neki. "Hisz' az ilyenadtának bugyogója van" a' Pap hijába beszélt neki, hogy a' tudósoknak akkor mind ilyen viseletjek volt, a' legény ezzel vált el. "No a' szedte vette németjét nem is követem én többet egy óráig is: 's tüstén Karádra menvén Páristának meggyónt. 'S ez valóságos igaz történet. —

Csókolunk mindnyájan 's vagyok

legigazabb barátod

György

Stettner György — Fábíán Gábornak

Duka Március' 16d. 1824.

Kedves Barátom Gábor!

A' 16d Februáriusi levelemre irott válaszodat ugyan, mind e' korig sem vettem; a' 10d. Márciusban küldött leveledet mindazonáltal tegnap előtt csak ugyan kezemhez hozta Zmeskál Ur' kocsisa, a' kostökkal, Aurórákkal, Haramjákkal, 's ezeknek általad készített Búnlajstromával együtt. Vegyed mind ezekért szives köszönetemet. Az Aurórák egyikét, Elvirának legelső alkalommal által fogom adni, de addig is anticipato küldöm ezennel köszönetét. A' jelenévi Auróráról halljad ímé véleményemet: Hogyha én érdemdíjt oszthatnék, az első koszorút minden gondolkodás nélkül, Kisfaludy Károlnak nyujtanám Szellőjéért, 's Viszónlátásáért de legkiváltkép a' Magányos Sírért, mellynél edesebb illatu virág[ot] Literaturánk mezején nem ismerem. A' második jutalmat Czuczornak adnám, a' Magyarban mind eddig pár nélkül való Époszáért, melyben Ossiánnak komoly szelleme fuvall, 's Horvát Endrének erőteljes férjfiás nyelve zeng; — csak hogy stylusában, még néhol a' Horvát Endrei praecisio hibázik. A' harmadik koszoru Himfyt illeti Regéjiért, a' negyedik Horvát Endrét, Török Bálintjéért. Az eddig említettekhez méltó darabokhoz tartoznak még, Gróf Majláth Sóbányáji; Szalay' Különféléje és Sulyosdyja (melly azonban Tollaginak árnyékába sem ér); a' derék Vörösmarty' édes dalai, (kiből Kazinczyval én is sokat várok); — Kisfaludy Károl' Sonettjei; Berzsenyi' Odája 's Verseghy' Teremtés képe, jól lehet ezen két utolsó darabban, én ugyan sem Berzsenyit, sem Verseghyt soha' meg nem fogtam volna ismerni. A' több darabok említést is alig érdemlenek; Töltényi Pozsonyja (mellyet a' tavalyi Tudom. Gyűjt. XId. Kötetében Thaisz mély értelműnek) 's Makáry' Caeciliája (mellyet ugyan ott fellengősnek nevez) előttem érthetetlenek. Kovacsóczy' Novelláji, különösen Iza, rosszul vannak mind gondolva, mind kivíve, de legrosszabbúl, motíválva. Ezt lehet mondani Szép Eszteréről is Szent Miklóssynak, ki az eddig való, 's jelesebben a' tavalyi Hébében tett dolgozásaihoz képest, az idei Aurórába küldött darabjaiban magát magához nagyon hasonlatlannak mutatta. Thwrewnek egy kaptára vett Epigrammjai, nem volnának rosszak, de csömört okoz minden jobb gyomrú olvasóban, azon vakmerő magahittsége, mely szerént az Istenek (hanemha Ágüptos' egykori szarvas Istenei) közé való felvételését, magának olly szemtelenül igéri; undorodást, 's elfojthatatlan gyűlötséget gerjeszt pedig azon Literariai Bandításága, mellynél fogva emeticus Gnómájiban halhatatlan Himfynket, orozva támadta-meg. Ó a' nyomorult, kontár sőt inas! meri a' Nagy Mestert, — a' templomseprő a' Fő Papot leczkézni! — Egy úttal felforrott epével, hagyj szólljak Schedel' Haramjájiról is, soha én ennél undokabb Literariai Szörnyet (Monstrum Verseghynél) nem láttam; 's olly mocskos pasquílust, a' minő ez mind a' dicsőült Schillerre, mind kedves Hazánk' gyönyörű nyelvére is, nemis álmadhattam volna; 's ha bár Hippokratjaink egész ültetvényekkel is kimerítenék a' hunyort (a' mint az Elészóban

mond): még sembírnák ezen eszeficzamodott fattyút, józanabb észre hozni. Azért is legjobb lenne ezen incorrigibilis Literariai Haramját, míg több nyelvgyilkolmányokat nem teend, a' zsar-padon (lap 214) megkínzotván, a' törvényfára (ugyan ott) felgomboltatni (lap 35). Te minden esetre nagy hálával tartozol azon Herakleszi, ellenkadatlan béketűrészű Recenzensnek, ki ezen "sz..ba fuladt f-s lélek" (l. 102.) [bocsássák meg a' Cháriszok, általam ezennel kénytelenségből lett megsérte-téseket!!!] Augiászi Istállója' kihányásától megmentett. —

Epósi Gyűjteményed' gyarapítására, a' mivel kiseded Poétai Könyvtáramból szolgálhatok, örömet szolgállok; 's Virgínek nálam meglevő Bipsiti kiadását, Voltaire' Henriadejának Péczeli által lett fordítását (ha magad az eredetinek érté-se végett, a' Francz nyelv' megtanulásával nem akarsz vesződni) 's Gróf Zrinyi Ádriai Syrenáját, addig is mig leküldehetném vagy levihetném, már magadénak tart-hatod; sőt a' tiéd lessz Ossiánom is mihelytt Clarensból megkaphatom. Téged el-lenben arra kérlek, hogy számomra Takács József' Verseit és Sándor István' Ma-gyar Könyvesházát mellyet Eggenbergernél l fl. 15 xron megvehetsz, 's mellyben Poétai Lit. Historiámhoz materiálékat reménylek nyerhetni megszerezzd 's Be-stechemre gondod legyen. — Kovacsóczy Psüchéje kijött e már? hát Gödör Laurája? ennek dolgozó társai, a' mint hallom, többnyire mind Confessióján levő Papok 's Mesterek, a' többek közt Edvi Illyés Pál a' Vanyolai, Fárnek Dávid a' Száki Pa-pok, és Holéczy Mihály a' R. Komáromi Orgonista.

Itten közlöm azon feddő beszédeket, mellyekkel Ó Felsége, a' királyi szó hal-lására idézett Urakat illetve, 's jelesen

1., Nagy Palugyai Platthy Mihályt Barcs V-e volt Fő Jegyzőjét.

[Az itt következő — bizonytalan hitelű — latin szöveget nem közöljük.]

2., Kesseleőkői Majthény Lászlót Barcs V-e Al Jegyzőjét.

[Az itt következő — bizonytalan hitelű — latin szöveget nem közöljük.]

Náraynktól Januárus' 1ső napján írt levelénél többet egész ekkorig én sem vettem. Ha a' mint írod, pénztelen 's Familiátlan lányt fog elvenni, úgy remény-lem boldog lesz a' házassága, mert nem mellékes tekintetek, hanem egyedül a' lánykának személyes tulajdonai és sajtásága voltak szerelmének indító oka 's tár-gya. — Prenumeránsaid száma idáig nem szaporodott, én azonban a' szedést nem szűnök meg folytatni. Kisfaludy Károl Urnak tiszteletem jelentése mellett mond-meg, hogyha az idén négy vagy öt darab Aurórát küld, reménylem hogy még elfogom ad-hatni, 's ezt a' legnagyobb örömmel teszem. — Csókolunk méndnyájan válaszolj minél előbb — vagyok

hú barátod

György

Stettner György — Fábián Gábornak

Duka Mártius 23d. 1824.

Kedves Barátom!

E' folyó holnap 8d. irott leveledet csak ugyan megkaptam tegnap előtt. A' feltételekben levő Attiliász ígérétevel különösen megörvendeztetél. A' théma nagyon szerencsésen van választva, mert előttem legalább az Eposz annál kedvesebb, 's annál több tért is enged a' költeményes kidolgozásnak, mennél meszebb 's úgy szólva az Istenek korával határos időbe ragad vissza. A' szerencsés kidolgozás eránt is teljes reménnyel vagyok mind azért mivel az Eposzirásához megkivántató képességedet ismerem, de leginkább azért mivel sejtem hogy ezt czélerányosan fogod használni, az Epószí pályán utolérhetetlen koszorús Olaszokat választván példányodúl. Én a' száraz Kalvinista Epósznál izetlenebbet nem ismerek, mert ez rendszerént vagy a' Hisztoria vagy a' Didactica Sphärájába vág, a' mit nem szenvedhetek; 's minekutána mi már a' bájos Pogány müthoszliát nem használhatjuk; éljünk a' keresztvény müthológiával 's Angyalok, tündérek, gygászok, boszorkányok etc. etc. pótolják a' hajdani jótévő 's kártékony Istenek híját, mint Ariostónál 's az én imádott Tassómnál. Kivánod hogy czélodra alkalmas Segédkönyvekre utasítsalak, ime itt közlöm veled az ilyen nemű könyvek lajstromát mellyeket a' nemzeti Könyvtárban mind meg-
lelhetsz:

- 1., Arminesi: Attila flagellum Dei tradotto dalla vera Cronica, ove si narra come detto Attila fu generato da un cane, e di molte destruzioni fatte da lui nell' Italia, in Padova e Bassano évszám nélkül 8d. rétbén 32 levél.
- 2., Matthiae Bel, Adparatus ad Historiam Hungariae etc. Posony 1735. in folio Decas I, pag. 442. Decas II, pag. 146.
1735. in folio Decas I, pag. 442. Decas II, pag. 146.
Decas I, pag. 89-158. Juveneii Caelii Calami Attila.
Decas II, pag. 1-83. Attila missis acceptis Legationibus illustris ex Priscos Rhetore.
- 3., Callimachi Phil. Experientis: Attila. Hagenauae 1531. 4^o 16 levél; — meg van Bonfini régibb kiadásaiban is.
- 4., Fessler Innocent: Attila König der Hunnen Breslau 1794. 8^o pag. 292.
- 5., Fischer Izidor [...] Jonath. De prima expeditione Attilae etc. in Gallias etc. Carmen epicum. Lipsia 1780. 4^o pag. 66. Continuatis ejusdem Lipsia 4^o 1792. p. 34.
- 6., Gibbon Edward: Das Leben des Attila Königs der Hunnen, aus dem Engl. übersetzt von Walterstern. Lüneburg 1787. 8^o p. 132.
- 7., Grangieri: De Leo ubi victus Attila fuit olim, cum effigiae Attilae Lipsia 1746. 4^o p. 30.

- 8., Jovii Pauli: Elogia virorum bellica victure illustrium, Florentiae 1551. in, fol. p. 340. Ebben találhatók Attila élete is.
- 9., Oláh Nic. archieppus Strig.: Hungaria et Attila etc. etc. per Adamum Kolár Vindobone 1763. 80 p. 244.
- 10., Relatione Sepultura del Gran Attila ecc. In Vicenza 1690. 40 fol. 2.
- 11., Roht Rud: Attila hunnorum Rex etc. Jenae 1641. 40 fol. 23.

Én többre igazítani nem tudlak, mégis Desericzkynek de Originibus ae Majoribus Hunagorum irrt Commentariusainak első kötetét mely nálam megvan neked ajándékozom 's első alkalommal lefogom küldeni. A' túl elszámoltattak közül is elég lesz talán csak Gibbont és Fesslert olvasnod-el, ki mint Magyar és nagy Historicus bizonyosan minden jó kútfőket használt; hanem ha: Dulcius eo ipso fonte Cibanture aque. — Hogy jelen levelem még inkább csupa könyv-lajstrom forma legyen itt közlöm veled még azon könyvek czimjeit is mellyekben a' Kép Gyűjteményedből meg talán hibázó Magyarok képeit megtalálhatod:

- 1., Bíró Márton Veszprémi Püspökét: Martini Biró: [...] evangelico Aposztolica etc. Győrben 1756. még is: Róka Joannis: Vitae Veszpramiensium praesulum Posoni 1779.
- 2., Gróf Forgách Ádámét: Brewer Henrici Historica rerumnotabilium, que ex anno 1661-1672. accidere etc. anocatis etc. Coloniae Agrippine. 1672.
- 3., Csapó József Orvosét: Új fűves és virágos magyar kert Posony 1775.
- 4., Gróf Forgách Ferenc N. Váradi Püspökét: Rerum Hungaricarum sui temporis (1540-1582) Commentarii Posonii 1788.
- 5., Born Ignácét: Kempelen: Mechanismus der Menschlichen Sprache etc. Wien. 1791.
- 6., Kölcsey Sámuelét: Araria Romano-Dacia. Sibinii 1717.
- 7., Id. Gróf Ráday Gedeonét: Caroli Koppi: Oratio, quam Gedeoni Comiti de Ráda monumentum esse voluit. Pestini 1792.
- 8., Gróf Fekete György Ország Birótét: Perczel Emericii: Dissertatis de fundamento Juris divini in homineo etc. Tynaviae 1777.
- 9., Rác Sámuel Orvosét: A' Physiológiának rövid Summája. Pesten 1789.
- 10., Szegedi István Theologusét: A [...] Grecia, Germania, Gallia, Anglia, Hungaria. Basilea 1589.
- 11., Zsámboky Jánosét: puszpánfára metszve: Joannis Sambuci Emblemata et aliquoe nummi antiqui. Lugduni 1599.
- 12., Thököly Péter Orsz. Generálisét: Tököly Sabbae: Dissertatis juridica de sua et fine Civitatis. Pestini 1786.
- 13., Werbóczy Istvánét: Magyar és Erdély Országának Törvénykönyve. Pozsonyban és Kassán 1779.
- 14., Attiláét: Svastics Ignác: a' Magyarok felséges Czimere Győrben 1796 és a felebb említett Grangieri könyvében.
- 15., Mátyus István Orvosét: Ó és Uj Dietetica VI. Darab Pozsonyban 1787-90.
- 16., Gróf Zrinyi Miklósét a Szigetvári Hősét: Sommeri Joannis: Vita Jacobi Despota Moldavorum Reguli Vittenberga 1587. és Emerici Forgách; De Szigetkő Hungariae propugnaculo et opusculumi Vittenberga 1587.

17., Dugonics Andrásét: Haechtel István: a' Salétrom főzésnek módja, fordította Rácz Sámuel, 2d. kiadás Budán 1783. —

Nárayknak Március 1sőjén írott levelét a' tieddel egyszerre vevém. Házasságáról halgat; hanem az általad is dicséért utóbbi dalát klavirra téve 's két találós meséjét küldötte meg. — Takács Józseféknél József napkor igen szép társaság volt jelen, ott voltak a' Sággy Kisasszonyok is kik felőled szíves részvétellel tudakozódtak és köszöntettek; de Elvíra nem vala ott. A' miket kívánsz azokat mind, Deseriasd 's az utóbbi levelemben ígért Virgíllel, Zrinyiással, Henriáddal 's ha kezemre vehetem Ossiánnal is együtt Takács Péter Ur által a' Husvétutáni Terminusra le fogom küldeni, vagy talán!!! magam is le fogom vinni. Én pedig újólág emlékeztetek az utóbbi 's Mártius 10dikén költt leveledre írott Válaszomban kérttekre 's különösen a' Bestehem umsetzolására. Többnyire a' midőn Takács Márton, István, Péter és József Uraknak még is Elvirának, Bátyámnak és Ángyomnak tiszteletjeiket 's respective csókolásaikat jelenteném, minél előbbi válaszodat elvárva csókollak 's maradok

hú barátod

Stettner György

11.

Stettner György — Fábíán Gábornak

Duka Apríl 3d. 1824.

Kedves Barátom!

Mártius 21d. költt leveledből a' derék Trattnernek halálát szomorodva érttettem előrelátván azon tetemes károkat mellyek e' miatt a' Hazai Literaturára áradni fognak. Nem lesz nagyítás ha azt mondom hogy atya 's kiváltkép' Ó a' Magyar Literaturát fél századdal előbre vivék. Félek hogy a' Tudományos Gyűjtemény is az idén megéri végelszenderedését mellyhez már hat esztendőktől fogva hatalmas ásitásokkal közelget. De hiszem: nil desperandum pejora quoque passi! ki fogja pótolni mind ezen károkat (si Di is placet!) a' Magyar Hon be-
rühmt és accreditírt Schriftstellerjének Psüchéje mellyben az Erdélyi Muzéum phónix módra fog felelevenedni 's a' Tudományos Gyűjtemény Aeson módra megifjulni; 's a' Magyar Literatura funkelnden Sternjei ennek Horizonát uj fényvel fogják beragyogni. — Ohajtanám vajha Bacsányi Faludynak fényes kiadása helyett, — kinek költeményei még nem tartoznak classica Poezisünk productumai közé, — inkább a' maga Ossiánját bocsátotta volna közre. Attíliászod felől a 23d. Mártiusi Levelemben bővebben szóllottam; azolta jutott kezemhez Herdernek criticus Erdeji mellyeknek első kötetében az epica Poézisről által-

jában, 's különösen Homérosznak, Ossiánnak 's Virgiliusnak poétai karakterjekekről sok helyes 's új észrevételeket olvashatni. Ezen könyvet minden epicus költőnek eléggé nem ajánlhatom; bár ha a' könyv nem magamé is: mindazonáltal rajta leszek, hogy ha addig meg nem szerezhethéd; a' Husvétutáni Terminusra lemondó Takács Péter Ur által kezdedhez szolgáltatthassam. —

A' Poetica Literaria Historához való előkészületeim naponként szaporodnak 's már 15 árkusra, a' Magyar Peéták 's Versirők száma pedig 613-ra teltek. Az Epochák megállapításában még nem határoztam-meg magamat, szeretném ezen tárgy eránt a' te tanácsodat is hallani. Én illyea formán gondolkodom, hogy az

I. Periodus jöhet Pannonia megszállásától — 1541-ig vagy Sylvesterig ki első írt görög mértékű verseket.

II. Periodus Sylvestertől — Zrínyi-ig 1651.

III. Periodus Zrinyitől — Rajnisig = 1781, mert bár ha Baróti új mértékű Verseinek 1777ben kiadásával Rajnist megelőzte is; Rajnis már 1760-ban, — midőn Szabó erről még nem is álmodott, — írt görög mértékű verseket; — 's Kaluzában is ő adván ezen Versmódra törvényt és példákat, gondolatom szerint inkább érdemli hogy Epochát csináljon mint Szabó Dávid.

IV. Periodus Rajnistól — Himfyig = 1801.

V. Periodus Himfytől — a' jelenkorig.

Bujdosó Venuszodnak környüállásosabb Recenziójának elmulasztásáért menthetném ugyan magamat azzal is, hogy valamint Sonettjeimnek általad ígért Recenziója mind eddig csak ígéletben maradt: úgy elégedj-meg te is csak ígélettel; de kivánságod elmellőzésének igaz oka az, hogy a' nekem látszott hibákat két levelemben már értésedre adtam: dicsérni pedig szemtől szememben szerény vagyok. —

Halljál itten két mindennapi ujságot: Bajominak Sághy Liza Kisasszonnyal való házassága, a' Házassági Contractus miatt mult-el. A' Kisasszony ugyan is azt kívánta, hogy Bajomi a' defectus esetére a' köz-szerzeményt egészen neki kötelezze; ez pedig arra nem állott, mondván hogy neki testvérje is van kiről gondoskodnia kell. Búzás barátunk továbbá, hírünk 's tudtunk nélkül a' mint Thaly Károl Barátunk leveléből értem megházasodott, 's valami Gara Máriát vett feleségül. — Mivel épen az ujságoknál vagyok nevens ezen anecdotumnak mellynek én is jó izűt nevettem: — Utolsó Clarensben létemkor, egyik napon a' helybeli Iskolatyrannus is ebédre lévén hiva, ebéd előtt mig az Öreg Ur magát velem 's a' Tarok játékkal mulatta: addig ő a' dolgozó asztalánál Tháliát és Euphrosinét emmyrozta. Képzelheted hogy én lélekkel nem valék az olly helyhezetben különösen unatkozató kártyajátéknál jelen, 's képzeletem 's eszméletem a' hátam megett ült Cháriszok körül csapongott, hallám tehát hogy a' Magister az asztalkán fekvő Sonettjeimet felvevén halk hangon olvasá:

"Zsonet", ez tehát Zsonet? nagyon czifra, ezt maga sem értette a' ki írta" ismét: "A' Bizonytalan Szerelmes" no ezt már könnyebb érteni; — "dicső leány" ez már sok egy leánynak ez csak Istennek competál!" végre "Hódolás Lillához" Ejnye még ezt a' Versét Csokonaynak nem láttam!!!" mondják neki hogy nem is Csokonaié ez, "hisz annak volt Lillája!" és soká tudták elhitetni vele hogy

másnak is lehet Lillája nem csupán Csokonainak. Azonban az alkalmatlan tálalás végett vetett a' Magister raisonirozásának 's az én ebben lelt titkos mulatságnak 's elfojtott kaczagásomnak.

Mikor mehetek Pestre lakni? ez Édesem! azon bizonytalan időhöz kötött államánytól függ, hogy mikor vehetem kezemhez a' Pesten leendő letelepedéshez megkivántató pénzemet. Most minden órán várom egy Somogyi adósomnak Noszlopy Úrnak végválaszát. Légy bizonyos benne hogy ha környülményeim ohajtásommal kezét foghatnának ma fognék 's nem holnap repülni karjaid közé, én ki társaságotól távol semmi örömet, semmi kényt teljesen érezni 's élni képes nem vagyok. Nem kecsgettetek tehát semmi csalóka remény nyel is: hanem csak kedvelt Horvátunknak eme szavaival vigasztallak: "Tűrj és várj!"

Ime megint egy kéréssel terhellek: Tiszt. Pap István Urat nevemmel is kérd-meg nagyon hogy Tót Vázsonyba menvén Kovács Józsefnek (ki a' mint mondják 1780ban Mártiusban született) Keresztelő levelét a' Matriculából per extensum kiirván neked küldje-meg; 's te osztán velem leveledben ne mulassz-d-el közleni.

Mindazokat a' miket kértél vagy ígértem a' kis Mihályi pipán kívül (mellyre ekkorig minden iparkodásom mellett sem tehettem szert) Takács Péter Ur által a' jövő holnapban bizonyosan meg fogod kapni.

Többnyire Takács Márton bátyám és fiai, úgy az Ángyom is (ki Martius 31dikén egy kis Carolinának keresztelt lánykát szerencsésen szült) tisztelnék, a' Testvérem pedig csókol vélem együtt ki minél előbbi válaszodat elvárva vagyok

hü barátod

György

12.

Stettner György — Fábián Gábornak |Kivonat|

Duka Aprilis 21d. 1824.

Az előbbiek témáit sokban visszhangzó levél egyik érdekessége az a rendkívül elismerő vélemény, amivel Stettnerék Kisfaludy Sándorra — "Himfynek a non plus ultráig emelkedett isteni énekeire" — tekintettek. Figyelemre méltók a következő szakaszok is:

Epószai gyűjteményed gyarapodásán örülök, sajnálom hogy Ovid Metamorphoseonja megszerzésével elrontottad azon örömemet melyet érzendő valék ha én lephettelek volna-meg ennek Opera omnia-jával; — ez ellent nem állván is le fogom ezeket számodra Takács Ur által küldeni, hogy kedvelt Költődnek minden munkáját bírhasd nem herélt kiadásban. Gyűjteményedből azokon kívül mely-

lyeket említesz az én tudományomra is hibázik még Wieland Oberonja egy Tündér Eposz, és Milton elveszett Paradicsoma mely Bessenyei Sándor prózai fordításában magyarul is meg van. —

Mostanában minden napi foglalatosságom 's multságom a' Poét. Lit. Históriara gyűjtött materialéimnak (mellyek már hús ívnyire teltek) rendbe szerdése volt: Kár hogy Sándor István Könyvesházát meg nem szerezhetted, ennek nem léte miatt most kénytelen vagyok egészen felhagyni a' dolgozással. A' pénzeimet még mind eddig sem kaphatván kezemhez; mikor indulhatok-meg Pestre? nem tudom: addig tehát míg szemöldökömben színről színre gyönyörködhetnél, gyönyörködjél leveleimben mellyek közül a' legközelebbit Apríl 3d. íráom hozzád a' 21d. Mártiusi leveledre válaszul.

Tek. Kisfaludy Károl Urnak tisztelemmel jelentése mellett add tudtára hogy ha szíves szolgálatunkkal élni kíván a' jövő Évi Aurórára én, vagy ha már akkor magam Vasban nem lennék József Testvérem környékünkön praenumeráltatni vagy legalább subscribáltatni fogunk, 's a' begyülemdő summát vagy a' subscribensek neveit legalább a' Leopoldi Pesti vásárra meg fogjuk neki küldeni, hogy a' kívántató nyomtatványokat Zsoldos Szombathelyi Könyvkötőtől vagy más biztos alkalmatosságon hozzánk felküldhesse. [...]

Kovacsóczy nem régiben küldött hozzám egynehány előfizetésjelentést Árpádia-Arion-Iris-Psüche-Aspasia eránt 's újra kért hogy küldjek neki munkákat: prenumeránsa ugyan mindeddig csak magam vagyok 's nem is sok reményem van hogy több prenumeránst szerezhessen neki, a' Barátság és Szerelem című Sonettemet azonban elküldöttem hozzá; Igazhoz pedig a' Sonett nevű dalomat még a' mult holnapban. — Tek. Horvát István Úr a' Nemzeti Könyvtár' Órje ezelőtt néhány évvel jelentette hogy Révaynak: Elaborator Grammatica Hungarica, 's Antiquitates Literaturae Hungariae című munkáji, 's Elegyes Versei ő nála jutányi áron kaphatók: ismeretségben lévén vele kérek járj végére hogy mennyi az ára nála mind egyiknek mind másiknak. — [...] Épen tegnap irtam Tiszt. Horvát Endre Urnak 's kértem hogy: Poétai munkájainak lajsromát 's maga születése dátumát közölje velem. [...]

13.

Stettner György — Fábíán Gábornak

Duka Árpilil 30d. 1824.

Édes Gáborom!

Minekutána Ápríl 6d. irtt leveledre a' folyó holnap 21d. feleltem volna: jött kezemhez a' multt hétfőn a' 15diki leveled a' mellyre való válaszolásomat azon okból hasztoztam Takács Péter Ur indulásáig mivel általa előbb is fogod venni leveletem mint Postán; 's a' hijába való költségtől is megkímélhetlek. Elvirával az Auróra

általküldésétől fogva egész tegnapig nem szóllottam 's ez az oka róla volt halgatásomnak; tegnap meglátogatott bennünket 's kedves ajándékodérrt való köszönete, 's tisztelete mellett küld számodra ezennel levelem által egy szíves barátságos csókot. Különösen lelkemre kötötte annak tudodra adását hogy ajándékodald mindeneknek kevélykedve dicsekszik, 's igen nagy mulatságát sőt gyönyörűségét leli annak olvasásában, alkalma lévén ez által a' rólad való gyakori emlékezésre, melly reá nézve csak örvendetes lehet. — Nagyon szerettem volna ha levelem helyett mostan lemenetelemmel magam örvendeztethetnék meg: de a' Somogybol vett biztató ígéretek mind eddig teljesezés nélkül maradván; reménységem melly egyedül ebben gyökerezett újra enyészni kezd. Iparkodjál hát legalább te a' mennyire rajtad áll ohajtásomnak megfelelni 's Bárczay Tamással (kit nagyon tisztellek) Bécsbe fel menvén, utatokat vegyétek felénk és el ne kerüljete.

Kölcseynek közlött szép darabjéért hogy néminemüképen megjutalmazhassalak idezárva küldök egy comicus darabot a' toldott fülű Pegasus Irójától, 's egy Odát, mindeniket ad aures amicissimas; idezárom továbbá a' Bujdosó Venuszt, Kisfaludy és Kazinczy levelezéseiket 's a' Hafyzre való Előfizetési Jelentést, — Takács Péter Ur által pedig ezen kívül még küldök 1., egy pixis vágott dohányt kóstolólú a' testvérem tavalyi dohány terméséből 2., egy Mihályi nagy pipát, olyan kicsinyre a' minőt kívántál miden iparkodásom mellett is (mellyről Takács Péter Ur hiteles bizonytságot tehet) szert nem tudván tenni. 3., Desericii Initiis ac Majoribus Hungarorum, Commentari Tom. 1. 4., Herders Kritische Wälder 1. B. 5., Zrinyinek Minden Munkáji 2. Kötet, 6., Péczeli Henriássa 1. Kötet, 7., Virgili Opera Omnia. 1 Tom. 8., Ovidii Opera omnia Tom. 1. ezeket Herderen kívül mellyet tulajdonosának tudtán kívül küldök, régi ígéretem szerént neked ajándékozom; sajnálom hogy Ossiánnal, — nem vehetvén még kezemhez, — mostan nem szolgálhatok. Végre 9., küldök egy pár 14 [azaz] tizennégy latot nyomó felkötő ezüst sarkantyúkat olly czélből hogy mivel az idezárott előfizetési jelentés útmutatása szerént Hafyzodra 11 prenumeránsok által kezemhez fizetett 22 ftkat elköltöttem, ezen sarkantyúkat eladván azok árából magadat indemnisáld, a' Versatzban levő Bestechemet váltsd-ki 's umsetzöld 's Kovacsóczy Aspásiájából két nyomtatványra részemről ergo quietantiam prenumerálj. Valamelyik előbbi levelemben írtam hogy Hafyzodra Hrabowszky Fiscalis Urnál is hárman prenumeráltak, legközelebb fogok hozzá írni 's mihelytt a' pénz kezemhez jön tüstént foglalok eránta tudósítani. Hafyzról kívánnám hogy környülállásosan értesíts hogy mimódon ment által a' Censurán? kikre bíztad a' prenumeratió szedést? 's minő foganattal jártak el benne? ohajtom vajha a' többekhez képest én volnék legszegényebb a' prenumeránsokban. Én úgy vélem, hogy ha csak a' környülmények engedik jó lenne addig iparkodnod a' nyomtatással míg az öreg Trattner életmécse pilácsol. 'S ha másképp nem lehet, engedd által Kisfaludy Károl Urnak, kiről írtad hogy a' kinyomtatástatást magára vállalta; mert minekutána már ennyi időt 's fáradságot vesztegettél reá kár volna valóban a' molyok zsákmányává lennie. —

Csak előbb érkezett kezemhez Bárczay Tamásnak, ismeretes Launéjával írott levele, mellyre az ő tulajdon manírjában 's csak nem egészen önszavaival készített válaszat idezárom, te szolgáltsd neki ezt kezéhez.

Tegnap kaptam-meg az idei Hébet róla való ítéleted teljesen igaz, Gróf Telekitől a' Vizbecse, Kazinczynak, Szemeréhez és Dédácson írott Epigrammáji, a' Schillerből Gróf Desseffy által fordított Ideálok 's még talán egy két darab érdemlenek csak említést a' többiek mind izetlen mindennapiságok a' Spanyolból vett lapos énekeket 's az Ángolbol fordított silány maximákat kár vala a' Magyar Közönségnek bemutatni. 'S ha ezek az Ángol és Spanyol Literatura virágai (mert felteszem, hogy fordításra, csak ugyan, a' legszebbet ha nem is, legalább szépen választ kiki): nagyon méltó okunk lehet büszkélkedni Honi Literaturánkban, mellynek nemesebb termékei közül, — hogy csak legközelebből szöjjak, a derék Kölcsey' Dobozyja az egész Hébet minden Ángol, Spanyol, Francz, német origináljaival öszvevéve jóval felülmúlja. Én Dobozyba halálban szerelmes vagyok, 's ki nem mondhatom mennyire leköteleztél megküldésével. Ha az Áspásiának minden kötetében Kovacsóczy csak egy két hasonló értékű darabbal lesz is szerencsés az olvasó Világnak kedveskedhetni: a' legméltóbb jussal számot tarthat a' Nemzet pártfogására. Szeretik némelyek mondani hogy Hébe Auróranak testvére sőt vetekedő társa; — az elsőt megengedem azon kis módosítással hogy nagyon szembetűnő mindeniken a' különböző anyától lett származás bélyege 's midőn Auróra szemében a' Genie lángja lobog, akkor Hébe festett üvegszemeket hord arczában: — a' másodikat pedig kereken tagadom, mert bár ha az előbbi Hébében voltak is olyan remekek mint a' Váró Leány, — 's az általad méltán annyira kedvelt "Szirt rendíthetetlen mint karja és lelke Rabódnak etc. de mutasson valaki nekem az idei Hébében csak egy darabot, melly a' magányos sírral, a' Szellővel, Megboszúlt hitszegővel, Augsburgi ütközzettel etc. etc. etc. hasonlítást kiállhatná. Egy szóval Hébe fenn nem állhat mert Redactorának genieje nincsen. — Igen le fogsz kötelezni ha Kisfaludy Úrtól megtudakozod valyon az Aurórában levő Szalay Benjamin nem álnév e, 's ha nem az kicsoda tehát? 's hol lakik? ennek teljesítésére Elvira is nagyon kéret; ne hagyj tehát soká függőben. Péteri Takács Verseit 's ha Sándor Könyvesházát megszerezhetnéd azt is a' Takács Péter Urat vivő biztos alkalmosság által jól becsinálva küldd-fel. 'S mire lemehetek a' Fáy Urak színe változását is szerezd-meg. Szeretném ha Kölcseynek azon Sonettjét is megkeríthetnéd valahára mellyet olly régen bíztam volt még reád, Helmecczynél vagy Horvát Istvánnál lehetetlen hogy meg ne volna az 1815. Dámák Kalendáriumuma, abban pedig megtalálhatod. — Náraynktól Mártius olta nem vettem levelet, Buzástól már Deczember olta.

Tekint, Kisfaludy Károl Urat nagyon tisztelem, Maróthyt köszöntöm, tégedet pedig mindnyájan csókolunk 's válaszodat elvárva vagyok

hü barátod

György

14.

Stettner György — Fábíán Gábornak

Duka Május 10d. 1824.

Édes Barátom!

Takács Márton Bátyám, a' fiját Pestre vitt jobbágy megérkezéssel tüstént tegnap éjjel 10 órakor hozzám küldött kedves leveled 's acclusumai által félbeszakasztott előálmomért, teljes elégtételt adott. A' küldötteket én és Testvérem nagyon köszönjük; Péteri Takács versei megfelelték várakozásomnak, pedig én a' Berzsenyi által "Édes Éneklő"-nek nevezett Költőtől nem keveset vártam. Takács könnyű verseinek a' természet egyszerű szépségeinek józan életbölcsesek által fűszerezett élése és érzése a' fő tónusok: a' Schirínből közölt töredékek, melyekben a' Napkelet képekkel-gazdag 's virágos Poézise bájol, az egész költemény eránt a' leghevesebb előszeretet gyújtották bennem, és sajnálom hogy róla többet nem irtál, 's a' Költemény fenékrajzát (Grundrisz), Írójának 's Fordítójának neveiket, úgy az egész Czímjét 's kiadásának helyét és idejét velem nem közöltted. A' csetneki dohányt Testvéremmel együtt comportáltuk az általad Deczemberben küldött Pomázival 's mindenünk ítéllete a' Pomázinak adta a' kétségbevonhatatlan elsőseget, gyengébb szívatja mellett hasonlíthatatlanul több arómája lévén ennek, amannál: mind e' mellett is a' Testvérem számat tart az ígért Csetneki magra is. —

Laurának Januáriusi Kötetét utolsó levelem írása olta olvastam én is; róla való Itéletem a' tiédde teljesen megegyez, 's ha te meg nem előztél volna, általam vennéd most, az eránta velem közölt észrevételeket. Én részemről, ki nem mondhatom mennyire örülök hogy csak egy valamire való Író sem keveredett ezen szép Compániába, 's hogy csak tizennégy vigyázatlan prenumeráns vetette sárba pénzét. A' Fulvia nevű gyalázatos Compilatióinak írója, alkalmasint a' Sopronyi Iskola valamelyik éretlen nevédeke lesz, a' hol Takács Péter Ur testvérje, János, a' tőlem lemásolt Lucretiádat 1819-ben mint remek példányt circumferálta; — ezen nyomorul darabból általad kijegyzett plagiarius locu-sokon kívül még e' kettőt: Laura

1. 87. Most e' lelket vesztett szívnek
Most adatott első ír
 Mellyet feledékenységbe
 Nem temet a' futós hír.
1. 88. Mert e' két szív a' Dicsőült
Hamvainak felette
 Képtelen zokogások közt
Már egymást eljegyzette.
 Hogy ez élet háborus tengerén
 A' zajgó viztorlaton álttörvén
Öszvefogva evezzen.

Vessd-öszve: Csobáncz. 1. 17. De a' lelkét vesztett szívnek,
 E' föld már nem adott írt
 Vajh! mért kellett elhinnie
 Ama' gyilkos hamis hírt!

Tátika. 1. 42. 'S Gáspár hideg tetemének
 És sírjának felette
Zokogva még a' két jó szív
Már egymást eljegyzette
Ezen élet tengerében
Öszvefogva evezni.

Nem tudod talán hogy a' Pápai hosszú úczai fonókba illő Dramolettben 's a' Lydihez írott köszöntőben etc.etc. etc. a' Magyar Publicum előtt szégyenkövnő álló álnevű Bothros maga a' Redactor Tiszteletes Gödör Uram. Malvínánál már több ízben alkalmatlankodott munkákért de tőle egy sort sem nyere. Végezetel legyen ez Laurára ez úttal utolsó jegyzetem 's mindenha végszavam hogy a' Mulattató Részben 1. 113-4. egy Hasznos recept is található a' Hectica ellen. —

Kovacsóczynak megírtam hogy ha Aspasiájának tartós fennmaradást kíván szerezni a' Neológjaiba nagyon el ne merüljen, 's állapodjék meg azon határnál mellynél Kisfaludy Károl, Kölcsey és Szemere megállottak. Magam is beküldöttem hozzá a' Barátság és Szerelem czimű Sonettemet 's a' Tassóból fordított Anakreontiumomat. Ha jól emlékezem te is oda adtad neki Triolette-det, jó volna tán ha ennek ezen sorát: Rabja lenni mért kívánjak? etc. így változtatnád: Rabja lenni nem kívánok etc. mert a' consonák kicsinyes különbözése sokkal kevésbé sérti a' fület mint a' vocalok dissonantiája. — Szeretném ha az Aspásia tartalmáról, 's legalább a' jelesebb darabokról előre tudósítanál 's Kovacsóczynak nevemben megmondanád hogy ha olly bővében van a' jó materiáléknak mint az Előfizetési Jelentésében mondja: mennél több Auctoroktól iparkodjék munkákat felvenni, mert ez igen segíti a' Folyó írásokat minden egy egy dolgozó társnak lévén néhány jóakaróji, kik az ilyen rakhelyét (Depositorium) barátjok termékeinek fent tartani igyekeznek.

Kis Ádámról már Thaly Károl barátom leveléből értettem hogy Gyümölcsoltó Boldog Asszony nap olta actualitásban van, 's ezen szerencséjét a' te társaságodban tett utjának köszönheti, a' helybeli Papnak elmentével a' Chariszok egyikének jutván eszébe hogy őtet Testvérjek által a' Familiának ajánltassa. Ha Ádám solidus ember volna, tudod ezen helyezetben, midőn asztala is az Uri házaknál lévén mindenrová szabad bejárása van milly hasznos szolgálatokat tehetne nekem? de ő e' helyett ott létével nekem valósággal árt, 's azon Mimi-lis Sonettet mellyet én neked tulajdonítottam, 's ő soha nem látott, erővel az enyémnek akarja evincalni. Kérlek hát, minden innét származható izetienségek elhárítására írdál neki úgy hogy leveledet akárkinek kár nélkül megmutathassa, 's ha egy kis magad eltagadást barátod javára felesleges áldozatnak nem tartasz azon szerencsétlen Sonettet válald-el magadénak. —

E' folyó holnap 3d. Somogyban Restauratio volt, 's első Alispánnak So nsich, 2diknak Sárközy István, Casimirnak az attya választottak. Ugyan az nap tar-

tatott nálunk Gen. Gyűlés mellyen a' Mag[.]tusnak ezüstben leendő fizettetése az Administrator Gróf Cziráky sürgetésére elhatároztatott!!!!

Márton bátyám 's az Ángyom tisztelnek, Testvérem csókol 's arra kér hogy ennekután kis leányáról mint jövendőre lehető Feleségedről se feledkezz-el leveledben, Válaszolj minél előbb csókollak 's vagyok

hü barátod

György

[A lap szélén:] Ugyan mikor teszel már szert jóra való tentára? alig tudom olvasni leveledet a' rossz tenta miatt már is: 's hogyan foghatom esztendőök mulva?

15.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kehida, 8ber 1826ik Esztendő

Kedves Barátom!

Váratlanul, de annál kellemetesebben leptek meg soraid, nem azért mivel szives barátságod' állandóságáról bizonyossá tevél, mert hiszen én azzal soha nem kételkedtem: hanem egyedül azért, mert boldognak, meg elégedettnek vallod Magadat azokban. Adja Isten: hogy a' költők szerelméről Vörösmartyval közlött észrevételemet éltednek szerencsés folyta tökéletesen meg czáfolja! tanácsolom azonban: hogy Fáy András Fris bokkrétájából Csörgei Codicilusát most első esztendőn minden két holnapban, már másodikon minden holnapban, utóbb pedig minden héten hölgyeddel együtt el olvassátok.

Azt írja Vörösmarty: hogy kezedben vagynak Bátyámnak regéji, viselj azokra gondot, míg hozzám vissza küldheted, mert Bátyám vissza ohajtja azokat; talán Gróf Szápáry Péternek özvegye a' jövő hétnek valamelyik napján, azaz 8diktól 15ikig Pestre utaz, ennek vissza térő szekere el hozhatná a' hozzám utasítandó Regéket, — meg találod pedig a' Grófnét Pesten a' Nagy vásár piaczkörül lévő házában, mellynek szegletén egy nagy óra vagyon; de ha ezen alkalmatosságot el szalasztanád, találsz majd valami Szalába utazót.

Feleségedet ámbár isméretlen, különösen tiszteltem, és kérem: hogy hivatalodtól üres óráidból engedjen némelykor annyi időt, mellyben nekem irhassál, sőt ha magad elfelejtenéd, biztasson annak tellyesítésére; súgd meg néki továbbá: hogy ha előbb nem, a' siron tul is meg fogom néki köszönni, hogy éltedet boldoggá tette.

Írj minél előbb, Vörösmartyrol és Csontosrol tudósíts, és szeressed

igaz Barátodat

Deák Ferenczet

[A levél címzése:] Perillustri ac Generoso Domino Georgio Stettner per
I. Regnum Hungariae jur. causorum Juri utrisque Advocato, tit. Domino,
mihi sing. colendomo

Budae

[Idegen kéz írásával:] in der Wasser Stadt, Horvath Gasse No 329.

16.

Stettner György — Toldy Ferencnek | Kivonat |

Jan. 19d. d.u. órakor

A Stettner feleségének orvosi panaszairól szóló levél irodalomtörténeti
érdekessége az utóirat:

"Tretternek fordítás végett adja-által Kölcseynek ezen dalát: Kertemre szelíden
stb."

A levél hátlapján latin és magyar nyelvű recept, Toldy írása.

17.

Fábián Gábor — Kisfaludy Károlynak

Arad. 4ik Febr. 1827.

Különösen tisztelt Kedves Barátom Uram!

Auróra — a' régen várt Messiás — most a' napokban kezemhez érkezett. A' belő-
le részemre szánt egy példányért tessék elfogadni forró köszönetemet. A' többi hat
mához egy hétre bizonyosan mind ellészen adva; mert rajta az Aradiak ez idén szo-
katlan buzgósággal kapnak. Már Dankó Ur mind kiadott a' magáén; 's tán ebben a'
szerencsében magam sem maradtam volna tőle hátra, ha a' könyvek érkeztek
mindjárt itthon találtak volna; de Világoson időzvéen éppen akkor, én azokhoz ké-
sőbbben juthaték. — A' pénzt értük igen rövid időn felfogjuk küldeni — már értekez-
tünk 's végeztünk is ez eránt.

Itéletemet kívánja tudni Kedves Barátom Uram az 1827diki Auróra felől? Ez a'
maga nemében a' tökéletességnek arra a' pontjára van emelve, mellynél, hogy azt
akár Barátom Uram, akár más valaki, még tovább vihesse — kételkedem. A' non
plus ultránál a' mindenhatóság is kéntelen elakadni: Auróra pedig ottan áll. A' da-

rabok, mellyeket benne nagyobb részént mint meg annyi ritka nagyságu gyémántjai a' Magyar Literaturának, ugy tekinthetni — igazolják mondásomat. Ha én ezek közül mindegyiknek becsét külön külön fejtegetni akarnám: egész könyvet kellene arról írnom. Homonna völgyében Ossiánt; a' Tündér-völgyben Zrinyit; a' Sziszeki Győzedelemben Lucanust; Eltében és a' Csákányi Vér-menyekzőben a' régi Trubadurokat; a' két drámában Shakespeare; Vörösmarty és Bajza Lyriconjaiban Petrarcat, szemlélem előttem mái csinos szabásu magyar köntösben dicsőségesen feltűnni. Tollagi Jónást házas korában is úgy szeretem mint nőtlenen; Szenveyben a' jó fordítón kívül már jó teremtőt ismerek; Teleky és Tessedik is nincsenek szégyenére annak a' helynek, melly nékiek a' dicsők sorában engedtetett. Egyedül a' Bácskai Dal, Sédel darabjai, Kovács Tamás és Kiss Károly prózái látszanak előttem az aurea mediocritas' szerény korlátai között maradni. De szükség illyenek is adnunk; részént azért mert ezeknek még nagyobb a publicuma nálunk; részént azért, hogy mellettek a' többi gyöngy annál inkább kitűnhessen. Azonban Kissnek egyik regéjében a' religióbeli [...] vett motivumot helyben nem hagyhatom; felednünk kell a' régi vakság Ephójának ezen szennyeit — 's távol legyen, hogy még csak historice is elől hozzuk azokat. — Egyszóval én az idei Auróráról azt merem állítani, hogy párját alig fognak mutathatni a' felettünk Culturájokkal hánykolódó nemzetek is. — A' Cuprumok is igen becsesek; kivált a' Czimplapot diszesítő, nagyon a' helyhez és időhöz van választva tárgyára nézve. Továbbá a' Tündérvölgyben a' nép fija, melly igazi isteni valót mutat; és Hollókőben a' Madonna-forma Magyar szép is nékem felette tetszenek. — Dicsőségemnek tartanám, ha nevem is a' Magyar Culturának ezen drága Kincstárában ragyoghatna; de már annyi felségest látok abban, hogy szinte kétségbeesem a' felől, hogy én valami olly méltó művet tudjak teremteni, melly ottan helyet foglalhasson. — Értem, hogy Stettner recenseálni fogja; lemondok hát azon szándékomról, mellyet ez eránt én is magamban feltettem. Nékem az volt a' gondolatom, hogy mindenik darab alá, a' mi az idei Aurórában van, abban a' schemában, a' miben a' darab alkotva van, egyegy characteristical Epigrammát készítek, és azt a' Minervában kinyomtatassam. De már most jó kézben van Stettnernél a' recensensi toll.

Megbocsásson Kedves Barátom, hogy ennyit fecsegtem; maga szólita fel erre; én pedig egy illy kedves tárgyról keveset beszélni nem tudok — nékem még ez is igen kevés. Ha csekély itéletemben néhol meg nem talál egyezni Kedves Barátom: felőlem balul ne ítéljen; mert nékem törvényem mindenkor azt mondani szájjal, a' mit szívvvel érzek — bár ottan ottan botoljak is.

Becsés hajlandóságába ajánlott, megkülönböztetett hódolással vagyok és maradok

Kedves Barátom Uramnak

igaz szívű szolgája

Fábián Gábor

fiskális

Fábián Gábor — Stettner Györgynek

Világos, 8ik Maj. 1827.

Kedves Barátom!

Én azolta, hogy utóbbi leveletem hozzád indítottam, úgy szállván szüntelen útazásban voltam. Az első útát vettem a' Bánádba Torontál Vármegyébe; másodikat pedig Nagy Váradra és Debreczenbe; és ez utolsóból csak tegnap délután kerülék haza Világosra. Itthon várakozott reám azon válaszod, melyet a' mult hónap 11kén írtál; és azt megérkezésemkor nagy örömmel vettem. Szeretnék reá bővebben felelni; de a' távollétem alatt ide haza meggyűlt hivatalos bajok erre most sem időt sem kedvet nem engednek; azomban másfelől attól is tartok, hogy változtatván előbbi szállásodat, ez újat pedig tudtomra nem adván — ezen bizonytalan utnak indított levelem talán kezedhez sem fog egykönnyen juthatni. Kár vala meg nem írnod, hogy Pesten hol és merre keressem lakásodat.

Tudósításaid között nem kis sajnálkozással olvastam azt az egyet, mellyben azt adod tudtomra, hogy e' folyó hónap közepén szándékozol van Pestről egy hosszú utazásra indulni; mert én viszont ugyan akkor szándékozom Pestre felmenni — és főképpen csak azért, hogy ottan véletek barátaimmal egyikét boldog hetet tölthessek. Sorsomban ugyanis most nem régiben egy olly szerencsés catastropha történt, mellynél fogva ez előtt két esztendővel szerencsétlenül eljátszott szabadságomat, ha nem egészen is, legalább nagy részben vissza nyertem; ugyhogy már most senkié nem vagyok, csak magamé és barátaimé. Eltéptem a' kötelet, melly velem egy ördögöt összekapcsolt — egyszóval az én házas életemnek örökre vége van!!! De elég legyen ez úttal ennyit tudnod, majd ha véled szembe lépek, bőven meghallasz tőlem mindeneket. Hanem Édes Gyurim engedd meg nékem azt a' kérést, mellynél fogva azt kívánám tőled, hogy célba vett útadat, halaszd — ha lehet — továbbra. Szomorú dolog lenne reám nézve, hahogy felmenvén, sem veled, sem Martynkkal szembe nem jöhetnék; annál szomorúbb pedig, mivel ha én benneteket most nem láthatlak, azután nem tudom, mikor lehet ahoz szerencsém. Nékem most van időm Pestre felmenni; és ha ezt nem használom, azután az őszig erről nem is álmodhatom. Add tudtomra minél előbb, tellyesítheted-e ezen kérésemet, vagy sem? mert ha csak ugyan Majus közepén Pesten nem leszesz: úgy én a' felmenetelről inkább lemondok, és pénzedet, melyet magam akarnék felvinni, akkor úgy fogom valakitől felküldeni. El van már az készítve számodra, Kisfaludyéval és Vörösmartyéval együtt; 's ha szándékom nem volna hozzátok minden órán felmenni, ugy e' pénze-
ket Bohus által most felküldöttem volna.

Kiadandó könyvedre minden iparkodásom mellett is csak egy előfizetőt sem kaptam; az 5 forint elrettent minden embert; mert itt a' hazafiúságot csak krajcárokra és garasokra szeretnék megvenni. Én azomban részemről praenumerálok három példányra; és a' járandó 15 forintot felmenetelemkor kezedbe személlyesen lefizetem.

A' Vanitas Vanitatum, melyet a' derék Kölcseytől velem közlöttél, előttem olyan kedves munka, hogy az lessz ezután a' mindennapi énekem és Imádságom. Mikor elolvastam magamban, így kiálték fel nagy fennszóval: "Ejnye baszom a' lelke be derék!" Ebből magad, mint Nagy Recensens ki componálhatod, hogy ha recenseálni akarnék vagy tudnék, miket fognék mondani erről a' derék mivről.

Csekőről annyit tudok, hogy A. Örsi Pap a' Balaton mellett; irhatsz neki postán, Veszprémet tévén utolsó stációnak. — Sándor Könyvesháza, melyről kérdezősködöl, nálam van; ha felmegyek, megviszem magammal — meg az Élet és Literatúra első darabját is. A' második darabot ez utolsóból csak mostanában kaptam meg; de még által nem olvashattam. Imitt amott forgatván, ekközben látám Döbrenteynek Kölcseyhez irtt leveleit, 's láték köztök olyanokat is, melyek a' Sajtó tiszteletére ítéletem szerint nem igen valának érdemesek. Igen a' Kölcseyéi! — de Döbrenteyben én semmi zsenit nem fedhettem fel soha.

Hölgyedet hév indulattal tisztetem; úgy Kisfaludyt, Miskát, Sichert, Trettert Paziazit is; magadat pedig, midőn leveledet minél előbb elvárván csókollak és maradok

barátod

Fábián

19.

Stettner György — Toldy Ferencnek

Csep, Május 19d. 1827.

Kedves Barátom!

13dikban szerencsésen azaz eső nélkül dülés nélkül megérkeztünk. A' kocsizás ugyan egy kicsinytt nehezebbre esett nőmnek, de már naponként jobban érzi magát. Vörösmartyt a' neki tett időhatárokhoz képest még ma és holnap várom 's néhány nappal tovább is; azonban már alig remélem feljövetelet. — Pestre érkeztető leveleim iránt elfeledtem rendelkezést tenni: kérem édes Ferim háziasszonyomat minél előbb keresse és kérje-meg, vagy ha lehet édes atya által is valami módot keressen azok' kiváltásokra. Most Wagner Collectantáját olvasom. Az I. Tized 160-i. lapján Zrinyírről azon túl mit róla a' mi Kazinczynk mond azt találom: "hogy a' Bajor és Würtembergi Herczegek atyjoknak hitták, és hogy 1665-ben Nov. 18d. öletett-meg; 's azon sírírást mit neki a' Würzburgiak készítettek: de nem azt, hogy Lengyel királyságra hívatott volna. Ó volt nemzetségében Miklós néven VIId. — VIIId. Györgynek és Rimaszécsi Széchy Katalinnak idősbik fijok. — A' III. Tized' 60-i. lapjain ez vagyon: Köpcsenyi (Báró vagy Gróf?) Liszthy László született Rátóthi Gyulay Susánától és Liszthy Ferencztől. A' Királyi Ügyészttől bizonyos vétkéért vádoltatván Bécsben lenyakaztatott 1659-1662. között. Mert az 1659: 112. törvény cikkelyben rendeltet, hogy bűnét a' Nádor ítélje-el 's büntes-

se-meg: az 1662-ik Dieta Végzéseinek 53d. pontában pedig már arról panaszkodnak az Ország rendei, hogy Liszthy Ausztriában halállal büntetett, 's Köpcsényi javai a' Fiscus által elfoglaltattak. Nem a' mi Lászlónk hanem még 2d. István volt az ki hamis pénzverésért Pozsonyban ítéltetett-meg 's Köpcsénynek felét elvesztette. — Legyen ezekre figyelemmel.

Kisfaludyt, Tretter 's Paziazit szívesen csókolom magával együtt 's kedves levelét ujságokkal tömve, Komárom által ide Csepre Tek. Thaly István Főbiró Ur házához utasítva elvárom

baráta

Stettner György

U. I. hölgyem igen szívesen tiszteli.

[Toldy írásával a levél elején, a dátum előtt:] Megk. Máj. 21. [A levél hátulján:] Zrínyi-Liszthy.

20.

Stettner György — Toldy Ferencnek

Csep, Május 26d. 1827.

Édes Ferim!

Tegnap, épen midőn Vörösmartynkkal Komáromnak 's várának megtekintésére menénk, vóm a' maga levelét, 's örömmel értettem tudósításait. Most pedig ezekre kérem, Himfy levelét azon leveleimmel együtt melyek háziasszonyomhoz Netalán eddig érkeztek első alkalommal küldje ide Csepre a' borítékra magyarul világosan feljegyezvén, hogy Thaly Főbiró Ur' házához küldessék-ki; az 1818d. T. Gyűjt. valamelyik füzetében vagynak Tanóságh versfejek az Vitézeknek nézze-meg nem lehetne-e használnunk Poésisünk régiségeiben; Balassa Bálint, impigro, juveni, ac Martis simul et Palladis cultori utrum etc. (mint Istvánffy mondja) az Esztergomi viziváras' ostromán ágyékban lövetvén Május 20d. 1594; kevés napok mulva meghalt. (Istvánffi edit. Colon. Agripp. 1685. Lib. XXVIII. pag. 407.) Rimai hihetőleg Bochkay István' tisztje vala, mert midőn 1606-ban Dec. 28d. Bochkaynak halála történt volna annak teste eltakarítatására Istvánffy szerint Pécsi Simonnal és Deák Pállal együtt Rimai János, — a' mint hiszem a' Poéta rendeltetett, ex Libro XXXIV. p. 549. ezeknek, ha különben késő volna vegye hasznát a' correctura alkalmával! Paziazit nevemmel is kérje-meg a' második correcturára, hogy a' nyomtatási hibákat minél inkább elkerülhessük, Vörösmarttyval egy idő mulva fogunk útnak indulni 's ha feltétünk teljesülend látni fogjuk Pannonhalmát, Tétet, Sümeget és Miklát. Barátinkat csókolom, 's a' midőn válaszát ujságokkal tele,

's a' Himfy levelét minél előbb elvárnám, hölgyem' tisztelete mellett szives csókjaimmal maradok

hü barátá

Stettner György

[Toldy írásával a levél elején, a dátum előtt:] Megk. Máj.' 28. [A levél hátlapján:] Balassa-Rimai.

21.

Stettner György — Toldy Ferencnek

Pápa, Május 30d. 1827.

Édes Ferim!

Tegnap értünk Pannonhalmára 's különös örömünkre Endrét Pázmándi magányában értük, melly a'Sz. Mártoni monostortól csak félórányi távolságra fekszik. Endre két hét mulva szándékozik Pestre 's ígérte hogy a' mi Károlunknak viszen egy episztolát Auróra számára, ha csak dolgozhatik addig valamit. —

Balassa Bálintról olvassa-meg édes Ferim Budai Polgári lexikona I. részét ottan 126-30. lapokon interessant tudósítások vannak róla, 's ezekből ha még lehet teljesítse a' róla adott cikkelyt. Válaszát csak Csepren várom, 's minden barátainkkal egyetemben Miskánkkal együtt csókolom 's maradok

igaz barátá

Fenyéry

22.

Stettner György — Toldy Ferencnek

Csep, Junius 25d. 1827.

Édes Barátom!

30d. Májusi levelét Himfi belezárt válaszával együtt Dukában Jun. 14d. Junius 19d. irt levelét pedig tegnapelőtt vettem. Junius 1jén temetők-el Pápán Pápayt, ki halála előtt kevéssel ajánlott 1000 pengő forintot a' felállítandó M. Akadémiára, 15-dikben látogatók-meg Sümeghen Himfyt, ki bennünket nagy emberséggel 's nyájassággal fogadott, említette a' maga válaszáat is és kérését uj daraboknak közlésök iránt; de mentette magát, hogy még Auróra számára sincs valamit dolgozni ideje

's kedve. Hölgye beteges, 's nagy részint ágyban fekvő, az vala most is 's nekünk nem lón szerencsénk őt üdvezelhetni. Előttünk kevéssel fordultak ott meg Vitkovics és Benyovszky. Somogyban nem valánk, 's így Berzsenyit ez uttal nem láthatók. Az Élet és Literatura' számára szereztem egy Kalvinista egyházi beszédet 's majd magammal leviszem.

Toldy' recenziójit Pannonhalmán, Pápán, Zalában és Komáromban is nagy javallással fogadták, kár volt Diligenszon nem küldenie-fel hozzám Csepre példányomat. A' Kézikönyv' előhaladtának örülök, szives részvétellel várják mindenfelé.

Kedves hölgyem naponként jobban van 's magát nagyon tiszteli; erősödik színesül: de nem hízik.

Levelének Vörösmartyt illető cikkelye nagyon váratlan vala előttem: nem mintha én csak egy pillanatig is haboztam volna; hanem mivel boszankodnom kelle a' maga könnyű hitén 's bizatlankodásán, és a' felett hogy Vörösmarty' mázat nem törő nyiltóságát oly rosszul ismeri, képes lévén felőle csak egy perczig is hinni, hogy ő effélét, ha akarna, inkább másnak, mintsem önmagának mondana. De ezért V-y maga fogja meglugozni a' maga kobakát. Nagyon sajnálom, hogy Károlunknak kedve nincs. Buzdítsa mind őtet a' munkára, mind Bártfayt is a' dolgozásra; én ugyan ezt cselekszem Miskával. Kérdje-meg Károlt, kitől küldte-el az Aurórákat és Salamonokat Zalába? mert oda még egyik sem érkezett-el, Junius 7dikéig. Vette-e, maga az én Pápai levelemet 's megmondta-e Károlnak, hogy Horvát Endre egy Epistolát vagy maga viszen-le, vagy pedig okvetlen küldeni fog. Én a jövő holnap elején okvetlen lemegyek; de minél előbbi levelét még megvárom. Most pedig magát minden barátainkkal együtt szivesen csókolván maradok

szerető barátá
Stettner György

[A levél bal alsó sarkában Vörösmarty levele:]

Bülből, én ha jó ember nem volnék, káromkodva felelnék magának, hogy nem restelt olyan mondatot fölvenni ellenem. Pontius Pilatus mellé tegyen is, nem gondolok vele, csak valaha eszébe ne jusson, hogy Kovacsóczyt, vagy a' Török basát, vagy a' paprika nemzetséget hozzám igázza, mert akkor méltán felkiáltok Uram ne vigy kísértésbe; de szabadíts meg a' gonosztól. Amen.

Julius elején fenn leszek, addig csókolom magát 's minden ismerőseimet

Vörösmarty Mihály

23.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek |Kivonat|

Világos. Julius 2kán 1827.

Fábián Vörösmarty és Stettner pesti szállásáról érdeklődik, majd arról tudósít, hogy Toldy Aesthetikai leveleinek bizományba kapott példányait fele részben már eladta, a többit az aradi megyegyűlésén reméli értékesíteni.

24.

Stettner György — Toldy Ferencnek

Csep, Julius' 10d. 1827.

Édes Barátom!

28d. Júniusi levelét ezelőtt ötöd nappal vettem ugyan, de reá ekkorig nem válaszolhattam nem lévén alkalom a' Postára. — Vörösmartyt köszöntése már itt nem éré mert ő 27dikben indula Keszibe, 's ha feltéte gátot nem szenvedett eddig bizonyosan Pesten is van. Engemet környülményeim még egy ideig itt Csepen tartóztatnak, legalábbis addig, míg Barátom válaszát veendem. Mit csinálnak a' mi Pesti barátaink Kisfaludy, Tretter, Paziazi, hogy van Kazinczynek a' nyájas öreg, hogy Bajza és Szemere és Fáy. Horvát nyomtatja-e már a' Hist. leczkéket. Ohajtanék környülményes tudósítást arról is, miből állott Döbrenteivel való összeütközése? Küldje-meg kérem azon könyveknek lajstromát is mellyeket Fábián számomra magánál hagyott. Hölgyem naponként jobban van 's magát nagyon tiszteli én pedig csókolom minden barátaimmal együtt 's válaszát minél előbb elvárván maradok

baráta

Stettner György

[A levél tetején Toldy írásával:] Megk. 12.

25.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kehidán, Szt Anna napján, 1827.

Kedves Barátom!

Igért leveledet ohajtva várja

igaz barátod

Deák Ferencz

[A levél címzése:] Tekintetes Nemzetes és Vitézlő

Stettner György Ügyész Urnak tisztelettel

a' Mészáros utczában Pesten

N^o 369

26.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek |Kivonat|

Világos 17k Aug. 1827.

Stettnernek és Vörösmartynak bihari, szabolcsi és zempléni utazásairól írott levelére utal, majd a következőket írja: "A' Kézi-könyv' szerű készülésén igen nagyon örvendek, és még nagyobb lenne örömöm, ha belőle mostan Augusztusi vásár alkalmával kész példányokat kaphatnék..." A levél végén Kisfaludy Károlyt, Trettert és Paziazit üdvözli.

27.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kehidán September 2án 1827.

Kedves Barátom!

Az 1805ik esztendei Ország Gyűlésnek Diáriumára és Actáira kimondhatatlan nagy szükségem volna, kérek azért egész barátságos bizodalommal, nézz könyvárosoknál, vagy ha ott nem volna, akárhol máshol számomra egy példányt, tudósíts arról, 's én azt akármiilyen lesz, tüstént kezedre küldöm, te pedig a' könyvet ha kötetlen volna, fél bőrbe kötve, a' leg biztosabb alkalommal küld kezemhez.

Handbuchodra 5 praenumeransom vagyon, de magokat a' könyv végén nevezni nem akarják, a' pénzt a' Diarium árával ha másképpen nem Diligencen is kezedhez küldöm.

Vörösmartit csókold helyettem, feleségedet nevemmel tiszteld, és irj minél előbb

igaz barátodnak

Deák Ferkónak

Igen sietve irtam, megengedj, hogy ezen levelem is olly laconikus mint a' multkori, de a' most mulasztottat majd e' héten helyrepótolom.

28.

Stettner György — Toldy Ferencnek | Kivonat |

Csep, Sept 3d. 1827.

Toldy által küldött könyvek pozsonyi és komáromi terjesztéséről, kézbesítési nehézségekről, az országgyűlés befejeződéséből adódó gondokról. Stettner azon is sajnálkozik, hogy Pesten nem találkozott Bajzával, reméli: "talán november kipótolja ebbeli káromat".

29.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek

Világos, 18ik Sept. 1827.

Kedves Barátom Uram!

A' Handbuchból hozzám küldött 10 példányt ma egy hete vevém kezemhez. Első gondolatom lett legottan, azoknak kelendőséget szerezni; 's e' részben annyira boldogultam, hogy már csak két példány van eladatlan. Reménylem, hogy ezeknek is rövid időn gazdájok találkozik; a' melly mihelyt meglészen, azonnal a' pénzt 's benne a' már hasonlóképp' elkelt Aesthetikai Levelek árrát is a' vevők nevével és czimjével lefogom küldeni, hogy ez utolsók a' IIik Darabban mint előfizetők kinyomtattathassanak — értem a' Handbuch vevőinek nevét.

Ezt a' Magyar Poezisnek Kézi-könyvét én a' mint vettem, azonnal el is olvastam, és benne mind külső mind belső szerkesztésére nézve nagymegelégedésemet találtam. De vannak még is egypár csekély észrevételeim, mellyeket nem bírálási szempontból, hanem csupán abból a' czélból bátorkodom közleni, hogy Barátom Uramnak azokon majdan adandó tudós világosításaiból épülhessek. Melly szerény kinézésem kezes előttem azért, hogy e' bátorság nem fog tőlem rossz néven vétetni. Észrevételeim e' kettőből állanak:

Iször Szeretném tudni, hogy a' Könyv' czimlapján 's egyebütt is miért ír Barátom így: Ungrische, e' helyett: Ungarische? Ez a' kérdés ugyan a német Orthográfiába vág; de engemet, ki mindennek okát tudni szeretem, még is avagy csak ez egy tekintetből is interessál. Én eddig úgy hittem, hogy az Etymologia szerint helyesebb írni Ungarisch-t, mint Ungrischt, mivel a' törzsök szó Ungar, és nem Ung. Valljon már most Barátom Uramat követvén, nem lehetne ezeket is analogice így írni: Weimar — Weimrisch; Tartar — Tartrisch; Bulgar — Bulgrisch stb.? Lehetne kétségkívül; de kétlem, hogy ezeket maga Barátom Uram is helyben hagyhassa. Azonkívül, hogy mind ez az Etymológiával ellenkezik; még az euphoniát is sérteni láttatik, és néminemü pór-hangot árul el. — Megvagyok azonban győződve,

hogy B. U. mint nálam nagyobb nyelvismerő itt sem különöz helyes okok nélkül; és éppen ezen okokat kívánom ezen kérdések által B. Uramtól kitanulni.

2szor Ha a' Költők elhelyeztetésében (a' mint sejteni lehet) chronológiai rendet tartanak Barátom Uraimék: úgy némely helyeken az első Kötetben hézagokat vettem észre. Ki van hagyva a' beavatottak közül Pócsy, ki Péczeli, Mátyási és Gyöngyösi János; kik pedig, ha szinte a' magyar Poezisben Epohát nem csináltak is, de akkora rollet (ha nagyobbat nem!) bizonyosan játszottak, mint a' beavatott Liszti, Dugonics és Gvadányi. Volt az idő mikor azok, kivált Pócsy és Mátyási nagy publikumnak kedveltjei voltak. — Igy ítéletem szerént a' Iik darabból is Édest, az ifju Kovács Józsefet és Terhest nem kellene ki felejtteni; kivált az elsőt avagy csak azért sem, mivel az ő versei nyújtottak arra alkalmat, hogy a' mi Dicsőségünkben Vörösmartyban a' most olly felségesen tündöklő szikra kipattanjon. Egy szóval egy Litterariai históriában illy termékeny agyú és tollú verselők — már ha egyebért nem, csak azért is, hogy a' hiatust betöltsék — helyet foglalhatnak.

Vegye főlem jó néven Kedves B. U. ez ártatlan szándékból tett megjegyzéseimet; a' millyen jó néven és kedvesen fogom venni én a' reájok adandó világosításokat, mellyeket midőn egész tisztelettel kikérnék, megkülönböztetett hódolással maradok

Kedves Barátom Uramnak

szolgája 's barátja

Fábián Gábor

30.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kehidán Septemb. 22én 1827.

Kedves Barátom!

Leveledet és Shakspear Szinjátékait tegnap előtt vettem, köszönöm fáradozásodat.

Nem tudom vetted e' utolsó Leveletem, mellyet most nem rég küldöttem, kérvén: hogy az 1805ik esztendi Ország Gyűlés Diáriumát és Actáit valahol számomra keresd fel, és áráról tudósíts, de ha nem vetted, ime meg ujjítottam kérésemet.

Handbuchodra öt praenumerans van, neveiket nem kívánják kitétetni, a' pénzt majd a' Diárium árával ha másképpen nem Diligencén el küldöm.

Egy ujjonan ki adandó, 's rész szerint már ki is jött Conversations Lexikont kíván egy jó Barátom, kérlek ird meg hogy és mit kell praenumeratio fejébe előre fizetni, a' munka mikor jó ki egészen, egy szóval minden környül állásait ezen praenumerationak ird meg. Vörösmarty még nem irtt, pirongasd meg restségéért.

Leveletem olly rendületlenül és öszve függés nélkül irtam, mint a' részeg-

ember okoskodása, de ennek és kivált lustasságának reám todult több dolgaim okai, azért nem boszankodj, hanem tudósíts minél előbb és szeressed

igaz barátodat

Deákot

Feleségedet ámbár ismétletlen, tisztelem, raptim 1a hora nocturna.

31.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek |Kivonat|

Világos 28k Octóber 1827.

Beszámol a "commissióba adott" Aesthetikai Levelek értékésítéséről, s közli, hogy árukat Stettnernek küldte Pestre. Kéri Toldyt, segítsen rendezni a Hafiz nyomtatása következtében a Trattner-cégnél fennálló adóságát.

32.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kehidán 8ber 5én 1827ik eszt.

Kedves Barátom!

Méltóságos Szegedy Ferencz Szabolcsi Administrator Ur' Fiskalisa Szekeressy Antal jó Barátom most a' napokban Pesten keresztül N. Kállóra megy, ezt kértem meg levelemnek, mellyben a' 25 ft. prenumeratio, és 1805ik Diarium, 's acták árát belé zárom el vitelére; talán vagy más fél hét alatt vissza fordul Szabolcsbol, 's ekkor mind az actákat, mind a' Handbuchot el küldheted, kérlek egy uttal küld meg nékem Schlegel Dramaturgiáját 's az áráról tudósíts. — Vörösmartynak majd a' jövő héten irok, akkor Te is bővebb levelet kapsz tőlem, de most sietek Egerszegré, — Élj boldogul, 's szeressed barátodat

Deákot

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kehidán 8ber 17én 1827.

Kedves Barátom!

Annyi levéllel, szives fáradságaidért annyi köszönettel vagyok adósod: hogy ha nem Te volnál ezekben hitelezőm, pirulnék a' vissza nem fizethetés miatt; de így csak az nyugtat meg: hogy ha helyheztetésünk cserélve, Te Dukának, én Pestnek volnék lakósa, Te szinte olly barátságos bizodalommal kérnél meg engem egyre másra, mint én Téged, 's én szinte olly szives serénységgel tellyesiteném kéréseidet, mint Te az enyimeket.

De ime köszönetemet ismét egy új kérés követi: a' Conversations Lexicon ki jött hat darabjának, 's azon kettőnek, mellyre most elő kell fizetni, 50 forintokat tevő árát még a' napokban a' diligence által meg küldöm, vedd meg kérlek azokat számomra, 's adandó alkalommal, mellyre én most előre utasítani nem tudlak, küld kezemhez, 's valamikor ismét új két kötetre kell előfizetni, időnkint tudosits.

A' Handbuchbol 7 darabot, és három darab Aest. leveleket Fábrián által kaptam, 's iparkodni fogok el árulásukon, noha nem sok reménységem van a' felesleges két Handbuchnak eladhatására. — Öregeink nem fogják megvenni; mert Poesis-ről szól, ők pedig azt vélik: hogy a' poesis érett eszű embereknek (mint ők:), éppen nem való, 's mondásokat helyben hagytam én is azon kis változtatással: hogy az érett szó elébe egy pár betűt tevék, és bölcs szententiájokat így adám vissza: a' poesis el érett eszű embereknek, mint ők, nem való. A' Leányok nagy része nálunk általjában nem bír miveltebb izléssel; mert az anyák még a' régiebb időkből való jó házi asszonyok, de igen prosaicusok; az apák csak Verbóczit, Husztit szeretik; kitől kaphatnak tehát Leányaink mivelődést? —

Ifjaink egy része gyűlöli a' Németet annyira: hogy könyvet ollyant meg nem vesz, mellyben csak egy német szó, vagy név fordul is elő, 's azért ha a' czim lapon Trattner Landerert Vebert Streibigot lát, a' könyvet ott hagyja, és így ezek közül Trattner műhelyében nyomtatott Handbuchodra akkor sem lennék vevőket, ha másképpen annak egész foglalata magyar volna is. — Másik része ifjainknak, nem tekintve azt: hogy a' Munkának egy része német, vett volna talán belőle, de vesztetre azt találám véletlenül előttök a' Handbuch dicséretére mondani: hogy tudományos munka, 's most könnyeb volna őket vízbe ugratni, mint csak egy példánynak megvételére is reá bírni, mert félnek: hogy ha puskával pipával czifrázott szobáikba tudományos könyvet visznek, bé viszik általa a' molycokat is, 's azok majd el rágják a' — fidibusokat, sőt talán még a' Hegyvám lajstromot is. — Egyet különösen biztattam az elő fizetésre, de ez csak azért nem akart venni munkátokból, mert Handbuch a' neve. Olvasta ő tőlem Vosznak Handbuch der neuesten Staaten Geschichte Europas czimű munkáját, de mivel ez "für denkende Beobachter"! vagon irva, ő pedig pipázni, vadászni inkább szeret, mint gondolkodni, a' jó Vosz olly unalmat szerzett néki már első lapjaival, hogy a' könyvet, mellyből nevének első szaván kívül éppen semire nem emlékezik már, félre dobván, egy

holnapi semmit nem gondolkodással alig tudta magát ki gyógyítani az olvasás csö-
möréből. Már csak ugyan lábbadoz nyavalyájából, olvas is olykor, de csak kisebb
krajczáros munkákat, mellyek "nyomtattattak aratáskor ebben az esztendőben", de
mindentől, aminek Handbuch a' neve, jobban irtózik, mint Döbrögi Ur a' ludas
névtől; és hamarább el hitelném véle azt: hogy a' Capucinusok szerzete adott Ha-
zánknak legtöbb nagy tudományu férfiakat, mint azt: hogy Handbuch lehessen mu-
latságos. Jó izün nevetném én ezen bohókat, de a' boszankodás elfojtja bennem a'
nevetést is. — Ezen enyelgéseimet azomban számos kivételekkel és kiméllve kivá-
nom értetni, mert megýénkben is lehetsz sok mivelt lelkü férfiakat, aszszonyo-
kat, leányokat.

A' Handbuch nékem igen tetszik: ohajtva várom második részét. Rendszere
helyes, az élet írások ki elégitők, választott darabjaitok pedig olyanok, hogy ha-
sonló czélra talán magam is azokat választanám. — Ez ugyan egy ilyen prosaicus
embernek szájában mint én, ki csak annyit értek a' poesishez, mint Auscher és
Kuharovics Uraimék a' Curiális praxishoz, mellynek ha ismerik is külső formá-
ját, de lelkét fel nem érik; nem nagy dicséret, soha nem árt azomban az Irónak,
tudni a' bé nem avatottak itéletét is, mert az olvasó közönségnek legnagyobb része
ilyenekből áll. Csokonai darabjai között kerestem azt, mellyet Tüdő gyulladásakor
írt, "Fenn lengő hold nézd mint kinlódóm", ezen darab, különösen pedig első sorai,
igen hatottak reám mindenkor, 's költői lelket is lelnek azokban gyakorlatlan sze-
meim, de tudom okotok lehetett el hagyására.

Nézd mennyit öszve firkáltam, mintha más dolgod nem is volna, csak irkálá-
sodat olvasni, de nem tartóztatlak tovább, hanem Leveledet el várom, Felesége-
det tisztetem, magadat pedig csókollak 's vagyok

szerető barátod

Deák Ferencz

34.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kehidán 8ber 20án 1827.

Kedves Barátom!

A' Convers. Lexiconra szükséges 20 ezüst forintokat ezennel megküldöm, 's utol-
só Levelemben tett kérésemet ismételve maradok

igaz barátod

Deák Ferencz

35.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kehidán November 8án 1827.

Kedves Barátom!

Bertalan Vincze Ur letenyei Uradalmi Inspector azt ígérte: hogy circa 19dik 9bris vagy maga vagy más valami biztos alkalmatosság megy le a' Szapáry Grófné után Pestre, meg szólítottam tehát őtet ezen Levelemnek kezedhez juttatása eránt, 's Téged ezennel kérlek: hogy a' mikor majd ezen levelem kezedhez jutand, annak vivője által a' Conversations Lexiconnak már meg vett darabjait kezemhez küldeni méltoztassál. Mivel pedig meg lehet: hogy a' hetedik és nyolcadik darab is már kijött, 's most a' kilenczedik, és tizedikre elő kell fizetni; annak előfizetési árát ide zárva meg küldöm, 's Téged és Martyt csókolván feleségedet tisztelvén vagyok

igazán szerető Barátod

Deák

36.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek

Világos 11k xber 1827.

Kedves Barátom Uram!

Vendégek dözsölnek a' nyakamon; lopnom kell az időt, hogy csak egy pár sort is irhassak; ezért ez úttal elégedjék meg e' kevéssel.

Becses levelét az új öt péld. Handbuch-al 's Frithióffal együtt ma vettem; mellyek közül ez utolsót mint előttem igen kedves barátságának jelét, nagy nyereségemnek tartom, és érte, forró köszönetemet forró baráti érzéssel ezennel kijelentem. — A' Handbuchokér mér kezemnél lévő 100 Vfrt mostlegközelébb T. Bohus Urtól (ki Karácsonyra v. legfeljébb Új Esztendő napra Pesten lészen) okvetlenül felfogom küldeni. — Az Aesthetikai levelek árrát még Octóberben felküldöttem Stettnerhez; de ez egy tévedés miatt ismét vissza küldetett hozzám. Miképpen? majd Gyuri, kinek ez esetet megírtam, elfogja beszélni Barátom Uram előtt.

Tisztelet és köszöntés tőlem mindazoknak, kik felőlem megemlékezni szeretnek; Barátom Uramnak csók — ezer

Fábián

37.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kehidán December 20án 1827.

Kedves Barátom!

November 27én irott leveledet csak a' napokban vettem. Meg kaptam igen is az ország Gyűlési Diáriumot, actákkal együtt, és Schlegel Dramaturgiáját is; köszönöm fáradozásaidat, 's egyszersmind újra kérlek valamire: Tudakozd meg, ha meg kaphatnám e' az 1812ik esztendei ország Gyűlésnek Actáit, de Diarium nélkül, ha lehet köttetlenül, és mi lenne az ára, 's ha találnál valahol illyes eladó Actákat, az árról tudósíts, ugy szinte Bencsik Repertoriumának, és az országos conscriptiora készült instructionak árról is írj kegyközelebbi Leveledben, még vizkereszt után reménylem Séllyei Barátom le fog utazni Pestre, az által küldök szükséges pénzt ezek megvételére, 's majd ezeket és a' Conversat. Lexicont is haza hozhatja.

Bitnitz és Szalay munkáiról sok jót hallok, ha pénzem lesz meg szerzem őket.

Vörösmarty válaszzal adós, mond meg neki csókolom, de ne legyen olly tunya mint én, — feleségedet tisztetem, magadat pedig csókollak és vagyok

igaz Barátod

Deák Ferencz

Sietve irtam, mert vendégem van, ha el nem tudnád olvasni, ird meg, majd másikat irok, ha több időm leend.

Élj boldogul.

Most értem épen: hogy Osterhueber József sógorom 10e Januarii le utaz Pestre, 's ott fog egy hetet tölteni, a' Gróf Szapáryné házánál, melly előbb Steinbach ház volt az óránál, lesz szálya, ez által el küldjük a' szükséges pénzt, kérlek addig, mig sógorom le megy a' kért könyveket keresd fel, 's majd a' sógorom által küld meg. — A' Bertalan Vincze Letenyei inspector Urnak adtam már régen egy néked szálló levelet, 5 ft e. pénzzel azon kéréssel: hogy azt néked adandó alkalmatossággal küldje kezedhez, ezt is most a' Sógor viszi el, kérlek, ha ne talán a' Conv. Lexikon 9ik és 10ik kötetére már kell előre fizetni, annak árát tedd le.

38.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kehidán, Januarius 1őjén 1828.

Kedves Barátom!

Oszterhuber Josef sógorom e' folyó hk 10én Pestre megy, kivántalak általa ezennel harmadszor megkérni, némelly könyvek megvásárlására, mellyeket só-

gorom számos foglalatosságai miatt öszve keresni nem érkezik. A könyvek ezek:

Repertorium Juris Bencsikianum.
Acta Dietae 1811/12 absq. Diario.
Instructio pro conscriptione regnicolari.
B. Urbarium et Instructio pro exequentibus mestibus
egy példány Aurora.

Ezeknek az árát a' sógorom ki fogja fizetni, ha pedig Urbariumot és Instructio Urbarialist nem találhatok, vegyetek egy példány Hübner lexiconát Fejér fordítása szerint. — Sógorom 5 forint ezüstöt is ad kezedhez, mellyet még Bertalan Vinczének adtam azért: hogy ha ne talán a' 8ik 9ik kötet a' Convers. Lexiconból már kijött a' 9ik és 10ik kötetre elő fizethess, a' ki jött darabokat Sógorom álta el küldheted.

A' Sógoromnak borotvákat adtam köszörülni, kérlek utasítsd őket a' legjobb köszörűshöz, gondolom most is a' Gaszner lesz a' legjobb Pesten. Ird meg a' Sógor által, vagy izend meg, Katonának Critica Historiáját és Fesslernek Historiáját mi áron lehetne megkapni, ha majd még valaha pénzem lesz meghozatom azokat is.

Uj esztendő itt van, de mivel én Neked mindenkor jót kívánok, nem szükség itt szives barátságom emlegetésével tölteni a' helyet, elégedj meg avval, hogy igazán szeretlek. — Ird minél előbb, pirongasd meg Vörösmartyt hosszas halgatasáért és szeressed igaz barátodat

Deákat

Feleségedet tisztetem.

39.

Stettner György — Fáy Andrásnak

Tekintetes Táblabíró Ur,

Különösen tisztelt Jó Uram!

Kimondhatatlanul sajnálom, hogy Schedel Ur félreértéséből 's gondatlan hirtelenkedéséből, a' Tek. Urnak, az igazságos neheztelésére okot szolgáltatott. Midőn az Aesth. levelek közreadattak, mi akkor Vörösmartyval, Vasban és Szalában járánk, 's becsületemre mondhatom, hogy ezeket kéziratban egyikünk sem látta, nyomtatásban is nem másként, mint az előbeszédet helytelenítve; 's ezt már akkor az író maga is bánta, 's örömet nem irottá tette volna. Egyébiránt mi, olly tisztelettel viseltetünk a' Tek. Ur' hazafiúi 's literátori érdemeihez, 's annyira tudjuk becsülni azon szíves bizodalmat, mellyre bennünket e' korig érdemesíteni méltoztatott, hogy vigasztalhatatlanok lennénk, ha magunkat azok' sorokban vélhetnők, kik a' Tek. Urat az írói pályától elkedvetlenítették. Schedel megismeri

vétkét, kéri a' Tek. Ur' bocsánatát, 's kész mindenre, hogy a' Tek. Urat megengesztelhesse.

Engedje a' Tek. Ur remélnem, hogy bizodalmát el nem vesztettem, 's méltóztassék továbbad is szíves kegyeiben megtartani, a' állhatatos tisztelettel maradok

Pesten, Február' 23d. 1828.

a' Tekintetes Úrnak

alázatos szolgálja és tisztelője

Stettner György

40.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kehidán Febr. 29én 1828.

Kedves Barátom!

Már három hét óta hideglelés beteg valék, 's ez az oka: hogy Sógorom által küldött barátságos leveledet ez ideig válasz nélkül hagyám, most azonban orvosi szerek, és még inkább maga a' jól tévő természet, bajomat megszüntették, 's tér vissza lassanként előbbi egészségem, tollat ragadék tehát: hogy adósságomat lefizessem.

Első szavam köszönet legyen fáradozásaidért, a' könyveket mind megkaptam és mivel a' Conversations Lexicon várakozásomnak tellyesen megfelel, ohajtva várom a' többi köteteknek megjelenését. Tudósíts kérlek: a' hirdetmény szerint mikorra reménylhetem az egész munka megkaphatását.

Elképzelheted, mennyire örülök annak: hogy Vörösmartink szerkesztője lett a' Tudományos Gyűjteménynek, örömöm okait felesleges volna elő számlálnom; csak azt az egyet függesztem ide: hogy mostani helyeztetéséből reménylem a' Nemzeti Akadémiához lehető juthatását, ez pedig nagy nyereség leend nyelvünkre, litteraturánkra nézve is. — A' Tudományos Gyűjtemény is bizonyosan nyer általa, kivált ha Kölcsey Jankovics és Horvát István, kik hosszabb halgatás után most szollamlottak meg ismét, tovább is barátjai maradnak, kivált Horvát, kit még akkor is tisztellek, midőn magos fellegező, sótt vakmerőknek látszó állításait, szűk elmém föl nem éri.

Aurorát már előbb, mint Sógorom meghozta olvastam, sok igen sok jó van benn. Ird meg, ha tudod, Szenvey álnév-e és ha álnév, ki rejtezik alatta.

A' jövő holnap 20óra Bátyám a' Regnicolaris Conscriptio eránt öszve ülő Deputatiohoz Pestre megy, általa bizonyosan irok, addig csókollak, feleségedet tisztellem és vagyok

igazán szerető Barátod

Deák Ferencz

41.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kehidán Mártz. 16án 1828.

Kedves Barátom!

Antal testvérem holnap Pestre utaz 's ime ígéretem szerint csak egy két sort is küldök általa. Kérésen kívül nem sok lesz levelemben, mert Vörösmartynak ezen ide zártt levelemben annyi sok haszontalanságot öszve firkáltam, hogy már abból is ki koptam és Néked haszontalanságokat sem tudnék már írni unalmas ismétlések nélkül. Kérésem három van:

Első az: hogy Bátyám szállását föl keresd majd ő 5 forintot ád kezedre, azon Valter Scott által ki adott Napoleon életére nevemmel praenumerálj, a' már ki jött részeket add Bátyám kezére, a' ki jövendőket pedig majd annak idején más alkalmatossággal küld kezemhez.

Másodsor: ha a' Conversations lexiconból uj darabok érkeztek, Bátyám által el küldheted, és ha uj darabokra elő kell fizetni, Bátyám majd ad pénzt reá.

Harmadsor: Fessler Historiájának árát, ugy azt is, ha meg kaphatni e' Pesten, irdd meg.

Ezek azok, mellyekre szives barátsággal meg kérlek, most jó éjszakát ti-zenegyet üt az óra én alunni megyek.

Isten veled, — szeressed

igaz barátodat

Deákot

Feleségedet tiszttelem.

42.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek

Arad, 10k May 1828.

Kedves Barátom!

Az Aradi Gyűlésből hozzám küldött 25 példány tegnap előtt érkezék kezemhez. Éppen jókor; mert holnap után Restauratióknk lévén, az ezen alkalommal öszve-gyűlendő sokadalom a' gyors elkelésre csaknem bizonyos reménységet nyújt. Rajtam semmi e' részben mulni nem fog.

A' Handbuchot már több felől követelgetik rajtam egydarabtól fogva; azért igen kérem Kedves Barátomat, hogy mihelyt a' nyomtatás be lészen végezve, azonnal siessen az ide járandó [...] (megtoldva öt vagy hat felesleges példány-nyal) leküldeni. Alkalmatosságot Pesten sehova nem könnyebb találni mint Arad-

ra. Koszgleba és a' Bohus ház azzal majd minden nap bővelkednek. Ataljában arrakivánom ezúttal figyelmezzé tenni Kedves Barátomat, hogy akarmikor ezután engem Commisiós új könyvekkel még megtisztelni szándékozik; a' könyvet mihelyt sajtó alól kikerül, leküldje, mert itt a' könyv kelendőségének legnagyobb vehitentiája az ujság; ha már egyszer valami munka ismerve van, azután rajta nem igen kapnak. Ez az oka, hogy idén Kisfaludy Arórájával is nem boldogulhattam; fele a' példányoknak máig is még nyakamon van, mert Károly későn küldte le — akkor mikor már sokan más uton annak birtokába jutottak.

Egy szót az Aradi Gyűlésről! Itéletem e' mivéről szóról szóra az, amit Barátom a' maga Előszavában felőle rövideden de fontosán mondott; és a' mit Vörösmarty a' Minervában kijelentett. A' nyelv benne classicus; a' hév melly az Augsburgi ütközetben duzzadoz, itt méltóságos csillapodásban mutatkozik. De a' tárgyat a' Szerzőnek talentumához — én részemről kicsinylem; 's meg sem foghatom, hogy a' hazai hős-történetek igen is termékeny mezején, miért kelle a' Költőnek éppen erre szorulnia. Stettnerre és Vörösmartyra haragszom. Kérem őket, hogy irjanak, és egyik sem ír egy szót is már régen. Pedig talán soha nagyobb kíváncsisággal leveleik után nem éheztem mint most. Küldöttem nekik valamit esthétikai vizsgálat alá. De hallgatások már arra a' gyanúra viszen, hogy tán a' mit küldöttem figyelemre sem tartják érdemesnek. Ha úgy van is: Szeretném az ítéletet szájokból hallani.

Tisztelem őket Károllyal együtt — Kedves Barátomat pedig csókolván maradok

igazán barátja

Fábián

Pestre a pályafuttatásra már fel nem mehetek, ezer akadályok miatt!!

43.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek

Világos, 19k Jul. 1828.

Kedves Barátom!

Levelét Julius 6káról, mellyben a' Handbuch 2ik kötetének kijötte felől tudósít, vettem — de magokat a' példányokat még nem. Égek azokat minél előbb láthatni, mert a' nagy és minden bizonytal méltó dicséretetek, mellyeket a' könyv felől a' közönséges ujság levelekben olvastam, kíváncsiságomat a' legfelsőbb pontig csigázták. Nyugtalanul várják a' praenúmerások is; ámbár hiszem, hogy a' felfiztetés miatt velek mégis bajom lesz. Én azonban minden bajjal örömmel megvívok csakhogy K. Barátom Uram várakozásának jövendőre is megfelelhessenek. Hiszem, hogy ha a' 2k. kötetet is látni fogják, fognak találkozni még több

Subscribensek is, kiket annak idejében megírok, 's számokhoz képest fogok kérni új példányokat.

Gyurinak és Miskának rövid időn irni fogok. Bajzát, kit szívemből kedvelek, csókolom Barátom Urammal együtt maradván

tisztelője 's barátja

Fábián

[Cimzés:] A'Monsieur

Monsieur Francois de Schedel

Etudiant en médecine

a

Pesth

[Pecsétek: 1. ARAD, 2. piros, tört pecsétviasz címerrel.]

44.

Stettner György — Fábián Gábornak

Pest, Augustus' 20 1828.

Kedves Barátom Gábor!

Török Gábor barátunktól küldött levelemben fogadtam, hogy a' holnapi postával egy érdeketesebb tartalmu levelemmel fogok kedveskedni: fogadd-el tehát ezt az ígéret' fejébe. — A' Handbuchból most közelebb küldtem hozzád 5 példányt eladni, 'a magaméiból; Schedel már előbb küldött huszat előfizetőid ki-elégítésökre; remélem vetted mindenik rendbelit, 's nagyon szeretném tudni, mi róla mind a' magad ítélete, mind előfizetőid vélekedésök is. — Kiliánál előfizetett Conversations Lexikonod felől 60 Juliusi levelemben kértem vég-rendelésedet; de te nekem erre, válasszal, mind e' mai napig adósom vagy; én pedig csak egyenes 's elhatározott akaratodtól várok. — Kazinczy Julius' elején hagyta itt Pestet, olly szándékkal, hogy Augusztusban ismét meglássa. — Szemere már valamennyire vigasztalodik hölgye halála felett 's az Élet és Literatura 32 Kötetét nem sokára elkezdi nyomtatni. Paziazi és Bajza censurára, Schedel pedig rigorosumra készülnek. Tretter betegeskedik. Miskának elég ve-sződsége van a' gyűjteménnyel. Az én háznépem most hála istennek egészséges, kis Lilám nő erősödik. Hát a' te Lilád, hát a' muzsád mit csinál, szül-e az egyik vagy a' másik valamit? az utóbbi szüleményeinek már szeretném látni a' szemök' közét. — Kisfaludy Aurorával bajlódik: csak ugyan rá vette magát,

hogy még egyszer kibocsássa. Maga irt bele két Vigjátékot, két Balládot, egy Románczot, két dalt 's 12 népdalt 's Tollagi' folytatását; máshonnét is szép darabokat kapott, mellyek közül, kettőt nekem kedveset ide mellékelve, a' szokott óvással közlök veled; 's környülállásos itéletedet rólok, ugy szinte gyanítasodat is mindeniknek szerzőjéről, az első postanappal, 's vizonajándékul, némelly bogaraidat is elvárom. Vargha Jancsi a' jövő héten exmissióba fog menni Hevesbe, sőt talán egész Debreczenig. A' propos! sürgesd Kerekest a' Tud. Gyűjteménybe való írásra. Hölgyem tisztel, én pedig csókollak ' maradok

barátod

Stettner György

[Ezután Vörösmarty Mihály Szilágyi és Hajmási című balladájának utolsó négy versszaka következik (a vers eleje és címe talán egy elveszett lapon volt); majd Kölcsey a Leány' Keserve című dala olvasható.]

45.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek | Kivonat |

Világos. 11ik. Aug. 1828.

A levél kezdete: "A' darabjait körül belül két hete, hogy vettem. Még keveset oszthattamki belőlük, mert azolta Gyűlésünk nem volt, azonkívül pedig minden Előfizetőhöz különkülön hozzáférnem nehéz. Azonban ez a' gond már most az enyim, 's nem szükség róla Barátom Uramnak aggódnia; meglévén győződve hogymint eddig, ugyanezentúl is, semmi efféle szolgálatokban restelkedni nem fogok. — Észrevételeimet e' 2ik darabról Stettnernek bőven megirtam; ugy tekintse azt BU. mint a' baráti bizodalomnak legtisztább kiömlését, és sehogy' ne másképp.

Czuczor Épószával úgy jártam, hogy mindenekelőtte belőlük a' példányok hozzám megérkeztek, már a' Fő Ispány azokra sokkal prenumeráltott; ..." A levél befejező része a levelek és csomagok küldésének megszervezésével foglalkozik.

Stettner György — Fábíán Gábornak

Pest, Aug. 20o 1828.

Kedves Barátom Gábor!

Örülök hogy a' köldött Balladával feltételem szerint megjátszhattalak. Miskának ezen művét azért irtam le Kölcsey orthográfiájával, hogy ezének ismer-néd; 's te szerencsésen elkaptad a' horgot. Erre nézve tehát messze vetted a' sulykot; de ne busúlj, a' dal' szerzőjét csak ugyan kitaláltad. —

Hogy Kemendvár' recensense, kin méltó boszankodásodat jelentéd, a' Kri-tika profanálását nem vitte-el szárazon, a' Gyűjtemény' Júliusi kötetéből már leveled írásakor láhattad volna, ha a' Posta hozzátok rendesebben járna. A' regeiró Császár ex-Kispap 's Gróf Draskovicsnál informator; a' recensens pedig, a' mint hallom, Gr. Draskovich' házának lakosa; ezen összeköttetés-ből fejtsd-meg a' recensiót. Én is azok közé tartozom, kik, miképen magad, boszankodának ezen sületlen recensión, 's ezen érzetem szülte a' Gyűjtemény' említett kötetében álló szelíd dorgálást.

Én a' napokban igen szép útat tettem, mellyről ha a' te tolladdal birnék sok érdekeset lehetne írnom; de így elégedjél-meg a' dolognak száraz, napló-könyvi előadásával:

Folyó holnap 8o elindulván Gyónról Halász Miklós bátyámmal előre rendelt lovakon, délre Jász Berénybe értünk, holott is noha a' város' házánál megfordultam, a' Jászkürtöt megnézni elfeledém. Az nap éjjel Apátiban háltunk ugyan csak a' Jászságban. Ezen helység' nevezetességei közül a' toronyfeligirást 's egy jeles körtvély fát Vitkovics a' Gyűjtemény' valamelyik évében leirta. Én ezeknél többre becsülöm a' temetőt, mellyhez hasonlót még nem láttam. Itt a' szokás azt kívánja, hogy minden halott sirjához egy élő fa ültetessék, 's így válék, századok óta, ezen népes helység temetője erdei 's gyümölcs fákból a' leg kellemesebb mulató erdővé, mellyet én, fájdalom! nem holdvilágnál; de csakugyan egy szép csillagos éjszánkán bolyongtam be.

9o estve a' Miskolczi tetőről elláttam azon gyönyörű síkot, melly innét Zemplényig 's Zabolchig terjed, elhintve számtalan csínos falukkal, sőt el a' Tiszát is és a' Tokaji hegyfokot. Ez nap Miskolczon hálánk. Itt láttam a' nemzeti Játékszínt, az egyetlen honunkban! de csak kívül; a' nem egészen bevég-zett Kalvinista templomot melly nagyságával, 's a' rászót melly gazdag czifra-ságával lepett-meg. Láttam távolról a' Kálvinista Lyceumot is, hol két Prof. tanítja a' felsőbb tudományokat. — Én ezen mező várast, fekvésére, csínossá-gára, népességére, elvenségére 's tiszta magyar voltára nézve minde azok közt mellyeket láttam honunkban Pest után a' legelsőnek tartom.

10o a' Sajó' szép völgyén 's Szendrón keresztül estvére Tornára értünk. A' váraska olyan forma mint Sümeg, 's olyan felette az elpusztult vár is. Ide 11o érkezett-meg Mtgos Szilassy főispán ur 's 12o főispáni székét elfog-

lálá. Ezen napon általa Kazinczyval, Terhessel 's sok másokkal együtt magam is ezen Tornai Megye Táblabírájává kineveztetvén a' szokott hitet letettem. Itt több jeles embereket láttam: az öreg Márjássyt, B. Vayt a' Zemplényi Alispánt 's Dokust a' főjegyzőt, Palóczyt a' Borsodi főjegyzőt. Itt leltem különös örömemre Kazinczyt is, ki Márjássynak bemutatott 's estve a' bálba Terhessel is megismerkedtetett. Terhes egy jól termett, jól képzett tüzes fekete szemű ember, 's kellemes társalkodó; bajszosan 's Zrínyi dolmányban volt. A' Minervától elvonúlt Ellingerrel meg nem férhetvén, miként előbb Gr. Dessewffy 's Dulházy sem, 's Werferrel akar ugyan Kassán egy új folyóírást kiadni.

13^o Tornáról elindulván egészen más utat vehénk 's délelőtt 10 órára Aggtelekre értünk, voltunk a' Barandlában 3 óra folytáig, noha a' járás a' sok esőzés 's a' legrosszabb állapotban levő hidak miatt, benne, kivált nekem, felette alkalmatlan volt. Velünk voltak a Nográdi Deputatio tagjai Balázs János. Sréter vnot. Kubínyi Ágoston J. biró, 's Zipser Gróf 's a' t. estve Rima Szombatba értünk 's a' Luth. templomban láttuk azon képet mellyet Gustav Adolf svéd király ajándékozott ide 's melly Rembrandénak tartatik.

14^o Losonczon által [...]

15^o Váczon által ide haza értünk. Váczon megnéztem a' gyönyörű cathedralet 's a' kryptát is. Utamban keresztül mentem a' Zagyva, Eger, Sajó, Bódva, Balog, Rima, Losoncz, Ipoly vizeken. Láttam a' Szendrői, Tornai, Szádvari, Gácsi, Honti várromokat.

Nagyon szeretném ha azon 1764^o vagy mellyik országgyűlési pasquilst melly négy soros versekben Hubert Plébános urnak megvan, nekem ad usum felküldenéd. Ponori Thewrewk itt van egy festővel 's a' Pantheon számára már Fáy, Vitkovicsot, Szemerét, 's Bártfayt lefestette. Kisfaludy 's Vörösmarty nem engedték magokat az ő számára festetni. Ez most elég legyen. Csókollak.

barátod

StettnerGy[...]]

47.

Stettner György — Fábíán Gábornak | Kivonat |

Pest, October' 28o 1828.

A levél könyvek küldéséről, majd a következőkről tudósít:

1., A' Marczibányi Jutalomkérdések miképen íteltettek-el Kulcsárné ujság-leveleiből láthatád, nem ezt tehát, hanem azt akarom tudtadra adni, hogy a' legjobb magyar könyvre kitett esztendei jutalmakat is elíteltettek és ugyan 1824-ben Fáynak Ujabb meséji, 1825-ben Zalán' futása 1826-ban Auróra 's 1827-ben

Bittnitz' Stilsztikája érdekesített jutamra, mely azonban csak a' jövő Martiusban fog kiosztatni.

Hosszú heraldikai értekezés következik itt — Horvát István kutatásai alapján.

3., Auróra vásárra készen lesz, négy rezet ad, 's igen sok jó darabokat. Élet és Literatura 3^o kötete is nyomtatni fog nem sokára. Kazinczy a' Tud. Gyűjt. számára elvégezte Pályája emlékezetét 's ez a' Decembri kötetben fog adatni, lythographirozott képével együtt mely iránt most van alkuban Károlyi Rupprechtel a' Bécsi festővel.

4., Bajza' igen derék Értekezésének utója már kész 's a' Novembri kötetbe jó. Paziazi censurát adott Sz. Istvánkor, 's praeclariumot kapott.

5., Ponor Thewrewk régóta itt tekereg egy festővel kit napszámra fizet 's a' ki igen sebesen 's szépen rajzol; lefestette majd fél Pestet 's Budát, igen sok érdeemeseket is mint Dr. Forgót, Fáy, Szemerét, Bártfay, Vitkovicsot, de Bosnyák könyvkötőt is, és minden potom németet ki elég kába hihetőleg soha meg nem jelenendő Gallériájára előfizetni. Megjárta Pápát is Fűredet és Fejérvárt 's ott Prof. Márton Istvánt, Oroszyt, Pap Gábort, Huszár Károlyt a' Gracziák jelentőjét 's többeket is festetett. Horvát István, Kisfaludy Károl 's Vörösmarty nem engedték magokat festetni, a' kik engedték is sokan megbánták. Schedelt és engemet nem kínált meg a' halhatatlansággal 's én a' mint könnyen gondolhatod most csak ez okból epéskedem ellene, 's halhatatlan intézete ellen. [...]

48.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kehidán Februárius 20án 1829.

Kedves Barátom!

Olly régen nem irtál már csak egy sort is: hogy hosszszas halgatásod miatt alig tudom már, ha élsz e? és hogyan töltöd idődet. — Igaz hogy tőlem is régen kaptál levelet, de Téged és Miskát is kértelek több izben, ne tekintsd restségemet, irj mikor irhatsz, mert bizonyos lehetsz abban: hogy én, ha dolgaim és gyakorabbi járkálásaim miatt ritkábban is irhatok néktek, olly forrón szeretlek, mint Testvéreimet. Miska utolsó levelében boszankodni látszott reám, hogy néki nem válaszoltam, Kérleld meg barátom őtet is helyettem, és midőn barátságos beszélgetések közben engem emlegetve lustaságomat már eléggé is le gyaláztátok, poharat emelve emlékezzetek meg arról is, hogy bár némellykor serényebb lehetnék, de hivebben szeretni Titeket senki nem képes.

Malatinszky Ferenc Al Szolga Biránk, egyik jobb Barátim közül fogja által adni levelemet, fogadjátok úgy mint Barátomat, és ha kedvetek van, kérdezzétek el tőle mennyit hízta, és hogyan vagyok.

Némelly könyvekre rész szerint nékem, rész szerint némelly Barátimnak nagy szükségök vagyon, ide zárom azoknak fel jegyzését és 150 v forintokat, kérlek édes Barátom, vedd meg azokat, és ha az árok egészen ki nem kerül, azokat ne vedd meg mellyeket e' végre különösen megjegyeztem. A' Conversations Lexiconbol a' mi meg érkezett hozzád, küld meg, és a' jövő két kötetre a' küldött pénzből praenumerálj, mind ezen Könyveket Malatinszky Ur el hozza, kérlek azért siess azokat meg vásárlani.

Tedd meg ezeket Barátom, irj Malatinszky által, és küld el a' Könyveket, csókold helyettem Miskát és a' Komám aszszonyt 's szeressed

igaz Barátodat

Deák Ferenczet

[Külön lapon a könyvek, mellettük idegen kéz írásával — általam zárójelbe téve — az áruk.]

1. Az ifju Anacharsis utazását [Barthelemy Apát úr után Franciából fordította Deáky Filep Sámuel, Kolozsváron, 1820.] — magyarul /20 f./
2. Polykletus Romai utazását. Németül /5 f./
3. Millot [Claude Francois Xavier] Universalis historiáját. Németül, ha lehet Christiani kiadását. [Allgemeine Weltgeschichte... Bécs, 1813-1819. 19 kötet.] /50 f./
4. Mokry Benjaminsnak jutalmat nyert Lexiconát. /12 f./
5. Engelnek Magyar ország Történeteit. /45 f./
6. Historia Eppatus Q Ecclesiensis a' Josepho Koller /20 f./
7. Memoria Typographiarum Regni, Hungaria. /1 f./
8. Bethlenii Gabrielis Principatus Transylvaniae coaevis documentis illustratus. collegit Georg Pray edicit Müller. [Pest, 1816] /3 f./
9. Scriptores rerum Hungaricorum minores, hactenus inediti Synchroni, aut proxime coevi quos e codicibus autographis, partim etiam autographis inter se collatis desunti, et collecti. Tom 2. Georg Kovachich [Buda, 1798] /5 f./
10. Sylloge Decretorum a' Kovachich [József Miklós. 2 kötet. Pest, 1818] /10 f./
11. Antonii Szirmay Notitia Historica Cottus Zempleniensis [Buda, 1804] /8 f. 30/
12. Eiusdem Hungaria in Parabolis [Buda, 1804] /123 f. 30/
13. Magda Pál Magy Or. Geographiája /4 f./
14. B. Resolutio Regia in re matrimoniali Két exemplárt /1 f. 30/
15. Manuale Procuratorum. 2 exempl. /3 f. 6 f./

/135 f. oo/

Ha a' pénzből ki nem kerül, el maradhatnak a' 3ik, 7ik, 12ik, 13ik számok.
[Ezeket idegen kéz pirossal megjelölte]

[Stettner írásával:] Malatinszkytól küldött 150 f.
 Conv Lexikon 11d 's 12d Kötetére előfizetése 13 f.
 's levélben visszaküldöttem _____ . _____ 2 f.

49.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kehidán Martius 27én 1829.

Kedves Barátom!

Malatinszky Barátom által küldött leveledre csak most válaszolhatok, mert Weszprémi és több más utazásaimból csak a' napokban tértem haza. Vettem előbbi leveledet is, mellyről ezen utolsóban emlékezel, de ez későn, és már Malatinszky Urnak Pestre menetele után érkezvén kezemhez, arról előbbi levelemnek írásakor semmit nem tudtam. — E' két levélben kijelentett azon kívánságodat, hogy a' Németujvári Ügyészi hivatalt ohajtanád el nyerni, örömmel érttettem, szép bizodalmatad pedig, mellyel engemet lépésed elősegíttésére szíves barátsággal fel szollitasz, ugy tekintem, mint nyílt, és egyenes szeretednek igaz tanuságát. — Kivánságod következésében én tüstént irtam Sényi Titoknok Urnak, de a' mi Nicky Urat illeti, sokan kik a' Herczeg dolgainak körülállásait jól esméri, bizonyossá tettek: hogy Nicky Al Ispán Ur a' Herczegnek bizodalmatát a' mult Tiszt ujjitáskor egészen el vesztette, és így az ő ajánlása nem csak hasznot nem hoz, hanem könnyen káros lehetne; azt tanácsolták tehát némelyek: hogy Sibrik Imre Urnak írjak, mert ezt a' Herczeg nagyon meghalgtatja, és annyira szereti; hogy még a' nyáron Szarvaskenden bizonyosan meg is fogja látogatni. — Kaptam én ezen jó tanácson, mert Sibrik Imre Ur édes anyámnak testvérje; ennek is tehát azonnal irtam, és ügyedben közben járását ki kértem. Vajha kivánságomnak szándékomnak, tehetségem meg felelne, de mind ezek mellett is csekély a' reménységem, mert ugy hallok a' számos folyamodók közül sokan a' mindent tehető Titoknoknak közelről attyafijai. Azomban a' kimenetel Istennek kezében van.

A' küldött könyveket megkaptam, köszönöm fáradozásodat. Árrok eránt mentegetéseid valóban nagyon feleslegesek voltak, és csak barátságomnak köszönd, hogy ezért bizodalmatlansággal nem vádollar, de büntetésül ime küldöm ide zárva 25 ezüst forintot, talán ezen receptisse mellett küldött levélből ezen pénz ki nem vész. 20 forinton az az 50 fton v-ban vedd meg számomra Milottnak Universalis historiáját Ivancstol Christiani kiadása után, a' többi pénzen, 5 ft ezüstön pedig Prenumerálj nevemben Napoleon önéletírására mellyet Fábrián Gábor fordított. — Iparkodj Barátom ezen könyveket minél előbb lehet kezemhez küldeni, ha levelem a' Postán el nem késik, talán Csértán Sándor, Juratus a' Bedekovicsnál, a' ki most ezen Terminuson ád Censurát; még ott lesz, az bizonyosan el hozza — azokat mert tőlem nem messze lakik. Tégy

kérlek mindent, a' mint leg jobban véled, csak tudosits levelem vételével tüstént; ha a' pénzt meg kaptad-e — és én a' könyveket mikor kapom kezemre.

Miska Barátunknak jutalom által leendő megtiszteltetésén nagyon örülök, mond meg néki ne okoskodjék mindég, hanem írjon némelykor egy két sor nékem is.

Isten veled, Komam asszonyt kereszt leányomat Téged és Miskát csokolom, s maradok

igaz barátod

Deák Ferencz

50.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kedves Barátom!

Most mondja Malatinszky Barátom: hogy nem sokára innen Tapolczáról Pestre bizonyos zsidók le mennek, reá biztam tehát: hogy ezen czédulámat levelébe zárva néked küldje el, Téged pedig kérlek: hogy ha még Milot Universalis Historiáját el nem küldötte; azt ezen levél vivőjének add kezére. Isten veled a' Komám asszonyt, Kereszt leányomat, és Vörösmartyt véled együtt csokolom, s maradok Tapolczán Aprilis 5én

1829.

igaz Barátod

Deák Ferencz

[A levél címzése:] Tekintetes Stettner György Urnak
Pesten

Mészáros utca N^o 692.

[Stettner írásával:] Junius 2d. 1829.

[Idegen kéz írásával:] 62 9/n

51.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kehidán Május 2án 1829.

Kedves Barátom!

Szegény Sógorom életének szinte leg szebb korán meg halálozott, 's szeretett Testvéremet két neveletlen árvával özvegységre juttatta. Nem csak a' Kötelesség, de az igaz tiszta szeretet, mellyel az elhunythoz viseltetem, meg kívánták azt: hogy özvegy Testvérem' dolgait, mellyek férjének hosszas betegeskedése alatt öszve zavarodtak; rendbe szedjem, 's ezen okbol Paksra, Sógorom lak helyére kellett utaznom. Ezen utamból négy heti ott mulatásom után csak tegnap tértem vissza, 's itt lelém kedves leveledet, mellyben a' pénznek kezedhez jutásáról tudositasz, 's kéresem pontos tellyesitesét ajánlod; köszönöm szives fáradozásodat; — de itt lelék

egy másik leveledet is Sibrik Imre Bátyámtól, mellynek foglalatja nem olly kedves mint ohajtottam volna; Ő tudósít engemet hogy a' Német Ujvári urodalomban az Ügyészi hivatal Szél József Urnak adatott, és pedig előbb, mint Levelemet meg kapta. — Sajnálom hogy szép álmaimat illy véletlen eset el reppentette. Sajnálom: hogy ohajtásod telyesítetlen maradott.

Azomban minek a' sok szó ott: hol részt vételem csak vigasztalást nyujthat, de nem segíthet. Tudom nem kételkedsz azon: hogy akaratomon semmi nem mulik.

Isten veled feleségedet, kedves Kereszt leányomat és Miska barátomat csókolom, 's maradok

igaz barátod

Deák Ferencz

[A levél címzése:] Spectabili ac Perillustri Domino Georgio Stettner per
I. Regnum Hungariae jur. Causarum Juri utrisque Ad-
vocato et comp. Comitatum Tabula Judiciae Assessori
tit Dom sing Colendo?

in der Metzger

Gasse N^o 692.

Pestini

[Stettner írásával:] Május' 8d. 1829.

52.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Z Egerszegen Majus 31én 1829.

Kedves Barátom

Kérlek levelemet vivő Farkas, Egerszegi zsidó által a' Milottot küld kezemhez. — Isten veled feleségedet Kereszt leányomat és Vörösmartyt csókold nevemmel, és szeress

igaz barátod

Deákot

Igen sietve

[A levél címzése:] Tekintetes Nemzetes és vitézlő
Stettner György Urnak,
 több T. Ns megyék Tábla
 Bírójának és fel esküdtt
 Ügyésznek tiszt.

Mészáros Utszában
 N^o 692.

Pesten

[Stettner írásával:] Junius 8d. 1829.

53.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kehidán Augusztus' 14én 1829.

Kedves Barátom!

Ma indul Kehidai Zsidóm Pestre, 's ime általa küldök egy kötés Tamariscus pipa szárokat, — a' Takácsnak a' Plenipotentiát még a' napokban által küldöm. Ha Conversat. Lexicon érkezett, add kérlek ezen zsidónak kezére, 's küldj egy szersmind egy Strom [...] Zeiten nevű máppát, ha kapsz az árát a' Zsidó kifizeti. — Isten veled, Komám Asszonyt, Kis Kereszt leányomat, és Vörösmartyt csokolom, Téged pedig ölelve maradok

igaz barátod
 Deák Ferencz

[A levél címzése:] Tekintetes Nemzetes
Stettner György
 Urnak fel esküdtt
 Ügyésznek és több T.
 Ns Vármegyék' Tábla
 Bírójának tiszt.

Metzger

Gasse N^o 692.

Pesten

[Stettner írásával:] Augusztus' 18d. 1829.

[Idegen kézzel:] 20/8 29.

54.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Pakson 8ber 17én 1829.

Kedves Barátom!

Hivatalos határnapjaim és Paksi utam nem csak Dukára meneteletem akadályoztatta de még annyi időt sem engedett; hogy néked írhassek, de December elején e' helyett Pesten öllelek. — Most többet nem írhatok Néném' gyermekei nyakamon csüggenek majd otthoni csendes magányomból többet. Isten veled Komám asszonyt és Kereszt leányomat véled együtt csókolom 's maradok

hiv barátod

Deák Ferencz

[A levél címzése:] Tekintetes Nemzetes és Vitézlő

Stettner György Urnak,
több Tek. Ns. Vármegyék
Tábla Bírójának tiszt.

Metzger

№ 692.

Pesten

[Stettner írásával:] November' 2d. 1829.

55.

Stettner György — Toldy Ferencnek

Pest, november 15d. 1829.

Kedves Barátom!

Egy szót végre tőlem is az idegenben. Nagyon sajnálom, hogy barátommal indulása előtt nem találkozhattam, 's utjához szerencsét csak ohajtással kívánhaték. Köztünk, mind házi körben, mind a' szép négyes' három levelkéji között, a' szent körben [itt jav.] 's a' Bártfay ház' vendéginél, gyakran kedves emlékezetben van. Bajza barátunk olly szíves, közleni leveleiből a' reánk tartozókat. Utazása' szerencséjén mindnyájan szívből örvendünk; tapasztalatait 's ismeretségeinek egy részét én kiváltképen irígylem. Ide tartoznak különösbben: Oken, Laden, Krug, Pölitz, Göthe, Tieck, Paulus (ez a' Schlegel' ipa?). Feryburig 's Bonni ismeretségeinek előre is örvendek; Rotteck, Schneller, és Schlegel Aug. Wil. előttem örök tiszteletű nevek. Heidelbergben nem ismerke-

dett-e meg a' nagy hirú 's világos fejú Daubbal? Hát Berlinben a' derék Jahnnak hallani-e hirét? ki szabadúlt-e már Küstrinből? — Mi itten tettben csak veszte-
günk. Százfélé szándékozunk; de az a' bajunk, hogy szándékaink, mint egykor Ka-
zinczy ír Szemeréről, csak szándékok maradnak mindég. Bártfay hivataloskodik,
Helmecey gazdálkodik, Kisfaludy fest, Bajza osztozik, Vörösmarty maga sem tud-
ja, mit csinál [javította idegen kéz ebből: káromkodik], én ezen felül még utazok
is, 's Szemere — leborotválta a bajuszát. Az Ezeregy Éjszának már két kötete
jelent-meg, 's alkalmas kelete van. Auróra is kijött, Londoni rezek helyett, — a'
mint Vörösmarty nevezi, — fa rezekkel. Schiller' sírjáról számomra szakasztott
emléket előre is köszönöm, 's annak idejében elvárom.

Hölgyem 's leányom, — ki már beszélni 's járnai kezd, — igen nagyon tiszte-
lik, én pedig Tónival együtt ezerszer csókolván, maradok változatlanul

barátja
Fenyéry

Kedves Schedel Ur!

Mi gyakran emlegetjük. Emlékezzék-meg maga is néha rólunk, ezt ohajtja, 's
teljes boldogságot kíván

barátnéja
Thaly Julia

[Thaly Julia aláírása mellett, bekeretezve, idegen kéz írásával:]

Tretter tegnap itt volt az Iliásért, Cserhalmot fordítja. Azt mondta hogy Janu-
ariusig kész lesz.

U.I. E' levélkére ne fösvénykedjék egy bő választ írni, 's postán egyenestt lakom-
ba utasítani. Mészáros utsza 692. szám.

56.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kehidán februar 14én 1830.

Kedves Barátom!

A' Hazai Tudósításokra csak tegnap küldém el az előfizetési summát, és így még
én ujságot nem kaptam, de másoktól Különösen Nedeczkytól értém: hogy valaki va-
lami Conversations Lexikon forma magyar munkára hirdetett előfizetést, kérlek
azért Barátom tudósíts: ki ezen munkának kiadója? és ha talán a' munkát már is-
mered is, ohajtanám ítéletedet belső becséről is hallani.

A' le másolt pörbéli írásokat meg kaptam, köszönöm szives fáradozásodat; mind annak bérét mind Bajza actiájának árát már régen el küldöttem volna de több biztos alkalmatosságok, mellyekre számláltam, meg csalták e' részben várakozásomat. nem sokára Tuboly Miska Barátom fog le menni Pestre, az által a' pénzt meg küldöm, ha azomban ennek utja is el maradna, vagy én őtet el szalasztanám, szorgalom szekér által fogod azt meg kapni, mert levélbe pecsételve postán le küldeni nem merem.

Bajzának mond meg: hogy actiájinak Keletét, és czéljának szerencsés tellyesedését szívemből ohajtom, mind azért, mert litteraturánk nyereségének örülök, de azért is, mert barátságos körünkben meg ismervén őtet, Tőle csak jót reménylhetek, és bizonyosan ő egyike azon embereknek, kiket egyedül magukért is becsülni szeretni tudok. — Ez utolsót azomban néki meg ne mond, mert ő engem nem eléggé ismer még, és könnyen hideg udvariságnak vélné azt a' mi tiszta érzésből eredett; pedig Te tudod: hogy gyengeségeim egyike, keveset, és ott is röviden dicsérni, a' hol nem dicsérni vétek volna.

Miskát a' jó de rest barátot helyettem addig csókold, mig meg nem ígéri: hogy ir. — Szászszor mondám már néki: hogy rövast nem tartó barátságunkban az én tunyaságom hasonló vétekre néki just nem adhat. —

Kisfaludy Károlyt tiszteljed nevemmel, Komám aszszonyt és Kereszt Leányomat csokold helyettem, engem pedig csak azért is kötelességed szeretni, mert én is — de mire valók ezen sók szó szaporitással járó bizonyítgatási a' barátságának, röviden szólva, szeress, mert ugy sem tudnád nem szeretni

igaz barátodat

Deák Ferkót

U.I. Már készültem bé csinálni leveletem midőn észre vevém hogy Pesti Barátim sorából egy ki maradt, kiről említést sem tettem; Sógorod ez, kit általában csókolkol, ha a' nyáron fel jössz, őtet is Miskával együtt fel hozd magaddal.

Isten veled.

57.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kehidán Majus 1őjén 1830.

Kedves Barátom!

Ismét kérés, ismét alkalmatlankodás, de jó Barát barátjának kérésével nem egy könnyen alkalmatlan.

Bujanovich Cornel, Pesti Prokátor szegény Sógoromnak halála után annak bizonyos Pesti adósságáról Néném előtt többször tett ugyan említést, de sem a' hitelezők, sem az adósság summáját meg mondani nem akarta; most azom-

ban ismét Pakson lévén Sógoromnak egy kötelező levelét mutatta Nénémnek, mely szerint az Stankovics Constantin Pesti kereskedőnek 3775 ft pengő pénzzel 1828ik Esztendőben adóssa maradt, a' mint azt az ide zárt másolatból láthatod.

Sógorom éppen akkor Pesten volt ugyan, de az adós levél ki adásának napján már ágyban fekvő beteg volt, betegen ment haza és fél esztendő múlva meg is halt, pénzt, a' mint néném mondja haza nem vitt, hogy pedig közel 10000 forintot beteg ember Pesten két nap alatt el költött volna alig hihető. Továbbá az adós levél németül van írva, sógorom németül alig tudott valamit. Stankovics pedig jó magyar, azon kívül is csak az alá írás hasonlít Sógorom keze írásához de sem Datum, sem Summa nem az ő vonása, sőt a' pecsét is, Kis familiának czimerét viseli ugyan de nem Sógoromnak szokott pecsétje, és így az adós levél mind azok nélkül szükölködik, melyeket Törvényeink az adós leveleknél okvetetlenül meg kívánnak. Hozzá járul ezekhez azon állítása Bujanovicsnak: hogy Stankovics a' Sogoromnak csak az ő kezességére adott kölcsön pénzt, figyelmet érdemel az, hogy Bujanovics minden modon erőlködött Nénémmel ezen adósságot el ismertetni, 's az Interest megfizettetni pénzt ígért kölcsön, a' hitelezőnek várakozásáról beszéllett, sőt még közbe vetését is ígérte, a' hasznos egyességre. Különös még a' Summa is, mert a' ki illy nagy Summát vesz fel az jobbára kerek Summát kap, 's az illyes 3775 ftos adósság csak számvetésből eredhetett volna. Sógoromnak pedig Stankovicsal soha számvetése nem volt.

Ezen tekintetek, és az hogy Bujanovics Urnak nem a leg jobb lelkét ismerjük méltán gyanut támaszt nálam: hogy az adós levél hamis, és vagy Bujanovics Stankovicsal együtt koholták, vagy Bujanovics maga vette fel a' pénzt, és így Stankovics jó lelkü hitelező ugyan, de Bujanovics a' gaz ember. Ha pörre kerül a' dolog, el számláltt okaim nem kétlek arra határozzák a' Bírót: hogy Stankovicsot ad docendam numerationem utasítja, de hát ha ekkor az obaligatiot coramialisó urak akár igaz, akár hamis tanúságot tesznek akkor a' numeratio meg lesz bizonyitva, ezért Kedves Barátom ezekre kérlek:

1ör menj el Stankovicshoz, mutasd elő neki az adós levél mássát, és kérdezd meg tőle kinek a' kezére hol és kik előtt fizette le a' Summát ismerte e' Sogoromat és milyen ember volt.

2or Tanuld ki ha lehet, kik azok a coramisanok, élnek e? és hol laknak? Milyen hitelű emberek? és ha fel találod őket kérdezd sőt ha szükségesnek látod esküttesd meg Compulsorium mellett az eránt, mit tudnak e' dolog felül.

3or Nyomozolodj de a' mennyire lehet kimélve Bujanovicsnak is embersége felül, tudd meg ha lehet, nem volt e' már valamely alatomosságért vagy hamis levél készítéséért szó ellene.

4er Menj el Budára Priviczere Aloyz Helytartói Tanácsos Urhoz és kérd meg, hogy mutassa meg azon Nyuglevelet, melyet Sógorom Kis József 1828ik esztendőben a' Jankovicsiano Kissiana fundatioból kivett év-pénzről ki adott, és hasonlitsd azt öszve Sógoromnak valamely előbbi esztendőkbéli nyuglevelén lévő írásával, mert az is könnyen meg eshetik: hogy azon esztendőben nem maga Sógorom vett ki a' fundatióból a' pénzt, hanem Bujanovicsnak adott [.....],

a' mit a' Sogorom nevének Deák alá írása, melly német kötelező levél alá nem igen illik méltán gyanittat, 's Bujanovich a' fundatió pénzéről Sogorom irását utannozva nyuglevelet adott. tudván hogy ezen nyuglevél kérdés alá soha nem jöhet, az eredeti [.....] pedig az itt kérdésbe vett adós levelet írta.

Stankovicsnak mond meg hogy arra a' mit teszel, én kértelek meg, hogy a' dolog árvákat illet, 's ezeknek nevében elegendő bizonyosság nélkül terhet el nem vállalhatunk, mond meg, hogy mi a' pert ha lehet el akarjuk kerülni, és ha az adosság valóságáról bizonyossak leszünk örömet fizetünk.

A' halgatást és kimélést ajánlanom nem szükséges ismét. Ügyességed és jó lelked kezessek érette. Irj minél előbb, tudósíts arrol a' mit tapasztaltál. Csókold hitvesedet kereszt leánnyommal együtt és szeressed

igaz barátodat
Deák Ferenczet

58.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kehidán Majus 17én 1830.

Kedves Barátom!

Végre csak ugyan leltem biztos alkalmatosságot, melly által tartozásomat meg küldhetem. Csányi László Ur, Szomszédom és Barátom által adója levellemnek, mellyben adósságomnak le rovására, ime 15 ezüst forintokat zárok.

Azon pörhez, mellyet Deák József Bátyánk ellenünk folytat, száz darab oklevelet masolatban meg februariusban le küldöttem a' szorgalom szekér által Róth József Urnak, de sem töle választ, sem a' diligencen a' szokott Abgabs Recepisset meg nem kaptam, járj kérlek jó móddal végére: ha Róth József Ur azon irományokat megkapta e? én azon Irományokat Lövön februarius 5én adtam fel. — Tudósítást elvárom. Isten veled, feleségedet, Vörösmartyt, és leányomat csókolom, 's maradok

igaz barátod
Deák Ferenc

igen sietve.

59.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

P. Szt. Lászlón Majus 31én 1830.

Kedves Gyurim!

Sogorom Pestre megy és Tégedet is fel keres, irok tehát egy két sort, mellynek nagy része ismét kérés.

Bittnicz Stylistikáját és Szalaynak a' nevelésről irtt munkáját még nem birom, ezeket kérem számomra meg küldetni. — Továbbá által ad Sógorom egy Jegyzést mellyben a' maga és mások számára vásárlandó könyvek foglaltatnak; járj el kérlek azok meg vételében barátságomért is mert Sógoromat számos dolgai foglalják el.

A' mire Kis Sógorom adósságának és a' Rótnak küldött irományoknak dolgában kértelek, tudósításodat Sogorom által elküldheted. Isten veled, Komám aszszonyt, leányodat, Vörösmartyt és magadat csókollak, és maradok

igaz barátod

Deák Ferkó

U. I. Midőn Leveledre címeket akartam írni, több Leveleim lévén azt el cseréltem, 's Bátyámnak címjét írtam reá, azért kapsz egy negyedre illy disztelenül irottat.

60.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kehidán Junius 20án 1830

Kedves Barátom!

Kezemre adta Sógorom a' mit általa küldöttél 's én a' feleleteket kedvtelve olvastam, sok van ugyan azokban a' mit jobb lett volna talán el hagyni, kivált Bajzában, de sok igen jot és deréket is leltem, 's ez valóban gyönyörködtetett.

Azt a' mire Sógoromnak dolgában ismételve kértelek tellyesited e? és hogyan? mái napig sem tudom, a' dolog hosszas hallogatást nem szenved ohajtanám minél előbbi tudósításodat, írj tehát kérlek Barátom levelemnek vételével azonnal és legalább azeránt nyugtass meg: hogy e' tárgyban írtt első levelemet vetted, és annak tartalmát tellyesíteni is igyekszel; — Azt sem adtad tudtomra még: hogy Róth József Ur a' néki küldött Irományokat kapta e? ez eránt is tehát leveledet el várom.

Isten veled. Vörösmartyt és Komám aszszonyt kereszt leányommal együtt csokold helyettem, írj az Istenre is kérlek az említett tárgyak felől minél előbb, és szeressed

igaz barátodat

Deákat

Sógorodat csókolom.

[A levél címzése:] Spectabili ac Generoso
Domino Georgio Stettner
Comitatus Tornensis
Tabulae Judiciae Assesori
et ad Ex. Curiam Regi

am agenti advocato Tabulari
et Dom Sing colen [...]

Metzger.... Gasse

Pestini

No 692

[Stettner írásával:] Junius 26d. 1830.

[Idegen kézzel:] 10/7 30.

[Pecset: Szala-Egerszeg]

61.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kehidán Julius 16án 830.

Kedves Barátom!

Azon levelemre, melyet több mint két hónapja hozzád Sógoromnak Kisnek dolgában Postán küldöttem és melyre feleletet ismételve sürgettem, mind ekkoráig Tőled semmi válasz nem érkezett. A' dolog hosszszas hallasztást nem szenved, tudósíts kérlek első levelemet a' kötelező levélnek megküldött mássával együtt megkaptad e? tudósíts arról is, azt a' mi eránt kértelek tudod e? és akarod e? tellyesíteni; hogy ellenkező esetre más idegenhez folyamodhassak egy olyan dologban, mellyben Barátomnak hosszszas halgatása nem akarását gyanittatja. — Tudósíts az Istenre is kérlek mind ezekről halladék nélkül mert könnyen meg eshetik: hogy kétséges késedelmeskedésünk mellett szegény Sógorom arvájit 10 000 forint kár éri, ezt pedig lelkemre nem vehetem; — ne mellőzd el e' tárgyat leveledben, mint már egyszer Sógorom által küldött Leveledben tettél, irj minél előbb, ha egyebet nem, tehát azt: hogy fáradozni nem akarsz.

Isten veled; szeressed

igaz barátodat

Deákot

62.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kehidán September 16án 1830.

Kedves Barátom!

Sogorom árvájinak ügyében tett szives fáradozásidért vegyed ezennel igaz barátságos köszönetemet, vajha készségedet és szorgalmadat valamivel viszonzhatnám — de hiszen az igaz barátság rovást semmiben nem tart.

A küldött Irományok igen nagy hasznuak, 's az általad sokallott 20 forintokat azon inquirens Juratusnak én egész örömmel és köszönettel ezennel ide zárva meg küldöm, koczkáztatva ugyan; de most más alkalom nincsen sokára halasztani pedig nem akarom.

Kettő vagyon még hátra a' mit ezen dologban ki fejteni ohajtanák — az egyik azon környülállás mellyről előbbi egyik levelemben bőven emlékeztem: hogy tudni illik Priviczter Helytartói Tanácsos Urnál, mint a' Kis-Jankovics Hagyomány gondviselőjénél Sógoromnak 1828ik esztendei nyug levelében az alá írás mennyire hasonlít egyéb évi nyugleveleinek alá írásához, 's a' pöcsét ugyan az e' valamennyin, vagy talán ez a' többtől különböző. — Továbbá

Ha Bauer Ferencz másik coramisans él e még? és ha él hol tartózkodik? Ezek eránt barátságodat ismét ki kérem és tudósításodat el várom.

Érzékenyen értettem azon csapásokat mellyek sulyosan érdekelték téged Barátom. — pirulva, és sajnálkozva gondoltam vissza azon kiméletlen levelemre mellyet illy méltó okból származott halgatásodat meg fejteni nem tudván élesebb tollal irtam, bocsásd meg barátom heves kifakadásaimat, és légy meg győződve: hogy mind az a', mi levelemben barátságod eránt kételkedést foglalt magában nem vélekedésemnek kifejezése, hanem csak dorgáló pirongatás volt vélt restségedért. —

Feleséged és leányom, ugy hiszem meg gyógyultak már, csokold helyettem mindeniket. Vörösmartyt szidd meg hogy nem ir, mond meg néki hogy a' Kontból egy nehányat el adtam, majd a' pénzt, a' Kresznerics Szótárára szánt előfizetéssel együtt valami biztos alkalommal el küldöm Isten veled, csókollak Téged is, Miskát is. Szeressétek

igaz Ferkótokat

Stankovics uzsoráskodásának bé bizonyítására valami próbákat reménylettél, meg kapod e azokat?

Kisebb Bankóm nincs, ime 25 forintot küldök, az 5 forintot pro eventus alibus.

63.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kehidán Aprilis 9én 1831.

Kedves Barátom!

Olly hosszas halgatással bünteted restségemet: hogy már alig merném el kezdeni leveletem, ha nem tudnám: hogy halgatsz ugyan, de nem haragszol. Úgy hallom mind Te, mind Miska Tagjai lettetek a' Nemzeti Tudós Társaságnak, de Ti ezt nékem meg sem irtátok, mintha dolgaitok' változása csak alig érdekelne engemet, — de várj csak, — majd én sem irok nektek Sorsom változásáról, ha meg házasodom, — ezen azomban olly távol van még, mint a' Lengyel Nemzet függetlensége, csak azon külömbséggel: hogy a' szegény de derék Lengyelek mindent el követnek érette, én meg semmit nem teszek a' házasulásra.

Feleségem ugyan nincs, és talán nem is lesz, de van Pesten egy pöröm, melyet József Bátyám folytat ellenünk, Hader az ő ügyésze, Róth pedig minket védelmez. Most úgy hallom Róth végső nyaválójában sinlődik, ha tehát csak ugyan megtalálna halni, kérlek Barátom, akkor midőn írásait le pecsételik, vagy is inkább akkor midőn a' le pecsételt irásokat rendbe szedik, tedd meg a' szükséges lépéseket: hogy a' mi engem illet, kezdedhez vehesd. — Ezen irományok nem eredetiek, csak másolatok és pedig sok darab, jobbára adós levelek másolatai, mellyeket a' József Bátyánk pörében leendő használás végett küldöttem kezéhez, egy [...] együtt, ha elvesznének sem volna ugyan pótolhatatlan kár, de jobb lesz ha el nem vesznek. — Ezt azonban csak akkor lehet tellyesítened, ha Róth meg halálozott, minden netalán eredhető kétséget kérdéseidre adandó válaszom el oszlat. —

Isten veled. — Szerezz ha lehet valami próbákat Stankovics uzsorásságáról is. Csokold helyettem Komám aszszonyt kereszt leányomat és Vörösmartyt, irj te is Miska is minél előbb, és szeressed

igaz barátodat
Deák Ferkót

igen sietve, mert
vendégeim vannak.

64.

Stettner György — Fábián Gábornak

Pest, April. 25d. 1831.

Kedves Barátom!

Ne tarts rovást leveleimről, 's ne neheztelj, ha én ki most Kresznerics szótára' négyzszeri correcturájával terhelve vagyok, 's minekutána szemeimet a' többnyire éjjeli correcturával elkinzom (nappal más dolgaimhoz kellvén látnom) minden betűtől iszonyodom: ritkán lelek időt 's képességet a' legszükségesebbek' irására is. — Az eladandó Aradi ház' hirdetését mind a' Magyar mind a' német ujságba beiktattatam 's fizettem érte összeleg 10 f. 45 xrt. Árpádot vettem számodra 10 f. a' mi még a kezemhez jött pénzedből fen marad 's mintegy 80 ftot tesz, mihelyt egy kicsinyt jobb módomból köszönettel vissza térítem. A' peredhez tartozó okleveleket, 's Informatiót vettem, 's az elsőbbségeket feljöttödig vagy biztos alkalom akadtaig jó gondviselés alatt tartván, minden igyekezettel rajta leszek, hogy Pered még ezen Terminus alatt Levátába mehessen. Hogy ez már eddig nem történt, az oklevelek' 's informatio felküldésében való késedelmed az oka, nem pedig az én szorgalmatlanságom vagy elfoglaltságom, mert Barátaim' ügyeiknek előmozdítására, minden terhelteásem mellett is mindég kell jutni, mind kedvemnek, mind időmnek, —

A' Conv. Lexikon 1ső darabja már csak ugyan megjelent, 's megfelel várakozásunknak. Döbr. czikkelyei botránkozottatók, olvasd-meg például: az Alcaeusi vers, Alfieri, és Ányos czikkelyeket. Wiegand emberei azt hirtelik, hogy a'

francia biographiai czikkelyeket Te dolgozod; de nem hihetem. Itt küldök ismét egy oklevelet a' Lexikoni Perhez, B. Eötvös József írta, Dessewffy vigasztalásául, egy 16 évü nagy reményü fiú, az Alkancellár fia. Irt egy egész Vigjátékot Gróf Széchenyi és a Kritikai Lapok írójá ellen, mellyben szép ész és sok elme mutatkozik, 's igen csinos nyelv; de a' darab nincsen nyomtatásra szánva, 's ez annak csak utójátéka. Első alkalommal 's talán Urbányi által fogod venni tőlem Dr. Balogh új feleletét 's Gróf Dessewffy munkáját a' sajtó szabadságról németre fordítva, annak 1 ennek 2 f. az ára. — A' Kritikai Lapokról 's Pálya-ágakról ird-meg bőven itéletedet, 's küldj magad is pálya-ágakat. Ezeket az érdeketek nagyon sajnosan veszik kivált Pyrker 's a' több német-magyarok. Pyrkernek már két Apologistája támadt, Kazinczy a' Tud. Gyűjtben és Rummy a' Spiegelben, 's ez utóbbi Magyaro-Mániát emleget, a' miért hiszen majd megeszi a' szurkot. Irj minél előbb. Öllelek

barátod

S. György

65.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kehidán Május 16án 1831.

Kedves Barátom!

Az ujságból látom: hogy Róth József Ur csak ugyan meghalálozott. Kérlek tehát ismételve vedd által azon irományokat, mellyeket a' multkori Levelemben említettem, — Szólj Háderral is, és tudd meg tőle József Bátyánknak pöre kinek kezénél, és minő állapotban van? ha tett e valamit Róth Ur benne? és ha szükséges e még Ország Gyűlése előtt uj ügyészt meg kérnünk.

Ird meg azt is mint vagytok, mert utolsó levelemre sem válaszoltál, — haragudnom kellene de nem tudok, mert ha keblembe nyulok, pirulva kell megismérem: hogy az ellened ki mondott restség' vádja magamra pattanik vissza kétszeres erővel.

Árpádot most olvasom. — én Tudós, és költő nem vagyok, de ha szabad nékem is — bé nem avatottnak ítélnem, — a' munka Zalán mellett gyenge, — korán szőllok ugyan, mert végig nem mentem rajta, nem valék tehát képes az egészet fel fogni, azomban a' festések bágyadtak, az elő adás nagyon egyhangu, 's ezer lelkes változásaival nem mulattat úgy mint Vörösmarty. Sok régi szót fel elevenit de azt sajnálom: hogy jegyzéseiben a' Kutfőre nem utal 's azt még inkább: hogy előttünk esméretlen régi szót ott is használ, a' hol vélekedésem szerint a' divatban lévő szó jobban vagy leg alább nem rosszabbul fejezné ki gondolatjait. — és végre vannak szavak, mellyeknél protodrájával meg nem egyezek. — Ezek azomban csak

gondolatok, salvo aliorum iudicio meliori! Szeretném ha leveledben mellyet minél előbb várok véleményedet olvasnám.

Isten veled, csokolom feleségedet, Kereszt Leányomat magadat és Miskát íj ha lehet, és szeressed

igaz barátodat

Deák Ferkót

U. I. Inkey Ferencz Kamarás, ki életének leg szebb idejét külföldi utazásaiban töltötte, és magának a' külföld remek műveiből széles tudományt, szép műveltséget szerzett, most életének 60ik évében a' hazai Litteratúrával kíván meg ismerkedni. — Szép igyekezetének elő segéllésére bízván a' Te barátságodban is, meg ígértem néki: hogy meg szerzem lajstromait azon eredeti, de csak eredeti magyar munkáknak, akár tudományos tárgyuak, akár a' Szép Litteratura mezejére tartozók, mellyeket olvasni és meg ismerni Néki szükséges leend, kérlek tehát Barátom, küld meg nékem az itt említett Lajstromot, azon könyveket tudni illik, mellyek leg inkább ajánlhatók olly embernek, ki a' Német, olasz, francia és Angol litteratúrában éppen nem járatlan — jó volna ha a' munkának czimjén, és szerzőjének nevén kívül annak boltbeli árát, és azt: hogy mellyik könyv árusnál lesz ez vagy az meg kapható. — Tedd meg kérlek ezt, és segíts meg téríteni egy tenni készülő fél magyart — Isten veled.

66.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek | Kivonat |

Arad, Dec. 16— 1831.

A levél így kezdődik:

Kisfaludy Károly munkáiból a' hozzám intézett 12 példányt, Barátom Uram becses levele mellett, minden hiány nélkül vettem. Akárki indításából küldettek azok hozzám: a' bizodalmat nem hogy rossz néven venném, sőt inkább szerencsémnek tartom.

A továbbiakban a beszedett pénz Pestre küldésének gondjairól szól, majd ígéretet tesz, hogy a többi bizományba kapott könyvről, folyóiratról is hamarosan elszámol. Ezek:

Bajzának a' Játékszíneiért 's Kritikai Lapokért, Vörösmartynak Csongorért tőlem járandó fizetések, A' minap minden előfizetési 's comissióba hozzám küldött könyveket illető jegyzékimet eleitől fogva végig megvizsgálván: nagy meglepettetésemmel úgy találtam, hogy még a' Handbuchra felül fizetendő summábolis maradt hátra nálam valami; úgy szintén hogy még Stettnernek is a' hozzám küldött öt pél-

dány Kresznericsekért adósa vagyok. E' hátra maradásokat — nem akarom magamat menteni — feledékenység 's egy kis gondatlanság okozták nálam: azért első alkalommal e' részben is mindeneket lerovok; addig is az illető Urak közül kitkit tessék ezen ígérettemmel megnyugtani.[...]

67.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kehidán December 21én 1831.

Kedves Barátom!

Stankovits és Bujanovics régen forralt alattomos fortélyaiknak gyümölcsét ohajtának szedni, — Néném idézve vagyon, de szerencsére nem Bécsbe, hanem Pestre egy Szolga Bíró elejbe, noha Pesten vagy Pest vármegyében semmit nem bir, — azomban az adós Levél foglalatja minden Bírónak hatalmat át az ítélhetésre, de nem is ez itt a' bökkenő. — Meg küldöm ime az idéző Levelet, és Ügyész vallást, melly mellett a' meg jelenés meg történhetik. Téged fárasztanálak kéréssel, de mivel e' pörben hihetőleg tanu leendesz; abban Ügyészkedned nem szabad, kérd meg tehát nevemmel Sógorodat, vagy ha ez tenni nem akarná (: de ezt nem gondolnám:) más valamely Barátodat: hogy a' megküldött Ügyész vallás mellett meg jelenvén a' teendőket meg tegye. Most semmi próba irományt nem küldök de még a' télen minden hátra levőket meg szerzek, és kezedhez juttatom, reménylem az igaz Ég meg áldja jó sikerrel fáradozásunkat. Nedeczkyt, ki testvérem leányát vette feleségül, úgy hagytam módban, hogy feleségével szinte ügyészt vallatván azt valamely Ügyész Barátjának Pestre küldje, 's azon Barátját értekezés végett Hozzád utasítsa, mond el majd néki mind azt a' mit e' dologban teendsz, és igérd meg nevemben, hogy nem sok idő múlva nagyobb számu ellen próbákat küldök hozzátok, addig is az első kifogásokat az Ügyésznek belátására bízom.

Még egy kérésem: Deák Józsefnek pöre nem tudom hol hever, menj el kérlek Háderhez, és kérd meg adja tudtadra, ha ne talán azon pör folyamatba tétetik, hogy védelmünket én is folytathassam.

Vörösmartyt, Komám aszszonyt, és kereszt leányomat ezerszer csókolom, többet fecsegnék de fülig ülök az országos ki rendeltség munkáji között, sietnem kell hogy valamire mehessek. Isten veled édes Gyurim szeressed

igaz szerető barátodat

Deák Ferenczet

68.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kehidán Januáriu 3án 832

Kedves Barátom!

El küldöttem már akkor Stankovicsnak vád Levelével terhelt Levelemet, midőn ezen másik ide zártt idézés érkezett kezemhez, melly szinte Bujanovics fortélyos álnokságának gyümölcse. — Kérlek Barátom tégy olly interesseket: hogy a' meg küldött prókátor vallás mellett ezen pörben is meg történjék a' szükséges meg jelenése. — Néném sem a' Kis Nemzetség leveleinek nem gondviselője, sem a' fiágot illető javakból semmit nem bírnak gyermekei, nem szolgáltatathat tehát e' pörnek védelmére semmi próbákat, de meg fogják majd Kis Sándor és Pal urak a' szükségesséket tenni, ügyésziünk tehát csak ezekkel legyen szoros egyet értésben.

Stankovics pöréhez a' védelem próbákat meg küldeném most, de vendégeim vagynak, sietve irtam ezeket is. — Isten veled, Komám aszszonyt, Kereszt Leányomat Vörösmartyt és Téged csokollak 's vagyok

igaz barátod

Deák Ferenc

Boldog uj esztendő!

69.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kedves Barátom!

Már két fontos tartalmu levelemre miért nem felelsz? ohajtja tudni

igaz barátod

Deák Ferencz

[A levél címzése:] Tekintetes Nemzetes és Vitézlő
Stettner György Táblai Ügyvéd
Urnak, T. Nemes Torna Vármegye
TáblaBirájának, 's a' Nemzeti
Tudós Társaság' levelező Tagjának
tiszt.

ergarecepisse

Pesten

franes

Ország uton No 680.

[Idegen kézzel:] Esz: No 26.

[Pecsét: Szalabér]

70.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek | Kivonat |

Arad, Mart' 9kén 1832.

A levél nagy része a bizományba kapott könyvekről — Toldy Kisfaludy Károly-kiadásáról, a Kresznerics-féle szótárról, a Kritikai Lapokról, Bajza Játékszínéről, Vörösmarty Csongor és Tündéjéről — adott részletes elszámolás.

Különös figyelemre méltó a következő két részlete:

Academicy barátimnak rólam való jó gondolkozását szívesen köszönöm, 's ha óhajtások rám nézve valósulni nem fogna is, részvételeket, mellyet e' pontban most másodszer kívánnak irántam mutatni, minden esetre becses nyereségemnek fogom tartani.

Májusban talán felmegyek Ossiánomat 's még két másik munkámat nyomtattani.

Az utóirat a Kisfaludy Károly emlékére szervezett országos gyűjtés helyi eredménytelenségéről tudósít.

71.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek

[Toldy írásával:] felelet 8 Julius

Arad, Junius 25kén 1832.

Kedves Barátom Uram!

Ossiánom iránt küldött becses tudósítását annak idejében vettem; és bár foglalatja nem igen kedvező is, érette köszönettel tartozom, mert benne K.B.U. szives részvételét irántam gyönyörűséggel tapasztalom. Pedig ha valaha, most ugyan becses előttem az illyes részvétel; mert — nehezen esik kimondanom — többi Pesti barátim, kiket olly igen szerettem és szeretek, abban irántam egy idő óta nagyon megfogyatkoztak. Leveleimre nem felelnek; kéréseimet, mellyeket a' régi bizodalomból ollykor hozzájuk intézek, megvető hallgatással fogadják; 's már azon a' szomorú lábón állok, hogy egész Pesten, hol legjobb barátimat lenni hittem, egyetlen levelezőm sincsen. Imé most Ossiánom' dolgában mi jól esnék oda fent egy jó barát' szolgálatjával élnem: de nincs kihez folyamodnom. Épen ezért nem választottam e' részben azt az utat is, mellyet B.U. az előfizetés helyett javallani méltóztatik. Emberem, kivel a' dolog felől értekezsem, levelezek, már egy sem volt oda fent!

Azonban az előfizetéssel mégis annyira boldogultam, hogyha a' pénzek, mellyek ekkorig gyűltek, mind beküldetnek: bizvást a' nyomtatáshoz foghatok. De minthogy

még nagyobb részök kint van: új időhatárt tennem szükséges. E' végett a' mai postával megkerestem T. Helmeczy Urat, hogy egy ide tartozó rövid Jelentésemet az Értesítőben nyomtattassa ki. Mivel azonban ezen általam igen tisztelt derék hazafinál is, Ossiánom iránt tett lépésem, a' mint tapasztalom, nem tellyes helybenhagyást talált: tartok tőle, hogy ha hozzá intézett új kérésemet egy jó barát nem pártolandja, az vagy későn, vagy épen nem is fog tellyesedésbe érhetni. Azért Kedves Barátom Uramat bátorkodom ezennel legtisztább bizodalommal megkérni a' végett, méltóztassék becses közbenjárása által részemre azt Tettes Helmeczy Urnál kieszközölni, hogy máii napon Ossián végett hozzá küldött rövid Jelentésem minél hamarább az Értesítőben megjelenhessen. A' Hazai Tudósítások' szolgálatjával nem élhetek; mert azokat Károlyi nyomtatja; ő pedig mint Kazinczy Ossiánjának tulajdonosa, velem való összeütközését már velem eléggé tudatta. Rösslert, kit először elmellőztem, másodsor meg nem szólíthatom. Így egyenesen T. Helmeczy Urra vagyok szorulva. Ha czélt nála sem érhetek: akkor előfizetőimhez a' Munka kijövetelég nem szólhatok.

Egy mivem sem tetszett egész életemben, olly kemény bírások voltam és vagyok azoknak: de Ossiánomra tellyes megelégedéssel tudok tekinteni. Azért sajnálnám, ha kiadásától, mellyre már most fundusom van, kedvemet el kellene vesztennem.

Sok dolga van K. Barátom Uramnak, tudom; de szeressen engem annyira, hogy e' levelemre, ha csak két sort is, minél előbb válaszolni ne sajnáljon. Forró tisztelettel, szeretettel vagyok

hú barátja szolgája

Fábián

72.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kehidán februarius' 22én 1833.

Kedves Barátom!

Ha Pestről Debreczenbe vetted volna lakásodat távolabb nem volnál tőlem, mint most vagy, két izben kerestelek a' mult őszszel, de boszankodva érttem mindenkor: hogy meg nem érkezel, — mennék én, és pedig minden órán mennék hozzád, de hivatalt vetettek nyakamba, 's az átkozott lótás futás miatt csak egy pár napot sem lophatok időmből. Téged hivatalod szinte tartóztat, Te nem jöhetsz, de talán volna időd annyi, hogy egy pár sorral tudósítottál volna, uj helyheztetésed terheiről és kellemeiről, — vagy talán nem is vagy Pápán, — sokszor gondoltam már: hogy Te vagy azon magyar tudós Társasági Tag, kinek éjszak Americából írott Leveleit közli a' Társalkodó, mert ha Európában volnál nem tudnád magadat meg tartóztatni, hogy ne irnál. — Azomban én pörölök de jobb magam sem valék, pörölj tehát te is nem bánom de csak irj, mert hozzád illy közel, és még is rólad sem-

'mit nem tudni, valóban kiállhatatlan. Megyénknek a' Rendszeres munkákra tett észre vételeiből egy nyomtatott példányt már el készítettem számodra, de még eddig alkalmam nem vala el küldésére, talán a' tavasszal magam viszem el.

Isten veled Barátom a' Julit és leányodat csókolom, szeressenek ők is engem olly tisztán, olly forrón mint én Titeket, öllelek Téged is, és vagyok

hív barátod

Deák Ferenc

73.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek | Kivonat |

Világosvár, Sept. 21n 833.

Az Ossián-fordítás kiadásának gondjairól, a Streibig és Kilián nyomdász-könyvkiadókkal való alkudozásról szól, és kéri Toldy segítségét. Mintegy viszonzásul elszámol a bizományba kapott könyvekről: Dayka Gábor munkáinak, a Handbuchnak, az Aradi Gyűlés és a Költői Régiségek példányainak az értékesítéséről.

74.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek

Világosvár, Oct. 11kén 833.

Kedves Barátom Uram!

Minapi leveleim következésében Osiánom oda fent maradt példányaival mi történt legyen, nem tudom, mert még sem Kiliántól, sem Streibigtől válasz hozzám nem érkezett. Pozsonyból írják, hogy még oda a' destinált exemplárok fel nem mentek. Óhajtanék, idejében tudni bizonyosat; nehogy ha az ifju Kilián (a' mitől igen tartok) ismét habozni talál, könyvemnek distractiójában hátramaradást és talán károsodást is szenvedni találjak. Azért is nagyon szépen kérem Kedves Barátom uramat, hogy vevén ezen soraimat, haladék nélkül méltóztassék engem tudósítani minden a' dologra tartozókrul; egyszersmind ne sajnáljon eszköz benne lenni, hogy én minél hamarább, 's ha lehet még a' Novemb. 3kán esendő aradi vásár előtt (vagy legalább akkor) Osiánból 50 kötetlen példányt okvetlen kaphassak. Egyetlenegy példánnyal sem bírok, pedig a' könyvet sok felől keresik nálam. — Kiliánnak tett utóbbi ajánlásomnál megmaradok; de semmi új feltételben 's alkudozásban meg nem egyezem; tessék hát vele végszándékát kijelentettetni, és ha ismét más tonuson találna beszélni, akkor Streibig urat nevemben megkérni, hogy magát az exemplárok elosztásában, írásban nála hagyott utasításomhoz tar-

tani, 's azt haladék nélkül munkába venni ne resteltessék. Keserves ez a' távolról való intézkedés, 's attól tartok, hogy sok alkalmatlankodásaim mellett is, mellyekkel Kedves barátom uramat terhelem, alig fogok mindenben célt érhetni, azoknak, kikkel dolgunk van, indolentiaja miatt. Streibig urat égre földre kértem, hogy valamikor neki írni fogok, azonnal feleljen; ígérte is, de nem teljesíti. Épen így vagyok Kiliánnal is. Ez az oka, hogy ismét barátom uramhoz kéntelen vagyok folyamodni; a' mit — termérdek dolgait tudván — bizony átalva tészek. Bocsásson meg kérem, 's szerencsésítsen minél előbb egy megnyugtató válaszával.

Daykából már kevés példányaim vannak, 's reményilem azokon is a' folyó hónap 22kén tartandó Gener. Gyűlésünk alkalmából túl adhatok.

Olvastam a' Tud. Gyűjteményben Horvát Istvánnak Bajza ellen intézett csudálatos püffeszkedéseit; olvastam, mondom, és bámultam; mert Nagy emberben a' kicsinyességeket szintugy bámolni kell, mint kicsinyben a' nagyságokat. De lehető-e, hogy illyeket egy Horvát írt légyen? illy sületlenségeket, illy piaci kofához illő üres fecsegéseket! Nem, az nem lehet; én esküdni mernék, hogy azok Pap Ignác az agyából és tollából kerültek; hogy azok nem a' Tud. Gyűjteménybe, hanem az Echo' második kötetébe valának szánva; — vagy ha csalatkozom, akkor én a' Nagy Horváthot nem ismerem. Nemde a' tudósoknál is igaz a' mondás: hogy öreg embernek inába száll az esze? egyikét nagyhírű írónknál legalább már tettem ezt a' szomorú felfedezést.

Tapasztalt becses hajlandóságába ajánlott maradok Kedves Barátom Uramnak

tisztelője 's barátja

Fábián

75.

Stettner György — Toldy Ferencnek | Kivonat |

Pápa, Oct. 30d. 1833.

Mivel pesti tartózkodása utolsó napjaiban nem sikerült találkozniuk, ezúton kéri Toldyt egy az Akadémia elnökének szóló levélnek, a Társaság "Jutalomkérdéseinek" és egy Bajzának szánt — elveszett — lapnak az átadására.

76.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek | Kivonat |

Világosvár, Xber 9kén 1833.

A levél eleje hosszan taglalja az "Ossián" terjesztésének nehézségeit. Arra kéri Toldyt, keresse föl Eggenbergert, Müllert, Hartlebert, "Vigánd"-ot az idősebb és ifjabb Kiliánt az úgy előmozdítása érdekében. Ő pedig beszámol a maga terjesztői munkájának az eredményeiről:

Daykából még is van egynehány példány — de valahogy majd csak tul adunk azokon is. — Bajza Auróráját még nem láttam — Károlyiét igen! Ez silányságára nézve méltó hugocskája a' vele egy ágyékból származott Muzárionnak. — Munkácsy Karczolásait, mellyekben én sok jót találok, ide lent senki nem érti. De ez nem csoda: a' mi embereink nagyon prosaicusok; előttük Osian is apocalypsis, [...]

77.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek | Kivonat |

Arad, Február 17kén 834.

Kéri Toldyt az Egyetemi Nyomdánál fennálló 117 forint 21 krajcár adósságának rendezésére. Ecélből 40 forintot küld, a további összeget "az Eggenberger, Wigand, Müller, Hartleben és Idősb Kilián könyvárosok által eladott Ossiánok árából" kívánja biztosítani. Amennyiben ez nem lenne elegendő, küldi Toldynak a hiányzó részt.

Tudósít a Kisfaludy emlékére rendezett gyűjtésről, és arról, hogy "Május közepén" szándékozik "Pestet meglátni és meg is lakni; hogy Arad Vármegyéről készített munkámat nyomtathassam". Végül részvétét nyilvánítja Toldy apjának halála alkalmából.

78.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek | Kivonat |

Világosvár, Apr. 22. 834.

Mivel Toldy nem válaszolt előző — február 17-i levelére, "Sághy ur", az Egyetemi Nyomda igazgatója viszont sürgette adósságai rendezését, újból kéri a címzett segítségét. Hozzáfűzi: "Julius elején egy 3 kötetre menő nagy munkámmal (mellyben Arad Vmegye régi 's mostani állapotja iratik le) okvetlenül ismét Pestre megyek; akkor barátom Urammal is vég-számolást teszek, 's mindeneiket rendben hagyok."

79.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek | Kivonat |

Arad, Majus 24n 834.

Toldy válasza nyomán 100 ezüst forintot küld adósságai törlesztésére, elsősorban "Sághy és a' Réznyomó" kielégítésére. Megerősíti, hogy Pestre készül, s keserűen teszi hozzá: "Meguntam a' dicsőséget! Ossiánom még ekkorig a' nyomtatási költséget sem térítette meg; valamit fizettem és fizetek saját keserves keresményem."

80.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek | Kivonat |

Világos, Xber 16kán 834.

Köszöni Toldy fáradozásait, s késznek nyilatkozik viszonzásukra. Ugyanakkor kiderül, hogy a könyvkötőnek még mindig adósa. Ismét arról szól, hogy — januárban — Pestre készül. Végül az Akadémia nagygyűléséről érdeklődik, Vörösmartyt és Bajzát üdvözli.

81.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek | Kivonat |

Galtán, Xber 20kán 1834.

Egy Csató Pálnak Szegedről küldött levél továbbítására kéri Toldyt.

82.

Stettner György — Toldy Ferencnek

Pápa, Jan. 3d. 1835.

Édes barátom!

Kivánságod szerint itt küldöm a' szótár' nálam levő ivét, Reménylettem, hogy most a' mult ünnepek alatt megkészíthetem; de magamnak írnom lehetetlen, mert rövid látásom miatt egyenesen nem írhatok, a' hajolva írást pedig melyem vagy

inkább májam ki nem állja; olyan író pedig kinek a németet dictálni lehetett volna nem találtam. Magam sajnálom leginkább, hogy szavamat illy fontos tárgyban meg nem tarthattam.

Csodálom hogy Helmezy Székely Kronikáját tőlem kéri. Én Pestről eljöttöm előtt minden barátim könyveit visszaadtam, vissza az ővét is, és szerencsére meg van nálam Ézsaiás ur' megismerő levele, hogy 1832d. Oct. 1jén Helmezy számára többek között: Székely István Chronikáját is által vette. Kivánok áldással gazdag új esztendő

barátod
S. György

83.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Poson Aprilis 22én 1835.

Kedves Barátom!

Nem szemreáhányásként mondom, de igen fájt kurta leveledből értenem: hogy Te hajlandó valál idegenségnek tulajdonítani azt, a' mire körülményeim és a' véletlen eset kényszerítettek. Midőn a' télen két holnapra haza mentem, úgy végeztem társammal: hogy én Martius 2án leg fellyebb 3án ismét itt leszek, mert akkor ő készült sürgető dolgai miatt egy időre haza rándulni: — otthoni körülményeim azomban még egy hétig késleltették indulásomat, hogy tehát e' késedelmet némileg helyre hozzam, és követ társam, kit dolgai sietve haza kívántak, miattam kárt vagy kedvetlenséget ne szenvedjen, a' lehető leg nagyobb gyorsasággal folytatám utamat, sehol tovább nem késtem, mint a' míg bé fogtak a' posta lovakat, egész éjjel kívántam utazni: hogy reggel Posonban lehessek, — így tehát bár mennyire ohajtottam is véletek lehetni halladást nem engedő sietésem miatt Pápán sem mulathattam, — azomban már a' Pápai Posta mester olly lovakon küldött el, mellyek Takácsinál tovább vánszorogni nem tudtak, 's kénytelen voltam a' posta legényt lovaimmal együtt visszaküldve Takácsiban lovakat bérleni, mellyekkel azonnal Tétig vontattatám magamat; de ott már egészen fel akadtam, mert sem postát sem vontató lovakat nem kaphatván nem csekély boszuságomra ott kellett az éjt töltenem, így tehát szándékom sem sikerült, és kedves Társaságtoktól is meg valék fosztva. — Ez volt egyetlen oka: hogy nem láthattalak, és nem idegenség — mellyet rólam erántad magad sem hittél soha. —

Multkori leveledre már régen feleltem volna, de közel négy hete már: hogy szobámban sőt jobbára ágyban tart betegségem. Az itten uralkodó nátha hurut fogott elő, 's ebből utóbb annyi kisebb és nagyobb baj eredett: hogy a' közelgető tüdő gyuladást csak érvágással tudta meg előzni orvosom, de már néhány nap óta ki járok, sőt ma

ülésben is voltam, hol hetek óta csak egyszer jelentem meg, midőn Erdély mellett fel irást határozánk, — de akkor is rosszabbul lettem utánna. — Röviden felelek tehát multkori soraidra is. A' komaságot szives barátságod ujjab bizonyosságát meleg köszönettel fogadom el; nem köthet ugyan hozzád és kedves Juliádhoz már engem semmi szorosabban, mint tiszta barátságunk édes kötelei már eddig is kötöttek, 's a'szeretnek, a' bizodalomnak közöttünk még inkább nevelkedni, ugy hiszem lehetlen, — de édes még is midőn azoknak kikkel szívünk öszve hangzik, a' szokás és vélemények, a' vallásnak és polgári életnek ujjab kapcsai is szorítanak bennünket — Csókold tehát Juliát helyettem, csókold Lilát és Gyulát, a' kedves gyermekeket, és legyetek bizonyosak, hogy senki közelebb szívemhez nem áll, mint Ti kedvesek. —

Én hozzátok most nem mehetek mert hivatalom, helyheztetésem kötve tartanak, de ha Pünkösdkor szünnapjaid lesznek látogass meg Te engem itt: hogy kebleden, és ölelő karjaid között ki pihenhessem unt és kedvetlen helyheztetésem terheit, — Szállásomat szivesen osztom véled: sőt kívánnám hogy ismét nálam lakj itt léted alatt, mert csak így lehet véled annyit beszélnem a' mennyit szeretnék.

Isten véled, Ország Gyűlésünkről nem irok, mert nyomorult állásunk és annak meg gondolása hogy e' Nemzetben character nincsen, keserüvé tesz, azomban rád nézve sem érdekes az a' mit irhatnék, mert csak nyomorul sikertelen küzdés közt zugnak le napjaink. — Isten véled még egyszer. Juliát és a' kicsineket csokolom, Téged öllelek 's vagyok

hiv barátod

Deák

84.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kehida Majus 10én 1836.

Kedves Barátom!

Ime küldöm emberemet holmiért, kérlek adj kezére mindent, és fizesd ki a' fuvar bért Vinter' örököseinek, pénzt adtam emberemnek kezére. Szekeret csak egyet küldhetek, majd ott kel fogadni másikat, emberemnek gondja leend erre.

Isten áldjon édes barátom. Komám aszonyt, 's kedves gyermekeidet csokolom, szeressed

hiv barátodat

Deákot

[A levél címzése:] Tekintetes Stettner György Urnak tiszt

Pápán

[Címer nélküli piros pecsét, és idegen kézzel: 11/5 36.]

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kehidán Martius 16án 1837.

Kedves Barátom!

Egy furcsa kéréssel járulok hozzád. — Inkey Ferenc (K. Kamarás Ur, Megyének legpénzesebb polgára, ki életében nem sok hasznot tett a' Hazának, noha Megyéneknek 1811ében Ország Gyűlési követe vala, most a' mult őszzsel meg halálozván, a' gazdag értékből köz jóra is szánt valamit, különösen a' Zala vármegeyi szegényeknek mint egy 60 ezer forintot hagyott, derék könyvtárát a megyének, 10-12 ezer forintot érő ezüstjét pedig az első al Ispányi hivatalnak hagyta; s ez utolsó annyival nagyobb nyereség, minthogy azt sem al Ispányunk, sem a' megye közönsége el nem fogadván, elhunyt végrendelő Ur leányának mint örökösének meg egyezésével is eladatni, 's az abból bé jövő pénzt a' Nép nevelésére fordíttatni rendeltetett.

Most ezen elhunyt Urnak leánya (: több maradéka nincs:) és veje Horvát Endre Ur, néki sirkövet kívánnak emelni, arra magyar fel írásban röviden néhány szives szóval kívánnák kifejezni a' fájdalmat szeretetet, 's a' többi, ők engem kértek meg javaslanék valamit nékik, 's én Téged kérlek min jártassabbat, — 's ügyesebbet, közölj vélem valamit, a' mit jónak látnál; — rövid legyen, 's lapidar stýlben, — 's leg inkább csak azt fejeze ki, hogy a' jó atyának leánya emelteti. — Sapieni pauca — Czimere a' jó urnak ez volt: "Pallini Inkey Ferencz Cs. K. Kamarás, és több megyék Táblabirája" meghalt Beliczán 1836ik esztendőbe october napján. Volt 65 esztendős. Etc. etc. — vedd hasznát, ha tudod, — de talán jobb volna a' felírással ezt öszve nem keverni. — Küldj ha nem restelsz több javalatot is, és küldj minél előbb mert már Aprilis elején kész lesz a' Sír kő. — Megbocsáss, ha kérésem alkalmatlan, de engem igen le kötelezel tellyesítésével.

Az ifjak ellen hozott furcsa itéletet nem kétlem olvastad: — a' ki fel tette azt, nem tanulta meg az "artem rite cogitand"-t tökéletesen — azomban erről majd szóval, vagy Pápán, vagy Kehidán. Miklósunk beteges, nem régen vettem levelét, nem fekvő ugyan, de a' sok testi lelki bajjal vesződik. —

Isten veled, sokat irnék de postán bajos, a' multkor sem akarták egy leveletem, melyet Kubinyi Miklós Táblai Ügyvédnek irtam, el küldeni, hanem a körmendi expeditor ki nyilatkoztatta: hogy azt a' fő posta hivatalnak át fogja küldeni, mert Kubinyi Kossuthnak jó barátja, ezen levélben Kossuthnak szóló levél is lehetne, pedig parancsolatjok van azt tüstént le tartóztatni, a' mi Kossutot illeti. — Fábían Pista kire a' levelet biztam a' szorgalom szekerem el küldendő pénzel együtt, kénytelen volt a' levelet vissza venni, azt és a' pénzt egy borítékba pecsételve önnön neve alatt fel adni, 's csak így mehetett az Kubinyi kezéhez. — így áll már a' posták köz hitele.!

Isten veled Komám aszonyt, gyermekeidet 's magadat ezerszer csókolva maradok hiv barátod

Deák

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek

Arad, August 29kén 1838.

Kedves Barátom!

Látván, hogy Athenaeum számára minap küldött czikkelyeimet maholnap egészen felhasználndjátok: ezennel küldök ismét ugyanazon írótól 's ugyanazon végre új hat, rövid, de — mint vélem — közérdekű és korszerű czikkelyt. Majd szolgálak később holmi eredeti darabokkal is. — Toqueville fordításában hatalmasan haladok, 's reménységem van, hogy a' jövő országgyűlés megnyílásáig az egésszel készen leszek.

Sajnálom, hogy ez úttal odafent a' gyűlésen veletek nem lehettem. Az okok, melyek eltartóztattak, igen fontosak, t.i. feleségem szűlése, 's a' megyei tisztválasztásokhoz való készülétek De a' leopoldi vásárkor szándékom van okvetlen felmenni, még pedig úgy, hogy vagy három hétig fent múlathassak.

Kérlek az ide mellékelt levelet add ált Miska barátunknak, 's verd jól fejébe, hogy az Évkönyv IIIik kötetét 's egész zsebszótárt ez alkalommal megküldeni el ne felejtse, mert különben én is mindjárt Criticát küldök ellene a' Rajzolatokba!

Köszöntöm Stettner, Bajzát és Czuczort, 's vagyok

barátod

Fábián

Stettner György — Toldy Ferencnek |Kivonat|

Pápa, Oct. 21d. 1838.

A levél kezdete:

Bátorkodlak egy barátságos kéréssel terhelni. A' pápai Casino által gróf Széchenyi olajban festett képének megszerzésére felhatalmazva lévén, a' mult Septemberben Budán a' várban országház utcában, 128dik szám alatt Kremer József üvegkereskedésében, találtam a nemes grófnak Schöft által csaknem életnagyságban festett térképét, 's azt pompás rámásdul 120 pengő forintban ki is alkuttam,

Kéri Toldyt, vegye meg a képet, s a kereskedővel

azt minél előbb fénymázzal (firniss) bevonatván, egy alkalmas tokba úgy becsináltassa, hogy parasztkocsin rázkódás által is semmi kár benne ne essék; hogy a' midőn, talán még a' héten, egy odamenő alkalmatosságtól, a' 120 pforintot 's levelemet veendi, tüstén általadhassa. A' bepakolási költséget, levelemnek átadója 's a' kép' átvevője, meg fogja téríteni. Édes Barátom! igen le fogsz kötelezni ezen kérésembeni buzgó eljárásoddal. De ezen fölül az úgy is érdemli figyelmedet,

mert én félek, hogy ha most ezen képet meg nem kaphatjuk: a' mi oeconomicus uraink, kik úgy is igen sokalják a képért a' 300 váltó forintot, meg fognak egy lithographált képpel is elégegni, a' minnek ugyan minden privatus magyar' házban kellene, de Casinoi teremben nem illő csak annak lenni.

88.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek |Kivonat|

[A lap alján:] Aradon, April 10kén 1839.

Hivatalosnak szánt válasz a Magyar Tudós Társaság "Titoknokának" arra az értesítésére:

hogy Horváth Endre rendes tag halálával, a' nyelvtudománybeli osztály vidéki rendes tagjai közt első helyre, 's ezzel együtt járó 300 p. forint fizetésbe, a' fenn álló igazgatósági határozat' értelmében én jutottam légyen;[...] az Akadémia előtt ünnepélyesen kijelenteni sietek, miképen magamat azon szerencsére, mellyben e' véletlen előlépés által részesülök, a' hivatal' körén belül és kívül teendő pontos és buzgó munkálkodás által, mennyire tőlem telik, mind inkább érdemesíteni fő kötelességemnek ismerendem.

89.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek

Arad, april' 24kén 839.

Kedves barátom!

Két rendbéli hivatalos levelem mellé e' harmadikat, mellyet a' barátság dictált, olly czélből zárom, hogy benne egy érdekes és fontos dolog iránt tanácsodat kérem ki.

Toquille' democratiájának megígért fordításával készen vagyok, úgy hogy a' kéziratban épen 100 ivre menő felséges munkát minden órán (ha censura nem volna!) sajtó alá adhatom. De már most az a' kérdés, hogy eszközöljük annak ki-nyomtatását, úgy hogy a' munka, mellynek minden betűje megfizethetetlen, a' Censor herélő kése által nyomorékká ne tétessék, 's maga férjfiás épségében még a' bekövetkező országgyűlése alatt a' közönség kezébe juthasson? Mert az országos rendeket ennél szebb ajándékkal a' literatura alig lephetné meg. Te a' munkát kétségkívül ismerni fogod. Mit gondolsz, találkozik-e olly okos és becsületes censor a' két Magyarházában, kitől annak csonkítás nélküli áteresztését reményleni lehetesen? és ha találkozik magadra vállanád-e nála a' munka keresztapaságát? vagy mi útasítást adhatnál? Én ugyan, ha censor volnék illy könyvet bizvást átbocsátanék,

's bizonyos volnék, hogy érette semmi baj nem érend. Hát azon esetre, ha itthon a' nyomtatáshoz reményég nem lenne: eszközölhetnők-e azt Heckenast által Lipcsében Wigand Ottónál? 's ki tehetne ebben legtöbbet? — Vagy a' mit még legjobb szeretnék, hajlandó volna-e Heckenast a' kéziratot tőlem, ugy a' mint van megvenni, 's mit kívánhatok érte? Ó ha Lipcsében a' diéta alatt kiadná, szép és bizonyos nyereségre számolhatna utána. 'S a' t... Többet nem irok, mert az idő nem engedi; de nem is kell; megértesz te engem ennyiből is. Ha hát megértettél: tanácsolj — tudósíts — de rögtön; válaszodat nyugtalanul várva, tisztelettel és szeretettel vagyok

hú barátod

Fábián

[A levél címzése:]

Tekintetes

Schedel Ferencz Orvos Dr urnak,

[...] tisztelettel

Pesten

[A bélyeg vagy pecsét helye kivágva]

90.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek

Arad, februar 19kén 840.

Kedves barátom!

Útasításod szerint Tocquillet még egyszer leiratván, itt küldöm azt most hozzád két példányban, azon megújított baráti szíves kéréssel, hogy becses ígéretedhez képest, mindent mit a' Censurán átmevetésére nézve, tágkörű befolyásod — 's bölcs átlátásodnál fogva eszközölni képes lehetsz, mellette elkövetni, és a' munka számára[...]megváltó szót az Imprimaturt, az előtted ismeretes úton és módon megszerezni méltóztassál. Az előszó, mellyet elébe irtam, talán könnyíteni fogja közbenjárásodat, mellynek a' Censurans Collegium tagjaival való ismeret-ségedtől még nagyobb sikerét várom. Szólj, ha lehet, mindegyikkel 's légy rajta, hogy a' kézirat a' Censura' hosszadalmas utját minél rövidebb idő alatt megjárhassa, és kezemhez, akármi szerencse érendi, épen visszakerülhessen.

Most pedig megnyugtatósomra, a' kézirat' két példányainak átvételéről egy-pár sorodat tőlem ne sajnáld, mit is elvárva tisztelettel vagyok

Őszinte barátod

Fábián

[A levél címzése:]

Tekintetes Schedel Ferenc Orvos Dr urnak,

a' magyar Akadémia' titoknokának

Trattner-Károlyi házban

Pesten

[A pecsét kiszakadt helyén a szöveg olvashatatlan.]

91.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek

Arad, mart 11kén 840.

Kedves barátom!

Tocquville fordításának kéziratát, két példányban hozzád a' minap felküldtem; de magad otthon nem lévén, azt számodra csak Pikkkel András vehette által, mellé zárt levelemmel együtt. Azóta tóled a' választ nyugtalanul várom. Kérlek, végy magadnak annyi időt, hogy ez alkalommal Csontos által egykét sorral tudósíts a' kézirat' mind mostani, min utóbbi reménylhető sorsa iránt. Kikért pártfogásodért 's hathatós közbenjárásodért újra könyörögvén, megkülönböztetett tisztelettel és szeretettel vagyok 's maradok

őszinte barátod

Fábián

U.i. Ha a' névkönyv már kijött volna,

Csontostól egy példányt küldhetnél számomra.

[A levél címzése:]

Tekintetes Schedel Ferencz Orvos

Dr urnak, a' magyar Akadémia titoknokának, [...]

Pesten

[Bajza (?) írásával:] E' levelet Vty küldi, azon üzenettel, hogy épen most érkezett hozzá.

[Címeres piros pecséttel.]

92.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek |Kivonat|

Arad, apr. 22kén 840.

Az előbbi levélben említett, a cenzura számára küldött Tocqueville fordítások sorsa miatt nyugtalankodik. Noha tudja, hogy — amint írja — "tömrdek foglalatosságoknak közepette, hivatalos körödön kívül eső mellékes dolgokra 's levelezésekre nem igen jut idő"; mégis kéri Toldy sürgős válaszát arra hivatkozva: "Tocquevillet illető vállalkozásom nálad nem csekély érdeklődéssel bír..."

93.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kehidán Majus 18án 1840.

Kedves Komám!

Szerencsésen haza érkeztem Szombaton este, bátyámat is itthon egészségesen találtam. Ime küldöm szekeremet a' holmikért mellyeket Scherz Fülöp Ur Posonbul Czéhmaster Pápai Kereskedőhöz szállít, ugy hiszem ezen holmik már Pápán vannak, mert Scherz azt ígérte hogy hétfőn már ott lesznek. áll pedig ezen holmi, három nagy fa ládából, mellyek könyvekkel 's irásokkal [.....] és két hosszú keskeny ládából mellyekben földabroszok vannak. Kérlek mind ezt szekeremre rakasd fel, és indítsd minél előbb haza.

Azon nem reménylett esetre, ha még a' holmik ott nem volnának, a' szekér 1 napot várhat, de ha még akkor sem érkeznének meg, utasítsad kocsisomat vissza, 's majd fogadj költségemre más fuvarost ki azt hazáig, vagy Szt. Grótig el szállítsa, bérét szívesen meg fizetendem.

Isten veled kedves Kommám csókolom Komám aszonyt, 's gyermekeidet, — Isten veled még egyszer, szeressed

hiv barátodat

Deákot

[A levél címzése:] Tekintetes Stettner György Urnak

Pápán

[Stettner írásával:] Junius' 1 - 10 Kehidára.

[A pecsét helye kivágva.]

94.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Pusztaszőlő SztLászlón Majus 30án 1840.

Kedves Komám!

Későbbben válaszolok szives leveledre mert a' mái napig nem tudtam határozottsággal, mi hirre mehetek haza, 's meddig lehetek otthon, most azonban úgy mint bizonyost irhatom: hogy Junius hónap' 4ik napjától, 10ikig otthon leszek, 's kedves családdal együtt ohatjva várlak.

Nem irtál arról, hogy nem kell e' valamivel pótolni a' posoni fuvaros bérét, vagy a' le küldőnek nem kellett e' provisiót fizetni? azonban erről majd Kehidán szóval végezhetünk, — addig is Isten veled, Komám aszonyt 's a' kisdedeket ezerszer csókolom, 's vagyok

hú barátod

Deák

95.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kehidán Junius' 27én 1840.

Kedves Komám!

Több ideig távol valék házamtól, most érkeztem meg, 's kedves leveledet itt lelélem. — Boszankodom hogy a' posták rendetlensége semmivé tett szándékomat 's reményemet, azonban majd az ősszel helyre hozzuk.

A' Pesti váltó törvényszék birájának fizetését nem tudom, mert midőn Posonban valék, az még nem volt el határozva, azóta pedig semmit nem hallottam, azonban úgy hiszem 1000 ezüst forintnál kevesebb, és 1200nál több nehezen leend. Én ugyan szívesen teszek mindent e' tárgyban, irok is kinek akarod 's jónak látod, de minden esetre az egész dologról kell véled elébb szollanom, én nem távozhatok, mert Bátyám holnap Füredre megy, 's én a' gazdaságot ezen sok mezei munka közepette el nem hagyhatom, talán Te kérhetnél időt hivatalod hátramadása nélkül, egy szombatot ide rándulnál, vasárnap éjjel én vissza küldelek, váltott lovakon hamar haza érsz, 's így alig mulasztasz valamit.

Jöjj tehát ha lehet, mert e' dologról levéllel a posták lassúsága mellett alig végezhetünk, jöjj pedig minél előbb, mert a' halasztás nem tanácsos.

Isten veled, Komám asszonyt 's gyermekeidet csókolom 's vagyok

hú barátod

Deák

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek

Kedves barátom!

Tocqueville-ről, mely már olly régóta a' Censura' kezei között hever, bizonyosat tudni igen óhajtának. Bátor vagyok tehát hozzád, mint a' munka keresztapjához 's nékem komámhoz a' Krisztusban, azon bizodalmas és barátságos kérelemmel járulni: lennél szíves jelen soraim vételével mindjárt, a' kézirat' sorsa iránt maga helyén tudakozódni és engem a' tapasztaltakról, a' Censor' vagy Censurans Collegium' kivehető gondolkodásáról, jó, vagy rossz kinézésekről, első postával egy pár sor által értesíteni. Mert ha a' kilátások kecsegtetőek, azonnal a' nyomtatás előkészületeihez látok, úgy hogy a' Censor kezéből átvett kéziratot nyomban adhasam sajtó alá. És ezen esetben tüstént sietek fel Pestre. Becses válaszodra számolva vagyok és maradok

Aradon, oct. 10kén 840.

tisztelő barátod

Fábián

[A levél címzése:]

Tekintetes
Schedel Ferencz Orvos Dr Urnak, a'
magyar Akadémia titoknokának
Kigyó utsza. 403 sz.

Pesten

[A pecsét helye kivágva. Posta bélyegzővel.]

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Zala Egerszeg Nov. 11én 1840.

Kedves Komám!

Tegnap előtt küldötte bátyám Kehidáról ide nov. 3án Pesten írott leveledet, 's én ma küldök biztos alkalommal Bajzához utasítva leveleket Lukának, Vághynak Császárnak —

Isten veled! Komám asszonyt, 's a' kicsinyeket csókolom, 's vagyok hü barátod

Deák

igen sietve

[Címzés:] Tekintetes Stettner György Urnak
tiszt

Pápán

[Piros pecsét Deák Ferenc címerével]

98.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek

Arad, Xber 24kén 840.

[Toldy írásával:] Válasz. jan. 21.

Kedves barátom!

Megbocsáss, hogy utóbbi leveled vétele óta folyvasít tartott nagy elfoglaltságom miatt, annak, mit rám az aradi sajtót illetőleg bízál, mind ekkorig meg nem felelhettem. Imé most ide zárva küldöm a' tőlem kívánt adatokat; azon észrevétel-lel, hogy mivel Aradon 1836tól fogva két sajtó létezik, egy leírás helyet kettőt kapsz tőlem.

Tocqueville felől adott kimerítő tudósításod nagyörömmel és reményekkel töltött el; de mind írad, hogy Nov. 13kán a' helytartó tanácshoz a' munka referálandó volt: már most ismét óhajtanék tudni valami újabbat. Azért kérlek, hogy az ünnepi szünnapokban végy magadnak egy pár pillanatot és tudósíts újra.

Egy úttal még arra is megkérlek, hogy mivel eszközlésem által itt Aradon olvasó társaság állott fel, melly már jelenleg, még kezdetben, 1000 Pf áron könyvnek megrendeléséről intézkedik, 's később talán még annyiról 's többről is fog intézkedhetni: mind magad munkáiból, mint a nálad Commisióban lévő könyvekből egy egy példányt nekem minél előbb leküldeni 's arra nézve, hogy a' társaság Pesten melyik könyvárossal 's minő feltételek mellett ereszkedjék a' szükséges könyvszállítványok iránt alkudozásba, nekem bölcs belátásod szerint tanácscsal 's útasítással segítségemre lenni méltóztassál. Heckenastnak most csak ez iránt. Talán az Akadémia által kiadott minden munkákat jobb lenne egyenesen nálad (hogysen Eggenbergernél) megrendelnünk — a' [.....] meggazdálkodhatása végett. A' mint e' részben útasítasz, a' szerint fogok cseledeni; sőt ha ezt a módot jónak 's lehetőnek találod, ezennel mindjárt meg is hatalmazlak, hogy a' tud. társaságtól kiadott minden munkákat tüstént küldd meg. A' mint tőled a' könyveket 's árrok jegyzékét venni fogtam, tüstént assignálok a' pénzt oda fenn értők; és a' fizetésbeni pontosságért kezeskedem. — Szeretném, ha az első szállítvánnyal nekem az 1841ki Névkönyvet 's az Évkönyvek ujonan kijött köteteit is mindjárt megküldenéd.

Válaszodat és kérésem teljesítését elvárva, tisztelettel vagyok

hú barátod

Fábián

Ps. Ha az akadémia könyveit magad nem küldhetnéd, rendeld meg tüstént Eggenbergernél, hogy legfölből 15 nap alatt kezemhez jöjjenek, árrokat a' küldendő árjegyzék szerint tüstént fogom oda fen assignálni.

99.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek

Arad, mart 12kén 841.

Kedves barátom!

Tocqueville felől legutóbbi leveledben tett kedvezőleg meglepő tudósításod minő öröömre szolgált légyen, könnyű elképzelned. Hogy ennélfogva mindnyájak iránt, kik az ügynek illy szerencsés czélravezetésében munkás részt vettetek, magamat hállára lekötözöttnek ismerem 's azt annak idejében nyilvánítani el nem múlasztom, magától értetődik. De ebben személyesen járni el czélirányosbnak találván, a' dolgot akkora halasztandónak véltem, a' midón majd a nyomtatás felőli rendelkezés végett Pestre felmenendek. Ez pedig minél előbb meg fog történni; és hogy leveledre mindjárt rögtön nem indúltam, csak az okozta, mert jelenleg az újonczozási munkával — mint küldöttségi tag — vagyok elfoglalva; ezen kívül f. h. 22kén megyei közgyűlésünk lesz, mellyen a' vegyes házasság fontos tárgyában rám is szükség van; ápril első hetét pedig — már előbbi lekötöttesem következtében — urszéken kell eltöltenem. A' mint ezeken átestem, azonnal Pesten fogok teremni — mintegy április 15ke körül. Akkor Horváth iparjáról is számolok.

Az általad ajánlott Mattert (melly munkát csak hir után ismerek még) már megrendeltem magamnak az eredeti kiadásban 's ha magát velem, mint Tocquville, úgy meg fogja szeretettetni, azt is készleszek lefordítani.

Olvasó társaságunk ügye jó lábon áll, eddiglé 120 öt pftos részvénynek 's mintegy 600 darab könyvnek van birtokában. Tőkéje gyarapítására épen most van készülöben egy hangászati akadémia, egy játékszini előadás és egytánczvigalom; a' három talán behozand 3-400 pftot.

Alig várom, hogy veled találkozhassam, anyyi a' kérdezni — és mondanivalóm.

Vörösmartyt és Bajzát köszöntöm 's néked jobbjomat nyújtva, tisztelettel maradok

barátod
Fábián

100.

Stettner György — Toldy Ferencnek |Kivonat|

Pápa, Nov. 16o 1842.

Tudósítja, hogy a "Kisfaludy-társaság" ez évi segély pénzeit Tarczytól fogom küldeni"; az elszámolást azonban csak azután, hogy a Kisfaludy munkáinak hetedik füzeté is megérkezik. Befejezésül írja: "Kazinczy' leveleit vettem, az ajándék példányt köszönöm, a' többit iparkodom eladhatni."

101.

Stettner György — Toldy Ferencnek |Kivonat|

Pápa, Nov. 17d. 1842.

A Kisfaludy Társaság helyi támogatóiról, akik közül Deák Ferenc, Zsoldos Ignác és Tarczy Lajos az ismertebb nevek. A levél második része elszámolás a befolyt tagdíjakról.

102.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek

Arad, decemb. 22kén 842.

[Toldy írásával:] vett 's válasz dec. 30.

Kedves Barátom!

Régóta lesem az időt, hogy veled némely érdekekben 's érdekekben is álló dolgok felől szólhassak, de azt hosszas elfoglaltságom, melly miatt az akadémia nagygyűlésére sem meheték fel, csak most engedte meg.

Tocquevillenek kezéhez vett 3ik kötetével mi történt? Ha még nyomtatás alá nem adtat volna, add oda mindjárt, kérlek, a' 4ik kötetel együtt, mellyet vagy Eggenbergernél vagy Resetánál meg fogsz találni. A' nyomtatás formája, módja itt is az lesz, a' mi az előbbi két kötetnél. Példány, közönséges velin: 988; dupla-velin 12 = 1000; — a' papirost Kozma fogja adni, csak arra vigyáztass különösen, hogy az előbbihez, mint tojás a' tojáshoz, olly hasonló legyen. A' mint a' nyomtatás megkezdetik, azonnal az akadémia pénztáránál, folyó évről hátra levő 150 pf fizetésemet a' typográfiának assignálni fogom általad. Correctorrol gondoskodjál — nem bánám, ha Kecskeméty ezt is talán felvállalja és a' kapott leczke után becsületesebben fog megfelelni kötelességének. Ennyit Tocquvilleről — 's ezekre

tőled okvetlen választ várok. Megbocsáss, hogy alkalmatlankodom: de hozzád mint a' munka keresztapjához, úgy járulok t. i. egész bizodalommal.

Adandó válaszodban ne sajnálj tudósítani arról is, hogy az akadémia' utóbbi nagygyűlésén megjutalmazott és dicséért nyelvtudományi pályairatok, jelesen a': der Styl ist [.....] jelicimet viselő, a' titoknoki sorozat szerint, mellyik számok alatt valók? mert nálam csak a' számok után van hét munka osztályozva 's jeligéiket fel nem jegyeztem magannak a' birálat alkalmával, Pedig óhajtanám tudni, véleményem szerint ütött-e ki a' jutalmazás.

Kazinczy leveleiről annyit írhatok, hogy azokat az aradi olvasó közönség különös tetszéssel fogadta 's az igen érdekes gyűjtemény folytatását, úgy szólván szomjuhozza. Az átvett példányokat el is adogattam, csakhogy még árrokat be nem szedhettem; a' mint ez megtörténik, nem fogok késni a' pénzfelküldéssel.

De a Kisfaludy-Társaság' ügyének előmozdításában semmi szerencsével nem dicsekedhetem 's szűgyennel kell megvallanom, hogy még ekkorig egyetlen alapítóra, vagy pártolóra is szert nem tehettem. Oka talán az lesz, hogy az efféle ajánlatokra naponkint egymást érik a' felszólítások és sokan a' sokat már unni kezdik. Azomban e' részben sem akarok még lemondani minden reménységről.

És most hagyj szólnom arról, a' mi szorosán személyedet illeti. A' tárgy olyan, mellybefogadatlanul is szabad avatkozni prókátornak, ha egyszersmind jó barát is, a' mint én veled szemben vagyok. — Engem a' te házi sorsod, ki már két nőt vesztettél el 's mindeniktől apró és pedig leány árvákat kaptál örökül, mélyen érdekel. Én a' te helyedben, ha másért nem, csak az árvák tekintetéből is, újra megfognék házasodni — 's hiszem, hogy e' részben te is így fogsz gondolkodni. Azon esetre hát, ha hitemben nem csalatkoznám és jövődóbeli hitéstársad még kinézve, vagy választva nem volna: hallgass meg engem is tanácsommal, mellyben semmi egyéb érdekem, mint a' sorsodban való igaz baráti részvét. Én neked egy olly nőt tudnék mutatni, kiben, nézetem szerint, minden meg van, a' mi téged egészen ki fogna elégiteni. A' személy gyermektelen özvegy, korára nézve mintegy 33 éves — épen korodhoz illő —, ép, egészséges, kellemetes külsejű, szőke hajú és kék szemű; családja a' megyebeli első családokból való; kezelése alatt álló kész értéke 30 000, — Víttra megy; leendő férjét ennyivel és még egy szélesen kiterjedő, magára Pestre is elágazó szép nexussal fogja gazdagítani. De ezek még mind csak anyagi és így másodrendű tulajdonok; azért meg kell említenem a' szellemieket is. Ezekről ítélve az asszonyt, róla azt mondhatom (mondhatom pedig érett meggyőződés után, mert vele mindennap társalkodom) hogy tekintve érzését, gondolkodását, mivelttségét ama' kevés nők sorába számítandó, kikről jellemzőleg mondani szoktuk, hogy valódi realis asszonyok. — Ha e' hű, de gyenge rajz képes benned vágyat ébreszteni a' személyes megismerkedésre, végy magadnak időt most a' farsang alatt hozzám lerándúlni. Házam kényelmes elfogadásodra 's benne ismerkedésre a' legjobb alkalom minden órában készen áll. Az útát a' Pestről hetenkint induló aradi gyorsszekér, könnyű móddal, kevés költséggel 's rövid idő alatt megtétetni engedi.

Válaszodat az e' levelemben foglalt minden tárgyra nézve minél előbb kikérvén, tisztelettel és szeretettel vagyok

igaz barátod
Fábián

103.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek |Kivonat|

[A levél végén:] Aradon, június 20n 843.

"Az ide mellékelt nagyszótári dolgozat hivatalosan megy hozzád — e' sorok pedig barátságosan" — kezdi levelét, amelyben először pesti utitervét tudatja, majd beszámol Kisfaludy Károly munkáinak előfizetői példányairól, amelyek hiányosan érkeztek meg. Korrekturát kér Tocqueville fordításából, s végül megkérdezi: "te és Miska végrehajtottátok-e már carnalis copula által tervezett házasságaitokat"?

104.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek |Kivonat|

[A levél végén:] Arad, jul. 26kán 843.

A Tocqueville fordítás korrektoraira panaszkodik, majd ismét szóvá teszi, hogy Kisfaludy munkáira előfizetőknek járó példányokat hiányosan kapta meg. Végül: "Temesvárra reményilem eljössz, és ha eljössz, arra bizton számolok, hogy utitársaddal együtt Aradon nem máshová, hanem házamhoz fogsz szállani..."

105.

Fábián Gábor — Bajza Józsefnek |Kivonat|

[A levél alján:] Aradon, július 26kán 843

Mivel pesti barátaitól ismét nem kapott választ, panaszosan írja: "szomorú elhagyatottságomban egy magyar Tristium-ot írni" volna kedve, "ha még ősz és kopasz fővel is úgy bírnék verselni, mint Miska..." Kéri az Athenaeum XII. füzetét, és üdvözli Vörösmartyt is.

106.

Stettner György — Toldy Ferencnek |Kivonat|

Pápa, Nov. 6d. 1843.

Kisfaludy Károly munkáinak, a Kisfaludy Társaság Évlapjainak és a Nemzeti Könyvtárnak terjesztésének gondjairól, pontatlanul érkező és elcserélt

füzetekről panaszkodik. Toldy Csokonaival kapcsolatos munkájához néhány levelet küld, köztük egy másolatot a költőnek Lillához írott "Bicske, 21d. Oct. 1797." keltezésű leveléről.

107.

Stettner György — Toldy Ferencnek |Kivonat|

Pápa, Nov. 11d. 1843.

Hivatkozik november 6-i levelére, és küldi Csokonai Sándor Dánielhez írott levelének ígért másolatát, amit az "eredetiről diplomatikus hűség-gel" készített. Toldytól és Bajzától ezután Kisfaludy Károly munkáinak nyolcadik füzetét, az 1843-as akadémiai névkönyvet és az 1842-es Athenaeum II. félévi 75. számát kéri.

108.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek

Kedves Barátom!

A' mint Tocquvillem kijött, azonnal feltett szándékom volt, belőle egy példánnyal a' nagy nevű szerzőnek kedveskedni és azt hozzá Párisba valami biztos úton elküldeni. Miután azonban erre az alkalmat folyvást hijjába várnám 's reményem sem igen volna, hogy arra innét ex partibus hamarjában szert tehessek: jónak találtam hozzád folyamodni azon barátságos kérelemmel, hogy az e' végre nálam már készen álló szép kötésű velin példányt, vagy az akadémia Párizsbeli közlekedésének útján, vagy valami előtted tudva levő más biztos úton a' derék Tocquvillemnek (ki most a' kamaránál követ) kezéhez juttatni méltóztassál. Hisz az akadémiának több ízben vannak afféle küldeményei, melyekkel egy füst alatt ez is el mehetne; ha vele valami költség járna együtt, örömet megfizetném azt.

E' részben becses válaszodat 's kérelmem nem teljesítése esetére bölcs utasításodat hovahamarabb 's ha lehet még e' jelen alkalom által elvárván, tisztelettel vagyok

Aradon, febr. 14n 844.

barátod

Fábián

109.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek |Kivonat|

Toldy ismét nem válaszolt arra a kérésére, hogy az akadémiai kapcsolatok révén segítse elő Tocqueville-fordításának Párizsba küldését a szerző részére. A vidéki élet nehézségeit ezzel együtt jól szemlélteti, hogy ismét meg nem érkezett könyveket sürget, majd pedig a következőket írja: "Az osztályom által munkába vett, Magyar Ornata Syntaxisnak reám eső részét a' nagygyűlés óta folyvást várom 's mivel, a' mint emlékezem, a' kész dolgozatok beküldésére húsvét van téve határnapúl, jó lesz, ha az én részem minél előbbi leküldését maga helyén sürgeted..."

110.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek

[Toldy írásával:] Vett máj. 7. 844.

Kedves Barátom!

Adott biztatásodhoz képest ezennel küldöm a' Párizsba szánt Tocqueville-példányt, azon kéréssel, hogy azt legelső alkalommal az akadémiai küldemények mellett maga helyére általszállítani méltóztassál. A' kötést utasításod szerint tétettem és a' könyv mellé' egy kísérő levelet csatoltam, Tocquevillehez intézettet. Mindkettőt egy csomóba be is pakoltam, melly csomót ha talán a' könyvek kényelmesebb elhelyeztetése végett felbontanod kellene, csak arra figyelmeztetek, hogy mellőlők a' Tocquevillehez szálló levelet el ne válaszd, annál inkább valahogy eltévedni ne hagyj.

Czuczor munkátát ez úttal még vissza nem küldhetem, mert mióta kezemhez szolgáltatad, részint betegeskedtem, részint nagy elfoglaltságom miatt átvizsgálására még időt nem fordithattam. Most azonban már egészséges vagyok 's dolgaim is e' hét végével tágulni fognak; azért a' munkát igen rövid idő alatt bizonyosan visszaküldöm. A' nyelvtani munkát rám kiszabott részével is iparkodom minél előbb elkészülni; kár, hogy ezt illy későn kaphatám meg.

A' Nemzeti Könyvtár 2ik folyamát, mellyet küldtél, megtartom 's mind erről, mind egyéb bizományos könyveidről legelső alkalommal számadásomat kezedhez fogom küldeni.

Magamat tapasztalt becses hajlandóságodba továbbra is ajánlva, tisztelettel és szeretettel vagyok
Aradon, majus 2kán 844.

igaz barátod
Fábián

[A levél címzése:]

[A pecsét helye kivágva.]

Tekintetes Schedel Ferencz
Orvos Dr Urnak, a' magyar
Akadémia titoknokának tisztelettel
Sebestyén piac 296 sz. 2k emelet

Pesten

111.

Stettner György — Toldy Ferencnek

Pápa, Május 8d. 1844.

Édes barátom!

Velem mostanában folytatott levelezésednek az a' sajátossága van, hogy válaszaidban, mind azt, minek csak rám nézve van érdeke, ignorárod; ellenben, a' mik rád nézve érdekesek, azok iránt nem szűnöl sürgetni. Reménylem ezen barátságos figyelmeztetés ezutánra méltányosabbá teend, 's meg fogsz engem nyugtatni azok iránt miknek tudása érdekemben áll. Ugyanis

Még a' mult Novemberben küldöttem hozzád a' Nemzeti Könyvtár' I. kötete' 7d. füzetét 22 példányban, melyet hozzám, főlőleg, tévedésből küldöttél; 's küldöttem még Csokonay' leveleit, két más levéllel együtt. Kértelek, küldenéd meg számomra, az Akadémia' 1843d. névkönyvét, miután az enyémet az utóbbi Közgyűlés alatt, az Akadémia Alapszabályok' revisiójával, szállásomon — ámbár minden részvétem nélkül — működött Akadémikusok elsikkasztották; 's emlékeztetnéd Bajzát az 1842d. 2d. félévi Athenaeum 75d. száma' megküldésére — 's Te, mindezekről egy betűt sem írtál!

October óta vettem tőled a' Nemzeti Könyvtár' I. köt. 8d. füzetét 22 péld. 's a' II. Köt. 1-4. füz. 1 péld., ezt azonban folytatnod nem szükség, mert Hartleben, a' mint írá, a' te utasításodra, főlőleg is ellátott, 's neki is csak 4 aláírórt bírtam szerezni. Vettem az Ak. Névkönyvet is 1844. 's az Értesítő 1ső számát, mégis a' Jogt. Pályamunkák' 2d. köt.'s Gévy Pasáit. A' Kisfaludy-társ. Évlapjaiból az itteni pártolók részére, ez idén 4 darabot vettem ugyan, de az egyik tévedésből, 3d. kötet, és így egy 4d. kötetlel fölcserélendő lesz, melyet ügyekezéssel minél előbb kezemhez juttatni, hogy a' f. é. segély illetéket annál szívesebben megfizessék. Küldj 1 példányt a' Jogtudományi műszótárból is, mivel ehhez igényem is van, 's a' nagy Szótári illetékem' dolgozásánál használni is kívánom.

A' Csokonayról újabban kívánt datumokat egyenesst Csurgóról kellene szereznem, a' mi legalábbis 5-6 hétnyi időbe telnék; ha akkorra késő nem lesz, szívesen munkás lesznek benne. Irj már egyszer kielégítőleg, 's felelj mindenre. Ölel

barátod

SGyörgy

112.

Stettner György — Toldy Ferencnek

Pápa, Május' 15d. 1844.

Édes barátom!

Hogy lásd milly részvétellel viseltetem, folyvást, vállalatod iránt: íme ide zárva közlöm Csokonay' egy levelének hű másolatát, a' nálam lévő eredetivel, a' legnagyobb diplomatai pontossággal (még a' toll' hibáira nézve is), össze egyeztetve. Ámbár neked, ki az írók' orthographiai sajátosságait semmibe látszol venni, nem sok okod lehet ezen másolati hűséget méltányolnod. Áll az egész 3 negyedrétü levélből, Csokonay' félre ismerhetetlen kezével sűrűn tele írva; tartozott hozzá még egy negyedik levél is, 's hogy arra is több tételeknek kellett írva lenni, mutatják ezen töredék' végszavai: "Soha egyszer-egyszer" mellyek egy újabb eszmérei áttérést jelentenek. —

Figyelmeztetek, hogy ezen levél' egy része már az 1818d. Tud. Gyűjt. VI. + köt. 91-95 lapjain le van nyomtatva. De a' beküldő az eredetit bizonyosan soha sem látta; mert az a' 21 1/2 sor a' mit én veres ónnal huztam alá, 's a' mi Csokonai egyediségére igen jellemző, ott nem található, valamint nem, vagy elferdítve, sok egyéb is p.o. a' 95d. 1. 4-5 soraiban: "szobák" helyett "vásznak" 's a' tb. Levél volt-e ez, vagy emléklap; 's anyjához szóló-e (mint Clementis uram állítja)? vagy máshoz? nem tudom mivel benne megszólítás nincsen, a' berekesztő véglap pedig kezembe nem került.

Cs. Csurgón léte iránt már tettem lépést, 's mihelyt hírt veszek azonnal közlöm. Bár Te is illy kész volnál bizományim' teljesítésében. Isten velünk

Stettner György

Jóskának mondd-meg, hogy kész leszek segíni Történeti tárát; ha a' feltételekkel megismertet 's Rotteck, Schlosser, Thiers, Mignet munkáik' fordítását használhatja

György

[A + jelölt aláhuzás piros tintával Toldytól. A levélben jelzett Csokonai levelek itt nem találhatók.]

113.

Stettner György — Toldy Ferencnek | Kivonat |

Pápa, Jun. 2d. 1844.

Toldyék ismét tévesen küldték Pápára a Kisfaludy Társaság pártolóinak járandóság köteteit. Ezek kicserélését kéri, majd: "A' veled használat végett közlött Csokonaykat, azokkal együtt, miket több leveleimben sürgetve kértem, egy csomókba kötve, légy szíves Hartleben boltjába letenni... Csokonay iránt, Csurgóról, még választ nem kaptam; fogod venni, mihelyt megérkezik..."

114.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kedves Komám!

Kehidán Nov 30án 844.

Mericzky [?] Károly Ur ügyvédi pályára készül, 's azt mondja: hogy Te sokat segíthetnél rajta ha csak magán pecsédet alatt adnál is néki bizonyítványt a' proba tételről, mellyet előtted ki áll. — Barátom! én szivemből ohajtom hogy ezen szegény embernek törekvése sikerüljön, 's kérlek a' mit becsület 's kötelesség engednek, cselekedjed meg mellette 's érette. — Isten áldjon, igen sietve irok, már fél lábom a' kocsiban. — Komám asszonyt, 's a' kicsinyeket igen szívesen tisztelem. Mikor látogatsz meg családotol? már rég ohajtva várlak. Isten veled

hú barátod

Deák

[A levél címzése:] Tekintetes Stettner György Urnak

tiszt

Pápán

[Pecsét: Szalabér, idegen kéz írásával:] 12/2 44.

115.

Stettner György — Toldy Ferencnek | Kivonat |

[A levél alján:] Pápa, Decz. 12d. 1844.

A levél így kezdődik:

Itt küldök 400 szót a' nagy szótárból nekem osztottak közül. Ha isten segít a' többi is majd elkészítem. Hogy én, sem a' kiszedésben, sem a' kidolgozásban, nem szorítkoztam a' kizárólag osztályomat illető szókra, hanem a' philológiai osztályon

is könnyíteni igyekeztem: látni fogod a' Kifog, Kiköt, Kitesz, Kiváj, Kivon stb. cikkekből. Szívességet tennél vele ha megírnád: Sztrókay és Szlemenics tisztársaim hány cikket dolgoztak-ki?

Küldöm továbbá véleményeimet a' jogtudományi pályairatról, és az 1843d. jutalmazandó munkáról; Valamint engedelemkérő levelemet is, az elnöklendő Gróf Széchenyihez, 's magát a' pályairatot is.

A befejező rész a Kisfaludy Társaság helyi ügyeiről szól, majd az akadémiai kiadványok elküldését sürgeti.

116.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Z. Egerszeg 9br 15. 1845.

Kedves barátom!

Hollermayer Ur, ki kegyes szerzetbeli áldozó pap volt, de a' törvény engedelmevel az ágostai vallásra ment által, és néhai Skublics Aloyznak egykori szives barátomnak leányát vette nőül, a' törvényt akarja tanulni, 's magát a' törvényi pályán alkalmazni. Hozzád utasítottam én őtet, hogy kérjen Tőled utasítást tanácsot, tanulmányainak mikénti rendezésére nézve. Fogadd szívesen, és légy segítségére tanácsoddal: hogy hasznos polgár lehessen belőle. Isten veled! Julit Lilát Gyulát csókold helyettem, és szeresd hü barátodat

Deákot

[A levél címzése:] Tekintetes Stettner György

Urnak tiszt.

Pápán.

[Stettner írásával:] Jött Nov 26d. 1845.

[idegen kéz írásával:] 31/12 45.

117.

Stettner György — Toldy Ferencnek

Pápa, Decz. 13d. 1845.

Édes barátom!

A' napokban fog eljöni Pestről Szentmihályi Sándor jurátus ur, kit én úgy utasítottam, hogy indulása előtt pár nappal szóljon be nálad, nincs-e valami küldeni valód

hozzám? Kérlek tehát, hogy általa, ki különben is Bertha fiskális urnál föltalálható lesz, küldd-el:

- 1, a' Kisfaludy-társaság' Évlapját, magam és 4 pártoló számára.
- 2, az Akadémiai Értesítő' IVd. évének 4d. és 5d. Számait, mivel legközelebb Vinczétől, — igaz az én hibás emlékezetem következtében, — csak a' 6d. és 7d. számokat küldted hozzám.
- 3, a' Nemzeti könyvtár' II. folyamának 1, 2, 3, 4, és 10 füzetét; ha a Vinczétől hozzám küldött 5, 6, 7, 8, és 9 füzeteket, ne talán a' Csokonay' munkái között tett barátságos fáradságaimérti kedveskedésül szabad venne. Mert a' korábban hozzám küldött elsőbb füzetek 1 példányát, én hozzám még 1844d.' év nyarán, vissza küldöttem, Hartlebentől már előbb kapván eladásra példányokat.

Most olvasom a' Kisfaludy-társaság' pálya-Eposait, 's azokat, ha egyenes alkalmom nem akad, sub ligula, legfőlebb f. h. 23d. venni fogod.

Isten veled 's a' tieiddel!

Stettner György

[A levél címzése:] Tekintetes Tudós Schedel Ferencz

orvos-tudós és Tanár Urnak a'

Magyar Akadémia Titoknokának stb. 's stb.

Pesten

118.

Stettner György — Toldy Ferencnek

Pápa, Jan. 18d. 1846.

Édes barátom!

A' pályaműveket, hogy megvizsgáltatások késedelmet ne szenvedjen, még Deczember 25dikén elindítottam hozzád postán, róloki véleményemet pedig ide mellékelve van szerencsém küldeni.

SzentMihályi urtól küldött 3 's 4 füzetét a' Nemzeti Könyvtár II. folyamának, 's az Akadémiai Értesítő 4d. évfolyamából hiányzott számokat, köszönettel vettem; az 1ső és 2d füzet', ugyszinte az Évlapok Vd. kötete példányainak megküldése pedig leghamarabb megeshetik, ha azokat jól begöngyölve, adresse-om alatt, Geibelnek, olly utasításokkal fogod átadni, hogy Berger Pápai könyvtárosnak, ki őt a napokban, 's legfőlebb egy hét alatt, meg fogja látogatni, szolgálta kezéhez.

Isten áldjon meg téged 's a' tiedet. Üdvözöld Miskát, Jóskát, Gerőt 's a' tb.

barátod

Stettner György

119.

Stettner György — Toldy Ferencnek |Kivonat|

Pápán, Febr. 4d. 1846.

"A' víg Epósokat még Deczemberben, 's a' róloki véleményemet is, még Jan. 18d. elindítám hozzád postán; ..." — kezdi levelét Stettner, majd az ismételten kért, de meg nem kapott könyvek elküldését sürgeti.

120.

Fábián Gábor — Toldy Ferencnek |Kivonat|

Arad, nov. 3kán 846.

A levél eleje elszámolás bizományba átvett könyvekről. Eszerint "1840ban Horváth M. Ipar és Kereskedésből" kapott 10 példányt, eladott hatot, visszaküld négyet. "1842ben Kazinczy F. Leveleiből Kishez" kapott 10 példányt, eladott hetet, visszaküld hármat. "1843ban Nemzeti Könyvtár első 3 füzetéből" kapott 2 példányt, amit nem tudott eladni, s ezért visszaküldi. Mint "hivatalos és családi gondokkal elhalmozott 51 éves agglegény" alkalmatlannak érzi magát a bizományosi munkára, és hozzáteszi: a "küldött könyveket jó remény fejében hitelben kiosztogatom a' pénzt beszedni vagy elfelejtem, vagy nem birom 's magamnak kell másokért fizetőnek lennem..." Sárossy Gyulát ajánlja maga helyett. Végül kéri Toldyt:

1, Itt van egy Hillel nevű könyv Chorin Aron néhai aradi zsidó rabbitól — ezt mint tőlem az akadémia könyvtárának szánt ajándékot vedd át és ressignáld a' maga helyére.

2, Küldök Tocquville III. és IV. kötetéből 2 dupla velin példányt; egyiket tartsd meg magadnak, másikat annak idejében add át nevemben akadémiai elnök gr. Teleky ő nagymtgának. Az első két kötetből illy papiru példányt kaptatok tőlem — illő, hogy a' két utolsó is hasonló legyen. El is voltak régen számotokra készítve — de biz' én rólok egészen megfeledeztem. Az újra nyomott lapok is mellékelvék a' példányokhoz, hogy a' kötéskor helyökre iktathassátok.

3, Küldök még legközelebb kijött Neveléstanomból is számodra egy példányt.

121.

Stettner György — Toldy Ferencnek | Kivonat |

Pápa, Aug. 10d. 1847.

Küldi "a ide zárt « Szépészeti Értekezést » , mit azért sietek ezennel vissza küldeni, mivel most legközelebb következő Exameneink, 's azok elmultával Zalába és Somogyba teendő hosszabb utam miatt, egyáltalában nem érkezem annak nem csak bírálására, de még elolvasására sem."

Megkapott könyveket nyugtáz a továbbiakban, és ismét sürgeti azokat, "miket már többször ígértél". Majd hozzát teszi:

Még egy kérést. Az irodalom' röpke terményeiből, melyek ritkán találnak utat a' könyvkereskedésbe, ha többszörös példány kerül kezvedbe, tégy-el mindég egyet számomra, viszonzásul, vidékemben, én is fogok efféléket gyűjteni néked. Illyenek, mindenféle alkalmi iratok versben és prosában, predikatiok, iktatási beszédek, stb. stb. [...]

Erdélyi a' Szépirodalmi Szemle' 1ső félévét megküldötte; de nem a' 2dikát. Kérd-meg őt nevében, hogy küldözze ezután is; 's a' 2d. félév' számai mellé tegye pótlólag az 1ső félév' 2dik számát is, mit nem kaptam-meg, 's én neki az egész évfolyamot meg fogom fizetni. Mert ámbár elveitek az enyéimtől tetemesen különböznek is: kötelességemnek tartom az egyetlen kritikai lapot pártolni.

122.

Stettner György — Toldy Ferencnek | Kivonat |

[A levél alján:] Pápa, Sept 25d. 1847.

Ismét a Nemzeti Könyvtár elmaradt füzetait sürgeti, majd az Akadémia nagygyűlésének időpontjáról érdeklődik.

123.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kehidán Oct 5én 1847

Kedves Komám!

Miska már régen írt: hogy Komárom megyébe mennek Lórrival, 's onnan tudósít engem, ha jöhet e' hozzám is, és mikor jöhet. De mindedig tudósítást tőle nem vettem. Most már érik a' szőlő, sőt a' szüret is közelit, ha Miska vidéketeken van hozzátok el azt is Lórrival együtt, ha ott nincs, jöjj leg alább Te családostol, mert majd ki fogyunk a' szüretből. — Somlón úgy sem volna érdemes szüretet venni. — Küldöm tehát kocsimat 's elvárlak egész családostol.

Isten veled! Julit 's a' gyermekeket csókolom, 's vagyok hü barátod

Deák

[A levél címzése:] Tekintetes Stettner György Urnak

Pápán.

124.

Stettner György — Toldy Ferencnek |Kivonat|

[A lap alján:] Pápa, Decz. 15d. 1847.

Toldy becses küldeményeinek "csomóját" nyugtázza, majd hiányolja az ajándékba küldött "Sophoklesnek részemre szánt" példányát és a Nemzeti Könyvtár többször sürgetett füzetait, "mik nélkül elképzelheted az egész gyűjteménynek, mint csonkának, előttem nagy becse nem lehet..." "Sophokles' és Tacitus' eladás végett küldött 5 példányait el fogom árul-
tatni; de kérlek viszont téged hogy a' Kisfaludy-társ. Évkönyvei azon (tán 7d.) kötetét, mellyben Arany Jánosnak általam bírált költeménye, «az Elveszett Alkotmány» foglaltatik, küldd-meg részemre..."

125.

Deák Ferenc — Stettner Györgynek

Kedves Komám!

Szíves kérésem van Hozzád: Itt küldök 600 fl pénzt B. notákban. — Kérlek válts nekem aranyakat 100 darabot, a' hogy lehet, nevem alatt nem akarom, — holnap reggel hozd el.

hü barátod

Deák

[A levél címzése:] Zádor György Urnak

[Letörött piros pecsét kis részlete]

[Stettner írásával:] Pest, Aug. 8d. 1848. Zádor György

A SZÖVEGKÖZLÉS MÓDJÁRÓL

- 1.) A fiatal Vörösmarty barátainak egymás közti levelezése is – mint arról a bevezetőben szoltunk – csak töredékesen maradt fenn. Minden jel arra vall, hogy a levelezés jelentős része megsemmisült: Fábián Gábor nyilvánosan ki is jelentette, hogy a hozzáírt leveleket – közte Vörösmarty írásait – megsemmisítette. E töredékesség miatt törekedtünk arra, hogy Deák Ferencnek, Fábián Gábornak és Stettner Györgynek a MTA Könyvtár kéziratárában, az OSZK-ban és a Petőfi Irodalmi Múzeumban őrzött – 1848 előtti – összes leveleit legalább regisztráljuk. Az 1848 utáni leveleket figyelmen kívül hagytuk.
- 2.) A levelek egy részét teljes – illetve majdnem teljes – szövegükkel közöljük. Amennyiben ezekből valamit kihagytunk, azt a jegyzetekben külön megindokoljuk. A levelek másik részét csak kivonatos formában ismertetjük.
- 3.) A kiadvány előállításakor csak egy betűnagyság és betűtípus állt rendelkezésünkre, ezért a jobb áttekinthetőség miatt kétféle szedéstűkröt használtunk: a teljes levélközlést ill. a hosszabb, összefüggő levélrészleteket teljes szedéstűkörrel, míg a sajtó alá rendezőtől származó kivonatos összefoglalást és az azon belül levő néhány szavas idézetet, annak érzékeltetésére, hogy ez tájékoztató szöveg, nyolc betűhellyel kisebb szedéstűkörrel szedtük.
- 4.) Az egykorú teljes leveleket ill. az azokból vett részleteket és idézeteket betűhíven, a levélíró helyesírását teljes egészében visszadva közöljük.
- 5.) A teljes levelek közlésekor az olvashatatlan szöveget ill. a kihagyásokat [...] jellel tüntetjük fel.

- 6.) Ugyancsak [] -jelet alkalmazunk a levelek közlésekor a címzés, a datálás vagy egyéb a teljes levelekre vonatkozó sajtó alá rendezői megjegyzés kiemelésére.
- 7.) A kivonatosan közölt levelek esetében a következőképpen jártunk el:
- a) a levél küldőjének és címzettjének neve után két vastagabb vonal között jelezzük, hogy kivonat.
- b) A kivonatos közlésnél az eredeti szöveget kétféleképpen adjuk vissza. Egyszer: félmondatok, vagy néhány szóból álló idézet esetében idézőjelbe tesszük. A körülötte megírt sajtó alá rendezői közlés minden külön jelzés nélkül kisebb tükörben olvasható. Másodszor: hosszabb, egybefüggő levélrészletet teljes tükörben, idézőjel nélkül szedtük ki.

RÖVIDÍTÉSEK

k = kötet

l = lap (oldal)

MTA = Magyar Tudományos Akadémia

OSZK = Országos Széchényi Könyvtár

PIM = Petőfi Irodalmi Múzeum

JEGYZETEK

Az irodalomból és történelemből közismert személyekről nem szólunk, az idegen nyelvű betéteket nem fordítottuk le. Sajnos, a levelekben Jónéhány olyan személy neve fordul elő, akik semmiféle nevezetesebb szerepet nem játszottak, így róluk viszont nem tudunk adatokat összegyűjteni. Schedel Ferencnek mindig irodalmi nevét használjuk, Toldyként hivatkozunk rá. Stettner-Fenyéryval közös, jól ismert művét — Handbuch der Ungrischen Poesie I-II. k. (1827-1828) — minden említéskor külön nem jegyzeteltük meg. Ugyancsak jegyzet nélkül maradtak a könyvlisták, valamint a közismert irodalmi utalások (Ovid-Ovidius, Wertheri Levelek stb.) Közvetlenül egymás után előforduló jegyzeteket nem ismétljük meg.

1. levél

A kézirat lelőhelye: OSZK Levelestár.

No 4.: noha e levél a Fábián Gábor és Stettner György közti levelezés legkorábbi fennmaradt darabja, a jelzés arra utal, hogy az előző — legalább három — levél elveszett — Nappal Grúszt olvasom: Antonius Grusz Compendium iuris privati Hungarici (Pesthini, 1818) című művét. — Dávid: valószínűleg kávéházra utal. — Lilám: Thaly Julia, Stettner későbbi felesége, Thaly István Komárom megyei — csepi — földbirtokos és Sándor Eszter lánya. Testvérei: Lajos (Thaly Kálmán író apja), Ágnes, Károly, Róza, Antal, Dénes. A "Lila" név egyrészt Csokonai hatására és a levélíró erős irodalmi érdeklődésére utal, másrészt a költő komáromi tartózkodásának a Thaly-család környezetében fennmaradt személyes emlékeire vezethető vissza. — Zrinyi dolmányba...: utalás Fábián eposzíró terveire. — Károlynak: Thaly Károly Stettner, Fábián és később Vörösmarty barátja volt. — Romantice: romantikus szellemben. — myriász: tízezer.

2. levél

A kézirat lelőhelye: OSZK Levelestár.

Duka: Vas megyei község. Itt volt birtoka Stettner családjának. — Zsámboki: közelebbit nem tudunk róla. — Vásonyból: Nagyvázsony Veszprém megyei község. — Hyppolitusnak: a görög mondákban Theseus és Hyppolite amazon királynő fia, akit kocsijának megbokrosodott lovai hurcoltak halálba. — Phaeton: eredetileg a napisten neve. Később Heliosz fia, aki egy napra megkapta a Nap kocsiját, de nem tudta hajtani, gyengének bizonyult a lovak kézben tartásához, s miután majdnem tűzbe borította a földet, Zeusz villáma halálra sújtotta. — Neptun: a tengeristen szörnyeitől vadultak meg Hyppolitosz lovai. — Dohány Plantage: dohány ültetvény. — Erato: az erotikus költészet múzsája. — Bajában nem hagyják az

Istenek a Szeretőt, a Művészt és a hivat: Az utalás forrását nem találtuk. — Jákobi esztendőknék: a Biblia szerint Jákob húsz évet szolgált Lában két lányáért, Leáért és Ráchelért. — Plutus... Sclávja: az alvilág szolgája. — Hotyhay vagy Hotyky: Stettner és Fábíán baráti körébe tartozó rossz költő lehetett, bővebbet nem tudunk róla. — Venus Urania: a múzsák szerelmi istennője. — Venus Vulgivaga: Lucretiusnál a köznapi Venus mellékeve, a nép között kóborló, forgolódó istennő. Itt az emelkedett szerelemmel való szembeállítást szolgálja. — Verbungos Launával: toborzó kedvvel. — Bromius: helyesebben Bromiosz. Dionüszosz gyakori mellékeve. — Hypokrene: talán a Hipokraterion görög szó félreértése. Az ugyanis azt a lapos tálat jelenti, amire a görögök a bort vízzel keverő edényt állították. — Neodxion: új filozófus (?). — Jocus: a csintalanság, pajzanság istene. — Prof. Rummy: Rummy Károly György (1780-1847) tanár és író, ekkor a pozsonyi evangélikus gimnázium másodrektora. Kazinczy barátja, német és magyar újságok, folyóiratok rendszeres munkatársa. Nevezetes műve: Monumenta hungarica sermone nativa scripta, vagyis a magyaroknak magyar nyelven írt emlékezetes írásaik (Pest, 1815-1817) 3 kötet. — Symbolákhoz 's Hyeroglyphokhoz: jelképekhez és képes írásokhoz. — Az idézett vers: Kisfaludy Sándor Himfy szerelmeiből A kesergő szerelem IX. énekének 89. dala. — Apelles: ünnepelt, természethű festő Nagy Sándor korában. — Thomson: James Thomson (1700-1748) angol költő. Híres verses műve a Seasons (Évszakok), amely az ember és az évszakok viszonyáról szól. — Zacharia: Justinus Friederich Wilhelm Zacharia (1726-1777) német költő. — Vitéz: Csokonai Vitéz Mihály. Magyarra fordította Ewald Christian von Kleist (1715-1759) német költő Frühling című versét Tavasz címmel. — Fabchich: Fabchich József (1753-1809) költő és műfordító. Említett fordításai 1804-ben jelentek meg Győrben. — Archai: nem tudni, kire utal. — Laumenek: szeszélyek, kedvtelések (német). — Beregszászi: Beregszászi Nagy Pál (1750-1838) sárospataki tanár, nyelvész, a nyelvújítás ellenfele. Említett műve: Über die Ähnlichkeit der hungarischen Sprache mit den Morgenlandischen (Leipzig, 1797). — Eggenberger: Eggenberger József (? - 1850) pesti könyvkereskedő, aki 1802-től vezette a Wigand János által alapított üzletet. — Kis Ádám: Kis Ádám (1795-1838) irogató református lelkész, 1816-ban pápai tanuló, Stettner és Fábíán baráti körének tagja, 1824-től csepi lelkész. Több egyházi beszéde megjelent. — Márton: Márton József (1771-1840) író, szerkesztő. Említett műve: Német-magyar és a magyar-német szókönyv. Bécs, 1799/1800, 1803-1804 és 1807. 1813-ban kiadta Bécsben Csokonai Vitéz Mihály poétai munkáit, majd 1816-ban ugyanott Nevezetesebb poétai munkáit. — Márton: ez az utalás Márton Istvánra (1760-1831) a pápai kollégium híres tanárára vonatkozik. — Tamassa: Tamassa Pál Veszprém megye alszámvevője, aki 1833-ban kiadta Phaedruss meséinek fordítását, amiről Vörösmarty bírálatot írt. V. ö. Vörösmarty Mihály Összes Művei 18. k., 315-316. l. (Vörösmarty írása a Kritikai Lapok 1834. V. f. 55-64. l. jelent meg.) — Eneis: Vergilius műve, az Aeneis. — A megszabadított Jeruzsálem: Tasso műve. — Henrias: Voltaire műve, valószínűleg Péczely József id. (1750-1792) 1786-os fordítása, mert az eredeti címe: Henriade. — Hunnias: Pálóczi Horváth Ádám (1760-1820) Hunnias, vagy magyar Hunyadi, azaz ama híres magyar vezér Hunyadi János életének egy része, melyet a Virgilius Eneise formájába öntve négy sorú magyar strófákkal leírt, Győr, 1787. —

Zrinyi: Zrinyi Miklós (1620–1664) a költő, valószínűleg Szigeti veszedelem című művére gondolt. — Murányi Vénusz: Gyöngyösi István (1625? — 1704) Márssal társalkodó Murányi Vénusz (Kassa, 1664). — Oximel: ecetméz, mézecet. — Columela: Lucius Junius Moderatus Columela ókori mezőgazdasági író. A mezőgazdaságról szóló könyvét Fábián Gábor apja, Fábián József fordított le magyarra, és adta ki Pesten, 1819-ben. — Buzáséval és Kacskovicséval: közelebbit nem tudunk róluk, Buzás neve többször föltűnik a levelekben. — Nyéken: Fejér megyei falu. — Szilason: Komárom megyei község. — Cs-en: Csepén, Komárom megyében, Thaly Júlia falujában. — Testimoniálisokat: bizonyítványokat. — Varga Jancsi: talán Varga János vízépítő mérnökkel, Vásárhelyi munkatársával azonos, Vörösmarty levelezésében is előfordul a neve, Kiss Ádámmal, Nagy Dániellal, Oláh Jánossal Stettnerék diákkori barátja. — Csihi: Komárom megyei helyiség. — Dukai Malvinánk: Dukai Takách Judit (1795–1836) költő, Stettner rokona. — Circulus Inadraturájáról: nem sikerült megfejtenünk az értelmét. — praelectiokkal: előadásokkal. — Phaonjában: valószínűleg Faunjába — vidimáltál: látomásod volt. — Heraklit, Niobe, Biblis: Heraklitosz ókori filozófus, a folytonos mozgás hirdetője. Valószínűbb azonban, hogy Heraklészre gondolt Stettner, de nem világos, miért hivatkozik a könnyeire. Niobe a fájdalomtól kővé vált és állandóan könnyező nőalak. (Ovidius: Átváltozások, VI. könyv.) Biblis azaz Byblis Maendrosz és Cyanne nimfa lánya, aki testvérszerelmeért bűnhődik oly mértékben, hogy könnyeivé olvad szét, és Byblis forrássá válik. (Ovidius: Átváltozások, IX. könyv.) Nem világos, kinek a verseiről van itt szó. Mivel rendkívül gyengék, csak egyet közlünk mutatóba, a többi elhagytuk. — Szücs Lajos: közelebbit nem tudunk róla. — Tövisek és Virágokat: Kazinczy műve. — Halhatatlanság oszlopa: Nem tudjuk mire utal. — Moschosz: helyesen Moschosz Szirakuzából való ókori görög költő, többnyire Bion-nal, Theokritosz kortársával és utánzójával együtt adják ki. Moschosz és Bion pásztor idilljeit magyarra Vályi Nagy Ferenc (1765–1820) fordította és adta ki 1811-ben. — Bárczay Zulejkás könyvét: nem sikerült nyomára bukkannunk. — Czellből: Czeldömölkről. — K. Barátunk: talán Thaly Károly. — Náray: Náray Antal (1795–1870) író, akinek 1824-ben megjelent Mára vára című regényén Toldyék sokat gunyolódtak, de az Aurora rendszeresen közölte írásait. — Chartabianéjai: felhatalmazásai. — Pálffy Jancsi, Takács József Sámuel, Zmeskál Ur: bővebben nem tudunk róluk. A Takács-család Dukán és környékén volt birtokos, Stettnerrel és Berzsényikkel szoros rokonságban álltak. — Csatáritól: bővebbet nem tudunk róla. — +: Stettner betoldása. — Igaz Sámuel Zsebkönyve: 1821-ben jelent meg Bécsben. Az 1823-as Hébe, amire Stettner utal, Dukai Takách Judittól a következő verseket hozta: Málvina, Ninája bölcsőjénél, Klaviromhoz.

3. levél

A kézirat lelőhelye: OSZK Levelestár.

Bachus thyrsuai: helyesen thyrsos vagy thyrsus Dionüosznek és kísérlőinek (latinosan: Bachusnak) szőlőindákkal és borostyánnal átfont, felül fenyőtobozban végződő botja. — Avernum: kis tó Nápoly közelében, a római időkben bűzös kigőzölgései miatt itt képzelték el az alvilág bejáratát. — Saint Preux: J. J. Rousseau

Nouvelle Heloise-ának hőse. — Clarens: itt adja Júlia — Rousseau hősnője — az első csókot tanítójának, Saint Preux-nek. — amaranthjain: függőágyain. — Amathusz: Vénusz tiszteletéről nevezetes ciprusi helyiség.

4. levél

A kézirat lelőhelye: OSZK Levelestár.

5. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára Ms 4755/184.

D: Duka. — Nina: személyét nem ismerjük. — Gnidoszi ABC: Gnidosz azaz Knidosz görög város Kis-Ázsiában, az Afrodité kultusz központja. Itt állították föl az első mezítelen női szobrot, Praxitelész alkotását. Nyilván szerelmi ábácéről van szó. — Hrabovszky Ügyvéd Ur: gyakori szereplője a fiatal Stettner leveleinek, azt azonban nem tudtuk megállapítani, hogy a művelt család melyik irogató tagjáról van szó. Talán Hrabovszky Dávidról (1804-1860), akinek az 1826-os Aurorában két epigrammája jelent meg, majd Utirajzok Némethonban, s Keleti tenger körül láttott, s érzett életképek szerint címen két kötetes műve került ki Kassán a sajtó alól 1837-ben. Ő azonban túl fiatal volt ahhoz, hogy "Ügyvéd-Ur"-ként szerepeljen e levelekben. Az ugyancsak ismert Hrabovszky György (1762-1825), aki sokat írt a Tudományos Gyűjteményben, pedig lelkész volt. Akárcsak Hrabovszky Sámuel, Edvi Illés Pál és Kis János barátja. Lehet az említett ügyvéd a Soproni Magyar Társaság egykori tagjai közül esetleg Hrabovszky István vagy Pál is... — Szalay Benjámint: az álnév Kisfaludy Károlyt rejti. — Sz. Mihály hegyi Remetének: Kisfaludy Sándor regéje az 1823-as Aurorában (1-25 l.). — Tyran Poeta: Kisfaludy Sándor verse ugyanott (89. l.). — Gli Amori: Lásd: Pietro Metastasio: Opere, Tomo XIII. Padova 1811. 73-74. l. A többi olasz neveket nem sikerült Stettner olvasmányaival azonosítanunk. — Takács Márton és Péter: (gyakran az utóbbi viszi Stettner leveleit Pestre), valamint Somogyi úr közelebbről nem ismert, valószínűleg Stettnerrel — illetve Fábiánnal — rokonságban álló személyek. — K.: Kovacsóczy Mihály (1801-1846) az Aspasian című zsebkönyv kiadója. — Árpádia: az Aspasian egyik tervezett címe. — Szendi Luth. Pap: Gödör József (1795-1866) Laura címmel 1824-ben adott ki — alacsony színvonalú — két számot megért folyóiratot. — Takács Samu: közelebbit nem tudunk róla. — Praecindálván: felzaklatva. — Sz. Mihály nap: szeptember 29.

6. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára Ms 4755/185.

Sz. Mihály napja: szeptember 29. — Károltól Thaly Károly, lásd az 1. levél jegyzetét. — Náray: lásd a 2. levél jegyzetét. — Bohus: Dunántúlon is rokoni kapcsolatokkal rendelkező aradi földbirtokos család. Fábián később náluk kapott állást. — Hümeneum: nászdal. Talán Bohus János (? — 1883) Világosvár földesura és Szógyén Antónia házasságára írt üdvözlődalról van szó. Bohus János később országgyűlési követ, 1848-ban Arad megye főispánja volt. Kastélyában tárgyalt Görgey a cári csapatok képviselőivel, itt búcsúzott el tisztjeitől. — Kazinczynak: Kazinczy 1823. augusztus 31-én válaszolt Stettnernek részletes bírálatot adva verseiről. (Kazinczy levelezés XVIII. k. 396-398 l.). — Pap István: Pap István (1790-1864)

Veszprém megyei református lelkész és kantianus filozófus. — Gothus izetlen-ségek: utalás Kölcsey Ferenc Berzsenyi Dániel versei című híres kritikájára. (Tudományos Gyűjtemény 1817. VII. k. 96-105 l.) — Berzsenyinek egy Odája...: Felséges királyunk Keszthelyre várátásakor című ódája megjelent az 1826-os Aurorában (40. l.). — Szent Miklósynak: Szent Miklós Alajos (1793-1849) Kazinczy által különösen kedvelt klasszicista költő, Kezdetben a fiatalok is nagyon tisztelték, Toldy verset írt hozzá az 1823-as Hébében (198 a.). — Málvinához: Dukai Takách Judit. Lásd a 2. levél jegyzetét. Az Aspásiában nem a föl-sorolt versei, hanem a következők jelentek meg: A Hazához (41-42 l.). Az én magányom (112 l.).

7. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára Ms 4755/186.

Kisfaludy Károly: említett verse: Magányos sír (117-119 l.). — Vörösmartyban: ez arra utal, hogy még nem ismerte a költőt, s csak ekkor olvasta az Aurora 1824-es évfolyamában megjelent verseit. Ezek: A völgyi lakos (241-242 l.), A szánandóhoz (133-134 l.). — Czuczor Époszáról: az Augsburgi ütközet az 1824-es Aurorában jelent meg (69-107 l.). — Maróthy: Maróthy István (1799-1845) orvos és orientalista. A fiatal Vörösmarty barátja. — Fenyéry: Stettner később használt írói álneve. — Schlegel Wilhelm: August Wilhelm von Schlegel (1767-1845) romantikus német költő és kritikus. — Adeptus Secretariusai: kijáró tanácsadói. — Ság hegyi vár-omladék: Ság Vas megyei mezőváros melletti hegycsúcson lévő várom. Többen írtak róla, köztük Stettner. Ságbon volt plébános Kresznerics Ferenc szótáríró. — Árpádia: lásd az 5. levél jegyzetét. — Málvina: lásd a 6. levél jegyzetét. — Náray: lásd a 2. levél jegyzetét. — Recepisse mellett Franco: elismervény ellenében bérmentesítve. — Hafyzod: Fábrián Gábor fordítása Hafiz perzsa költő Divánjából Gházalák's Töredékek címmel Pesten jelent meg 1824-ben Trattner János Tamás betűivel. Részleteit közölte az 1824-es Aurora is. — Te is anynyira...: a levél vége hiányzik.

8. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára Ms 4755/187.

Elvirával: bővebbet nem tudunk róla. — Kisfaludy Végpartját: megjelent az 1824-es Aurorában (186 l.). — Tűnő életkor: u.o. 252 l. — Szalay műve: u.o. 183 l. — Péteri Takács Költeményeit: péteri és téti Takács József (1767-1821) műve a Költeményes munkák 1796-ban jelent meg. — Bestechemet: evőeszközömet. — Magyar Országai Revolutiók historiájával: az említett művet Bajza József is ekkoriban olvasta. Toldynak 1823. november 27-én írott levelében említi is latin címmel. A Bajza-Toldy levelezést sajtó alá rendező és jegyzeteit író Oltványi Ambrus szerint egy 1739-ben franciául megjelent mű latin fordításáról van szó, ami a XVIII. század végi és a XIX. század eleji Habsburg-ellenes magyar nemesség kedvelt olvasmánya volt. V.ö.: Bajza-Toldy levelezés 547 l. — Schedelnek Haramjából: Schedel-Toldy Ferenc lefordította Schiller Haramiák című drámáját, s "merész" nyelvi megoldásaival nagy botránnyal váltott ki. Utalás a Hasznos Mulatságok 1824. 8. számára és a Hazai és Külföldi Tudósítások 1824. január 28-i számára. — exorbitáns: eltérő,

különleges. — Thewerewkben: ponori Thewrewk József (1793–1870) költő, később Vörösmarttyék ellenfele. — Himfynket megtámadni: talán ponori Thewrewk József ezen sorai szólnak Kisfaludy Sándor ellen: "A' ki eléneklé forró szerelmeinek bájos tavaszát, szünjön meg többet irni, nehogy hideg dolgozásaival fiatal virágaira hideg dért hozzon" (Aurora, 1824. 276. l.). — küldöm Sonettjeim közül azt: Stettner-Fenyéry Gyula A' Sonett című versét végül az 1825-ös Hébe hozta (256 l.) — Hafyzodra: lásd a 7. levél jegyzetét. — Dugovich: többet nem tudunk róla. — Köccsére... Csepelre... Karádra: Somogy megyei községek.

9. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára Ms 4755/188.

Aurórákkal, Haramjakkal: az 1824-es Auroráról és benne Schedel-Toldy Ferenc Haramiák fordításáról van szó. Lásd a 8. levelet és jegyzetét. — Czuczornak... Eposzáért: Augsburgi ütközet. Lásd a 7. levelet és jegyzetét. — Horvát Endrét: pázmándi Horvát Endre (1778–1839) a kor kedvelt költője. Említett műve: a Török Bálint az 1824-es Aurorában (153 l.). — Gróf Majláth: Mailáth János (1780–1855) németül írta jórészt magyar tárgyú műveit. Sokat tett a magyar irodalom és a magyar népmesék megismertetéséért a német nyelvterületen. Kazinczy becsülte. A Sóbányák ugyanott jelent meg (49 l.). — Szalay: Kisfaludy Károly Különféléje ugyanott (204 l.) és a Sulyosdi Simon ugyanott (297 l.) jelent meg. — Kisfaludy Károly: a Véghpart és a Sonett ugyanott (186 l.). — Berzsenyi Odája: Felséges királyunkhoz... ugyanott (40 l.). — Verseghi: A Teremtés képe ugyanott (41 l.). — Töltényi Posonja: ugyanott (195 l.). — Makáry Caeciliája: Makáry György (1799–1836) az Aurorában gyakran szereplő költő. Említett verse ugyanott (279 l.) — Kovacsóczy Novellái: Iza ugyanott (169 l.) és Indulat hatalma ugyanott (255 l.). — Voltaire Henriádjának: lásd 2. levél jegyzetét. — Gróf Zrinyi Ádriai Syrenáját: Zrinyi Miklós említett műve 1651-ben jelent meg. — Clarensból: lásd a 3. levelet és jegyzetét. Itt nyilván Thaly Júlia otthonára, Cseppe utal. — Takács József Verseit: lásd a 8. levél jegyzetét. — Sándor István Magyar Könyvesházát: Sándor István (1750–1815) említett műve 1803-ban jelent meg Győrben. — Eggenbergernél: lásd a 2. levél jegyzetét. — Psüchéje: végső címe: Aspasia. — Gödör Laurája: lásd az 5. levél jegyzetét. — Edvi Illyés Pál (1793–1871) evangélikus lelkész. Halotti Mars-dal című verse megjelent az 1824-es Aurorában (129–130 l.). — Fárnek Dávid és Holéczy Mihály: Fárnek Dávidról bővebben nem tudunk, Holéczy Mihály (1795–1838) anekreoni verseket írt és kéziratokat gyűjtött. — Platthy Mihály: Plathy Mihály (1788–?) Bars megyei főjegyző, az 1820-as nemesi ellenállásának vezető alakja, írásait számos megye közgyűlésein fölolvasták, a nemesség széles köreiben terjesztették. A levélben itt következő latin nyelvű királyi dorgálás szövegét nem közöljük, mert hitelenségét nem tudjuk bizonyítani. — Majtény László: bővebben nem tudunk róla. A levélben olvasható latin szöveget most sem közöljük. — Náraynk: lásd a 2. levél jegyzetét.

10. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára Ms 4755/189.

Náraynk: lásd a 2. levél jegyzetét. — Deseriasd: Desericky József Ince (1702–1765) Desericii Initis ac Majoribus Hungarorum (Buda, 1748–1760) című öt kötetes,

magyarok őstörténetét tárgyaló művéről van szó. — Takács Józseféknél...: az említettekről bővebbet nem tudunk.

11. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára Ms 4755/190.

Trattner: Trattner János Tamás (1789–1824) nyomdász, a magyar nyelvű irodalom támogatója. — a Tudományos Gyűjtemény...: A Psüche, illetve végleges címén az Aspasia nem váltotta be Stettner reményeit, mindössze egy kötete jelent meg, a Tudományos Gyűjtemény viszont még sokáig fennmaradt. — Aeson: utalás Ovidius Átváltozások (Metamorphoses) című művének VII. könyvében — a Medea varázslata következtében — megfiatalodott Aesonra. — Bacsányi Faludynak fényes kiadása helyett: Bacsányi János: Faludy Ferencz életéről, s munkájáról, és a magyar versszerzésről. Pest, 1824. — Bacsányi Ossian fordításának első részletei a Kassai Magyar Museumban jelentek meg. — Herdernek criticus Erdejéi: Jochan Gottfried von Herder (1744–1803) Kritische Walder (1769). — Husvétutáni Terminusra: bírósági ülészakra. — Bajominak...: az említettekről többet nem tudunk. — Thaly Károly: lásd a 3. levél jegyzetét. — Clarensben: lásd a 9. levél jegyzetét. — Tháliát és Euphrosinét emnyrozta: a virágzás és örvendeztetés istennőit bámulta. — Cháriszok: gráciák, Zeus lányai, hárman voltak: Aglaia (an ünnepi ragyogású), Thalia (a virágzó) és Euphorosyne (az örvendeztető). — raisonirozások: okoskodásoknak. — Noszlopy Úrnak: közelebbit nem tudunk róla. A Noszlopyak Berzsenyi rokonságához tartoztak. — Pap István Ur: lásd a 6. levél jegyzetét. — Kovács József: Kovács József (1780–1809), híres-hírhedt költő, "rímkovács". Valóban Tót-vázsonyban született, de április 1-én. — Takács Péter...: az említettekről többet nem tudunk.

12. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára Ms 4755/191.

Bessenyei Sándor: Bessenyei Sándor (1784–1809), író, testőrtiszt. Lefordította Milton művét: Az elveszett paradicsom, Kassa, 1796. — Sándor István: lásd a 9. levél jegyzetét. — Leopoldi pesti vásárra: november 15-re. — Horvát Endre Urnak: lásd a 9. levél jegyzetét. Kisded költemények című versei csak 1832-ben jelentek meg. Korábbról a Zirc emlékezete ismert (1814), de költői híre messze szárnyalt.

13. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára Ms 4755/192.

Elvira: közelebbit nem tudunk róla. — Bárczay Tamás: lásd a 2. levelet és jegyzetét. — "a" toldott fülű Pegasus Írójától: A toldott fülű Dukai Pegazus Biográphiája Stettner műve. Lásd: PIM 4615/12. — ad aures amicissimas: baráti tudomásul vételre. — Bujdosó Vénuszt: Fábían készülő verses műve, amit azonban nem fejezett be. — Desericii Initis ac Majoribus Hungarorum: lásd a 10. levél jegyzetét. — magadat indemnisáld, a' Versatztban levő Besteckemet...: magadat kártalanítsd, kárpótold, a zálogban lévő evőeszközömet... — umsetzöld: tedd máshová. — Kovacsóczy: lásd az 5. levél jegyzetét. — ergo quietantiam prenumerálj: tehát nyugodtan fizess elő. — Hrabowsky Fiscalis Ur: lásd az 5. levél jegyzetét. — az öreg

Trattner: Trattner Mátyás (1745–1828) német nyomdász család Pesten letelepedett tagja, Trattner János Tamás apja. Az idősebb Trattner János Tamás (1717–1798) bécsi nyomdász, akinek Pesten is volt nyomdája és könyvkereskedése, 1789-ben átadta azokat keresztfiának, ifjabb Trattner János Tamásnak. Az üzletet kezdetben, majd fia kori halála (1824. március 24.) után Trattner Mátyás vezette. Tőle örökölte veje, Károlyi István ügyvéd. Lásd még a 11. levél jegyzetét. — Laune: kedv, szeszély. — Hébe: az 1824-es Hébébe — mások mellett — írt Kazinczy, Szemere Pál, Teleki József, Dessewffy József és Kölcsey. — a' Váró Leány: újabb címe A lyány dala. 1821-ben jelent meg Igaz Zsebkönyvében. — A' magányos sír: Kisfaludy Károly verse, lásd a 7. levél jegyzetét. — Szellő: Kisfaludy Károly verse (1824-es Aurora, 47 l.). — A' megbosszult hitszegő: Kisfaludy Sándor regéje (1824-es Aurora, 1–39 l.). — Augsburgi ütközet: lásd a 7. levél jegyzetét. — Szalay Benjámín: Kisfaludy Károly álneve. — Péteri Takács: lásd a 8. levél jegyzetét. — Sándor Könyvesházát: lásd a 9. levél jegyzetét. — Náray: lásd a 2. levél jegyzetét. — Buzás: többet nem tudunk róla.

14. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára Ms 4755/193.

Takács Márton: többet nem tudunk róla. — Péteri Takács: lásd a 8. levél jegyzetét. — Laura: Gödör József folyóirata, lásd az 5. levél jegyzetét. — Compilatió-nak írója: nem tudjuk, kire utal. — Csobáncz... Tátika: Kisfaludy Sándor regéi. — Malvina: Dukai Takách Judit, lásd a 6. levél jegyzetét. — Thaly Károly: lásd a 2. levél jegyzetét. — az Aspasziának: Barátság és Szerelem, fordítás Tassoból. — Kis Ádám: lásd a 2. levél jegyzetét. — actualításban van: ideiglenes lelkeszi állásban. — Mimilis Sonettet: mivel Stettnernek egy ilyen versét mi is ismerjük, feltehetően a Thaly-család előtt akarta szerzőségét letagadni. A vers címe egyébként H. Clauren regényére utal, amit Fábián Gábor magyarra fordított. — evincalni: tulajdonítani. — Somsich somogy megyei alispán: Somsich Miklós (1784–1870) az 1832/36-os országgyűlés sokat vitatott képviselője, akit ekkor neveztek ki alnádorrá. — Gróf Cziráky: Cziráky Antal Mózes (1772–1852) országbíró, törvénytudós.

15. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/1.

a' költők szerelméről Vörösmartyval...: lásd Deák Kehidán Julius Gán 1826. keltezésű levelét Vörösmarty Mihályhoz. (Vörösmarty Mihály Összes Művei. Sajtó alá rendezte Brisits Frigyes. 17. k. 142–145 l.). — Csörgei Codicilusát: Pukánszky Béla erről a következőket írta: "Csörgey a Fáy Friss Bokréta című gyűjteményében (1818) megjelent Különös testamentum című novella hőse, A "codicilus" pótvégrendelet, melyben Csörgey fiát arra inti, hogy a jó házasság csak a kölcsönös házassági türelmen alapulhat". (Itk 1936, 26. k. 305–318. l.). — Bátyámnak regéji: Deák Antal regéinek kiadásán Vörösmarty és Stettner buzgólkodtak. Noha Stettner 1825. augusztus 22-én olyasmit írt Kazinczynak, hogy a mű kinyomtatását a cenzura engedélyezte, ismeretlen okból mégsem jelent meg. (Kazinczy Levelezése XIX. k. 392 l.) — Csontosról: Csontos István (1787–1831) Vörösmarty, Deák és

Fábián barátja, később aradi ügyvéd. Több írása megjelent a Felső Magyar Ország-
gi Minervában, valamint önálló kötetben: Ki-ki a maga szerencsésjének kovácsa,
Kassa, 1830. Szép-nem ügyvédje... Kassa, 1830. Versei csak kéziratban marad-
tak fenn. — Gróf Szapáry Péter-nek özvegye: többet nem tudunk róla, noha Nagy
Iván négy korabeli Szapáryné is számon tart (Szapáry Józsefné báró Orczy Anna,
Szapáry Sándorné gróf Apponyi Fanni, Szapáry Antalné, gróf Keglevich Augusztá,
Szapáry Ferencné Almássy Róza.).

16. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-104.

Tretternek: később Jány György (1804-1875), Vörösmarty barátja, aki sokat for-
dított németre. — Kölcseynek ezen dalát: Esti dal. Cseke, 1824. március.

17. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4713/334.

Dankó Ur: Dankó János (1794 ? - 1836) Arad megye levéltárosa és táblabírája,
akinek több írása megjelent a korabeli folyóiratokban. — Homonna völgyében...
Tündér völgyben: Vörösmarty művei. — Sziszeki győzelem: pázmánci Horvát End-
re A sziszeki győzelem című műve az 1827-es Aurorában jelent meg (1-35 l.). —
Eltében és a' Csákányi Vér-menyekzőben: az 1827-es Aurorában jelent meg Kis-
faludy Károly Elte című "romános költeménye" (115-128 l.) és Kölcsey Csákányi
Vérmennyekzője (67-78 l.) — Tollagi Jónás: Kisfaludy Károly elbeszélésének a hő-
se. — Szenvey: Szenvey József (1800-1857) szorgalmas író, az Aurora szóbanforgó
kötetében több fordítása jelent meg. — Teleki és Tessedik: Teleki József gróf
(1790-1855) az Akadémia első elnöke, történettudós. Tessedik Ferenc (1800-1844)
a híres gazdasági író, Tessedik Sámuel fia. Apponyi Antal titkáráként sokat uta-
zott ügyvéd. Utikönyve: Tessedik Ferencz utazása Franciaország déli részében
(Pest, 1831). — Bácskai Dal: Vitkovics Mihály (1778-1829) Bácskai népdal az 1827-
es Aurorában (262-263 l.) — Sédél darabjai: Schedel-Toldy Ferencnek a következő
művei jelentek meg az 1827-es Aurorában: A kegyeshez (91-92 l.), Katona-
dal (261 l.). — Kovács Tamás: Kovács Tamás (1783-1841) író, a keleti nyelvek tanára
Pannonhalmán. — Kis Károly: Kis Károly (1793-1866) katonatiszt, akít Kisfaludy
Károly vont be az irodalmi életbe. Az Aurorában, Hébében, a Tudományos Gyűj-
teményben jelentek meg versei, cikkei, beszédei. 1843-ban Hadi műszótárt adott
ki. — Cuprumok: rézmetsetek. — Stettner recenseálni fogja: megjelent a Tudo-
mányos Gyűjtemény 1827. I. kötetében (69-98 l.). — Minervában: A Felső Magyar
Országgi Minervában Fábiánnak több írása jelent meg, az 1827-es Auroráról azon-
ban nincs bírálata a folyóiratban.

18. levél

A kézirat lelőhelye: OSZK Levelestár

a' mult hónap 11kén írtál: Stettnernek ez a levele is elveszett. — hosszú utazás-
ra indulni: Stettner e szándékát meg is valósította, Vörösmartyval meglátogatták a
dunántúli írókat és Deákot. (Lásd a további leveleket.) — Pesten nem leszsz: an-

nak, hogy Stettner elhagyta Pestet, két másik oka is volt — útitervén kívül —: felesége betegsége, amit Toldy gyógyított; és anyagi gondjai, mivel semmiféle kenyérkeresete nem volt a városban. — Kiadandó könyvedre: Handbuch der Ungrischen Poesis (Schedel-Toldy Ferencsel közösen). — Csekőről: bővebbet nem tudunk róla. — Sándor Könyvesháza: lásd a 9. jegyzetet. — az Élet és Literatura...: a Kölcsey-Döbrentei levélváltás az 1827-es II. kötet hetedik számában jelent meg (87-134 l.). — Miskát: Vörösmartyt. — Sichert: Szicher József pesti ügyvéd volt. — Trettert: lásd a 16. levél jegyzetét. — Paziazsi: Paziazsi Mihály (? - ?) író, fordító, Vörösmarty és Bajza közeli barátja. 1822-ben Toldy tanította magyarra.

19. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-104.

Vörösmartyt...: Vörösmarty végül néhány nap múlva megérkezett. — Wagner Collectantáját: Wagner Károly (1732-1790) jezsuita történétíró. Említett műve: Collectanea geneologico-historica (a kihalt nevezetes családok ismertetése) Pest, 1802. — Liszthy: Liszty László (1628-1663) versei szerepelnek a Handbuch első kötetében. — Trettert 's Paziazsit: lásd a 16. és 18. levelek jegyzeteit.

20. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-104.

Vörösmartyinkkal: lásd az előző két levelet. — Tanóság versfejek az Vitézeknek: Balassi Bálint említett versét a Tudományos Gyűjtemény 1817. X. k. közölte (76-77. l.). — Istvánffy: Istvánffy Miklós (1535 ? - 1615) történétíró. Az idézett mű Pázmány Péter kiadásának az utánnomása: Nicolai Istvánfi Pannonii historiarum de rebus ungaricis libri XXIV. — Rimai: Rimay János (1573-1631). A Bocskaihoz tartozás kérdéséről lásd Nagy László tanulmányát: It 1983. 4. szám 318-339 l. — Paziazit: lásd a 18. levél jegyzetét.

21. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-104.

Endrét: pázmándi Horvát Endrét. Lásd a 9. levél jegyzetét. — Károlunknak: Kisfaludy Károlynak. — Budai Polgári lexikona: Budai Ézsaiás (1766-1841) tanár, író. Említett műve: Polgári Lexikon, magyar történelmi családok tára, 1-3. k. Nagyvárad, 1804-1805. — Miskánkkal: Vörösmartyval.

22. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-104.

Pápayt: Pápay Sámuel (1770-1827, május 31.) irodalomtörténétíró, pápai tanár. Legismertebb műve. A magyar literatura esmérete (1808). — Vitkovics és Benyovszky: Vitkovics Mihály (1778-1829) író, fordító, ügyvéd, háza a korabeli magyar irodalom egyik központja volt, ahol a fiatalok is megfordultak. Társa talán Benyovszky Zsigmond (1798-1873) később akadémikus, közgazdasági író. — Toldy' recenziójit: Aesthetikai Levelek, Önálló kiadványként: 1827. A harmincegy levél Vörösmarty epikus műveinek (Zalán futása, Cserhalom, Tündérvölgy, Eger) elemzése és hangsúlyos méltatása. — Kézikönyv: Handbuch... — Károlunknak: Kisfaludy Károlynak. —

Bártfayt: Bártfay László (1757-1858) ügyvéd, író, később akadémikus. Háza a harmincas évektől a pesti irodalmi élet központja lett, Vörösmarty, Bajza, Toldy mindennapos vendégei voltak. — Horvát Endre: lásd a 9. levél jegyzetét. — Vörösmarty levelét: lásd Vörösmarty Mihály Összes művei. Sajtó alá rendezte Brisits Frigyes. 17 k. 173-174 l.

23. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-64.
Aesthetikai levelei: lásd a 21. levelet és jegyzetét.

24. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-104.
...levelét: elveszett. — Tretttert, Paziazit: lásd a 16. és 18. levél jegyzetét. — Szemere és Fáy: Szemere Pál és Fáy András. — Horvát: Horvát István (1784-1846) az irodalom új nemzedékére nagy hatással volt történetíró. Nem tudni, melyik művére utalt Stettner. Talán A magyarok, mint Agarenusokról (Pest, 1828) címűre.

25. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/2.

26. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-64.
...Vörösmartynak: V. ö. Fábián Gábor — Vörösmarty Mihálynak, Világos 17ik Aug. 1827. (Vörösmarty Mihály Összes Művei, Sajtó alá rendezte Brisits Frigyes. 17. k. 175-177 l.). — A' Kézi-könyv' szerű: A Handbuch. — Tretttert és Paziazit: lásd a 16. és 18. levelek jegyzeteit.

27. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/3.
Ország Gyűlésnek Diáriumára és Actáira: azaz kinyomtatott Naplójára és határozataira. — Diligencen: postakocsin.

28. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-104.

29. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-64.
Ungrische...: itt a magyar anyanyelvű Fábiánnak bizonyára igaza van a németnek született Schedel-Toldyval szemben. — Pócsy: cserkeszfalvi Pócsi (Pótsi) András (1740-1812) alkalmi versek szerzője. — Péczei: Péczely József (1750-1792) költő, műfordító, a Mindenés Gyűjtemény kiadója és szerkesztője. — Mátyási: Mátyási József (1765 ? - 1849) provinciális verselő. — Gyöngyösi János: Gyöngyösi János (1741-1818) művelt lelkész, már Ráday és Kazinczy által rossznak minősített verselő. — Dugonics: Dugonics András (1740-1818) piarista tanár, regényíró, népszerűsége és hatása kiemelkedő volt. — Gvadányi: Gvadányi József (1725-1801)

lovas tábornok, jelentős költő. — Liszi: lásd a 21. levél jegyzetét. — Édest: Édes Gergely (1763-1847) a leoninusairól híres és népszerű költő. — ifju Kovács József: Kovács József (1780-1809), a "rimkovács", híres-hirhedt költő. — Terhest: Terhes Sámuel (1784-1863) népszerű dalok szerzője. Az itt kifejtett véleményében nyilatkozik meg Fábiánnak a református kollégiumi verselés által befolyásolt konzervatív ízlése. Ez régimódi felekezeti (református) verselő irodalom egyik utolsó védelmi-átmentési kísérlete. Toldy a maga álláspontját ezzel kapcsolatban már a Tudományos Gyűjtemény 1826. X. kötetében (9 l.) kifejtette.

30. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/4.

Shakspeare Szinjátékait: a drámaíró nevének írása sejteti, hogy valamelyik német kiadásról van szó. — Diáriumát és Actáit: lásd a 27. levél jegyzetét. — Conversations Lexikon: Wigand Ottó (1795-1870) kassai, pesti, majd 1832-től lipcsei könyvkereskedő és kiadó Ersch és Gruber Allgemeine Encyclopedie der Wissenschaften und Künste című lexikonjának 12 kötetes magyar kiadását tervezte. Itt azonban inkább a Der grosse Brockhaus. Handbuch der Wissens in 20 Banden. Konversations Lexikon, Leipzig, 1827-1830. német nyelvű kötetéről lehet szó.

31. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-64.

Aesthetikai Levelek: lásd a 22. levél jegyzetét.

32. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/5.

Szegedy Ferencz: többet nem tudunk róla. — Szekeressy Antal: többet nem tudunk róla. — praenumeratio: lásd a 30. levelet. — Schlegel Dramaturgiáját: August Wilhelm von Schlegel (1767-1818) említett műve Vorlesungen über dramatische Kunst und Literatur (Heidelberg, 1809-1811).

33. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/6.

Conversations Lexicon: lásd a 30. levél jegyzetét. — Aest. Leveleket: lásd a 25. levél jegyzetét. — Verbóczit, Husztit: Verbóczy István (1458 táján - 1541) a híres Hármaskönyv, Opus Tripartitum juris consuetudinarii in clyti regni Hungariae szerzője; Huszti András (1700 táján - 1755) erdélyi tudományos író, Művei: De Christo primogenetio (Frankfurt, 1728) Jurisprudentia hungarico-transilvanica (Nagyszeben, 1742), Commentarii de rebus Hunnorum (?). — Trattner: lásd a 13. levél jegyzetét. — Landerert: Landerer Lajos (1800-1854) 1824-ben vette át az 1724/27 óta családi tulajdonban lévő budai nyomdát és jóval később alapított pesti könyvkereskedést. Később Heckenast Gusztávval társult. — Vebert: Weber Simon Péter (?) pozsonyi nyomdász. — Streibigot: Streibig Leopold győri nyomdász család-tagja. — Vosz: Handbuch der neuesten Staaten Geschichte Europas für denkende beobachter: Kézikönyv... gondolkodó megfigyelőknek. — Döbrögi Ur: utalás Fazekas Mihály

Lúdas Matyijára. — Auscher és Kuharovics: az utalást nem tudtuk megfejteni. — Curiális praxishoz: felsőbb bírósági gyakorlathoz.

34. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/7.

Convers. Lexiconra: lásd a 30. levél jegyzetét.

35. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/8.

Bertalan Vincze: többet nem tudunk róla. — Szapáry grófné: lásd a 15. levél jegyzetét. — Conversations Lexiconnak: lásd a 30. levél jegyzetét. — Martyt: Vörösmartyt.

36. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-64.

Frithiof: valószínűleg Esaias Tegner (1782-1846) Frithiofs Saga című svéd nemzeti eposzának L. Schley által készített német fordításáról van szó. Magyarul a Koszorú 1828-as évfolyama közölt belőle részleteket Fábián fordításában. (V.ö. Vörösmarty Mihály Összes Művei. Sajtó alá rendezte Brisits Frigyes. 17. k. 423 és 434 l.) — Bohus Urtól: lásd a 6. levél jegyzetét. — Aestheticai Levelek: lásd a 22. levél jegyzetét.

37. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/9.

Országos Gyűlési Diáriumot, actákkal együtt, és Schlegel Dramaturgiáját: lásd a 27. és 32. levelet és jegyzeteit. — Bencsik Repertoriumának: Bencsik József (? - 1827) törvénytudós, Repertorium juris publici et crimilanis hungarici, Pressburg, 1821. — Bitnitz és Szalay munkáiról: Bitnitz Lajos (1790-1871) említett műve: Nyelvbeli előadás tudománya (1827), amiért Marczibányi-díjat kapott. Szalay Imre (1787-1848) művei közül vagy a Sermo de morali educatione (Buda, 1827), vagy A magyar nyelvtudomány rövid foglalata (Pest, 1828) címűre gondolt Deák. — Ossterhuber József: Deák Klára férje. — Szapáryné: lásd a 16. levél jegyzetét. — Bertalan Vincze: többet nem tudunk róla. — Conv. Lexicon: lásd a 30. levél jegyzetét.

38. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/10.

Ossterhuber József: lásd a 37. levél jegyzetét. — Repertorium Juris Bencsikianum: lásd a 37. levél jegyzetét. — Instructio pro conscriptione regnicolari: az országos összeírás utasításai. Az 1790-es országgyűlésen elhatározott, 1827 és 1832 között megvalósuló, az adózás, a katonaaállítás, a jog, a bányászat, a kereskedelem, a közoktatás és az urbér kérdéseinek fölmérésére és javaslatok kidolgozására szolgáló rendszeres munkák (operatumok) első szakasza. — Urbarium et Instructio pro exequentibus mestibus: urbarium és végrehajtási utasítása. — Hübner lexiconát Fejér fordítása szerint: Mostani és régi nemzeteket, országokat, tudományokat, városokat stb. ismertető Lexicon. Pest, 1816/17. öt darab. — Bertalan Vincze:

többet nem tudunk róla, többször előfordul. — Convers. Lexiconbol: lásd a 30. levelet és jegyzetét. — Katonának Critica Historiáját: Katona István (1732-1811) történetíró említett műve: *Historia critica primorum Hungariae durcum* (Pest, 1778) és *Historia critica regum Hungariae*. 42 tomuli in 44 partibus (Pest, Pozsony, Kassa, Buda, Kalocsa, Kolozsvár, Vác 1779-1817). — Fesslernek Historiáját: Fessler Ignác Aurél (1756-1839) történetíró fő műve: *Die Geschichte der Ungarn und ihrer Landsassen* 10 kötetben (Lipcse, 1812-1825).

39. levél

A kézirat lelőhelye: OSZK Levelestár.

E Fáy Andrásához szóló levelet azért vettük föl, mert jól szemlélteti Stettner fontos szerepét — egyrészt Vörösmarty érdekeinek képviselőjében, helyette való megszólalásokban; másrészt azt is, hogy az ekkor még szoros Vörösmarty-Stettner barátság és az ugyancsak szoros Bajza-Toldy viszony e két fél közötti nézeteltérések is magában foglalt. Ilyen nézeteltérés volt az idősebb írókhoz való viszony kérdésében, amit Bajza és Toldy éleztek ki, Vörösmarty és Stettner csökkenteni igyekeztek. — Aesth. Levelek: lásd a 22. levél jegyzetét. Toldy félreérthető megjegyzést tett itt Fáy féltékenységére.

40. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/11.

Conversations Lexicon: lásd a 30. levél jegyzetét. — Vörösmartink szerkesztője lett...: Vörösmarty 1827 végén, 1828 elején vette át a Tudományos Gyűjtemény szerkesztését. — Jankovics: Jankovich Miklós (1773-1848) régiségbúvár, gyűjtő, több könyve is megjelent. — Szenvey: lásd a 17. levél jegyzetét. Családi neve Kvicsola József. — Bátyám: Deák Antal. — Regnicolaris Conscripctio: utalás az 1832/36 országgyűlés előkészítésére. Lásd a 38. levél jegyzetét.

41. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/12.

Valter Scott által ki adott Napoleon életére: Walter Scott (1771-1832) 1827-ben adta ki Angliában Napoleonról szóló művét. Az, hogy itt az eredeti angol, az 1827/28-as zwickau német kiadásról vagy esetleg Thaisz András tervezett Scott-fordításainak egy meg nem valósult kötetről van-e szó, tisztázhatatlan. (Elképzelhető, hogy e rendkívüli érdeklődést kiváltó mű magyar fordítása is elkészült, de nem tudunk róla.) Walter Scott műveinek magyar fordítása az Ivonhoe kiadásával kezdődött 1829-ben. — Conversations lexiconból: lásd a 30. levél jegyzetét. — Fessler: lásd a 38. levél jegyzetét.

42. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-64.

Az Aradi Gyűlésből: Czuczor Gergely ekkor megjelent műve. — Restaurátiók: megyei tisztujtásunk. — Commisiós új könyvekkel: bizományban árult új könyvekkel. — vehitentiája: szállítója. — az Augsburgi ütközetben: Czuczor korábbi, az 1824-es Aurorában megjelent műve. — Károllyal: Kisfaludy Károllyal. — pályafuttatásra: lóversenyre.

43. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-64.
Subscribensek: aláírók.

44. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára Ms 4755/194.
Török Gábor: többet nem tudunk róla. — Conversations Lexiconod: ugyanaz a kiadás lehet, amiről Deák ír. Lásd a 30. levelet és jegyzetét. — Kazinczy Július'elején...: Kazinczy július 16-án már biztosan otthon volt, ekkor írt Toldynak és Bártfaynak is. (V.ö. Kazinczy Levelezése XX. kötet 520-522 l.). — ...hölgye halála felett: Szemere Pálné Szemere Krisztina (1792-1828) Képlaky Vilma néven maga is írt, 1828. március 26-án halt meg. — Paziai és Bajza censurára: ügyvédi szigorlatra. Lásd a 18. levél jegyzetét. Bajza=Bajza József. — Schedel pedig rigorosumra: orvosi szigorlatra. — Tretter: lásd a 16. levél jegyzetét. — a' gyűjteménnyel: a Tudományos Gyűjteménnyel. — kis Lilám: Stettner lánya, Stettner Júlia. — Tollagi: Kisfaludy Károly elbeszélésének a hőse. — Vargha Jancsi: lásd a 2. levél jegyzetét. — exmissio: elkésznek kihelyezés. — Kerekest: többet nem tudunk róla.

45. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-64.
Czuczor Épószáival: a 42. levélben említett Aradi gyűlés.

46. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára Ms 4755/195.
Miskának ezen művét: Vörösmarty: Szilágyi és Hajmási. — Kemendvár recenziója: a Tudományos Gyűjtemény 1828. VI. számában (101-113 l.) jelent meg az "u" betűjeles magasztalás, majd az 1828. VII. kötetben (124-126 l.) Stettner "Igazítás"-a. Lásd még a Felső Magyar Országi Minerva 1828. XII. kötetét (1195-1197 l.). — A' regeirő Császár: Császár Ferenc (1807-1858) költő, novellista, műfordító, jogi író. — Gróf Draskovicsnál informator: talán Draskovics János (1770-1856) politikus, az illir mozgalom egyik vezére. Császár akkor lehetett Draskovics alkalmazottja, amikor Zágrábban volt joghallgató, de részleteket kapcsolatukról nem tudunk. — Halász Miklós: Halász Miklós (1779-1841) Arad megyei szolgabíró, a Dunamelléki egyházkerület ülnöke. — Szilassy főispán ur: Szilassy József (1755-1837) 1824-től Zemplén, 1828-tól Torna megye főispánja, később koronaőr. — Terhes: lásd a 29. levél jegyzetét. — Márjássyt: talán Márjássy András (1759-1894) táborszernagy, talán a népes család más tagja. — B.Vay: Valószínűleg Vay Miklós (1802-1894) zempléni megyei tisztviselő, később országgyűlési követ, 1831-ben kolera-biztos, neves szónok. — Dokust: zempléni főjegyző, v.ö. Kazinczy Levelezése 22.k. 477 l. — Palóczyt: többet nem tudunk róla. — A' Minervától: Felső Magyar Országi Minerva 1825-1836 között Kassán — jórészt Dessesffy József közreműködésével — megjelenő negyedéves folyóirat. — Ellingerrel: Ellinger István 1811 és 1844 között vezette az apjától örökölt kassai nyomdát. Az írókkal sok vitája volt. — Dessesffy

József (1771-1843) író, politikus, Kazinczy közeli barátja, a reformkor előkészítésének egyik ellentmondásaival együtt jelentős alakja. — Dulházy: Dulházy Mihály (1786-1856) Dessewffy József titkára, író, a Felső Magyar Országai Minerva szerkesztője. — Werferrel: Werfer Károly bécsi, majd az 1820-as évektől kassai nyomdatulajdonos. — Balázs János: közelebbit nem tudunk róla. Talán a Perczel-rokonsághoz tartozó Balázs István nógrádi főjegyző családjából származik. — Sréter: Sréter János (1806-1842) 1826-ban tett ügyvédi vizsgát, később nógrádi alispánná választották. Sok nyelvet beszélt, fordított írt. — vnot: vice notarius (aljegyző) — Kubinyi Ágoston: Kubinyi Ágoston (1799-1873) természettudós, ekkor szolgabíró, 1843-tól a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatója, J.: járás — Zipser gróf: nem tudtuk azonosítani. — Hubert plébános urnak: többet nem tudunk róla. — ad usum: használatra. — Ponori Thewrewk: lásd a 8. levél jegyzetét. Ekkor már szemben állt az Aurora-körrel. Az említett festő Manschgo János (1800-1867), akivel Thewrewk egy írókat ábrázoló képsorozatot tervezett.

47. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára Ms 4755/196.

A' Marczibányi Jutalomkérdések: Marczibányi István (1752-1810) királyi biztos, alispán, udvari tanácsos — több más alapítvány mellett — 50 000,-forintos tőkével létrehozta a Marczibányi Intézetet magyar tudományos és szépirodalmi művek jutalmazására. A huszas években az évenkénti jutalmak kiosztása nem ment zavar-talanul. 1828-ban több évre visszamenőleg osztották ki a jelentős pénzüsszeggel járó elismeréseket. Stettner információinak megfelelően. — Rupprechtel: Rupprecht János festő, rajzoló 1827-től sokat dolgozott Pozsonyban, Balatonfüreden, majd Pesten, ahol le is telepedett 1842-ben. — Bajza' igen derék Értekezésének: Az epigramma theoriája. Tudományos Gyűjtemény. 1828. VII. k. 24-61 l. — Paziazi: lásd a 18. levél jegyzetét. — Ponori Thewrewk: lásd a 8. levél jegyzetét és az 50. levelet. — Dr. Forgót: Forgó György (1787-1835) 1816-tól Pest megye főorvosa, a fiatal írók barátja. — Bosnyák könyvkötő: többet nem tudunk róla. — Prof. Márton István: lásd a 2. levél jegyzetét. — Oroszy: többet nem tudunk róla. — Pap Gábort: talán inácsi Pap Gábor (1791 - ?) helytartótanácsi titkár. — Huszár Károlt: többet nem tudunk róla.

48. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/13.

Miskát: Vörösmarty. — Malatinszky Ferencz: 1839-ben Zala megyei főszolgabíró.

49. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/14.

Malatinszky: lásd a 48. levél jegyzetét. — Németujvár: (Vas megye) a Batthyány-család birtoka volt. — Sényi Titoknok Urnak: többet nem tudunk róla. — Sibrik Imre: Deák nagybátyja, anyjának — Sibrik Erzsébetnek — a fivére. — Nicky Urat: csak annyit tudunk róla, hogy a Berzsenyi-rokonsághoz tartozott. — Milottnak Universalis historiáját: lásd az 52. levélben. — Napoleon önéletírására: fordította

Fábián Gábor. Pest, 1829. — Csertán Sándor: zalai birtokos család közelebről nem ismert tagja. — Bedekovics: személyét nem sikerült azonosítani. E nevén Bedekovics Ferenc (1755–1827) jogtudós és Bedekovics Kázmér (1728–1781) egyházi író ismertebb a korból. — ... Terminuson ad Censurát: a bírósági ülészek alatt tesz ügyvédi szigorlatot.

50. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/15.

Malatinszky: lásd a 48. levél jegyzetét. — Milot: lásd a 48. levélben.

51. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/16.

Szegény Sógorom: nemeskéri Kiss József, Deák Jozefa férje. — Sibrik Imre: lásd a 49. levél jegyzetét. — Szél József Urnak: többet nem tudunk róla.

52. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/17.

Milottot: lásd a 48. levélben.

53. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/18.

Takácsnak: Stettner közelebről nem ismert rokonának. — Plenipotetiat: meghatalmazást. — Conversat. Lexicon: lásd a 30. levél jegyzetét. — Strom(...) Zeiten: olvashatatlan.

54. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/19.

55. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-104.

Oken: Lorenz Oken (1779–1851) természettudós és filozófus, 1828-ig Jenában élt. — Laden: nem tudjuk kire utal. — Krug: Wilhelm Traugott Krug (1770–1842) filozófus, Kant halála után utóda Königsbergben, majd a Lipcsei egyetem tanára. Műveit Magyarországon is olvasták. — Pölitiz: Karl Ludwig Pölitiz (1772–1838) morálfilozófus. — Göthe: Johan Wolfgang Goethe. — Tieck: Ludwig Tieck (1773–1853) költő, regényíró, irodalomtörténész, a német romantika egyik nagy hatású alakja. — Paulus: talán Heinrich Eberhard Gottlieb Paulus (1761–1851) protestáns hittudós. — Schneller: talán Julius Franz Schneller grazi tanár, akinek 1817-ben könyve jelent meg Magyarországról: Ungarns Schicksal, und Tatsache vor dem Verein mit Böhmen, Osetreich und Styermark. — Schlegel: August Wilhelm von Schlegel (1767–1845) fivérével, a Magyarországon is megfordult Friedrichhel együtt a német romantika nagy hatású mestere, a jénai Athenaeum alapítója és szerkesztője. — Daub: Karl Daub (1765–1836) protestáns teológus. — Jahn: Friederich Ludwig Jahn (1778–1854) a német tornamozgalom megalapítója. Rendkívül gyorsan népszerűvé vált tornaköreit a porosz király veszélyesnek ítélte, bezáratta; őt 1824-ben börtönbe

vettette, 1825-ben internáltatta. — Bajza osztozik: mármint testvérével, Bajza Antallal a családi birtokon. — Tónival: Thaly Antal, lásd az 1. levél jegyzetét. — Tretter: lásd a 16. levél jegyzetét.

56. levél.

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/20.

Nedeczkytől: Deák unokaöccse, zalai birtokos. Apja annak a Nedeczky Istvánnak (1831–1908), aki részt vett az Almássy-összeesküvésben, majd Deák-párti politikusként vált ismertté. — Conversations Lexikon forma: utalás Wigand Ottó pesti könyvkereskedő tervezett lexikonjára. Részletesebben lásd a 30. levél jegyzetében. — actiájának: kötelezvényének. — Tuboly Miska: Zala megyében birtokos család közelebbről nem ismert tagja. — Miskát: Vörösmartyt. — Sógorod: Thaly Antalt.

57. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/21.á

Bujanovich Cornel: Kazinczynak volt egy azonos nevű fogolytársa Kufsteinben. Lásd: Kazinczy Levelezése XXIII. k. 432 l. Az említett pesti ügyvéd azonban nem biztos, hogy azonos vele. — Stankovich Constantin: többet nem tudunk róla. — ad docem numerationem: elszámolási utasítás. — obligatior coramialo: kötelezvényt (váltót) tanúsító, megerősítő. — Compulsorium: elszámolás. — Priviczere Aloyz: Helytartótanácsi tanácsos, a Tudományos Gyűjtemény előfizetője. — Deák: latin.

58. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/22.

Csányi László: Csányi László (1790–1849) zalai birtokos, huszártiszt, a Szemere-kormány közlekedési minisztere, 1849. október 10-én kivégezték. — Deák József: Ferenc nagybátyja. — Róth József: Róth József (1779–1831) 1816-ban királyi ügyigazgató ügyész, 1826-ban Csongrád megye országgyűlési követe, később pesti ügyvéd és a Károlyi grófok jószágigazgatója, ekkor Bártfay László fölöttese. Meghalt 1831. május 8-án. — Abgabs Recepisset: átvételi elismervényt.

59. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/22.

Bittnitz Stylistikáját: lásd a 41. levél jegyzetét. Bittnitz Lajos említett műve: A magyar nyelvbeli előadás tudománya. Pest, 1827. — Szalaynak: Szalay Imre — lásd a 37. levél jegyzetét. — Rótnak: lásd az 58. levél jegyzetét.

60. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/24.

Bajzában: a Conversations Lexikon pörről van szó, amit Stettner Kérdés című cikke robbantott ki (Tudományos Gyűjtemény 1830. I. k. 128–129 l.). Ezt követte a kiadók válasza, majd Bajza keltezés nélküli, önálló nyomtatványként a Tudományos Gyűjtemény és a Felső Magyar Ország Minerva mellékleteként megjelent írása: Figyelmeztetés pesti könyvtáros Wigand Ottó Tudományi s Mesterséges Közönséges Tárára. A továbbiakban Bajza még két erőteljes vitairatot tett közzé, amelyek közül a Dessewffy József ellen irányuló jelentős szerepet játszott a fia-

Lexicon Isó: lásd a 30. levél jegyzetét. — B. Eötvös József írta: Eötvös Kazinczy mellett szól hozzá a "lexikoni pörhöz" A kritikus apoteozisa című vitairatával. — Dessewffy: lásd a 24. levél jegyzetét. Dessewffy József a "lexikoni pörben" a fiatalok ellenfele volt. Az országszerte ösmeretes fiatal tudós Zajbaj úrhoz, egy csupán józan eszű, békét szerető, tudatlan című írása miatt őt támadta a legkiméletlenebbül Bajza, akinek hangja — többek között — Deáknak sem tetszett. (Lásd a 64. levelet.) — Alkancellár: Eötvös Ignác (1763-1838) udvarhú politikus. — Gróf Széchenyi és a Kritikai Lapok írói ellen: Az ItK 1966 évfolyamában (431-447 l.) megjelent közlés szerint Eötvös József vigjátéka: Csél (avagy a kiritkus), Eötvös szerzőségével kapcsolatban ujabban kétségek merültek föl. V. ö. Nizsalovszky-Lukácsy: Eötvös József levelei Szalay Lászlóhoz. Budapest 1967. 52. l. — Urbányi: talán Urbányi Imre aradi és zólyomi táblabíró, német és latin versek szerzője. — Dr. Balogh: al mási Balogh Pál (1794-1867) homeopata orvos, a fiatalok barátja, a "lexikoni pör" egyik harcosa. — Gróf Dessewffy munkáját a' sajtó szabadságról németre fordítva: Ueber Pressfreiheit und Büchercensur im Allgemeinen und mit besonderer Beziehung auf Ungern. Leipzig, 1831. — Pályá-ágakról: a Kritikai Lapok első számában megjelent gúnyos epigrammák — részben Vörösmarty és Fenyéry-Stettner, részben Kisfaludy Károly, Bajza és Toldy tollából. — Pyrker: Pyrker László (1772-1847) egri érsek, német nyelvű költő. A szent hajdan gyöngyei címmel Kazinczy által magyarrá fordított kötetéről írt bírálat ugyancsak hozzájárult a széphalmi idős mester és fiatal tanítványai viszonyának az elmérgesedéséhez. Kazinczy "antikritikája" a Tudományos Gyűjtemény 1831. II. kötetében jelent meg (125-126 l.). — Rumy: lásd a 2. levél jegyzetét. — Spiegel: Pesten és Budán kiadott német nyelvű, hetente kétszer megjelenő lap. 1831. április 23-i (szombati) számában jelent meg Rumy Károly Györgynek, Kazinczy régi barátjának a cikke Bajza és Toldy "magyarkodásai" ellen Patriotische Rüge címmel.

65. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/28.

Róth József: lásd a 62. levél jegyzetét. — Háderrel: lásd a 63. levelet. — József bátyánk: lásd az 58. levél jegyzetét. — Árpádot: lásd a 64. levelet és jegyzetét. — protadorájával: első használatával, bevezetésével. — salvo aliorum iudicium meliori: jobb másnak büntetése, elmarasztalása nélkül. — Inkey Ferencz: Zala megye országgyűlési követe, 1812-ben az országos határvizsgáló bizottság tagja.

66. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-64.

Kisfaludy Károly munkáiból: 1831-ben jelent meg Toldy 10 kötetes kiadása. — Bajza a' Játékszíneiért 's Kritikai Lapokért: a Külföldi Játékszín Bajza által szerkesztett — és fordított — első kötetében Schröder A gyűrű című szindarabja jelent meg (Pest, 1830). A Kritikai Lapok első száma 1831-ben jelent meg. — Vörösmartynek Csongorért: a Csongor és Tünde 1831 elején jelent meg Székesfehérvárott. — Kresz-nericsekért: lásd a 62. levél jegyzetét.

talok és Kazinczy viszonyának a megromlásában. Részletesen lásd: Szücsi József Bajza-monográfiájában (Budapest, 1914. 87–110 l.). — Róth József: lásd az 58. levél jegyzetét.

61. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/25.
Sógoromnak: lásd az 51. levelet és jegyzetét.

62. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/26.
Sógorom árvájinak: lásd az 51. levelet és jegyzetét. — inqirens Juratusnak: annak a joggyakornoknak, aki a szükséges iratokat a levéltárakból kikeresi. — Priviczer: lásd a 57. levél jegyzetét. — Bauer Ferenc: közelebbről nem ismerjük. — coro-misans: koronatanú. — Kontbol: Vörösmarty drámája A' Bujdosók címmel 1830 áprilisában jelent meg Székesfehérvárott (lásd: Vörösmarty Mihály Összes művei, Sajtó alá rendezte Fehér Géza, 8. k, 362–367 l.) — Kresznerics Szótára: Kresznerics Ferenc (1766–1832) református lelkész, törvénytudós és nyelvészeti író. Emleltett műve: Magyar szótár gyökérrenddel (Buda, 1831|32). Megjelent Fenyéry Gyula felügyelete alatt. — Stankovics: lásd az 57. levelet. — pro eventus alibus: minden eshetőségre.

63. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/27.
mind Te, mind Miska tagjai lettek a' Nemzeti Tudós Társaságnak: a Magyar Tudós Társaság hat osztályban kezdte meg működését. Az első — nyelvtudományi — osztály tagjai lettek Kisfaludy Károly, Vörösmarty, Toldy Ferenc, illetőleg a vidékiek közül Kisfaludy Sándor, Kölcsey, pázmándi Horvát Endre, Guzmics Izidor. A második — bölcséleti — osztályé Döbrentei Gábor, Imre János, Berzsenyi Dániel, Szilassy János. A harmadik — történeti — osztályé Horvát István (aki nem fogadta el a tagságot), Petrovics Frigyes, Kazinczy Ferenc, Kis János. A negyedik — matematikai — osztályé Titel Pál, Bitnitz Lajos. Az ötödik — törvény-tudományi — osztályé Szlemenics Pál és Köteles Sámuel. A hatodik — természettudományi — osztályé Gebhardt Ferenc, Bugát Pál, Horváth János, Balásházy János. Stettner, Bajza és Czuczor Gergely csak 1831. február 14-én lettek a Társaság levelező tagjai. — Lengyel Nemzet függetlensége: utalás az 1830. november 29-én Varsóban kezdődött oroszellenes fölkelésre, és a cár 1831. január 25-i detronizálására. A lengyel fölkelést a levél írásakor még nem verték le (a lengyelek csak május 25-én szenvedtek döntő vereséget Osztrolenkánál, Varsó pedig szeptember 8-án esett el), de úgy látszik, Deák nem bízott sikerükben. — József bátyám: lásd az 58. levél jegyzetét. — Hader: többet nem tudunk róla. — Róth: lásd az 58. levél jegyzetét. — Stankovics: lásd a 61. levelet. — Miska: Vörösmarty.

64. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára Ms 4755/197.
Kresznerics szótára: lásd a 62. levél jegyzetét. — Árpád: pázmándi Horvát Endre műve. — Terminus alatt Levátába: vegyék az ülésszak napirendjére. — Conv.

67. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/29.

Stankovics és Bujanovics: lásd a 61. levelet. — Nedeczky: lásd a 60. levél jegyzetét. — Deák Józsefnek pöre: lásd az 58. levél jegyzetét. — Háderhez: lásd a 63. levelet.

68. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/30.

Stankovicsnak: lásd a 61. levelet. — interesseket: kamatokat. — Néném...: lásd az 51. levelet és jegyzetét. — Kis Sándor és Pál Urak: többet nem tudunk róluk.

69. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/31.

Már két fontos tartalmu...: lásd a 67. és 68. levelet.

70. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-64.

Academicy barátimnak: a Tudós Társaság tagjainak, azaz Vörösmartynak, Stettnernek, Bajzának, Toldynak, akik táboruk erősítésére be akarták választatni Fábiant is a Társaságba. — Ossiánomat: Fábian Ossián-fordítása Budán jelent meg 1833-ban a Károlyi könyves cég nagy rosszalására, mivel nekik még sok példányban állt raktáron Kazinczy Ossián-fordítása is. (Szorgalmasan hirdették is a Tudományos Gyűjteményben azután, hogy Horvát István átvette a szerkesztést.) — Kisfaludy emlékére: utalás a Kisfaludy Károly emlékének ápolására alakult Kisfaludy Társaságra, amely először az író műveinek kiadására szervezett gyűjtést, majd Ferenczy István Kisfaludy-szobrát akarta fölállítani a Múzeum-kertben, de az csak 1845-ben készült el. (Egy másolatát állították föl 1875-ben!)

71. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-64.

Ossiánom: lásd a 70. levelet és jegyzetét. — Helmezy Urat: Helmezy Mihály (1788-1852) ügyvéd, író, szerkesztő, Kisfaludy Károly barátja, 1832-1843 között a Jelenkor és melléklapja a Társalkodó szerkesztője. Fábian valószínűleg tévedett a címben, s az 1832. január elején indult Jelenkorra gondolt. — Hazai Tudósítások: Hazai és Külföldi Tudósítások, Kultsár István 1808-tól megjelenő lapja. — Károlyi... Kazinczy Ossiánjának tulajdonosa: Kazinczy Ossián-fordítása Munkái (Pest, 1814-1816) 6. kötetében jelent meg Pesten, 1815-ben, Trattner János Tamásnál. Ezért volt "Károlyi tulajdona", lásd még a 70. levél jegyzetét. — Rösslert: Rösler János Kristóf (1773-1837) hírlapíró, szerkesztő, 1800-tól a Vereinigte Ofner-Pesther Zeitung és 1811-től melléklapja, a Gemeinnütziges Blätter szerkesztője.

72. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/32.

mint most vagy...: Stettner 1832 őszi Pápara költözött, november 3-án iktatták be jogi akadémiai tanárként. — Te vagy azon magyar Tudós Társasági Tag: a Társal-

codó 1833. 11. (február 6.) és 13. (február 13.) számában jelent meg B^{xxx} Utazási Töredékek Északamerikából című írása. — a' Rendszeres munkákra tett észrevételeiből: utalás a Zala megyei Operatumokra. Lásd még a 38. levél jegyzetét.

73. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-64.

Streibig: győri nyomdász. — Kilián: ifju Kilián György (1805-1877) az azonos nevű híres pesti könyvkereskedő fia, aki 1832-ben nyitotta meg saját üzletét. — Eggenberger: lásd a 2. levél jegyzetét. — Daykából: Dayka Gábor műveit Toldy rendezte sajtó alá és adta ki 1832-ben. (Az előző kiadás Kazinczy munkája volt 1813-ban.) — Aradi gyűlés: Czuczor Gergely 1828-ban megjelent műve. — Költői régiségekből: Toldy vállalkozása: Magyar költői régiségek, Die Kaisertochter, Ungarische Ballade aus dem XVI. Jahrhundert. Pest. 1828.

74. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-64.

Ossiánom: lásd a 70. levél jegyzetét. — Kiliántól: lásd a 73. levelet és jegyzetét. — Streibigtől: lásd u. o. — Daykából: lásd a 73. levél jegyzetét. — Horvát Istvánnak Bajza ellen: vagy a levél keltezése helytelen, vagy valami más rejtély lappang itt, mivel Horvát Bajza elleni cikke csak a Tudományos Gyűjtemény 1834. II. kötetében (129-158 l.) jelent meg. — Pap Ignác: Pap Ignác (1800-?) veszprémi orvos, aki 1832-ben Echo címmel botránys színvonalú kötetet adott ki, amit Vörösmarty élesen bírált.

75. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-104.

76. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-64.

"Ossián": lásd a 70. levelet és jegyzetét. — Eggenberger: lásd a 2. levél jegyzetét. — Müller: Müller József pesti könyvkötő, 1813-tól könyvkereskedő is. — Hartleben: Hartleben Konrád (1778-1863) 1803-ban nyitotta meg pesti könyvüzletét. — Vigánd: Wigand Ottó (1795-1870) könyvkereskedő, könyvkiadó. 1816-tól Kassán, 1827-től Pesten, majd 1832-től Lipcsében is volt üzlete. 1830-ban az ő vállalkozása indította el a "lexikoni pört". Lásd a 64. levél jegyzetét. — Idősb Kilián: Kilián György (1754-1819) és Kilián Ádám (? - 1809) tulajdona volt az Egyetem téri nagy könyvkereskedés, amit a húszas-harmincas években özvegye vezetett különböző segédekkel. — ifjabb Kilián: lásd a 73. levél jegyzetét. — Daykából: lásd a 73. levelet és jegyzetét. — Bajza Auroráját: Kisfaludy Károly halála után a magát szellemi örökösének valló Bajza vitte tovább 1837-ben az Aurora szerkesztését, de vitába keveredett Trattner utódával, Károlyival, aki jogot formált az évkönyvre, és Szemere Pált bízta meg szerkesztésével, illetve a sorozat folytatásával. Czuczor Gergely, Fáy András, Kovács Pál, Szenvey József, Toldy és Vörösmarty a Társalkodó 1833 28. számában (április 6.) nyilatkozatban álltak ki Bajza vállalkozása mellett. — a' vele egy ágyékból származott Muzarionnak: utalás az Élet és Literatura folytatásaként ekkor már Muzarion címen — Szemere Pál szerkesztésében — megjelenő

folyóíratra. — Munkácsy Karczolásait: Munkácsy János (1802–1841) író 1835-től a Rajzolatok szerkesztője. 1833-ban Rajzolatok az élet köréből (I. füzet, Karczolatok) című munkája jelent meg.

77. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4–64.
Eggenberger, Wigand, Müller, Hartleben és Idősb Kilián: lásd a 76. levelet és jegyzetét. — Ossiánomnak: lásd a 70. levél jegyzetét. — Kisfaludy emlékére: lásd a 76. levelet és jegyzetét. — Arad vármegyéről készített munkámat: Arad vmegye leírása, aminek csupán I. kötete jelent meg Pesten 1845-ben, a többi kéziratban maradt.

78. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4–64.
Sághy Urnak: Sághy Ferenc az Egyetemi Nyomda vezetője, a nyelvújítás ellenfele. ... nagy munkámmal: Arad vmegye leírása, lásd a 77. levél jegyzetét.

79. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4–64.
Sághyt: lásd a 78. levél jegyzetét. — Ossiánomat: lásd a 70. levél jegyzetét.

80. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4–64.

81. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4–64.
Csató: Csató Pál (1804–1841) író, szerkesztő. 1832-től az akadémia levelező tagja, a Vörösmartyék szövetségese. Az évtized második felében szembekerült Bajzával, és Pozsonyba ment a Hírnök című kormánylaphoz.

82. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4–104.
a' szótár: utalás az Akadémia első nagyülésén — 1831. február 17-én — tervbe vett szótár munkálataira. Toldy és Vörösmarty első, nagyra méretezett tervét 1831. december 2-án tartott "kis ülés" elvetette, illetve megváltoztatását javasolta: egy zsebszótár készítésére adott utasítást és megbízást. Ennek fő forrása Kresznerics — Stettner által kiadott — szótára volt (lásd a 66. levél jegyzetét), formailag pedig a Tauchnitz-féle kiadásokat vették mintául. A szerkesztő bizottság tagja volt — Vörösmarty, Bajza, Toldy és mások mellett — Stettner is. A német-magyar rész 1835-ben, a magyar-német rész 1838-ban jelent meg. (V. ö. Gáldi László: A magyar szótár irodalom a felvilágosodás korában és a reformkorban, 460–495 l.) — Helmecczy: lásd a 71. levél jegyzetét. — Székely Krónikáját: Székely István (1529–1563) krónikairó és reformátor. Említett műve: Chronica ez világnak jeles dolgairól (Krakkó, 1559). — Ézsaiás úr: mindössze annyit tudunk róla, hogy munkatársa volt a Társalkodónak.

83. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/33.

társammal: Deák e levelét a pozsonyi országgyűlés alatt írta, ahol Zala megye másika (azaz első) követe szalabéri Horváth János volt. — Erdély mellett fel írást határozánk: tiltkozással az erdélyi országgyűlés fölösztatása miatt.

84. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/34.

Vinter: többet nem tudunk róla.

85. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/35.

Inkey Ferencz: lásd a 65. levelet és jegyzetét. — Horvát Endre: többet nem tudunk róla. (Nem azonos a költővel.) — Sapienti pauca: kevés bölcsesség. — Az ifjak el-len...: Lovassy Lászlót (1815-1892) és társait a kormány 1836. május 30-án elfogatta, és a bíróság 1837. február 27-én súlyos ítéletet hozott ellenük. Magát Lovassy Lászlót tiz év várfogságra ítélték, s csak 1840-ben szabadult ki — Deák közreműködésével. — artem ritem cogitand: helyes módon gondolkodni. — Miklósunk: Wesselényi Miklós (1796-1850), akit felségsértési perében Deák és Kölcsey védtek, s aki később börtönében megvakult. — Kubinyi Miklós: többet nem tudunk róla. — Fábián Pista: valószínűleg Fábián István balatonszéplaki lelkész és nyelvész.

86. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-104.

Aethaneum számára: a levél megírása előtt az augusztus 2-i és 9-i számban jelent meg egy-egy részlet Fábíán Tocqueville-fordításából, augusztus 16-án és 19-én más francia fordításaiból. 1938-ban említett fordításának még három részletét, valamint négy más — ugyancsak franciából átvett írását — közölték a folyóirat szerkesztői. Valamennyi társadalmi-politikai tárgyú. — Tocqueville: Charles Alexis Henri de Tocqueville (1805-1859) francia politikus és köztíró. Híres művének — La démocratie en Amérique (I-II. k. Paris 1835) fordítása: A demokrácia Amerikában 1841/43-ban jelent meg, amint arról a következő levelekben sokszor szó esik. — jövő országgyűlés megnyitásáig: a következő országgyűlés 1839. június 8-án nyílt meg Pozsonyban. — az Évkönyv...: a Kiszalud Társaság Évkönyvei 1836-tól jelentek meg. — zsebszótár: lásd a 86. levél jegyzetét. — Criticát küldök ellene a Rajzolatokba: az utalás nem világos. A Rajzolatok Munkácsy János 1835-től megjelenő folyóirata.

87. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-104.

Kremer József: többet nem tudunk róla. — Schöft: Schoeft Ágoston 1809-1888) ismert pesti festő-család fia, aki a reformkor legtöbb vezetőjét — köztük 1835-ben Széchenyi Istvánt — lefestett. (Később Indiába ment, majd Nyugat-Európában élt.)

88. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-64.
Horváth Endre: pázmándi Horvát Endre 1839. március 7-én hunyt el.

89. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-64.
Tocqueville' democratiájának...: lásd a 86. levél jegyzetét. — a' bekövetkező országgyűlés: lásd a 86. levél jegyzetét. — Heckenast által Lipcsében Wigand Otónál: miután Wigand — részben a "Conversations-pör" okozta elkedvetlenedése miatt (lásd a 60. levél jegyzetét) — áttette székhelyét Lipcsébe, nem csupán pesti ügyeit adta át Heckenast Gusztávnak, de fenntartotta vele az üzleti kapcsolatot is. Ez tette később lehetővé az Ellenőr kiadását is.

90. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-64.
Tocqueville: lásd a 86. levelet és jegyzetét. — Imprimatur: nyomtatási engedély.

91. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-64.
Tocqueville: lásd a 86. levél jegyzetét. — Csontos: lásd a 15. levél jegyzetét.

92. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-64.
Tocqueville: lásd a 86. levél jegyzetét.

93. levél

A kézirat lelőhelye: PIM, V. 4615/2/36.
bátyámat: Deák Antalt. — Scherz Fülöp Ur Posonbul... Czéhmaster Pápai Kezredőhöz: többet nem tudunk róluk.

94. levél

A kézirat lelőhelye: PIM, V. 4615/2/37.
provisiot: előleget.

95. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/38.
A' Pesti váltó törvényszék birájának: az országgyűlés 1840. február 20-án kezdte meg a váltó törvény kidolgozását. Ennek eredményeként határozták el a pesti váltó törvényszék felállítását. — Posonban valók: május 13-án fejeződött be az országgyűlés, Deák a május 18. előtti szombaton érkezett haza. — Bátyám: Deák Antal.

96. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-64.
Tocqueville-ről: lásd a 86. levél jegyzetét.

97. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/39.

Lukának: Luka Sándor (1802- ?) ekkor még ellenzéki politikus, később Hont megye főispáni helytartójaként vált hirhedtté. — Vághynak: Vághy Ferenc (magyarosított név) Sopron város bírása és több országgyűlésen követe. — Császárnak: Császár Ferenc (1807-1858) író, műfordító, jogász és újságíró; de inkább Császár Sándor temesi követ az 1832/36-os országgyűlésen, akit megyéje kormánypárti politikája miatt visszahívott.

98. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-64.

Tocqueville: lásd a 86. levél jegyzetét. — Eggenbergernél: lásd a 2. levél jegyzetét. — assignálom: utalványozom.

99. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-64.

Tocqueville: lásd a 86. levél jegyzetét. — Horváth iparjáról: Horváth Mihály (1809-1878) püspök, történétíró. Említett műve: Az ipar és kereskedelem története Magyarországon a három utolsó század alatt (Pest, 1840), amivel akadémiai nagyjutalmat nyert. — Mattert: Jacques Matter (1791-1864) francia filozófiai író. Nem tudni, melyik művét akarta Toldy Fábiánnal lefordíttatni.

100. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 2-4.

Tarczytól: Tarczy Lajos (1807-1831) a pápai kollégium tanára, filozófiai író. — Kazinczy leveleit: Kazinczy levelei Kis Jánoshoz (Pest, 1842).

101. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 2-4.

Zsoldos Ignác: Zsoldos Ignác (1803-1885) jogtudományi író, 1843-ban országgyűlési követ, a pesti váltótörvényszék bírása.

102. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-64.

Tocquevillenek: lásd a 86. levél jegyzetét. — Eggenbergernél: lásd a 2. levél jegyzetét. — Resetánál: Reseta János (1776-1862) pesti egyetemi tanár s cenzor. — Kozma: talán Kozma Ferenc (1825-1892) irogató lótenyésztő, aki Pápán járt iskolába. — Kecskeméty: korrektor. — Kazinczy leveleiről: lásd a 100. levél jegyzetét. — nexussal: összeköttetéssel, rokoni kapcsolattal.

103. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-64.

nagyszótári dolgozat: lásd a 86. levél jegyzetét. A zsebszótár elkészülte (1838) után az Akadémia újabb feladatokat tűzött ki: egy kézi- és egy nagyszótár elkészítését. Az utóbbi szerkesztőjéül Czuczor Gergelyt választották meg, a nagy mun-

ka azonban csak a szabadságharc után, 1862–1871 között készült el 6 kötetben, Fogarasi János közreműködésével, s ma "Czuczor-Fogarasi" címen közismert. Fábiánnak a nagyszótár nyelvtani anyagához küldött dolgozatáról Vörösmarty 1844 decemberében adott véleményt. — Kisfaludy Károly munkái: Toldy 1842-es, tíz kötetes 2. kiadása. — Tocqueville: lásd a 86. levél jegyzetét. — carnalis copulu: Carna a test nemesebb szerveinek istennője. Itt a tervezett frigyekek összekötője.

104. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-64.
Kisfaludy munkái: lásd a 103. levél jegyzetét.

105. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-64.
A Toldynak szóló levelek között található, noha címzettje Bajza. — Tristium-ot: tristia = komorság, bánat, szomorúság. — az Athenaeum: a Vörösmarty-Bajza-Toldy "tirász" folyóirata 1837–1843 között.

106. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-112.
Kisfaludy Károly munkáinak: lásd a 103. levél jegyzetét. — Kisfaludy-Évlapok: a Kisfaludy Társaság Szépirodalmi Intézet Évlapjai 1841-től jelentek meg. — Nemzeti Könyvtár: Toldy Ferenc szerkesztésében a következő kiadványok jelentek meg — eredetileg füzetes formában: Kisfaludy Károly minden munkái. Pest, 1843.; Kármán József írásai és a Fanni hagyományai. Pest, 1843; Csokonai Mihály minden munkái. Pest, 1844; Kis János poétai munkái. Pest, 1846; Vörösmarty Mihály minden munkái. Pest, 1847.

107. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-112.
Sándor Dániel: Sándor Dániel (? - 1844) dunántúli birtokos, akinek ismeretlen indítékú meggyilkolása erősen izgatta a kortársakat. Unokatestvére, Sándor Eszter Thaly István felesége, s így Stettner anyósa volt. A Sándor-család hatalmas irattárát később Thaly István unokája, Thaly Kálmán örökölte és aknáztta ki. — Kisfaludy munkái: lásd a 103. levél jegyzetét. — Csokonai... levelének ígért másolatát: Toldy a jelek szerint sok adatot kapott a költő műveinek sajtó alá rendezéséhez és életrajzi jegyzeteihez Stettneről. Sem a Sándor Dánielhez szóló Csokonai-levél, sem az általánoságban említett levelezés eredetije nem maradt fenn. Stettner másolatát közli: It 1975. 692-779 l.

108. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-64.
Tocquevillem: lásd a 86. levél jegyzetét.

109. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-64.

Tocqueville-fordításának: lásd a 86. levél jegyzetét. — Magyar Ornata Syntaxisnak: a szótárkészítéssel párhuzamosan az Akadémia I. osztálya "A Magyar Nyelv Rendszerre" című munkán dolgozott, ennek munkatársa volt Fábián is.

110. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-64.

Tocqueville-példányt: lásd a 90. levél jegyzetét. — Czuczor munkálatait: lásd a 103. levél jegyzetét.

111. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-112.

ignorárod: figyelmen kívül hagyod. — Nemzeti Könyvtár: lásd a 106. levél jegyzetét. — Értesítő: az Akadémiai Értesítő 1840-től jelenik meg, főleg akadémiai előadásokat, beszédeket, híreket tartalmazott. — Jogt. Pályamunkák 2d. kötet: Zsoldos Ignác (lásd a 101. levél jegyzetét) akadémiai nagydíjjal jutalmazott A szolgabírói hivatal című két kötetes művéről lehet szó. — Gévay Pasáit: Gévay Antal (1796-1845) orientalista. Említett műve: A budai pasák (Pest, 1841). — Évlapjából: lásd a 106. levél jegyzetét. — Jogtudományi műszótárból: a nagyszótárral párhuzamosan folytak a katonai és jogi műszótár munkálatai is. A Törvénytudományi műszótárt Sztróckay Antal fejezte be. — nagy Szótári illetékem: Stettner is részt vett a nagyszótár munkálataiban (lásd a 103. levél jegyzetét), sőt Vörösmarty őt is javasolta szerkesztőül. — Csokonayról: lásd a 107. levelet és jegyzetét.

112. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-112.

Csokonay' egy levelének hű másolatát: ez a másolat elveszett. Egyebekre lásd a 107. jegyzetét. — az 1818d. Tud. Gyűjt. VI. köt. 91-95. lapjain: az adat pontos, itt jelent meg az egy oldalas bevezetőt író "Clementis" közlésében Csokonai levele a Baradla barlang leírásával, amit "Clementis" édesanyjához írtak tekintett. — Történeti tárát: Bajza Történeti Tárában Dahlman, Mignet, Sparks egy-egy kötete jelent meg. — Rotteck: Karl Rotteck (1775-1840) német történétíró. Említett munkája valószínűleg: Allgemeine Geschichte 9 kötetben (1812-1827). — Schlosser: Friederich Christoph Schlosser (1776-1861) történétíró. Említett műve: Universalhistorische Übersicht der Geschichte der Alten Welt 9 kötetben (1826-1834). — Thiers: Louis Adolphe Thiers (1797-1877) liberális francia történétíró és konzervatív politikus. Említett műve valószínűleg: Histoire de Law (1826) vagy Histoire de la Revolution francaise 6 kötetben (1823-1827). — Mignet: Francois Auguste Marie Mignet (1796-1884) francia történétíró. Említett műve valószínűleg: Histoire de la Revolution francaise 2 kötetben (1824) vagy Negociations relatives a la succession d' Espagne 4 kötetben (1836-1844).

113. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-104.

Évlapok: lásd a 106. levél jegyzetét. — Hartleben: lásd a 80. levél jegyzetét. — Csokonay iránt: lásd a 106. és 107. levelek jegyzeteit.

114. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/40.

Mericzky Károly: többet nem tudunk róla.

115. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-104.

a' nagy szótárból: lásd a 103. levél jegyzetét. — Sztrókey: Sztrókey Antal (1780-1850) jogtudós, 1832-től az akadémia tagja. Ő fejezte a Törvénytudományi Műszó-tárt. — Szlemenics: Szlemenics Pál (1783-1856) jogtudós, az akadémia tagja.

116. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/41.

Hollermayer Ur: Hollermayer Elek Ignác (1817- ?) piarista tanár, aki 1845. augusztus 21-én evangélikus hitre tért át. Epigrammákat és üdvözlő verseket írt. — Skubics Aloyznak: bölcséleti és jogtudományi doktor. 1826-ban Zala megye al-szolgabírója, 1830-tól főjegyző. Műve: Positiones ex universo jure Ungarica [Pesti-ni, 1808).

117. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-104.

Szentmihályi Sándor: többet nem tudunk róla. — Kisfaludy Társaság Évlapjait: lásd a 106. levél jegyzetét. — Akadémiai Értesítő: lásd a 111. levél jegyzetét. — Nemzeti Könyvtár: lásd a 106. levél jegyzetét. — sub ligula: szalag alatt, azaz zártan.

118. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-104.

A' pályaműveket: a Kisfaludy Társaság 1845-ös közgyűlésén jeligés "Költői feladás"-t írt ki, aminek az eredményét Vörösmarty, Erdélyi János és Stettner bírálták el. Az 1846 februárjában, Kisfaludy Károly születésnapján tartott közgyűlésen hirdették ki, hogy az első díjat a Byrontól vett jeligével pályázó Arany János (nagyszalontai jegyző) kapta Az elveszett alkotmányért. (A Kisfaludy Társaság következő pályázatát is Arany nyerte, a Toldival.) — Szent Mihályi urtól: lásd a 117. levél jegyzetét. — Geibel... Berger: többet nem tudunk róluk. — Miskát, Jóskát, Gerőt: Vörösmartyt, Bajzát, Czuczort.

119. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-104.

A' víg Epósokat: lásd a 118. levél jegyzetét.

120. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-64.
Horváth M. Ipar és Kereskedéséből: lásd a 99. levél jegyzetét. — Kazinczy F. leveleiből Kishez: lásd a 100. levél jegyzetét. — Nemzeti Könyvtár: lásd a 106. levél jegyzetét. — Hillel nevű könyv Chorin Aron: a neves zsidó vallási író műve ma is megtalálható a MTA Könyvtárában. — Tocqueville: lásd a 86. levél jegyzetét. — gr. Teleki: Teleki József, az Akadémia elnöke. — Neveléstanomból: Fábrián Gábor: Házi neveléstan kézikönyve. Buda, 1846.

121. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-104.
Erdélyi: Erdélyi János (1814-1866) író, költő, szerkesztő.

122. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-104.
Nemzeti Könyvtár: lásd a 106. levél jegyzetét.

123. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/42.
Lórivál: Vörösmartynéval: Csajághy Laura. — Julit: Stettner feleségét.

124. levél

A kézirat lelőhelye: MTA Könyvtár Kézirattára MIL 4-104.
Sophoklesnek: Hellen Könyvtár. Kiadta a Kisfaludy Társaság. Budapest 1847. Nemzeti Könyvtár: lásd a 106. levél jegyzetét. — Tacitus: ugyancsak a Hellen Könyvtárban jelent meg. — Kisfaludy-társ. Évkönyvei: lásd a 106. levél jegyzetét.

125. levél

A kézirat lelőhelye: PIM V. 4615/2/43.

NÉVMUTATÓ

- Abafy Lajos 26
Aischylos 21
Alceus (Alcaeus) l. Alkaios
Alfieri, Vittorio 104
Alkaios 33, 104
Almási Balogh Pál, l. Balogh Pál,
almási
Almássy Róza l. Szapáry Ferencné
Almásy Pál 160
Ányos Pál 104
Apelles 33, 144
Apponyi Antal 151
Apponyi Fanni l. Szapáry Sándorné
Arany János 139, 171
Archai (Arhai) 33-34, 144
Ariosto, Lodovico 18, 50, 55
Arminesi 55
Attila 55-56
Auscher 79, 155
- Bajomi 58, 149
Bajza Antal
Bajza József 5, 9, 11, 14, 20,
22-25, 67, 73, 75, 86, 90,
96-98, 101, 106, 109, 112-114,
118, 121, 124, 126, 129-130,
132-133, 136, 147, 152-153,
156-157, 160-165, 169-171
Balásházy János 161
Balassi Bálint 70-71, 152
Balázs István 158
- Balázs János 89, 158
Balogh Pál, almási 105, 162
Bárczay Tamás 39, 61, 145, 149
Baróti Szabó Dávid 58
Bártfay László 72, 89-90, 97,
153, 157, 160
Barthélemy abbé, Jean-Jacques
91
Batsányi (Bacsányi) János 57,
149
Batthyány-család 158
Bauer Ferenc 103, 161
Bedekovics Ferenc 92 (?),
159 (?)
Bedekovics Kázmér 92(?), 159(?)
Bél Mátyás 55
Bencsik József 81-82, 155
Benyovszky Zsigmond 72, 152
Beregszászi Nagy Pál 34, 144
Berger 136, 171
Bertalan Vincze 80-82, 155
Bertha (ügyvéd) 136
Berzsenyi Dániel 16-20, 23,
36-37, 42, 46-49, 53, 63,
72, 147-149, 161
Berzsenyi-család 13, 145, 158
Bessenyi Sándor 60, 149
Bethlen Gábor 91
Bion 39, 145
Biró Márton 56
Bitnitz Lajos 81, 90, 101, 155,
160-161

- Bocskai István 70, 152
 Bodolay Géza 11, 24
 Bohus János 47, 68, 80, 85, 146, 155
 Bohus Jánosné Szógyén Antónia 146
 Bondimai (hadnagy) 46
 Bonfini (Bonfinius), Antonio 55
 Born Ignác 56
 Bornemisza Péter 21
 Bosnyák (könyvkötő) 90, 158
 Brewer (Breuer) Henrik 56
 Brisits Frigyes 5, 150, 153, 155
 Budai Ézsaiás 71, 152
 Bugát Pál 161
 Bujanovich (Bujanovics) Cornel 98-100, 107-108, 160, 163
 Buzás 37, 42, 58, 62, 145, 150
 Byron, George Gordon 22, 171
- Callimachus, Experiens 55
 Calvin, Jean l. Kálvin János
 Cervantes, Saavedra Miguel de 15
 Cherubini, Maria Luigi 33
 Chorin Áron 137, 172
 Christiani (kiadó) 91-92
 Clauren, Heinrich 150
 Clementis 133, 170
 Columella, Lucius Junius Moderatus 17, 36, 145
 Czéhmaster (kereskedő) 122, 167
 Cziráky Antal Mózes 65, 150
 Czuzor Gergely 17, 46, 49, 53, 87, 118, 131, 136, 147-148, 156-157, 161, 164, 168-171
- Csajághy Laura l. Vörösmarty Mihályné
 Csányi László 100, 160
 Csapó József 56
 Császár Ferenc 88, 124(?), 157, 168
 Császár Sándor 124(?), 168
 Csatári 41, 145
 Csató Pál 114, 165
- Csekő 69, 152
 Cserkeszfalvi Pócsi András l. Pócsi (Pótsi) András, cserkeszfalvi
 Csertán Sándor 92, 159
 Csokonai Vitéz Mihály 11, 15, 17-19, 25, 33, 36, 43, 58-59, 79, 130, 132-134, 136, 143-144, 169-171
 Csontos István 8, 65, 121, 150, 167
- Dahlmann, Friedrich Chritoph 170
 Dankó János 66, 151
 Daub, Karl 97, 159
 Dayka Gábor 17, 36, 111-113, 164
 Deák Antal 10, 84, 150, 156, 157
 Deák Ferenc 5-7, 9-11, 13, 20, 25-26, 65, 73-74, 76-84, 90-98, 100-108, 110-111, 115-117, 122-125, 127, 134-135, 138-139, 150-151, 155, 158, 160-162, 166-167
 Deák Jozefa l. Kiss Józsefné, nemeskéri
 Deák József 100, 104-105, 107, 160-163
 Deák Klára l. Osterhueber Józsefné
 Deák Pál 70
 Deák-család 10
 Deáki (Deáky) Filep Sámuel 91
 Desericzky József Ince 56, 148
 Dessewffy József 25, 62, 89, 105, 150, 157-158, 160, 162
 Dickens, Charles (Sparks, Timothy) 170
 Dokus (főjegyző) 89, 157
 Döbrentei Gábor 22, 42, 69, 73, 104, 152, 161
 Draskovics János 88, 157
 Dugonics András 153

- Dugovich 52, 148
 Dukai Takách Judit (Malvina) 38,
 41-42, 48, 50, 64, 145, 147,
 150
 Dulházy Mihály 89, 158
- Édes Albert 13
 Édes Gergely 76, 154
 Edvi Illés Pál 54, 146, 148
 Eggenberger József 34, 54, 113,
 125-127, 144, 148, 164-165, 168
 Egyed Antal 8
 Ellinger István 89, 157
 Elvira 49, 51-53, 57, 60, 62,
 147, 149
 Engel János Keresztély 91
 Eötvös Ignác 162
 Eötvös József 105, 162
 Erdélyi János 138, 171-172
 Erschk, Johann-Samuel 154
 Ézsaiás 115, 165
- Fabchich József 33, 144
 Fábrián Gábor 5-7, 9-19, 26,
 29-30, 39, 42-43, 47, 49, 51,
 53, 55, 57, 59-60, 63, 66-69,
 73-78, 80, 84-89, 92, 104,
 106, 109-114, 118-122, 124-131,
 137, 143-147, 149-151, 153-155,
 158, 163, 166, 168-170, 172
 Fábrián István 117, 166
 Fábrián József 145
 Faludi Ferenc 22, 57, 149
 Farkas 94
 Fárnek Dávid 54, 148
 Fáy András 18, 31, 42, 44, 62,
 65, 73, 82, 89-90, 150, 153,
 156, 164
 Fazekas Mihály 154
 Fehér Géza 161
 Fejér György 13, 82, 155
 Fekete György 56
 Fenyéry Gyula l. Stettner György
- Fenyő István 21-22
 Ferenczy István 163
 Ferenczy Zoltán 13
 Fessler Ignác Aurél 55-56, 82,
 84, 156
 Fischer Izidor 55
 Fogarasi János 169
 Forgách Ádám 56
 Forgách Ferenc 56
 Forgách Imre 56
 Forgó György 90, 158
 Francisca l. Geöndöts Franciska
- Gáldi László 165
 Gara Mária 58
 Gaszner (köszörűs) 82
 Gebhardt Ferenc 161
 Gelbel 136, 171
 Geöndöts Franciska 42
 Gessner, Salamon 17, 36
 Gévay Antal 132, 170
 Gibbon, Edward 55-56
 Giovio l. Jovius, Paulus
 Goethe, Johann Wolfgang 12,
 15, 36, 96, 159
 Gödör József 46, 54, 64, 146,
 148, 150
 Görgey Artur 146
 Grangieri, Joannes 55-56
 Gruber, J.G. 154
 Grusz, Antonius 29, 143
 Gustav Adolf, IV. svéd király 89
 Guzmics Izidor 20, 161
 Gvadányi József 76, 153
- Gyöngyösi István 145
 Gyöngyösi János 76, 153
 Gyulai Pál 5, 25-26
 Gyulay Susána, rátóthi (Liszty
 Ferencné) 69
- Hader 104-105, 107, 161-163

- Haeckel István 57
 Hafiz, Shams al-Din Muhammed
 11-12, 16, 18, 42-43, 50, 52,
 61, 77, 147-148
 Halász Miklós 88, 157
 Hartleben Konrád 113, 132, 134,
 136, 164-165, 171
 Haydn, Joseph 16, 33
 Heckenast Gusztáv 120, 125, 154,
 167
 Helmeczy Mihály 23, 62, 97, 110,
 115, 163, 165
 Heraklitos 39, 145
 Herder, Johann Gottfried 57, 61,
 149
 Himfy I. Kisfaludy Sándor
 Holéczy Mihály 54, 148
 Hollermayer Elek Ignác 135, 171
 Homeros 58
 Horatius, Quintus Flaccus 17,
 36-37
 Horvát Endre 117, 166
 Horvát Endre, pázmáncsi 17, 20-22,
 53, 59-60, 71-72, 119, 148-149,
 151-153, 161, 167
 Horvát István 5-6, 23, 60, 62,
 73, 83, 90, 112, 153, 161,
 163-164
 Horváth Ádám, pálóczi I. Pálóczi
 Horváth Ádám
 Horváth János 161
 Horváth János, szalabéri 166
 Horváth Mihály 126, 137, 168,
 172
 Hotyhey (Hotyhai, Hotykay) 31, 34,
 38, 144
 Hrabovszky (ügyvéd) 44, 61, 146, 149
 Hrabovszky Dávid 146
 Hrabovszky György 146
 Hrabovszky István 146
 Hrabovszky Pál 146
 Hrabovszky Sámuel 146
 Hubert (plébános) 89, 158
 Hunyadi János 36, 144
 Huszár Károly 90, 158
 Huszár-család 158
 Huszti András 78, 154
 Hübner, Johann 82, 155
 Igaz Sámuel 42, 145, 150
 Illés Pál, edvi I. Edvi Illés Pál
 Imre János 161
 Inácsi Pap Gábor I. Pap Gábor,
 inácsi
 Inkey Ferenc, pallini 106,
 117, 162, 166
 Istvánffy Miklós 70, 152
 Ivanics Zsigmond 92
 J-a I. Thaly Júlia
 Jacob fejedelem 56
 Jahn, Friedrich Ludwig 97, 159
 Jancsó Benedek 13
 Jankovich Miklós 83, 156
 Jány György I. Trepper György
 Jovius (Giovio), Paulus 56
 K. I. Kovacsóczy Mihály
 K. I. Thaly Károly
 Kacskovics Károly 37, 145
 Kálvin János 52
 Kant, Immanuel 13, 159
 Kara György 26
 Kármán József 169
 Károlyi 90
 Károlyi István 110, 113, 150,
 163-164
 Károlyi-család 160
 Katona István 82, 156
 Kazinczy Ferenc 5-6, 8-9, 11-12,
 15, 18-20, 23-26, 47-53, 61-62,
 69, 73, 86, 89-90, 97, 105,
 110, 127-128, 137, 144-148, 150,
 153, 157-158, 160-164, 168,
 172
 Kazinczy Gábor 25
 Kecskeméty 127, 168
 Keglevich Augusztina I. Szapáry
 Antalné

- Kempelen Farkas 56
 Kenausz 44
 Képlaky Vilma l. Szemere Pálné
 Szemere Krisztina
 Kerekes 87, 157
 Kesseleőkői Majthény László
 l. Majthényi László, kesseleőkői
 Kilián Ádám 164
 Kilián György, id. 86, 113, 164-165
 Kilián György, ifj. 111-113, 164
 Kis János 137, 146, 161, 168-169, 172
 kis Lila l. Stettner Julia
 Kis Pál 108, 163
 Kis Sándor 108, 163
 Kis-család 108
 Kisfaludy Károly (Szalay Benjámín) 6,
 9, 13, 17, 19, 21-24, 44, 49-54,
 60-62, 64, 66, 68-74, 85-86,
 89-90, 97-98, 106, 109, 113,
 127, 129-130, 146-148, 150-152,
 156-157, 161-165, 169, 171
 Kisfaludy Sándor (Himfy) 6, 10,
 14-15, 17-18, 20, 33, 44, 48,
 52-53, 58-59, 70-71, 144, 146,
 148, 150, 161
 Kiss (Kis) Ádám 14, 34-37, 64,
 144-145, 150
 Kiss (Kis) József, nemeskéri 99,
 101-102, 159
 Kiss Józsefné, nemeskéri Deák
 Jozefa 159
 Kiss (Kis) Károly 67, 151
 Kleist, Ewald Christian von 33,
 144
 Kollár Ádám Ferenc 56
 Koller József 91
 Koppi Károly 56
 Kossuth Lajos 117
 Koszgleba-család 85
 Kotzebue, August Friedrich 15,
 18, 21
 Kovachich József Miklós 91
 Kovachich Márton György 91
 Kovács József 59, 76, 149, 154
 Kovács Pál 164
 Kovács Tamás 67, 151
 Kovacsóczy Mihály 44, 46, 48,
 50-51, 53-54, 60-62, 64, 72,
 146, 148-149
 Kozma Ferenc 127, 168
 Kölcsey Sámuel 56
 Kölcsey Ferenc 6, 9, 11, 16,
 18, 21-23, 25, 48, 61-62,
 64, 66, 69, 83, 87-88, 147,
 150-152, 161, 166
 Köpcsényi Liszthy László
 l. Liszty László, köpcsényi
 Körner, Theodor 15, 21
 Köteles Sámuel 161
 Kremmer (Kremer) József 118,
 166
 Kresznerics Ferenc 103-104,
 107, 109, 147, 161-162,
 165
 Krug, Wilhelm Traugott 96,
 159
 Kubinyi Ágoston 89, 158
 Kubinyi Miklós 117, 166
 Kuharovics 79, 155
 Kultsár (Kulcsár) István 51, 163
 Kviczola József l. Szenvey József

 Laden 96, 159
 Landerer Lajos 78, 154
 Lessing, Gotthold Ephraim 18
 Lila l. Stettner (Zádor) Györgyné
 Thaly Julia
 Lilla l. Vajda Juliánna
 Liszty (Listi, Liszthy Ferenc 69, 76
 Liszty Ferencné l. Gyulay Susána,
 rátóthi
 Liszty (Listi, Liszthy) István 70
 Liszty (Listi, Liszthy) László
 köpcsényi 69-70, 152, 154
 Lóri l. Vörösmarty Mihályné
 Csajághy Laura
 Lovassy László

- Lucanus, Marcus Annaeus 67
 Lucretius, Titus Carus 144
 Luka Sándor 124, 168
 Lukácsy Sándor 162
- Magda Pál 91
 Mailáth János 53, 148
 Majthényi László, kesseleőkői 54,
 148
 Makáry György 44, 53, 148
 Malatinszky Ferenc 91-93, 158-159
 Malvina l. Dukai Takách Judit
 Mándi Márton István
 l. Márton István, mándi
 Mándi Márton József
 l. Márton József, mándi
 Manschgo János 158
 Marczibányi István 89, 158
 Márjássy András 89, 157
 Maróthy István 49, 62, 147
 Martialis, Marcus Valerius 44
 Márton István, mándi 13, 18, 35,
 90, 144, 158
 Márton József, mándi 18, 34, 144
 Matter, Jacques 126, 168
 Matthison, Friedrich 15-17, 36, 48
 Mátyási József 76, 153
 Mátyus István 56
 Mericzky Károly 134, 171
 Metastasio, Pietro Bonaventura 44,
 146
 Mignet, Francois Auguste Marie
 133, 170
 Millot, Claude Francois Xavier
 91-94, 158-159
 Milton, John 18, 60, 149
 Mokry Benjámín 91
 Moschos 39, 145
 Mozart, Wolfgang Amadeus 33
 Munkácsy János 113, 165-166
 Müller József 91, 113, 164-165
- Nagy Dániel 145
 Nagy Ferenc, vályi l. Vályi Nagy
 Ferenc
 Nagy Iván 151
 Nagy László 152
 Nagy Pál, beregszászi
 l. Beregszászi Nagy Pál
 Nagy Palugyai Platthy Mihály
 l. Plathy Mihály, nagy
 palugyai
 Nagy Péter 12
 Nagy Sándor (makedón király)
 144
 Napoleon, Bonaparte 46, 84,
 156, 158
 Náray Antal 40-42, 47, 50,
 54, 57, 62, 145-148, 150
 Nedeczky 97, 107, 160, 163
 Nedeczky István 160
 Nedeczky-család 158
 Nemeskéri Kiss József l. Kiss
 József, nemeskéri
 Nicky (alispán) 92, 158
 Nina (Ninna) 44-45, 146
 Nizsalovszky Endre 162
 Noszlopy 59, 149
 NR. 41
- Oken, Lorenz 96, 159
 Oláh János 145
 Oláh Miklós 56
 Oltványi Ambrus 5, 147
 Orczy Anna l. Szapáry Józsefné
 Oroszy 90, 158
 Ossian 11-12, 17, 33, 36,
 53-54, 57-58, 61, 67,
 109-111, 113-114, 149,
 163-165
 Osterhueber József 81, 155
 Osterhueber Józsefné Deák Klára
 155

- Ovidius, Publius Naso 17, 30-31,
36, 59, 61, 143, 145, 149
- Pálffy János 41, 145
- Pallini Inkey Ferenc l. Inkey
Ferenc, pallini
- Pálóczy Horváth Ádám 144
- Palóczy 89, 157
- Pap Gábor, inácsi 90, 158
- Pap Ignác 112, 164
- Pap István 47, 59, 146, 149
- Pápay Sámuel 71, 152
- Pataki 34
- Paulus, Heinrich Eberhard Gottlieb
96, 159
- Paziazi Mihály 69-70, 73-74, 86,
90, 152-153, 157-158
- Pázmándi Horváth Endre
l. Horvát Endre, pázmándi
- Pázmány Péter 152
- Péchi Simon 70
- Péczely József 54, 61, 76, 144, 153
- Perczel Etelka 15, 18
- Perczel Imre 56
- Perczel-család 8, 13-14, 158
- Péteri Takáts József
Takáts József, péteri
- Petrarca, Francesco 36, 44, 67
- Petrovics Frigyes 161
- Phaedrus 144
- Pikkel András 121
- Plathy Mihály, nagy palugyai 54, 148
- Pócsi (P. tsi) András, cserkeszfalvi
76, 153
- Ponori Thewrewk József l. Thewrewk
József, ponori
- Pótsi András, cserkeszfalvi
l. Pócsi András, cserkeszfalvi
- Pöhlitz, Karl Ludwig 96, 159
- Pray György 91
- Praxiteles 146
- Priviczere Alajz 99, 103, 160-161
- Pukánszky Béla 7, 150
- Pyrker János László 24, 105, 162
- r -y l. Stettner György
- R-a l. Thaly Róza
- Rácz Sámuel 56-57
- Ráday Gedeon 56, 153
- Ragályi Tamás 20
- Rágnis József 58
- Rátóthi Gyulay Susána l. Gyulay
Susána, rátóthi (Liszty
Ferencné)
- Rembrandt, Harmensz van Rijn
89
- Reseta János 127, 168
- Révai Miklós 60
- Rimaszécsi Széchy Katalin —
(helyesen Magdolna) l. Széchy
Magdolna
- Rimay János 70-71, 152
- Roht, Rudolf 56
- Róka János 56
- Rotteck, Karl 96, 133, 170
- Ronsseau, Jean-Jacques 43,
145-146
- Rösler János Kristóf 110, 163
- Róth József 100-101, 104-105,
160-162
- Rumy Károly György 16, 32,
105, 144, 162
- Rupprecht János 90, 158
- Sághy Ferenc 113-114, 165
- Sághy kisasszonyok 57
- Sághy Liza 58
- Sallay Imre 8
- Sambucus, Johannes l. Zsámboky
János
- Sándor Dániel 25, 130, 169

- Sándor Eszter l. Thaly Istvánné
 Sándor István 54, 60, 62, 69,
 148-150, 152
 Sándor-család 169
 Sappho 33, 38
 Sárközy István 64
 Sárossy Gyula 137
 Schedel Ferenc l. Toldy Ferenc
 Schedius Lajos 6, 8
 Scherz Fülöp 122, 167
 Schikaneder, Emanuel 21
 Schiller, Friedrich 15-18, 22, 36,
 48, 51, 53, 62, 97, 147
 Schlegel, August Wilhelm von 15,
 21, 50, 77, 81, 96, 147, 154-155,
 159
 Schlegel, Friedrich von 159
 Schley, L. 155
 Schlosser, Friedrich Christoph 133,170
 Schneller, Julius Frauz 96, 159
 Schoeft Ágoston 118, 166
 Schröder, Friedrich Ludwig 162
 Scott, Walter 18, 84, 156
 Séllyei 81
 Sényi (titoknok) 92, 158
 Shakespeare, William 15, 21-22, 67,
 76, 154
 Sibrik Erzsébet 158
 Sibrik Imre 92, 94, 158-159
 Sicher József l. Szicher József
 Skublics Aloyz 135, 171
 Solt Andor 21
 Sommer János 56
 Somogyi 46, 146
 Somogyi Gedeon 11
 Somsich Miklós 64, 150
 Sophokles 139,172
 Sparkes, Timothy l. Dickens
 Charles
 Sréter János 89, 158
 Stankovich (Stankovics, Stankovits)
 Constantin 99-100, 103-104,
 107-108, 160-161, 163
 Stesichoros (Teisias) 33
 Stettner György (később: Zádor
 György); (-r -y; Fenyéry
 Gyula) 5-7, 9-26, 29-30,
 35, 39, 42-43, 46-47, 49-55,
 57, 59-60, 62-63, 65-90,
 92-98, 100-108, 110, 112,
 114-118, 122-125, 127,
 129-130, 132-139, 143-153,
 156-163, 165, 169-171
 Stettner (Zádor) Györgyné Thaly
 Julia (Lila) 15, 29-31,
 37-38, 40, 43, 55, 58, 66,
 97, 111, 116, 135, 138, 143
 145, 148, 172
 Stettner Gyula 116, 135
 Stettner István 35
 Stettner Julia (kis Lila) 86,
 116, 135, 157
 Streibig Leopold 78, 111-112,
 154, 164
 Svastics Ignác 56
 Sylvester János 58
 Szabó Dávid, baróti l. Baróti
 Szabó Dávid
 Szalabéri Horváth János
 l. Horváth János, szalabéri
 Szalay Benjamin l. Kisfaludy
 Károly
 Szalay Imre 81, 101, 155, 160
 Szalay László 162
 Szapáry Antalné Keglevich Augusztá
 151
 Szapáry Ferencné Almássy Róza 151
 Szapáry Józsefné Orczy Anna 151
 Szapáry Péterné 65, 80-81, 151,155
 Szapáry Sándorné Apponyi Fanni
 151
 Széchenyi István 105, 118, 162,
 166
 Széchy Magdolna 69

- Szegegy István 56
 Szegegy Ferencz 77, 154
 Székely István 115, 165
 Szekeressy Antal 77, 154
 Szél József 94, 159
 Szemere Bertalan 160
 Szemere Krisztina l. Szemere Pálné
 Szemere Pál 62, 64, 73, 86, 89-90,
 97, 150, 153, 164
 Szemere Pálné Szemere Krisztina
 (Képlaky Vilma) 157
 Szentmihályi Sándor 135-136, 171
 Szentmiklóssy (Szent Miklós) Alajos
 18, 48, 53, 147
 Szenvey József (Kvicsola József) 67,
 83, 151, 156, 164
 Szicher József 69, 152
 Szilassy János 161
 Szilassy József 88, 157
 Szirmay Antal 91
 Szlemenies Pál 135, 171
 Szógyén Antónia l. Bohus Jánosné
 Sztróckay Antal 135, 170-171
 Szücs Lajos 39, 145
 Szücsi József 161
- Tacitus Publius Cornelius 139,
 172
 Takách Judit l. Dukai Takách Judit
 Takács (Stettner György rokona) 96,
 159
 Takács István 49, 57
 Takács János 63
 Takács József 57, 149
 Takács József, péteri l. Takáts
 József, péteri
 Takács József Sámuel 41, 145
 Takács Márton 46-47, 49, 57, 59,
 63, 65, 146, 150
 Takács Péter 46-47, 49-52, 47-63,
 146, 149
 Takács Péter (történész) 9
 Takács Samu 46, 146
- Takács-család 145
 Takáts József, péteri 51, 54,
 62-63, 147-148, 150
 Tamassa Pál 35, 144
 Tarczy Lajos 127, 168
 Tasso, Torquato 18, 36, 44, 50,
 55, 64, 144, 150
 Tauchnitz 165
 Tegner, Esaias 155
 Teisias l. Stesichoros
 Teleki József 62, 67, 137,
 150-151, 172
 Terhes Sámuel 76, 89, 154,
 157
 Teslér László 8
 Tessedik Ferenc 67, 151
 Tessedik Sámuel 151
 Thaisz András 53, 156
 Thaly Ágnes 143
 Thaly Antal 97, 143, 160
 Thaly Dénes 143
 Thaly István 20, 70, 143, 169
 Thaly Istvánné Sándor Eszter 143,
 169
 Thaly Júlia l. Stettner (Zádor)
 Györgyné
 Thaly Kálmán 143, 169
 Thaly Károly 30, 40, 47, 58, 64,
 143, 145-146, 149-150
 Thaly Lajos 37-38, 143
 Thaly Róza 37, 143
 Thaly-család 143, 150
 Theokritos 145
 Thewrewk József, ponori 52-53,
 89-90, 148, 158
 Thiers, Louis Adolphe 133, 170
 Thomson, James 33, 144
 Thököly Péter 56
 Tieck, Ludwig 96, 159
 Titel Pál 161
 Tocqueville, Charles-Alexis
 Henri de 11, 118-122,
 124-127, 129-131, 137,
 166-170, 172

Toldy Ferenc (Schedel Ferenc) 5,
7, 9, 11, 14, 19-20, 22-26,
51-53, 66-67, 69-75, 77, 80,
82, 84-86, 90, 96-97, 106,
109, 111-114, 118-122,
124-127, 129-139, 143, 145,
147-148, 151-154, 156-157,
161-165, 168-169

Tóth Lőrinc 12-14

Tököly Sabbas 56

Töltényi Szaniszló 53, 148

Török Bálint 53, 148

Török Gábor 86, 157

Trattner János Tamás, id. 150

Trattner János Tamás, ifj. 57,
147, 149-150, 163

Trattner Mátyás 61, 77-78,
150, 153-154, 164

Tretter György (később: Járj
György 66, 69-70, 73-74,
86, 97, 151-153, 157, 160

Tuboly Mihály 98, 160

U 157

Urbányi Imre 105, 162

Ürményi 6

Vághy Ferenc 124, 168

Vajda Juliánna (Lilla) 15, 58-59,
130

Vályi Nagy Ferenc 145

Varga (Vargha) János 38, 87, 145,
157

Vásárhelyi Pál 145

Vay Miklós 89, 157

Verbőczy István I. Werbőczy István
Vergilius, Publius Maro 17, 33,
36, 54, 57-58, 61, 144

Verseggy Ferenc 53, 148

Vincze 136

Vinter 116, 166

Virág Benedek 5-6, 8

Vitkovics Mihály 72, 88-90,
151-152

Voltaire, Francois-Marie Arouet
54, 144, 148

Voss, Johann Heinrich 78, 154

Vörösmarty Ferenc 7

Vörösmarty János 7

Vörösmarty Mihály 5-26, 43,
49, 53, 65, 67-74, 76-77,
80-91, 93-95, 97-98, 100-101,
103-109, 114, 118, 121, 126,
129, 136, 138, 143-145,
147-148, 150-153, 155-158,
161-165, 169-171

Vörösmarty Mihályné Csajághy
Laura (Lóri) 25, 138, 172

Vörösmarty Zsigmond 7

Vörösmarty-család 9

Vty I. Vörösmarty Mihály

Wagner Károly 69, 152

Walterstern 55

Weber Simon Péter 78, 154

Werbőczy István 56, 78, 154

Werfer Károly 89, 158

Wesselényi Miklós 24, 117,
166

Wieland, Christoph Martin 18,
60

Wigand János 144

Wigand Károly Frigyes 22

Wigand Ottó 104, 113, 120,
154, 160, 164-165, 167

Zacharia, Justinus Friedrich
Wilhelm 33, 144

Zádor György I. Stettner György

Zádor Györgyné I. Stettner
Györgyné Thaly Julia

Zipser gróf 89, 158

Zmeskál 41, 53, 145

Zrinyi György 69

Zrinyi Miklós (1508 körül-1566) 36, 56

Zrinyi Miklós (1620-1664) 22, 33, 36,
54, 58, 61, 67, 69-70, 145,
148

Zsámboki 31, 143

Zsámboky János (Johannes Sambucus)
56

Zsigray Titusz 48

Zsoldos (könyvkötő) 60

Zsoldos Ignác 127, 168, 170

KÉPEK

AURORA
HAZAI ALMANACH
Kiadá
KISFALUDY KÁROLY



Asmann József raj. és metsz.



Az 1824-es Aurora belső címlapja

FRISS BOKRETA

mellyel

Hazájának kedves kedik

FÁY ANDRÁS

T. P. V. A. Sz.

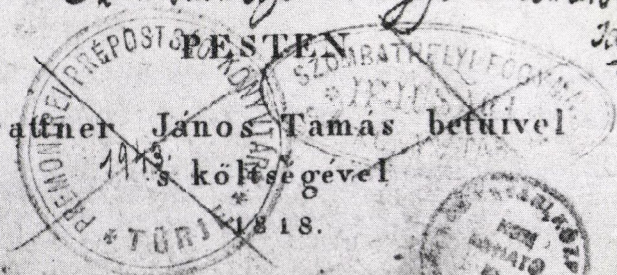
Görög Csikó



A Szombathelyi Magyar. Hír. Társ.

Trattner János Tamás befürvel

1913. s. költségevel



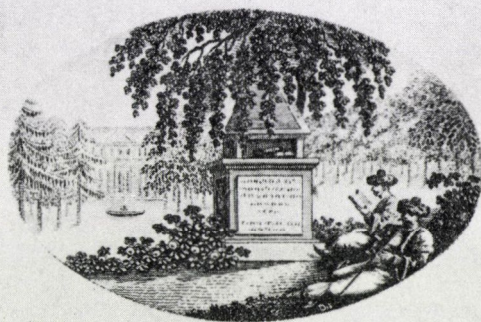
Fáy András népszerű munkájának belső címlapja

HAFIZ

Persa Költő Divánjából
Gházalák's Töredékek.

Fordította

FÁBIÁN GÁBOR.



PESTEN,

Petrozai Trattner & Máttyás betüivel

1824.

Adaptation of the text

2 26 37

Fábián Gábor fordításának belső címlapja

Copia.

It' toldott fiú Dukai
Legatus Divocapitania.

Dushaon a legelőre
Fiverékh nyugovóra.
Mivel a magzomrodon
Övegyen maradt. Kőlyge
Klára is már lombocslon
E' rejél vele s' kőlyge,
Nó hogy az ené munkában
Elveszlen hamarjában
It' is urana verékh.
Bleslon meg is semhez
Mecs az új vendégönás
Idő clon' hűveten
Klanem mivel a zóvá,
Elveszen mi az amyanah
Kigyjük el hogy az apjánah
Agyéhaból viármátos.
Tilonck napra már ideje
Léven a hágaráonah
It' Csödlönek nince ereje
It' kőlyg a bókó máonah
It' harhinek commorálja
Hogy hanczjár inproagnaja
Inzerim vupleabon.
Dó vit' vala it' malmára,
It' csillandto hanczonal
Kőri magar füze fára
D' csal hancz egy bilánah
Hegrezen 3.

Stettner György játékos műve.

PIM V. 4615/12.

Páwon 8^o jún 1829.

Héves Barátom!

A hivatalos határozatok és Pálfi u.
tám nem csak Dukács mome
telemet ahaditgortatta do meg
armyi idit sok enagdeti; hogy
nó tud írta csak, de December
elején e helyett Páwon ötél
Vek. - mo v. Píbbet nem csak
sok néni g. gimehei magha
mon csüggene majd ottom
csendes magángombol tette
joseu veld komám affonyt
is kerest leányomest veld
együtt csókolom s maradol

Hiv. barátom
Deák Ferenc

Deák Ferenc levele Stettner Györgynek
PIM V. 4615/2/19.

M A G Y A R
ACADEMIAI ÉRTESÍTŐ.

I. ÉV. 1841. MART. APRIL. III. Sz.

E' lapok időről időre minden, az academiai gyűlésekben előforduló 's közzé tételre alkalmas tárgyakat, valamint az intézetet illető fontosabb hivatalos jelentéseket, közlik. — Kaphatók Eggenberger J. és fia academiai könyvtárusoknál 's általok a' két haza' minden hiteles könyvtárusainál.

KIS GYÜLÉS, MART. I. 1841.

Gr. Teleki József úr Ó Exja' elnöksége alatt

Jelen Fáy és Schedius tt. tt. — Bajza, Balogh, Bugát, Döbren-
ei, Frivaldszky, Győry, Jerney, Kállay, Kiss, Luczenbacher, Szemere,
Szilasy, Sztrokay, Vörösmarty rr. tt. — Bertha, Bloch, Gaal, Garay, Lu-
kács, Nagy Ign., Schoepf, Székács, Szenvey, Taubner, Tóth, Vajda II.
tt. — Schedel Ferencz titoknok, Szalay László segédjegyző.

SCHEDEL FERENCZ tit. a' szószéken,

a' következő beszéddel nyitotta meg az ülést:

Ismét halált hirdetek. Valóban örvendhetnénk, Tekin-
tetes Társaság! ha az élet olly termékeny volna előhozása-
ban, olly sebes haladásában, a' milly munkás egy idő óta is-
mét az enyészet szelleme e' nem nagy, veszteségeit nem köny-
nyen pótló, testület' soraiban.

Azon író és tag, ki mai gyászbeszédem tárgya, Csató
Pál, ugyan az, kit rokon studiumok egykor közel hozának
mellém, ki néhány évig közös célra hason irányban munka-
társam volt több irodalmi vállalatnál, egyben utódom: majd
szem közt velem, kinek céljai és iránya nem változtak so-
ha, keserű ellenzöm: 's most, tisztennél fogva én vagyok az,
ki fölötte a' gyász' szavát emelem föl e' tereben. 'S teszem

4

Az Academiai Értesítő I. évf. III. számából

TARTALOM

Bevezető	5
Levelek	27
A szövegközlés módjáról	140
Rövidítések	141
Jegyzetek	143
Névmutató	173
Képek	185

Felelős kiadó: az MTA Könyvtárának főigazgatója
Szerkesztette: Fürth Éva
Terjedelem: 17,3 (A/5) ív
Megjelenés: 1987 — Példányszám: 800
**Készült az MTA Könyvtára házi sokszorosító
részlegében**

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Közleményei
(Publicationes Bibliothecae Academiae Scientiarum Hungaricae)

1. *Haraszthy Gyula*: A 130 éves Akadémiai Könyvtár. Bp. 1956. 23 p.
2. *Berlász Jenő* – *Sz[akmáryné] Németh Mária*: Az Akadémiai Könyvtár múltja és jelene. Bp. 1956. 30 p.
3. *Csapodi Csaba*: A legrégebb magyar könyvtár belső rendje. A pannonhalmi könyvtár a XI. században. Bp. 1957. 13 p.
4. *Berlász Jenő*: Az Akadémiai Könyvtár Kézirattárának átalakulása. Bp. 1957. 21 p.
5. *Haraszthy Gyula*: Az Országos Könyvtárügyi Tanács és a magyar könyvtárügy időszzerű kérdései. Bp. 1958. 16 p.
6. *Gergely Pál*: Arany János és az Akadémia Könyvtára. Bp. 1958. 8 p.
7. *Moravek, Endre*: Die neuen ungarischen Bibliotheksnormen. Wien, 1957. 16 p.
8. *Sz[akmáryné] Németh Mária*: Az Akadémiai Könyvtár, mint a Magyar Tudományos Akadémia célkitűzéseinek könyvtári támogatója. Bp. 1958. 14 p.
9. *Gergely Pál*: Az Akadémia levéltára a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának kéziratárában. Bp. 1958. 11 p.
10. *Csapodi Csaba*: Könyvkonzerválás és restaurálás a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában. Bp. 1958. 18 p.
11. *Moravek Endre*: Kiadványtípusok a katalogizálás szempontjából. Bp. 1958. 12 p.
12. *Sz[akmáryné] Németh Mária*: A központi folyóirat címjegyzék kérdései. Bp. 1959. 44 p.
13. *Csapodi, Csaba*: L'avenir des périodiques scientifiques. La Haye, 1958. [2] p.
14. *F[ülöpné] Csanak Dóra*: Az Akadémiai Könyvtár története a szabadságharcig 1826–1849. Bp. 1959. 29 p.
15. *Moravek, E[ndre]* – *[Weger] Veger, I[mre]*: Kratkij szlovar' vengerszkih bibliograficseszkih terminov i szokrascenij. Bp. 1959. 48 p.
16. *Csapodi, Csaba*: Der geographische Begriff im Katalogsystem der Bibliothek, Wien, 1959. 11 p.
17. *Csapodi Csaba*: A proveniencia elve a könyvtárban. Bp. 1959. 14 p.
18. *Rásonyi László*: Stein Aurél és hagyatéka. Bp. 1960. 40 p. 1 t.
19. *Sáfrán Györgyi*: Arany János és Rozvány Erzsébet. Bp. 1960. 178 p. 11 t.
20. *Rózsa György*: A magyar társadalomtudományok az UNESCO kiadványaiban – Les sciences sociales hongroises dans les publications de l'UNESCO. Bp. 1960. 19 p.
21. *Gergely Pál*: Pápai Páriz-album a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában. Bp. 1961. 9 p.
22. *Gergely Pál*: Bartók Béla ismeretlen levelei a Tudományos Akadémia Könyvtárában. Bp. 1961. 15 p.
23. *Sarlóska Vince Ernő*: Bolyai János házassága a köztudatban és a dokumentumok. Bp. 1961. 14 p.
24. *Csapodi Csaba*: Mikor pusztult el Mátyás király könyvtára? Bp. 1961. 25 p.
25. *Moravek, Endre* – *Weger, Imre*: Abbreviaturae cyrillicae. Bp. 1961. 138 p.
26. *Rásonyi László*: A magyar keletkutatás orosz kapcsolatai. Bp. 1962. 19 p.
27. *Tökés László*: Az Akadémiai Könyvtár mikrokönyv gyűjteménye és fotolaboratóriuma. Bp. 1962. 13 p.

28. *Fráter Jánosné*: „Nemzeti részvét emelte”. 100 évvel ezelőtt kezdték építeni az Akadémia palotáját. Bp. 1962. 14 p.
29. *Büky Béla*: Székely Bertalan hagyatéka a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában. Bp. 1962. 24 p.
30. *Moravek, Endre*: Index acronymorum selectorum. Pars 2. Instituta scientifica. Bp. 1962. VI, 278 p.
31. *Méreiné Juhász Margit*: Mikszáth Kálmán szellemi és tárgyi hagyatéka a Magyar Tudományos Akadémián és tájmúzeumainkban. Bp. 1963. 65 p.
32. *Rózsa, [György] George*: The documentation of science organization as an emerging new branch of scientific information. Bp. 1962. 13 p.
33. *Gergely Pál – Molnár Zoltán*: Az Akadémiai Értesítő és a Magyar Tudomány repertórium. 1840–1960. Bp. 1962. VI, 377 p.
34. *Csapodi Csaba*: Mikor szűnt meg Mátyás király könyvfestő műhelye? Bp. 1963. 18 p.
35. *Tőkés László*: A mikrokártya és a kutatók. Bp. 1963. 18 p.
36. *Büky Béla – Csengeryné Nagy Zsuzsa*: Székely Bertalan illusztrációi egy tervezett Petőfi-életrajzhoz. Bp. 1963. 15 p.
37. *Gergely Pál*: Az Akadémia szerepe a Nemzeti Színház létrehozásában. Bp. 1963. 9 p.
38. *Moravek, Endre*: Index acronymorum selectorum. Pars 3. Instituta paedagogica. Bp. 1963. VI, 377 p.
39. *György, [József] Josef*: Die Geothe-Sammlung Balthasar Elischers in der Bibliothek der Ungarischen Akademie der Wissenschaften. Bp. 1963. 29 p. 12 t.
40. *Rózsa György*: Részvételünk és lehetőségek a nemzetközi társadalomtudományi dokumentációban. Bp. 1964. 17 p.
41. *Csapodi Csaba*: Beatrix királyné könyvtára. Bp. 1964. 26 p.
42. *Rózsa György*: Hagomány és korszerűség: az Akadémiai Könyvtár távlati fejlesztéséről. Bp. 1964. 13 p.
43. *Büky Béla*: A tudományos tájékoztatás egyik feladatköre: témamegoszlási statisztikák készítése és alkalmazása. Bp. 1964. 16 p.
44. *Csapodi, Csaba*: Conservation of the Manuscript and Old Book Collections at the Library of the Hungarian Academy of Sciences: methods and results. (1949–1964). Bp. 1965. 48 p. 16 t.
45. *Fráter Jánosné*: Részletek az Akadémiai Könyvtár történetéből. (1865–1875). Bp. 1965. 59 p. 7 t.
46. *Moravek, Endre*: Index acronymorum selectorum. Pars 1. Instituta rerum publicarum. Bp. 1965. 621 p.
47. *Moravek, Endre*: Index acronymorum selectorum. Pars 7. Instituta communicationis. Bp. 1966. XXII, 355 p.
48. *Sáfrán, Györgyi*: Lettres de Romain Roland à Marianne Czeke dans la Bibliothèque de l'Académie des Sciences de Hongrie. Bp. 1966. 195 p. 4 t.
49. *Moravek, Endre*: Index acronymorum selectorum. Pars 4. Religio. Bp. 1966. XVIII, 211 p.
50. *Rózsa [György] George*: Some considerations of the role of scientific libraries in the age of the scientific and technical revolution. – An essay and approach to the problem. Bp. 1970. 25 p.

51. *Simon Mária Anna*: A Magyar Tudományos Akadémia kutatóintézeti könyvtári hálózata. Bp. 1966. 52 p.
52. *Fráter Jánosné*: A Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Bizottságának működése 1854–1949. Bp. 1966. 61 p. 3 t.
53. *Csapodi Csaba*: A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának ősnymtatványgyűjteménye. Bp. 1967. 34 p.
54. *H[aranginé] Boros Vilma*: Széchenyi István hátrahagyott iratainak története. Bp. 1967. 57 p. 5 t.
55. *György József*: Az Akadémia Könyvtára egykori Goethe-szobája és nevesebb magyar látogatói. Bp. 1968. 25 p.
56. *Bükyné Horváth Mária*: Az Akadémiai Könyvtár kurrens külföldi periodikumai. Bp. 1968. 50 p.
57. *Moravek, Endre*: Index acronymorum selectorum. Pars 6. Instituta oeconomica. Bp. 1969. XIX, 556 p.
58. *Szelei László*: A Magyar Tudományos Akadémia Levéltára az Akadémiai Könyvtárban. Bp. 1970. 60 p.
59. *Sz[abóné] Garai Judit – Ujhelyi Gabriella*: A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára orosz és szovjet cserkapcsolatainak vázlatos története. – Ocserki isztorii knigo-obmena Biblioteki Vengerszkoj Akademii Nauk sz ruszszkimi szovetszkimi bibliotekami. Bp. 1970. 46 p.
60. *Molnár Imre*: Peremiyukkártyás dokumentációs rendszerek létesítése kutatóintézeti könyvtárban. Bp. 1970. 134 p.
61. *H[aranginé] Boros Vilma*: Stein Aurél ifjúság... Hirschler Ignác és Stein Ernő levelezése Stein Aurélról. 1866–1891. Bp. 1971. 148 p.
62. *Apor, [Éva] Eve*: The Persian manuscripts of the Vámbéry-bequest. Bp. 1971. 19 p. 1 t.
63. *Gergely Pál*: A Magyar Tudományos Akadémiára hagyott Vigyázó-vagyon sorsa. Bp. 1971. 97 p. 8 t.
64. *Moravek, Endre*: Index acronymorum selectorum. Pars 8. Instituta sanitatis publicae. Instituta caritatis. Instituta varii generis. Bp. 1971. XXI, 559 p.
65. *Bükyné Horváth Mária*: Az Akadémiai Könyvtár periodikumai a tudományos kutatás szolgálatában. Bp. 1971. 232 p. 2 t.
66. *Moravek, Endre*: Index acronymorum selectorum. Pars 5. Instituta ad artes litteraturamque spectantia cum siglis periodicorum additis. Bp. 1972. XIX, 477 p.
67. *Vitályos László – Orosz László*: Ady-bibliográfia 1896–1970. Ady Endre önállóan megjelent művei és az Ady-irodalom. Bp. 1972. XXV, 425 p.
68. *Botka Ferenc*: Magyar szocialista irodalom oroszul 1921–1945. Bibliográfia. – Vengerszkaja szocialiszticeszkaja literatura na ruszszkom jazúke 1921–1945 gg. Bibliograficeszkij obzor. Bp. 1972. XIII, 127 p. 9 t.
69. *Szentgyörgyi Mária*: Célkitűzések és reformtörekvések a Magyar Tudományos Akadémián. 1831–1945. Bp. 1973. 170 p.
70. *Fráter Jánosné*: A Magyar Tudományos Akadémia állandó bizottságai. 1854–1949. Bp. 1974. 430 p.
71. *Bendefy László*: Mikoviny Sámuel megyei térképei, különös tekintettel az Akadémiai Könyvtár Kézirattárának Mikoviny-térképeire. 1. köt. Bp. 1976. 360 p.

72. *Bendefy László*: Mikoviny Sámuel megyei térképei, különös tekintettel az Akadémiai Könyvtár Kézirattárának Mikoviny-térképeire. 2. köt. [Térképek.] Bp. 1976. 24 t.
73. Az Akadémiai Értesítő és a Magyar Tudomány indexe 1840–1970. A–L. Szerk. *Darabos Pál* és *Domsa Károlyné*. Bp. 1975. 473 p.
74. Az Akadémiai Értesítő és a Magyar Tudomány indexe 1840–1970. M–R. Szerk. *Darabos Pál* és *Domsa Károlyné*. Bp. 1975. 475–846 p.
75. Az Akadémiai Értesítő és a Magyar Tudomány indexe 1840–1970. S–Z. Repertórium 1840–1970. Szerk. *Darabos Pál* és *Domsa Károlyné*. A repertóriumot összeáll. *Pétervári Lászlóné* és *Sz[abóné] Garai Judit*. Bp. 1975. 847–1242 p.

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Közleményei
(Publicationes Bibliothecae Academiae Scientiarum Hungaricae)

Új sorozat

- 1(76). A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára munkatársainak szakirodalmi munkássága 1950–1975. Bibliográfia. Összeáll. *Fekete Gézané*. Bp. 1976. 80 p.
- 2(77). Fejezetek a 150 éves Akadémiai Könyvtár történetéből. [Cikkgyűjtemény.] Bp. 1976. 62 p.
- 3(78). *Bükyné Horváth Mária*: Az Akadémiai Könyvtár kurrens külföldi periodikum állománya az 1970-es években. Bp. 1977. 78 p.
- 4(79). *Vitályos László*: Ady-Léda-Csinszka. Visszaemlékezések és levelek a költő életrajzához. Bp. 1977. 164 p.
- 5(80). Scientia et virtus. Un commentaire anonyme de la Consolation de Boèce. Introduit et publié par *Sándor Durzsa*. Bp. 1978. 87 p.
- 6(81). *Rozsondai Marianne*: Anton Koberger működése és a Koberger-kötések. Bp. 1978. 148 p. 75 t.
- 7(82). *Körmendy Kinga*: A Knauz-hagyaték kódextörédékei és az esztergomi egyház középkori könyvtárának sorsa. Bp. 1979. 150 p. 17 t.
- 8(83). *Bibó István*: A rákoskeresztúri egykori Podmaniczky–Vigyázó kastély története. Bp. 1979. 84 p.
- 9(84). *Vitályos László* – *Orosz László*: Ady-bibliográfia 1896–1977. 2. bőv. kiad. Bp. 1980. 408 p.
- 10(85). *Rolla Margit*: A fiatal Kafka Margit. Bp. 1980. 178 p.
- 11(86). *Szántó György Tibor*: Az akadémiai könyv- és folyóiratkiadás története. Bp. 1983. 126 p.
- 12(87). *Rolla Margit*: Kafka Margit. 2. köt. Út a révig . . . Bp. 1983. 226 p.
- 13(88). *Bükyné Horváth Mária*: A periodikumok használatának átalakulása az Akadémiai Könyvtárban (1966, 1973, 1980). Bp. 1983. 244 p.
- 14(89). *Náday Károly* – *Sáfrán Györgyi*: Történeti kutatások Kufsteinban. Czuczor Gergely rabsága. Bp. 1984. 213 p.
- 15(90). *Csapodi Csaba*: A budai királyi palotában 1686-ban talált kódexek és nyomtatott könyvek. Bp. 1984. 112 p.

16(91). *Rózsa György*: „Tudományok és művészségek szeretete . . .” Írások az MTA Könyvtáráról. Bp. 1986. 168 p.

Az MTA Könyvtárának legújabb kiadványaiból:

Arany János akadémiai kézírataiból. Vál.: Antal Helén és Sáfrán Györgyi.
Bp. 1985. MTAK. 180 p.
Ára: 80.– Ft

Szólóhegyi szabályzatok és hegyközségi törvények a 17–19. századból. Szöveggyűjtemény. Összeáll. és a bevezetőt írta: Égető Melinda.
Bp. 1985. MTAK. 208 p.
Ára: 52.– Ft

Az Erdélyi Consilium leveleskönyve és iratai 1705, 1707–1710. Kiadásra rendezte, bevezetővel és jegyzetekkel ellátta: Bánkuti Imre.
Bp. 1985. MTAK. 372 p.
Ára: 116.– Ft

Magyarországi magánkönyvtárak. I.köt. 1533–1657. Sajtó alá rend.: Varga András.
Bp.–Szeged, 1986. MTAK–JATE. 259 p.
/Adattár a XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. 13./
Ára: 80.– Ft

Marth Hildegard: Dutka Ákos kéziratok hagyatéka. /Ms 4183–Ms 4200/.
Bp. 1986. MTAK. 169 p. 6 t.
/MTA Könyvtára Kézirattárának Katalógusai. 17./

Staud Géza: A magyarországi jezsuita iskolai színjátékok forrásai. II.köt.
Bp. 1986. MTAK. 469 p. (I.köt. Bp. 1984. MTAK. 207 p.)
Ára: 126.– Ft

Rózsa György: „Tudományok és művészségek szeretete . . .” Írások az MTA Könyvtáráról.
Bp. 1986. 168 p.
/MTA Könyvtárának Közleményei. 16(91)./
Ára: 52.– Ft

A kiadványok kaphatók:

MAGISZTER AKADÉMIAI KÖNYVESBOLT Bp. V. Városház u. 1.

STUDIUM AKADÉMIAI KÖNYVESBOLT Bp. V. Váci u. 22.

60,- Ft